Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

Digitized by Google

Original from
NEW YORK PUBLIC LIBRARY

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from
NEW YORK PUBLIC LIBRARY

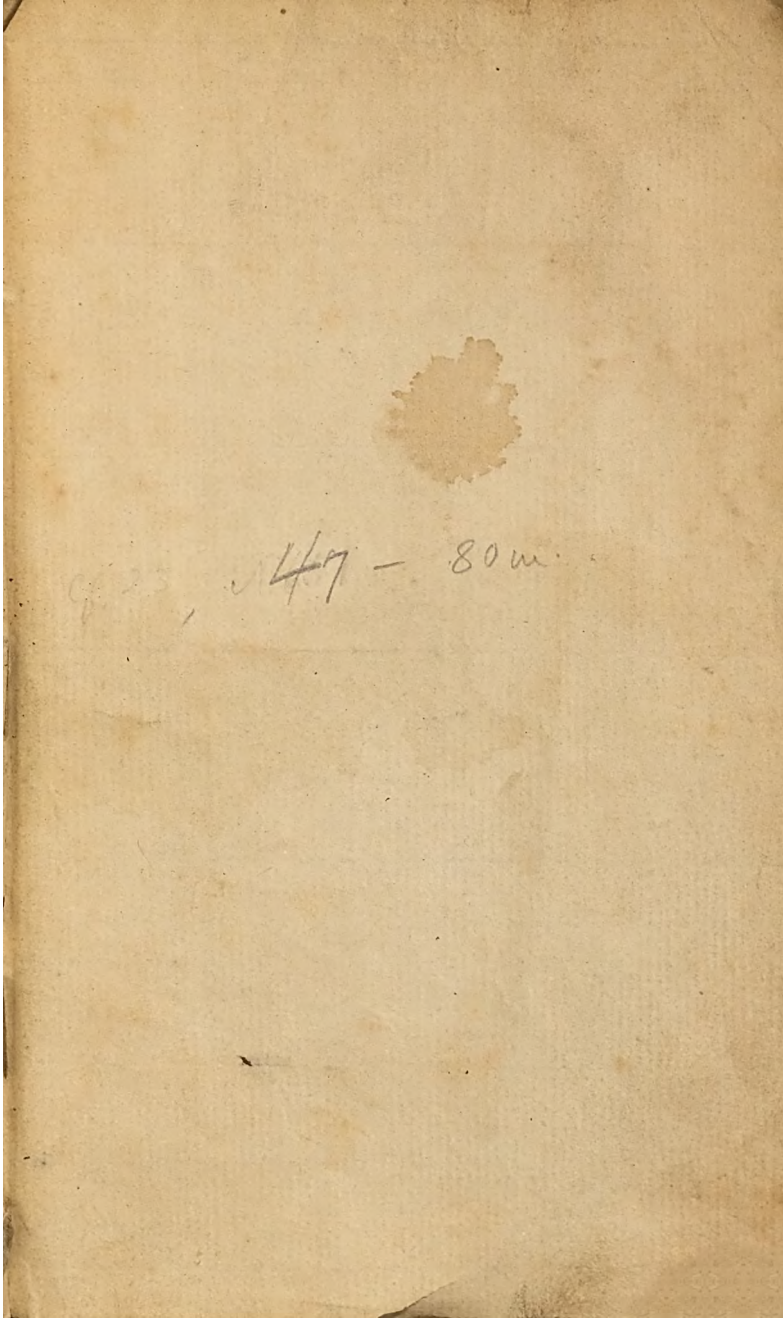
Q 23 .47 - 80m.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

Digitized by Google

Original from
NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ספר

מחנה לוי

ענטהעלט

דיא צעהן געבאָטהע גאָטטעס

ערלייטערט

דורך אויסציגע אויס דעם

תלמוד אונד מדרש

אונד בערוועבט מיט געזאמטעלטען

ערצעהלונגען מוד געדיכטען

מוס פַרשׁאַאַט געפֵיהלט נו וועקען, פַּאָר גענַעהרליכען פַּער=
מירונגען נו בעוַהרען, מוד מוך דאָס גענטליכע מיבער=
מירדיטע עוויגע גוט היכט = וייזען.

הערוים גענעבען

פֵּן

בער פרענק.

MACHNE LEWI

enthält: die Geschichte der israelitischen Religion erläutert durch moralische Anmerkungen.

Prag 1827.

Druck bei M. I. Landau, am altstädter grossen Ringe Nro. 933.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

Digitized by Google

Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

TO NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
228902A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1926 L

Auctor, R. Beer Frenk in hoc opere, sub titule: Machane Lewi, scripsit historiam religionis Israelitorum, eamque doctrina morali atque bonis exemplis illustravit proinde juventuti etiam provectioris aetatis hominibus suae gentis utile opus imprimi posse judico.

Pragae 21. Augusti 1826.

Carolus Fischer,
Caesareo-Regius Censor, Revisor et Translator in hebraicis.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ד ב ר י

לדוכיכו מוליכו ורביכו כזר רחמנו הרב המחזר
הנלון הגדול המפורסם, מופת הדור ופיחד
הזמן כבוד קדושת שמו, מוהר"ר **משה סופר**
נרו יאיר ב"ד דקהלתכו ק"ק פרעשבורג יע"ל.

המחנה הזה אשר פנשתי, מלחמת ה' הוא נלחם,
ומלאכתו מלאכת שמים, מחנה אלהים זה, ע"כ קרא שמו
מחנים, **מחנה ישראל** ראשונה **ומחנה יששכר** שְׁנִיָּה,
וכעת נלוה אליהם **מחנה לֵוִיָּה**, את עליה על כלנה, בחכמה
ובדעת ובתבונה, מאיש נבון לחש ה"ה התורני המופלא
כ"ה **בער פרענק** סג"ל ש"וב דקהלתנו המפוארה ק"ק
פרעשבורג יע"א. הלא כתבלכם שלשים במועצות ודעת,
עת לבנות ועת לטעת, והאמנם כבר נודע בשערי ציון
היקרים, את אשר היה לשתי מחנות, הראשונות הנה כבר
באו, ומצאו חן ושכל טוב בעיני כל רואיהם, כי המה דברים
יוצאים מפי התלמוד, ודברי אלהים חיים הנה. וזה השלישי

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

הכי נכבד, כי מדבר נפלאות על עשרת הדברים, אשר נכתבו חרות על הלוחות, בדברים המושכים לב בני ישראל, לנשים בלשון רכה צח ומצוחצח, וחוץ לשלש המחנות האלה עוד חיבר ספר רביעי בקודש **קונטרסים על הלכות ודינים**, שומר אמונים, מכוונים להלכה **בהלכות ק"ש ציצית ותפילין**. הן הנה דברים העומדים ברומו של עולם ונמסרו לכל אדם, **והלכות פסח** מה שנמסר ממנו לנשים ועמי הארץ, ועברתי בהם דרך עיון, בהעברה, ומצאתי רובם נכונים וישרים, ומסתמא גם בשארית לא יעשה עולה, וחיקה שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מת"י וכבר אתחזק גברא, ע"כ ידי הכון עמו, ואזרזהו למהר להחיש ולבצע מעשהו, וכל המסייע ותומך ימינו ה' יתמכהו, ובישועתו יראהו, ובציון ברינה, יזכה למחנה שבינה.

הב"ר פק"ק פ"ב. א' דר"ח מרחשון תקפ"ה לפ"ק.

משה הק' סופר, מפ"פ דמיין.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

מ כ ת ב [1]

מהרבני המופלג המדקדק הגדול המכס השלם בכל מדע
מו"ה וואלף היידנהיים נלו.

לידידי ה"ה התורני המושלם בתורה, בחכמה
וביראה הר"ר ב ע ר שי' שוי"ר!

איהרע זעמטליכען בריעפֿ הגיעוכי, אונד איך איילע
איהנען דען לעצטען צווערשט צו בעאנטוואָרטען, אום קיינע
צעגערונג צמלאכת הדפוס שלו צו פֿערהאָרוַאבען. זיא פֿער-

---

[1] מוזט חָבען טרייבען מיזט נ' ערזעהען, דַּס מיך טָען פֿאָר
נוויא יַהרען פָֿען דעם מען דער ליטעראַריטען וועלט
ריהאַלטען בעקַנַטען מוכז הָבַּגעטעלטען העררן היידן-
היים דיא גיטיגע מיטוויללינג ערהַלטען הָבען, דיא הגדה ללילי
שמורים איט זיינער פֿאָרטפֿאָלגטען מיבערזעטצונג נַבַּנ-
דרוקטן מוכז זיא איינעם בית חורין נַלִיהעגען. זיא זעהר
מיך דַּדורך דען וועלטה איינעם בית חורין ערהעלטען, איינע
מַרביים דורך דיא היידנהיימישע הגדה גטאטיקט מוכז איך
מוין דיזער הָרט הָך בעלָהנט פַֿנַנ, זיא אוטטע מיך איך
דָך דיזער עהרע מוכז בעלָהנונג בערויבט זעהן, מיכדעם
איך וויבטיגע מורזַכען ען דער ערזיטַבען פֿעהיגדער-
טען; מיך וועָר דַּהער גטעטהיגט איין בית חורין הָהלט
דיא ערוועהנטע הגדה ערטיינען נ זַמטען, וועלבעם 14
טַגַג קודם חג הפסח העבר גטטַה.

מיך קָען חָבער דַּזו גטעהרטע טרייבען דעם בעריהמ-
טען אונד האבגעשצטען העררן היידנהיים ניבט הָהנע
דיא מיהע גטבייהרענדע וויללינג זַמטען, מוכז פֿיהלע איך
פֿערפֿלִיכטעט זעבען זיא וויא איינע טוללינג דַּנקבַרקייט
נַנַ מוך זייבע גטגען איך בעוויזען גרָמָוטה, פָֿר דען
מַנַ זעלבע וועלט עפֿפֿענטלִיך בעקַנַגט נ מַכען.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

לאַנגען דיא ערלויבנים מיינע הגדה של פסח עס תרגוס
משכחזי שלי נאַכדרוקען צו דירפֿען ולחנרה עס קונטרים בית
חורין שלו, הן לו יהי' כדבריך! אַבער וויא קאָממען זיא דאַהין
מיר צור שאַדלאָהאַלטונג איינע בעלאָהנונג פֿאַן 500 עק-
סעמפלארען גראַטים אַנצובישהען? גלויבען זיא דאם איך
פֿעהיג ווארע איינע זאַלבע בעלאָהנונג פֿאַן איהנען אנצונעהמען?
חס לי חס חקח מכל חסר לך מחומה! אונד וועו זיא גלויבען
דורך מיינע ערלויבנים אירגענד איינען פֿאַרטהיילי צו בע-
צוועקען, זאָ קענגען זיא אין כתב רשיון פֿאַן מיר נכל לשון
ייפוי דער הגדה פֿאַראַן דרוקען. אַללעם וואם איך מיר אלם
עקוויוואלענט דאביא אויסבעדינגע, איזט, דאם אויך זיא מיר
דיא ערלויבנים ערטהיילען איהרע מחנות ובית חורין לעת
מצות נאַכדרוקען צו דירפֿען, ולהוסיף עליהם נס לגרוע מהם
לפי רחות עיני. אויס דיעזעם מיינעם פֿערלאַנגען קענגען זיא
שלימען, וויא זעהר האַך איך איהרע חבורים שעטצע, אונד
וויא זעהר איך וויינשע למלקס ניעקד ולהפיקס ניסרחל; דען
נור חבורים דיעזער ארט זינד פֿערמעגענד, דען ליידער זא
זעהר פֿערוואַרלאָסט גיעסט אינזערער יוגענד ועמי הלרץ צו
שליכטען, אונד איהנען וואהרע גאטטעספֿורכט אונד עכטען
רעליגיאָנסזין אייגצופֿרעגען; אונד געזוים, זיא ערוואַרבען זיך
דורך איהרע חבורים מעהר פֿערדיענסט, אונד שטיפֿטען אויך
מעהר גוטעם מכמה הכמים המחברים דברי חכודים.

איבריגענס קענגען זיא מיינער גענייגטהייט איהנען נכל
מילי גענייגע צו לייסטען פֿערזיכערט זיין, וה' יפתח שלוס לו
ולכל ישרחל ככפסו וכפס ילידו הל"ם וטובתו כל עת.

רעדלהיים ה"י כסלו התקפה"ל

וואלף היידנהיים.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

מ כ ת ב

מהרבני המופלג חכם וסופר המפורסם, שמו כודע בשערים,
שלמת היוחסין כבוד מו"ה משה לאנדויא,

לכבוד איש חכם ונבון יקר רוח וכר לבב המושלם במעלות ומוכתר בכל מדה נכונה הר"ר ב ע ר פ ר ע נ ק נ"י שלום וברכת השנה!

מתוכן הכעים מן כ"ה מנחס ענטהעלט דיא עהרענ-
פאללע אויפפארדערונג אן מיך, מיין איהנען מיטגעטהיילטעם
אורטהייל אבער איהר אין מיינער דרוקעריא אונטער דער
פרעסע בעפינדליכעם ווערק **מחנה לוי**, דעם שריבען
מהחכם המפולפל מו"ה **וואלף היידנהיים** אנצורייהען;
פאראויסזעצענד דאם עם איהר ניצליכעם ווערק עמפפעהלען,
אונד דיא פערבריימונג זיינעם מאראלישען איהאלטם בע-
פערדערן דירפטע.

איך ערבליקע צוואר אין דיעזער פיר מיך צו שמייכעל-
האפטען מיינונג, איינע גענוגטע איבערשעצונג מיינער וע-
ניגען פערדיענסטע אום דיא ליטעראריישע וועלט; דאך זאללען
זיא קיינעסוועגם דיעזעם אויפריכטיגע גשטענדנים אלם דיא
הילללע איינער פערוויגערונג איהרעם וואנשעם אנזעהען.

אונגעאכטעט איך עם מיר צום פעסטען גרונדזאצע גע-
מאכט האבע, קיין אין מיינער דרוקעריא ערשיינענדעם ווערק
פריהער צו לעזען בים עם אין עפפענטליכעם אייגענטהום דער

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

לעזעוועלט געווארדען איזט, אונד אום זא וועניגער דער שיקליכקייט ווערען מיינע אַנזיכט דאַריבער אויסצושפרעכען; זא ווארדע איך דיעסמאהל דעננאך פֿאן דער עמפּפֿעהלונג דעם אין דער עברישען ליטעראַטור ריהמליך אויסגעצייכנעטען העררן היידנהיים אנגערעגט, דיעוע שריפֿט צו לעזען אונד איהנען מיינען אויפֿריכטיגען בייפֿאלל אין איינעם מיינער פֿריהערן בריפֿע אויסצודריקען. איך ווידערהאלע היר עפּפֿענטליך: עיני רחמה כי מחכה חלמים זה! ובזחת יתהלל המחבל כי כי עשה פלא חמונה לחומן להפיץ זרע החמת בממכה העבריס להגדיל התורה ולהחדירה בקרב חמיכו. דבלי ידידו השמח ביקר תפילת מחבריתו והחפץ ביקרו

פראג יום עש"ק ו' אלול הקפ"ו לפ"ק.

משה סג"ל לנדא.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

הקדמה

הספר הזה קראתי את שמו מחנה לוי, כי למדתי, הפעם ילוה אלי איש ישראל, כי ילדתי לו זה שלשה בנים, המה בני מחשבותי, אשר יולדו על ברכי התורה, שכולם מתלמידות בסוסר השכל ויראת ה', ושכולה חן בהם.

והנה חלקתי אלה ילידי רעיוני לשלש מחנות, המחנה הראשון היא המחנה ישראל, אשר הקימותי, ויהיה המחנה הראשון לפליטת בנים, לשום להן שלחיות בארץ החיים, כי אם בדרך אשר הכינותי לפניהן במחנה הזה תלכנה כל ימי היותן עם חייהן, וגם ה' אלהים יתהלך בקרב מחניהן, ושמו הקדוש יהיה בתוכן כמאמרם ז"ל בתלמוד, ותגליהנה בהכהנתן כל ימי היותן פה על

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ה ק ד מ ה

הקדמה, עד אשר תבוכנה בית על שמה המלוכה פרי שמירת מצותן וזכרון הלמיתי. —

המחברה הנכית אשר שמי בקרבו, היא מחברה ישישבר, דרך המחכה ההיא בקלתי מפה ומפה ויסדתיה בלבבי חפץ, מוסר השכל, וכל גבוליה שלום ודעת, ירחת ה' ותורתו, גם לזהרות גם מדות ישרות, אשר בלעדן לא יבא לים של הקודש פנימה, ובלתן לא יכון חדש, והיה המחכה היות קדוש לה' וחדש, וזה שכרי. —

ויהי נחרי רחותי, כי במחכות החלה הלוך הלכו בית יעקב בחור ה', שמו העם סביבותם, כה וכה לקטו משנה דבר יום ביומו, וכל לים ואשה מבני ישראל שמה יחכו ויסעו לדגל המלות והזהרות, לחדתי להקים גם המחכה השליטי הזה, ועל שם שבטי יקרא שמו, כי לים מביוע לוי לחכי, וכדרך המחכות הרחשונות הלימותי גם דלכה, ויסדתיה בספיר גזרת עשרת הדברים הקדושים אשר כרת ה' עם עמו ברית על הר חורבה, הן המה שרשי התמונה ויסודי הדת, ומלחתי לותם ברוח חן מפיק זיו וכונה לכל קורלם, כי משחתי לותם בשמן סיפורי חכמיכו ז"ל אשר

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

הקדמה

לקטתי מהתלמוד וממדרש, גם מקולות העמים והעתים
שנות דור ודור; וידעתי נכון כי כל מחמדי מוסר, והמדות
הטובות היולדים מהם, יערבו לנפש קורחש, וחיתה גם
נפשי בגלגל, וה' יהלהים יודע, כי לא למען עשות לי שם
מחבר חכם חברתי הספר הזה, והיולדים לפניו, ובו בטחתי
כי לא לחבוש כנד עמי, ויתן לי עוד ביכח להבין ולהשכיל
את תורתו כל ימי חיי, סלה.

כה עתירת עבדו **בער פרענק** לביח הלוי.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דיא צעהן געבאָטהע. [1]

פּאָס היימאָל קאַן דיר הייליגע **תורה** גיעדער
גוטע גאָב זיין: אין זיינער מוסטערוועלטען טאָמער,
דער סיני בעבט, דיר גענעדט האָלט, עס וויעדער
פּאָס ביין דעם דאָנערס רוֹלען וועדערבאָר
איך בין דער וואָלקען דונקעלהיים הילף
פּערגעהאָלן זיעם גוטעם האָהער וועלף;

I	
אנכי ה׳	
II	
לא יהי׳ לך	
III	
לא תשא	
IV	
זכור את	
V	
כבד את	
	VI
	לא תרצח
	VII
	לא תנאף
	VIII
	לא תגנב
	IX
	לא תענה
	X
	לא תחמד

טפרַיִך אר: אין האָבען וואָהל גערעדעט.
מוכּ פַּאָס אין טוויגעד אָן זי גוֹטט געבעטען
זיכ וויר דיין וואָרט, דאָרוֹך רעדט משה דוס!
אָן ריכטען אין: כיכט אעכטיג זי פּערטעהען
איר דאָנערשטַיִן דען מוסטערוועלטען זי,
פּאָס אָן דיר **תורה** קאַן פּאָס גוֹטטעס העהען

---

[1]) עפ"י הפיוט לשחרית יום ה' דשבועות המתחיל אנוית מרום לקחה.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

תולדות איתן האזרחי

והוא

מבוא אל המחנה.

228023A

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

Digitized by Google

Original from
NEW YORK PUBLIC LIBRARY

בשעה שעשו ישראל אותו מעשה, היה אלהים כועס עליהם ואמר למשה הרף ממני ואשמידם, אמר משה רבינו רבון העולם על מה אתה כועס כל כך על ישראל? אמר, בשביל שבטלו עשרת הדברות, אמר לי' יש להן מהיכן ליפרע, אמר לו מניין? אמר הוכר שנסית לאברהם בעשרה נסיונות, ויצאו עשרה בעשרה.

(מדרש רבה שמות מ"ד).

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

) תולדות איתן האזרחי [2

[2) איתן האזרחי זה מקרוס (בנץ בתרא לפ"ק ט"ו).
בו דעם פאטריאַרכען אויף דיזער ערשטער ווועגעטאַבלירונג.
כאַטעס גענומען, ווען אונזער אומשטענדליכערע קונדשאפטערינ=
נען גענאָטע דאַרפטן זיי אויסלערנען; אַ וועלדען איינע לעזער
דעם גליקאַכעם דורך זיין בים זיך עריינשטופּונג דער
דעם פּאַטריאַרכען אברהם, אַזוידערן בלאָם דען מוטערשטיכ
האזרחי קיינעסווועגס דאַהין ליעלט דיא דעמענסגעטיכ מתולדות איתן

פּפ

טע ;יך דער אענט פֿאַן ;יענער בעטטיאוק ענטפֿערנט, זינטזאַטט
יך מיהר זו נעהערן [1]), וועלן ער ;יך דיעזע טוגענדען דיר מיטפּ
דען

---

[1]) ;יט דעם בעטלעכטט אנוש זארטטטען דיר אענטען ;יך וואָהל אין
פֿיטער מיט יוך אין אוֹרזאַליטער היטיכט מוט־לייגטען קינדער
דער וועלוסט (עיין בסמכאר לבת"ם בפסוק ויסי כי הכל כלדם וגו'
ויקחו להם כשים מכל אשר בחרו) ווען בערישטהען מיאוער אהער
יוך מיררינג ווגט ;יזן אוֹנגע , וועלד , בעטטיר=
נע , וועד מאַלע ;יטבאַזען קערפֿער דעם פֿירוואַאענטע מאַן
עגגעל גוֹטטעט זינזהען, ווען מיהנען טאַצען ווען מאַלטוֹרע
בויטען ; היר ;יה אען דזו: בילד דער ;ענגע , דוֹרע דזו:
דעם אוֹנדעם ווען דער בעטטירנע ווי־בעלייבט , וֹדער
מוס הוֹלל בעטלידט ווען דיעזער מיררוזהן
פֿרעגטע יך מיהנען דעראַטען מיין , דזו: ;יז ענדליך דיוע
בעגענטטענדע מוס וירקליב גוֹטטהייטען בעטרַבטטען
וזוד מיבעטטענ , ווען דזו: ;ענגע וועלט דען מלטטפּער פֿערגזטען
(רמב"ם הל' עובדי כוכבים ומזלות פ"ו). מוס כוֹך דעם בזבילוֹ=
כיטען טהזראבוזוס דיוע טפרַבב דער אענטען פֿערטידע=
פֿרטיג וועורדע , ווען דיוע כוֹלוֹגען כוֹך מלטען טהייטען
דער ערדקוגעל ;ערטרייטע וועדרען ;יב , ;יך אזהלטען יך
דיוע בעווהנער דער פֿערטידעגען קוֹוֹמיגען מיגענע גוטפּ=
הייטען פֿאַר ; היר וועורדע דיוע ;ענגע וועל ;יוע ;יז הערר=
יך גלעגלט דיוע פֿרידטע רייב דיוע ערדע בעלייבטען
וזוד מלטעט ערוערען, מוס גוטפּ דעם גוטען מבקעבטטע ;
גענטפּבטען גוטטוליב בזבטוטק זו טהייל ; כוֹך ווען מוקזוועהב=
פֿערגטטערטע אזן ווען אענטען וועלב יך דורך מוקזוועהב=
ליב טטערקע , גרעטע , טטהזיט עדער וויטערהדרעגט=
ליבן פֿערטטזוד ווען. עקֿיבזקזיטט ווי־בייבטען ;
ווען זזוד גוזר יענע טהירע דיוע ווהנען טעדיך וועלן טהירע, ווען גוטע , היבזעגען יענע דיוע ווהנען טעדיך וועלן מוס
טהירע , ווען גוזר יענע טהירע דיוע ווהנען טעדיך וועלן מוס
ב ע ; ט גוֹטטהייטען. ;ך פֿערהרטען דיוע מצרים דזו: פֿרוֹמ=
ב ע ; ט גוֹטטהייטען. מיינער ג ו ט ע ן גוֹטטהייט, ווען דען
אט טעך מוס סיאבזל מיינער ג ו ט ע ן גוֹטטהייט, ווען דען
קרוקקזיל מין דעם אענטען ;ער בעפֿעהרליבפּם טהיער
מוס מיינע ב ע ; ט גוֹטטהייט. וועדרך וועורדען בעלעבידער
ערריבטט, עם וועורדע כוֹר ווהנען בעקניעט, ווען ווהנען
בעטטען, ווען ווהנען בעטטען בעגיעג זו אוֹבען,
בעפֿוֹהנער דער פֿערטידעגען קוֹוֹמיגען מיגענע גוטפּ=
היטען כוֹך ; היר וועורדע דיוע ;ענגע וויל ;יוע ;יז הערר=
יך בעוהנער דער פֿערטידעגען וועדרקוגעל ;ערטרייטע
בעטרַבטטען ;ך

דען אפֿט זעט מען גליקליכקייט בּאַהאַנט מיט ווייזן ווילטן, ווי עס איז אָבער בּאַשערט אין דער אייגנער ברוסט פֿון יעדן מענטשן. אין זיין אויגן איז דאָס גוט, וואָס תּורה בּאַפֿעלט דען דאַמאַהליגען הייבן (כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם) אין פֿערברענען: אָבער אין הונגאַרן, וואָס איז בּאַפֿאַנגען, אַז עס איז דריי הונדערט אין הונגאַרן אויך דאָס טעכטער דען געטרײַען אין עהרען; אונד אין הונגאַרן אויך דאָס טעכטער, וואָס איז בּאַפֿאַנגען, אַז עס איז הונדערט אין הונגאַרן אויך דאָס מאַרקטן אַנטדעקטען, עס אין אַנדערע אָרטען אויך. דאָס איז בּאַקאַנט אונטער אַלען כּלים, וואָס דער אייגנע יוד גרויזאַמקייט הונדלונגען טוט, וויל דער אייגנע יוד דאַרוך גוטגעזעלליק צו בעלייגען, וויבּאַלד איז דאָס העכסטען טוגנט דען בּאָם דורך מונטערלעבען, וואָל איז אָבער בּיר גוטגעזעלליק היעלטען.

בּיעלע בּאַלקסטעמאַט וויל נאָרדלידען מאַריקן גליבטען דאָס נאָכּלאָזען אונד אַנטדעקען, וואָס דער אָרטער איינען ליבּעמאַן דאַמיט אין אַרגליגען, אונד איך אין דען קאַפּף טוגען דאָס אין אַנטדעקטעמאַט אונד אין דער אייגנער ברוסט אין גוטע פֿרײַנדען, בעגאַנגען, אונד בּאַקערעריטעם וועדער דאָס גליקליכע בּיר אַנדערע אין גוטע טונבּאָ אַנטאַנען דאָס טוואַרנאַפּטע אונד בּאַבטייליגטע זאַמען בּיר קורצוויליגע צוד בּילדען. אויסטען; וויל בּאָם וואָרט בּיבּט דער קורצוויליגע צוד קליין ווייניגע מייגענדיקען העטטע וועבטע ענטוואַרפֿען צוד

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

אבֿיך, זײַנט פֿאַטערטעדט, זײַן פֿאַטערלאַנד, עלטערן אונד
אויך, אונד בעאַלאַהז מיהט לך לך מארצה וממולדתך ומבית
טען בעגריפֿען דורך טהאַטזאַכען נו בעקרעפֿטיגען; טרוג מיהט
אין נערטיכֿער פֿאַטער, אונד מיהן אין זײַנען פֿאַהן זעלבסט געפֿאַס-
גאַטאַ פֿער מיללפֿאַטער אָפּפֿענבאַרטע זיך מיהט דאַן, וויא
געטאַפֿענע גליבע זיא פֿערבינדעט האַטטע. 1)

מויגען נו זײַהען, אוי וועלכֿעס פֿאַן מיהרער מיגענען פֿאַנטאַזיע
גאַן, דען אנטשען זײַנער נייט, דען דיסטערן שליעפֿ פֿאַן דען
טעם אונד דעם טעפֿערם מילער דינגע, נוד ערטענאַהז בע-
וועלכֿער בעגיינטערט פֿאַן דעם געדאַנקען זײַנעם וואַהרען גאַט-
לעבען פֿערקינדעדט זאַגט וואַר אונטער טטאַאפֿאַטער אברהם,
איך זײַנע אָפּנע הערבֿרבעלען. דיזיז מילען מיר גליקליכֿע
פֿאַלען גייסטטפֿיכטטערים דעם היידיטען גלויבענם עד-
זײַנע, זו ליעם אויך זײַנע מילליאַנטעדע גיטט, זוים דער אונגליק-
בעגרד זאַגנע, נוד וואַהל דער גטאַאטען טאַפֿאַנוג ענטטטאַהען
מטערנים, דיא טענטטע דיא הערלכֿטטע אונד מילעם בעלע-
זו וויא זײַנע מילאַטכֿט, זוים דעם טאַאטדער עויגען פֿיר-
עויגען גליקליכֿקייט ברינגט.

(לאשר האמת בזה ובבא) נוד נייטליכֿען וואַהל זוער נור
מילי דיאַטיגען וועלכֿע דיזיז בעזון נידט פֿערלאַסטען, זיכער
דורך זײַנע פֿאַלגיטע עם אויך מיינע בעזונדע גענאַקט העטטע, דיא
זיכערגזיטערט אונד בעטטאַאט האַט, פֿאַרגעזעלטאַפֿט אונד
גליקקייט עהטאַפֿען.

זו וויא זײַנע מילאַטכֿט, זוים דעם טאַאטדער עויגען פֿיר-
מטערנים, דיא טענטטע דיא הערלכֿטטע אונד מילעם בעלע-
בעגרד זאַגנע, נוד וואַהל דער גטאַאאטען טאַפֿאַנוג ענטטטאַהען
פֿיר, זו ליעם אויך זײַנע מילליאַנטעדע גיטט, זוים דער אונגליק-
גייסטטפֿיכטטערים דעם היידיטען גלויבענם עד-
פֿאַלען בעגיינטערט פֿאַן דעם געדאַנקען זײַנעם וואַהרען גאַט-
לעבען פֿערקינדעדט זאַגנע וואַר אונטער טטאַאפֿאַטער אברהם,
איך זײַנע אָפּנע הערבֿרבעלען. דיזיז מילען מיר גליקליכֿע
גליבע זיא פֿערבינדעט האַטטע. 1)

מויגען נו זײַהען, אוי וועלכֿעס פֿאַן מיהרער מיגענען פֿאַנטאַזיע
גאַן, דען אנטשען זײַנער נייט, דען דיסטערן שליעפֿ פֿאַן דען
טעם אונד דעם טעפֿערם מילער דינגע, נוד ערטענאַהז בע-
וועלכֿער בעגיינטערט פֿאַן דעם געדאַנקען זײַנעם וואַהרען גאַט-
לעבען פֿערקינדעדט זאַגנע וואַר אונטער טטאַאפֿאַטער אברהם,
איך זײַנע אָפּנע הערבֿרבעלען. דיזיז מילען מיר גליקליכֿע
פֿאַלען גייסטטפֿיכטטערים דעם היידיטען גלויבענם עד-
זו וויא זײַנע מילאַטכֿט, זוים דעם טאַאטדער עויגען פֿיר-
מטערנים, דיא טענטטע דיא הערלכֿטטע אונד מילעם בעלע-
בעגרד זאַגנע, נוד וואַהל דער גטאַאאטען טאַפֿאַנוג ענטטטאַהען
פֿיר, זו ליעם אויך זײַנע מילליאַנטעדע גיטט, זוים דער אונגליק-
גייסטטפֿיכטטערים דעם היידיטען גלויבענם עד-
פֿאַלען בעגיינטערט פֿאַן דעם געדאַנקען זײַנעם וואַהרען גאַט-
לעבען פֿערקינדעדט זאַגנע וואַר אונטער טטאַאפֿאַטער אברהם,
איך זײַנע אָפּנע הערבֿרבעלען. דיזיז מילען מיר גליקליכֿע
גליבע זיא פֿערבינדעט האַטטע. 1)

מויגען נו זײַהען, אוי וועלכֿעס פֿאַן מיהרער מיגענען פֿאַנטאַזיע
גאַן, דען אנטשען זײַנער נייט, דען דיסטערן שליעפֿ פֿאַן דען
טעם אונד דעם טעפֿערם מילער דינגע, נוד ערטענאַהז בע-
וועלכֿער בעגיינטערט פֿאַן דעם געדאַנקען זײַנעם וואַהרען גאַט-
לעבען פֿערקינדעדט זאַגנע וואַר אונטער טטאַאפֿאַטער אברהם,
איך זײַנע אָפּנע הערבֿרבעלען. דיזיז מילען מיר גליקליכֿע
פֿאַלען גייסטטפֿיכטטערים דעם היידיטען גלויבענם עד-
זו וויא זײַנע מילאַטכֿט, זוים דעם טאַאטדער עויגען פֿיר-
מטערנים, דיא טענטטע דיא הערלכֿטטע אונד מילעם בעלע-
בעגרד זאַגנע, נוד וואַהל דער גטאַאאטען טאַפֿאַנוג ענטטטאַהען
פֿיר, זו ליעם אויך זײַנע מילליאַנטעדע גיטט, זוים דער אונגליק-
גייסטטפֿיכטטערים דעם היידיטען גלויבענם עד-
פֿאַלען בעגיינטערט פֿאַן דעם געדאַנקען זײַנעם וואַהרען גאַט-
לעבען פֿערקינדעדט זאַגנע וואַר אונטער טטאַאפֿאַטער אברהם,
איך זײַנע אָפּנע הערבֿרבעלען. דיזיז מילען מיר גליקליכֿע
גליבע זיא פֿערבינדעט האַטטע. 1)

מויגען נו זײַהען, אוי וועלכֿעס פֿאַן מיהרער מיגענען פֿאַנטאַזיע
גאַן, דען אנטשען זײַנער נייט, דען דיסטערן שליעפֿ פֿאַן דען
טעם אונד דעם טעפֿערם מילער דינגע, נוד ערטענאַהז בע-
וועלכֿער בעגיינטערט פֿאַן דעם געדאַנקען זײַנעם וואַהרען גאַט-
לעבען פֿערקינדעדט זאַגנע וואַר אונטער טטאַאפֿאַטער אברהם,
איך זײַנע אָפּנע הערבֿרבעלען. דיזיז מילען מיר גליקליכֿע
פֿאַלען גייסטטפֿיכטטערים דעם היידיטען גלויבענם עד-
זו וויא זײַנע מילאַטכֿט, זוים דעם טאַאטדער עויגען פֿיר-
מטערנים, דיא טענטטע דיא הערלכֿטטע אונד מילעם בעלע-
בעגרד זאַגנע, נוד וואַהל דער גטאַאאטען טאַפֿאַנוג ענטטטאַהען
פֿיר, זו ליעם אויך זײַנע מילליאַנטעדע גיטט, זוים דער אונגליק-
גייסטטפֿיכטטערים דעם היידיטען גלויבענם עד-
פֿאַלען בעגיינטערט פֿאַן דעם געדאַנקען זײַנעם וואַהרען גאַט-
לעבען פֿערקינדעדט זאַגנע וואַר אונטער טטאַאפֿאַטער אברהם,
איך זײַנע אָפּנע הערבֿרבעלען. דיזיז מילען מיר גליקליכֿע
גליבע זיא פֿערבינדעט האַטטע. 1)

מויגען נו זײַהען, אוי וועלכֿעס פֿאַן מיהרער מיגענען פֿאַנטאַזיע
גאַן, דען אנטשען זײַנער נייט, דען דיסטערן שליעפֿ פֿאַן דען
טעם אונד דעם טעפֿערם מילער דינגע, נוד ערטענאַהז בע-
וועלכֿער בעגיינטערט פֿאַן דעם געדאַנקען זײַנעם וואַהרען גאַט-
לעבען פֿערקינדעדט זאַגנע וואַר אונטער טטאַאפֿאַטער אברהם,
איך זײַנע אָפּנע הערבֿרבעלען. דיזיז מילען מיר גליקליכֿע
פֿאַלען גייסטטפֿיכטטערים דעם היידיטען גלויבענם עד-
זו וויא זײַנע מילאַטכֿט, זוים דעם טאַאטדער עויגען פֿיר-
מטערנים, דיא טענטטע דיא הערלכֿטטע אונד מילעם בעלע-
בעגרד זאַגנע, נוד וואַהל דער גטאַאאטען טאַפֿאַנוג ענטטטאַהען
פֿיר, זו ליעם אויך זײַנע מילליאַנטעדע גיטט, זוים דער אונגליק-
גייסטטפֿיכטטערים דעם היידיטען גלויבענם עד-
פֿאַלען בעגיינטערט פֿאַן דעם געדאַנקען זײַנעם וואַהרען גאַט-
לעבען פֿערקינדעדט זאַגנע וואַר אונטער טטאַאפֿאַטער אברהם,
איך זײַנע אָפּנע הערבֿרבעלען. דיזיז מילען מיר גליקליכֿע
גליבע זיא פֿערבינדעט האַטטע. 1)

---

1) יסכים היו חומות העולם מלבד מחת בנפיו של הקנ"ס ומי העירן לבד מחת בנפיו? ע ב ר ס, שנאמר מי העיר ממזרח (ישעיה תהלים ק"י).

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

מיבריגען פֿאָלקערן מוסגעניכענט זיין זאָלנטן [2]).

*2 כן

---

[1]) משום חביבותי' דלקרבם הוץ דקלמר רחמנא קום התהלך בתרץ (בבא בתרא קי"ו).

[2]) ז"ל מלמר הבכל לרפב"ן ז"ל ל' מ"ת, מלורף לזה בעבין המילה קערפער. אוּמזהיל מָה מוך מָה גייסטע פֿאָן זָאלען דאָמאָהליגען דאָמיאָ מוך דיא היליגען כּאָכּאָמאָן אברהם'ס גלייכּזיִנָה מָה זָאלְדאָם זיא גָאָטט איז פֿאָר גוִט זָאלען מַדערן דאָמאָהליגען כּאָ= ליאָנען נוִט פֿאָלק מוסערלעזען מוך ערקויפֿט הָאבּ, מוך דאָמיאָ מוך דיא היליגען כּאָכּאָמאָן אברהם'ס גלייכּזיִנָה מָה זיא זוִיגען כּאָכּאָמאָליגע קַאָרזָוקטערי־ערגעדעם נייכּען דיענען בלוט בעזיצען מוסט, דאָ: מיהם מָה מיין, מיהן מוך בעפֿוֹלוִנג מוזיער טוָאמאפֿאָטער גלייכּזיִנָה איז זיכער מיינעען מיינערן כּאָכּאָמאָן הָבער, זיין גלעזט מיכּליכּע וועלן עס פֿאָר טָאָגָ מָה מיט בעטיטטען ווערדען. מיין גענָאָטה דעסטען מוך. וּבן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדרתיכם: בייא היט דיזעס זיִן דָאָ: בונדעסנייכּען זיין נוישטען איר מוך מיינען, דורך דָאָ: ערטט גענָאָטה ונמלתם את בשר ערלתכם, והיה לאות ברית ביני וביניכם: בעטטיידעט מיינרע. פֿאָר= גלויבען זָן מיינען וָאָהרען טעפֿער. פֿעטט מוך מוערטיטטער= לעגטען, דעכּלעָלְד מיז זיכער גענָאָפֿטען ענטטוָאסט מוך מיז דעָ קייטען, דיא זיך מיהם מָה היבדערניסטס מיברָזָן מיז דען וועָ טפיעל זיכטען, מוך דיא פרָאָבע, זָאָ אר טרָלְ דער טוויריג= נע פֿיגערטאָפֿע זיהר מָאָפֿע ערשווערטען מוך זיין לעבען מוּפֿע זיין זאָלנטן מיהן דורך טטרענגע פֿערזוכּגען, דיא זיין= וָאָהרהייט מיז מָנדערן זָאָכּדערן פֿערבריטטען זָלְ.

גָלְטט טטעלְטט מיהן דורך טטרענגע פֿערזוכּגען, דיא זיין= וָאָהרהייט מיז מָנדערן זָאָכּדערן פֿערבריטטען זָלְ. מוך דָאָמיט אר פֿיאָטהר דיזיט היילִגע מיררע אָפֿען), מוך דָאָמיט אר פֿיאָטהר דיזיט היילִגע וָאָהרהייט, מיהן כּיכּט מיז דער ערפֿאָהרונג דער וָאָהרהייט זָאָרען, מיהן כּיכּט מיז דער ערפֿאָהרונג דער וָאָהרהייט זיין עלטערן מוך פֿערוָאָנדטען פָֿן יהער גָלְכּל זוגעטהָן זיין גלויבּט, מיז וועלכּעם ער גענָאָהרען מוך ערלָנגען וועורדט, דעם פֿערוָאָנדטען זו פֿערלָאָסטען, דָאָמיט דער פָֿלְטט היידניטט

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

זון וואר דער גאַדעטפֿאַן גאַטטעס, דאַ: ביסהער חירריגע אַטטאַנגעטאַלעס אין זייַנעם בפֿגינגען חוץ דען טוגעדפֿפֿאַך זו בריגען, חוכ דיו דער גענאַטטען אַטטחייט כייט היינאַטט זיטטערגעגאַנגען זוֹנגע, נעאַלין חוזפֿער בעזעליגעדער פֿאַטטער אַברהם וואורדע זון אַלס עדלפֿאַטטער (פֿאַטריאַרך [1]) דעס כייען גלויבענס חיבראַלל וון זיך הינאַנדטע, זַטערקַנגען כיין גלויבענס חיבראַלל וון זיך הינאַנדטע, זַטערקַנגען חוכ דען חיידן פֿערהיסן. זיך בעזַגען בעריִטט חוכטער דען חיידן דיו זעהרען פֿאַלן דעס וואַהרען גאטטעס גלויבען זו פערבריטען [2]). דיו זעהרען גלויבען, (נעך בתרע"ו).

זוחורדע חוין דער טטעלע גענעזען, חוכ געלַנגטע זיך חוזפֿיקטע (דער נעאַלין אויך אַטטערט אין אַטטערטע) קעננטניס גַזַטטעס) חוכ יעדער קרַנקע דער זיו זַן אַברהם'ס הַזַז: (נעאַלין דיו וואַהרע ערַ= זע ניערטע פֿרוכט אויף דעם וואַהרען וועג זיין, אַבער כוכה חוכ חרוכע חוט פתרפ; חויינע פער= כיכען חבניו, אַבער כוכה חוט חוכ חרוכע חוט פתרפ; חויינע פער= כיכען חבניו, אַבער כוכה חוט חוכ חרוכע חוט פתרפ; חויינע פער= זון ניערטע אַברהם'ס הַזַז: (נעאַלין דיו וואַהרע ערַ= זע ניערטע פֿרוכט אויף דעם וואַהרען וועג זיין, אַבער כוכה חוכ חרוכע חוט פתרפ; חויינע פער= כיכען חבניו, אַבער כוכה חוט חוכ חרוכע חוט פתרפ; חויינע פער= זון ניערטע אַברהם'ס הַזַז: (נעאַלין דיו וואַהרע ערַ= זע ניערטע פֿרוכט אויף דעם וואַהרען וועג זיין, אַבער כוכה חוכ חרוכע חוט פתרפ; חויינע פער= כיכען חבניו, אַבער כוכה חוט חוכ חרוכע חוט פתרפ; חויינע פער=

---

[1]) חוכ חויינע חבניו חיררגלייביגע זון וואַהרען גלויבען זו בפֿקעהרן; זוכ חויינע חבניו חיררגלייביגע זון וואַהרען גלויבען זו בפֿקעהרן; זוכ חויינע חבניו חיררגלייביגע זון וואַהרען גלויבען זו בפֿקעהרן;

[2]) חוכ חויינע חבניו חיררגלייביגע זון וואַהרען גלויבען זו בפֿקעהרן; זוכ חויינע חבניו חיררגלייביגע זון וואַהרען גלויבען זו בפֿקעהרן; זוכ חויינע חבניו חיררגלייביגע זון וואַהרען גלויבען זו בפֿקעהרן;

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

קנין, דער מיינען גיט נאָר די קויפֿן וסח הַמְּטוֹת, זו פֿרעג־
דען געזינגפֿערקויפֿ: זינגט זוהטה אַבְרָהָם; וזאָן יאָזאָנ־
געטאָפֿט פֿון: זינגער היזאָטה חֵב, דַּו מיבערטרוג אַר
זעבען אוך זיו זו פֿערקויפֿען. מיינטס רייפֿען זהון זינט
דער, אוך מיין מיין געזעגדיעזער, אוך מאָפֿט בילדיפֿט
דורו מיר אין אויך אַ בעגרעפֿ, וואָס מיין אויך אַ
בעגרעפֿ, וואָס מיין אויך אַ בעגרעפֿ, וואָס מיין אויך אַ
דיט אַטפֿרעפֿט דער אַרטיקל אין דער אַרטיקל אין דער
טיפֿ אַרטיקל אין דער אַרטיקל אין דער אַרטיקל אין דער
אַרטיקל אין דער אַרטיקל אין דער אַרטיקל אין דער
אַרטיקל אין דער אַרטיקל אין דער אַרטיקל אין דער

---

1) זן אַבְרָהָם זכיר אַבְרָהָם זכיר אַבְרָהָם זכיר

טן אויהן **אברהם**, ווי אלט ביסט דוא? נאך דער עהאלי= טענען מכוואָרט, פֿערלאַסט אר דען קיפֿער, אוגד וועלט אין דיא מכבעטער; דאַ= ערשט איז איינעם טאגס פֿערטיג גטוואָרדען מיט. דיא קיפֿער טאטען זיך אוגד גיבגען אהערער וע= גע; עגליך קאַם מען אלטעם וויב, אוגד ברעאַסטעט איינע אַנאַם וויסעם אטהי, אוגד עם אַלזען פֿ אַפֿפֿערן, **אברהם** ערגריפֿ= טן, כאַבען איינען פריגעל נערטריאאערט אַלט גטעטעה ביט אוין דען גהעטאטען דען אר פֿערטאַפֿטעט אוגד דאַפֿ אר דען פריגעל אין דיא האַנד טטעקטע. **תרח** קאַם צוריק; אַלט אר איינע גענאַנן נערטריאאערט אוגד פֿערוויסטעט פֿאַנד, **תרח**= טן אר **אברהם** וואר דיא;עם אַלזען גטעהאַן העטטע, אוגד עהיולט פֿאַן אויהם נור אַכטוואָרט, עס קאַם אין אַלטעם וויב איט איינער מיינליגען האַנדפֿאַלל אטהי, אוגד אַפֿפֿערטע עם דען גטעטערן, דאַ גן דיא פֿאַרלאַן קליין וואַר אוגד אין יפֿער דאַך עטוואָם האַבען וואַלטע, אַ= טעטטאַנד אין גרא= טעי טטרייט אוטטער אויהען; דער גרעסטע ערגריף אַלזאַ אויענע פֿריגעל, נערטלוג דיא אַנדערן אַלזע אוף טריאאער, אוגד בעהילט דאַ= אטהי אַלזין. **תרח** אערקטע דען טפֿאַטע ;יענע אַהאַנען, אר גיריטה אין נאַרן, בעאַד **אברהם** אוגד פֿיהרטע. אויהן פֿאַר **נמרוד** דאַמיט אר אויהן בעטטאַפֿע. עבען טטאַנד דער קעניג אוגד אַלזע גרא= טען דעם רייכ= טען מכבעטער; דער קעניג בעאַטאַהל **אברהם** נידערצוקניען, אוגד דאַ= פֿייער אַנצובעטען.

אברהם. (נסגוד למיא דמטפין נורא) עס אויט בעם= טער דאַם אוף דאַ= וואַטטער אַנבעטע, וועלבעם דאַ= פֿייער פֿערלעטט. (כותיין עובדין לאַש, וקדריש עובדין למיס. מעכי' ס' ג').

נמרוד. אַ= בעטע דען דאַ= וואַטטער אַן.

אברהם. (נסגיד לענגא דטעין מיא) אַבער דען וואַרע עס דאַך נאַך בעטטער דיא וואַלקען אַנבעטע, וועלבע דאַ= וואַטטער עטהאַלזען.

נמרוד. וואָך גוט, בעטע דיא וואַלקען אַן.

אברהם. (נסגיד לרוחא דמדברי לענגא) אַבער דיא וויגד פֿערד יענען עם נאַך עהער דען דיא;ע נערטריין דיא וואַלקען.

נמרוד. וואָהל, אַ= בעטע דען וויכ אַן.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

אַבְרָהָם. (נסגור לבר נש דסביל רוחא) דְּאַן אַנטטאָן אַנְגְעבּוּנְדְענְעם אוּן אַנְגְעהוּיבְּענְעם, גְעגְען דען דער וויכְטִיגְסְטְען אִיז: אַז מען דַּאַרְף נִיכְט פַּערְגֶעסְן.

נמרוד. (מילין אחה משתעי) אִיךְ הָאבּ דַּאָס הוֹיךְ אִיבּעְרְגְעלֶעְגְט אוּן אִיז נִיכְט שְׁטַאָנְדְעְנְס אַוֶּעְקְגְעגַאנְגְען, וויל אִיךְ מִיךְ דַּאָס הוֹיךְ אִיבּעְרְצוּ לֶעְגְען אוּן דַּאָס הוֹיךְ אִיז מִיר גְעבְּלִיבְּען אַלְס אַ דענְקְמָאל פוּן מֵיְינֶע גְרוֹסְע טַאָטְעְנְס. (בְּרַחֲמֶיךָ רַבִּים כ"ק).

*) בְּנֹעַל מַתְכַּת כְּתוֹכָהּ מְפָרֵשׁ מִילִּין לְפִי מַשְׁעִי דְּבָרִים רַקִּים כְּמַשְׁמָעָן מִדְּבָר, וְלֹא יִפֶּה כֵּוָן, וְכִי זֶה דְּבָרִים רַקִּים כְּמַשְׁמָעָן שֶׁלְּפִי הַעִנְיָן הַגּוּפָא הַיְינוּ תַּשׁוּבָה הַגּוֹכָה וְנִלְחָת, וְכֹרַח אִיתָּכֵן שֶׁאַבְרָהָם רָצָה לְהַתְוַכֵּחַ עִם כְּמוֹרוֹ אֲרַמִּי הוּא וְנִכּוֹן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְשׁוֹן לְעֵגוּ לְפִי תִּמְעִי גְּבוֹר, וְכַמְסִילָה זוֹ יִקְחוּ לְשׁוֹן לְשׁוֹן לְבֵית לֵב, לְתַלְמִידָיו בְּפִיהֶם הַגְּדוֹל וְהַגְּבוֹר עוֹשֶׂה שָׁמַיִם וְכָל צְבָאָם אֶרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם, אַךְ בְּאֹרַח כְּמוֹרוֹ וְהֵבִין כַּוָּנַת אַבְרָהָם יָרֵךְ עוֹד לְהִתְוַכֵּחַ עִמּוֹ לְעֵינֵי הָעָם הָעוֹמְדִים כְּנֶגְדָּם כֵּן יֹאמְרוּ לוֹ וּמִיָּרוּ דְּתָם, לָזֶה הִפְסִיק מְעַכְּבוֹ, וְגַעַר בּוֹ מִילִּין לְתָם מַשְׁמָעִי, כְּלוֹמַר זְכוֹ הָיִיתָ הָעֵז לְהַתְּלוֹת בְּנוּ הַעֲלִיכְהוּ לְשׁוֹן תַּלְמִידוֹ.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

הוכיחתיך מלרן מליס שהיה נדרך כמ ; (מדברי הרמב"ן).

כשדים ולא למד לקחתיך אלא הוכיחתיך כדרך הכתוב אשר ידעתיו כי ה' יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ושם כתוב אחר כי ה' הוכיחתיך מלוך כשדים על שם כמה שהגלוהו לשדרה לבבל הוא המקום שהכל מודים שהוא מקום יותר לגודל שם עם כל זה כאן ביתו ובקרוב המלך להוציאו למקום יותר מרוחק מלוך כשדים מפחד

חוים:שהעד

זיינען פארפאלגטער, חמבוהה אר זעלבע שוין גייסטע פאר= וואר, אז וואלטען מיהן גשוטט נאך ניכט איט מאלען רעליגיזמפגע= דער ניט מוכיער טשטאמבאטער **אברהם** יעצט נאך גאנץ מאלען עווינען גליקזעליגקייט קעננען.

פאלליהוינג ווייל נאך בליבענדען לייטליכען וואהל, מוזט נור כוקגען, דאס ווייר זי בעפאלגען טוליג זיך, מוזט דורך הערען דעם פאהרד: פיר וואהר המלטען דער גטטלידכען גזעזצע מוזט פארשטענדיג גליבענס: דען מוכטער רעליגיזזעזצ גליבען פארשטענדיג אוך מיכדטמטען וואר דיזעס נור דאס פארשטענדיג מוים דעם ברענגענדען דיזעזס איז, וואגען דיזעזר רעטטוג מוים דעם ברענגענדען מאור כשדים) **תרח** מהם זייגען זאהן **אברהם** מוזט נאך מיי= נען זיבען *) וואלטען ווייר דיזעזען פארט פארלאסטען מוזט נאך **ויקח תרח את אברם בנו ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי כלתו אשת אברם בנו ויצאו אתם** צעד מדרעהן ליהען (ווייל אלטער גטטלעכפארעהרען מוזט בליבד= ווען וואלטען ווייר קיכטיג טרייע מוזט אויפריכטיג דיזעגען ; **תבעה** מוזט נאך דיזעזס ערקלעכט, מוזט נור דיזעזס **ויהרלך** בלייבגען זו וואהנען וויא דיך פאר פארגען כלכטטעלזוגען זיי זיבען *) וואלטען ווייר דיזעזען פארט פארלאסטען מוזט נאך מיי= נען בן בנו ואת שרי כלתו אשת אברם בנו ויצאו אתם מאור כשדים) **תרח** מהם זייגען זאהן **אברהם** מוזט נאך דיזעזס איז זאטלייער פאמיליע מוים **אור כשדים**, וועלכער נאמע דיזעזס ארט, ווערגען דיזעזר רעטטוג מוים דעם ברענגענדען מאור כשדים) **תרח** מהם זייגען זאהן **אברהם** מוזט נאך דיזעזס איז זאטלייער פאמיליע מוים **אור כשדים**, וועלכער נאמע

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

מיטשעהעלד בעפֿאַלגטע[1]), האָט דען ווירקליכען געבאָטהען
דופֿען קאָפּ, אַז וואָס דאָרף עוויגען ערטט דאַרוּם זו טהון, וויהן
זו מיינעם מיטגענאָם פֿאָן מיהם זעלבסט ערווועהלטען פֿאָלקע זו
אַנכאָמען, ווען אים מיהם דאָס גֶעטטליכע וואָרט (ואעשך לגוי גדול):
וויך ווילל דיך זו מיינער גרעטטען מַיניען אַנכאָמען נוגעשיכערט
האָבטע; דאָס וואָר זאָבער נאָך נייט ערפֿאָהרליך, גאָטט
גאַנ מיהם זוואָר ערטט מיינען זוהען, דען ער, איט דער מיינוויי=
זיגונג זיינעם וויבעם שרה, איט הגר ערניגטע; דען שרה
טפּרעכט היהן אַן: הנה נא עצרני ה' מלדת זיהע דער עוי=
גע האָט איך פֿערשלאָסטען דאָס איך נייט גאָטט בעטהרע, (איין אַן=
אַן אוד אַנדערען אַנכאָמען ווירד גאַנץ פֿערלאָטען) בא נא אל שפחתי
קטואה זו מיינער אַגאָר, אולי אבנה ממנה פֿיללייכט ווערדע איך
דורך זיא (וען איך היהר קיינד אויף מיינעם טאָטטע ערניהטען ווער=
דע) עלבויטע, אוד פֿיללייכט ווירד איין אַנדערען איך פֿאָרט=
פֿאַלגען[2]). אברהם גאָהם אוים שרה'ס האָנדלען דיא הגר נאָך
וויבע אַן, וואָהנטע מיהר ביים, זיא בעבאָהר מיינען זאָהן,
ווועלכער ישמעאל גענאַנטט ווואָרדע; דיא זיעבער זאָהן האָבען וואָר
אם נייט אַן דעם דיא גאָטטליכען פֿעהרהייטזוגען אין ערפֿילונג
גהען זאָלטען. אברהם זאָה אין דער פֿאָלגע זיינע טרייע אַנ=
האַנגליכקייט אַן גאָטט אוד זיינע טוגענדזאָאַט אויפֿפֿערוּ=
פֿיר זיינע ערקעננטניס פֿיעלפֿאַך בעזאָהנט; דער טפּריך אבל
שרה אשחק ילדת לך בן גיגע עמדויך זו זיינער העלפֿטען
פֿרייד אין ערפֿילונג דורך מיינען זוהען, ווועלכען מיהם
אַבער אַנכאָמען ווילדת לך בן גיגע עמדויך זו זיינער העלפֿטען
פֿיר זיינע ערקעננטניס פֿיעלפֿאַך בעזאָהנט; דער טפּריך אבל
העגליכקייט אַן גאָטט אוד זיינע טוגענדזאָאַט אויפֿפֿערוּ=
גהען זאָלטען. אברהם זאָה אין דער פֿאָלגע זיינע טרייע אַנ=
אַנכאָמען ישמעאל גענאַנטט ווואָרדע; דיא זיעבער זאָהן האָבען וואָר
אם נייט אַן דעם דיא גאָטטליכען פֿעהרהייטזוגען אין ערפֿילונג
זיינעם וויבעם שרה, איט הגר ערניגטע; דען שרה
טפּרעכט היהן אַן: הנה נא עצרני ה' מלדת זיהע דער עוי=
גע האָט איך פֿערשלאָסטען דאָס איך נייט גאָטט בעטהרע, (איין אַן=
אַן אוד אַנדערען אַנכאָמען ווירד גאַנץ פֿערלאָטען) בא נא אל שפחתי
קטואה זו מיינער אַגאָר, אולי אבנה ממנה פֿיללייכט ווערדע איך
דורך זיא (וען איך היהר קיינד אויף מיינעם טאָטטע ערניהטען ווער=
דע) עלבויטע, אוד פֿיללייכט ווירד איין אַנדערען איך פֿאָרט=
פֿאַלגען[2]). אברהם גאָהם אוים שרה'ס האָנדלען דיא הגר נאָך
וויבע אַן, וואָהנטע מיהר ביים, זיא בעבאָהר מיינען זאָהן,
ווועלכער ישמעאל גענאַנטט ווואָרדע; דיא זיעבער זאָהן האָבען וואָר
אם נייט אַן דעם דיא גאָטטליכען פֿעהרהייטזוגען אין ערפֿילונג

---

[1]) ממר רב קיים לאברהם לפניו כל התורה כולה לפי ערובי תבשילין
(יומא כ"ח) וכמדרש רבה בראשית מ"ח רבי יוחנן בשם ר' שמואל
בר נחמן אמר לפי שלו הלכות עירובי חצירות היה לאברהם יודע.

[2]) כמו ושקד נעמי את הילד ותשתהו בחיקה ותהי לו לחמנת ותקרלהם
לי השכנות שם לשמר ילד בן ל כ ע מ י. (רות ד' ט"ז י"ז).

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דעם אברהם האָבּן זיי גאָטס גלעזט וויא עס זיינען גאָטס שבועה דעם יצחק: וברכתי אתה והפרתי אתך ממנה לך בן וברכתיה והיתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו: וויל דיין קינד יצחק, דורך וועלכן איך וועל זיין זיין נחלה וועלדען, זאָלען געבּען, דורך דיר וועט מען זיי קענען אונטערשיידען פון אנדערע פעלקער דעם זאָלען פון דעם הערקאָמען. פון דיזען ווערט קלאָר אַז דער בּרית איז נישט בּלויז פאר אברהם אליין, נאָר פאר זיין גאַנצען נאָך דער גשבורה פון יצחק:

שרה איז מיהפּך אונדז הגר דעם אברהם נור קריאה גאָב, וואָדורך זיי איז ערניידריגט ישמעאל'ס פערהאַלטנים, קומט= טא אויטטערראַשטעט פון דאזיגען זוישמיבען. זיי בעמבּ= טא אויטטערראַשטעט פון דאזיגען זוישמיבען. זיי בעמבּ= האַנדלונגען; נאָר זאָל זיי דיזעזען דעם דער כּיעדריגע טקלאַסיטע זין פון זייטען זייער נאַטירליכען אויטטער זאָגעווארבט וואָר, אויסטוויעזענד נאָר אונליבּטיג פאַנד) וועל= כעם דער הייליגע טעקסט איז דען וועניגען וואָרטען ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק) נאָס דיזעזער קינדבּע דריקטע, בעפּירבּטעטע זיי איז רעכט, דאָס דיזעזער מיהרען פרוואַנען זאָלען יצחק פערהיהרען קאָננטע, נאָר וויכ= טא זיהען דאָהער נאָס איהרעם הויפּ זו פעטפּערגען. זיי טפרעך מיהרעם אַנגעט אברהם: גרש האמה הזאת ואת בנה כּי= פערענ דאָך דיזעזע אַנדער איז מיהרעם זאָהנט נאָס דיזעזע הויי= ז, כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק (דען ער איז גאָטטלאָז:) איך ווילל נישט דאָס ער איז איינעם זאָהנס וועלכען דעם פּרוואַנען יצחק זוין גלייכען ערבּרעכט געניסען. וירע הדבר מאד בעיני אברהם, דען אברהם פערדראָס דיעם

---

[1]) רשתה שרה ליעמעלל יולל לתרגום העם והיתה תומרת לו לאברהם גרש את האמה ואת בנה. (מדרש רבה דברים ד')

[2]) רש"י מעלי י"ט מעדד אך יבריח סס, בן מבים ומקפיר, ע"י שרואתה שרה את בן הגר המצרית מלחק עמה אלילים וגילוי עריות גרס זה שבשתלחה לשון עיי"ש.

דיעם פֿערלאַנגען אוּנד ער גערִיטה הירדורך אין דיא גרעסטע פֿערלעגענהייט, אוּנטער אוּנד אָהן פֿאַן איך וויס דעם הויז צו טוּטאָסאַן; נאָבער גאָטט טרעסטעט מיהן אוּנד טפרעך: אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך שמע בקולה וועגען דעם קנאָבען אוּנד זיינער אוּטטער דער אַגאַר הגר כיבט איטאוטהיג, כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה ערפֿיללט נור דאַס: פֿערלאַנגען דיינער גוטען אוּנד פֿרוּמאַען שרה, כי ביצחק יקרא לך זרע, דען נור דורך יצחק'ס נאַקאָמאַען וויל דער נאַהאַען דיינער פֿאַמיליע אוּנד דיין גענעלעבט איך פֿאַרטפֿלאַנצען.

וואַס דיר מיכדעסטען נאָבער אוּנד דען קנאָבען אוּנד זיינער אוּטטער כיבט באַגאַג זיין; אוּנד איהן וויל איך זו מייעצט פֿאַלקט אַנאַכען וויל דוּא איהן גאַניצען האַסט. זו וואוּרדע דיא הגר איט מיהרעם: אַהנע ישמעאל אוּנד דעם הויז אברהם'ס עטפֿערנט אוּנד הימוּטע גאַטיקט [2]), אוּנד דער ליבלינגסזוהן יצחק

---

[2]) נאַכדעם דיא הגר איט מיהרעם: אַהנע ישמעאל, אברהם'ס עטפֿערנט אוּנד הימוּטע גאַטיקט, אוּנד דער ליבלינגסזוהן יצחק איידען אוּנד זיך דאַרויס עטפֿערנען אוסטע, בעגאַב היא זיך אין דיא וויסטע פארן; היער וואוּקס דער קנאָבע אַהאַרן אוּנד וואַרד אין בֿאָגעטיטע; זוּדאַן הייראַטעט מואַבית= אר מיינע טאָכטער אוּנד מיינעט אַדעלייכען מיאַביטי= טען טטאַאַט (נאַאַטע עשייה) דען יעדער וויטטע איט דעם גאָפּפֿרי: זענען פֿירטטען אברהם אין נאַהער פֿערוואַנדט טאַפֿט נו קאַאַען; דאַ ישמעאל נאָבער דיא יאַגר אוּנד דאַס: אוּנ= גאָבודענע נוּאַאַדען = זענען אַהער זיעבטע אַלט מיינע פֿריד= לייכע הייאַטה, נאָך אר איט זיינע: זיעב אין דיא וויסטע פארן נוריק, וווּ ער פֿיער: אהנע אוּנד מיינע טאָכטער זיי= טע. דער טוויגע: זוגענטע איהען וועגען זיינע: פֿאַטערס אברהם, זיינע: העערדען פֿעראַהרטען איך וועגע= איין, זיין פֿערואַגען וואַסאַ טעגליך דערגעטטאַלט דאַס אר מין קורצער ניט אין רייכער אוּנד אַנגענאַהעטער פֿירסט וואוּרדע.

מיינטט ערוואַכטט אין הערצען אברהם'ס דיא פֿאַ= טטרעכען פֿערלאַנגען כיבט זיך: זיינע אַהנע וואַהרגענאַהעטען דאַס אר קאַנגטע דעם דרוּאַנגע איך פֿאַן זיינע: אַהנע וואַהרגענען זיבעטט זו טערזיכט זיבעהנט נאַך זיינע: אַהנע ישמעאל, אוּנד אר מיינעט זיבערנייגען כיבט זענגער ווידערטטעהען. אַלט טרייער גאַט= טע טהיילטע ער דיא זיבען פֿאַרואַבטען זיינע: פֿרוּאַען וויבע

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

טעט בלויבע, וועגדעלטע מייגליך מוך עליין מין דעם
מויך דעם הגר: פֿאַמטער: מוך אוטטערמויגע טטטעטם גערי־

פֿרוי:

שרה איט. זיי מוקגערן שרה דיזעטם מויך זאָה; זי ווילגטע
זיי דאָך מין מיהרעם אַנגעטם ווילען, יעדאָך מוכטער דער
פֿייערליכען פֿערזיכערונג, דאַזעלבטט גיכט זאָקגע זי פֿטר־
ווילען, יתדערן ישמעאל בוים זי שפֿרעכען, מוך זיך פֿון
זיי אַנהאלטטודע זי חיבערלייגען. שרה בעריטטע זיך
לטם ערפֿוהרערליכע נאָך דער זיטטע דעם זאָנדעם נור בַּב־
ריית, מוך אברהם ריזטע בעגלייטטע פֿון דען זיגגוגגען
זיינער פֿאַמיליע נאָך פֿארן *).

עס וואָר מין דער איטטאַגטטודע, דיא זאָגגע טטאַנד מין
מיהרער מוכבאוועלקטען קוֹאַהרהייט מוך מיהרע טטרַהלען
פֿיעלען ברענגענד מוין דען טיזטעל דעם גרייזעם, פֿון מר מין
פארן גַּלוֹזגגטע, מוך זיך ישמעאל'ם נעלטע געהערטע.
פון דער שרהזיזגע גרייז: פֿון דעסטען זאָנטלין הַה־
ייט מוך וועדע טטרַהלטען, דען הירטען מוך קעגלטען
ישמעאל'ם זאָגיכטיג וואורדע, פֿערניגטען זיא זיך עהר־
פורכטפֿוללי פֿאָר אים. ער ערווידערטע דען טטויגענדען
הירטען דען גרום אים הולד מוך פרייגדליכקייט, מוך וועל־
דעטע זיך נאָך דעם נעלטע ישמעאל'ם, וועלכעם זיך דורך
פרוכט מוך גלוזגן פֿון זוזען זאָנדערן מויסזייכגעטע,
מוכ אים דייטליך זו טרקענען גאָב, דאָמיט עם זייגעם זהה־
נעם נעלט זיין. מין דער אייגוג זייגען זהגן זו אייבערוי־
טען ריטט ער גרואָדע פֿאָר דעסטען נעלט וון ער ישמעאל'ם
גטאַהלזן טראָן; ער גריפֿטע זיי אים עהרווירדיגעם וון־
טטודע, מוכ פרואָגטע פֿרייגדליך נאָך אירהרעם גטאַהלע
וועדע זו טפֿרעכען זיי זו אים. קוֹגם מוכ טרוינג ער־

וויידער:

---

*) וועג מיך יעמאַנדען זייכעם פערגעהעכע הילנער פון זיך
וויזע, זו זאָלל מיך זיהען דאָך כיכט גאָכן פערזיכערען, זאָנדערן
פֿאַסטכוכ פֿור פערניהוכ לאָסטען מוכ זיהען זיין געלעגענהויט וועדער
פריידיגטליך זן זו לעזען ם תהא שמאל דיוחה וימין מקרבת). דער נעזיכט אברהם'ס זייך דעם וועגען זייכער
לאָסטער מוין דעם פעטטערליכען הויז פערזיכערטען ישמעאל מיט־
טע זייכען זו זטארקען הויכדרוק מויף דאָז הערץ ישמעאל'ס, דאָס ער
זיך עכטזלאָס זייכען לעגענסוואָכדעל זו עגדערן, כאָך דעם וויללען זיי־
כעם כ' עזיכט אברהם זיך זו כאָסטערן מוכ דיעזען זטגען עכטזלוס מויך
קוֹסטפיהרטע; וויל עם דער וויטערע ערפֿאלג דער נעזיכטע כייגט.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

פֿרוואטן פֿאַטאהוויז, זאַבער בוך דאַרוך ווערד דו: פֿאַ־
טערהערן אברהם'ס טיעקליך ערשיטערט, דיעזער ווונ־
דער־

ווידערטאָ זיו חוך ווינט פֿרייהדיגע זאַפֿדאַנק, ישמעאל
זיו חוך דער יאָגד: דאָס איז אַך מיהן מוזן ווערד שפּרע־
כען קענען. ניעדערגעשלאָגען מיבער דיעזע
אַך ערווארטען קענען, בוטה אַך בוים אוך עטוואָס ברוך אוך
מיינען טרונק וואַסערע נור זאַבוק; מלויין אוך דיעזעם פערווי־
גערטע מיהם דיעזעם טטאָלץ אוך אענטגעיהדיגע ווייב
איז דען ווארטען, דאָס פֿיר הערוק = טטרייפֿענדע געפֿטע
היר ווערד פֿאָלל. נאָך וואַסערע נו קיידען ווי: אוך ווערענד
קהערטע זיו מיהם דען ריקקען נו, אוך גינג מין דאָס
נעלט, וואַזעלבסט זיו מיהרע ערבייטערונג מיבער דיעזען אוך־
מגענהאַנען בעזוך מיהרע קינדער קיהלען ליעס, זיו טלוג
זיו, פֿולבטע מיהרעם גאַמחלען, אוך טיאפֿבטע מיבער זיינע
מבשטמאונג. טרויריג אוך טיין בעווגט, הערטע דער
עדלע גרייז: דיעזעם איז מן, ער אונטערדריקטע יעדוך
זיינען שוערן, אוך וואַרטעטע נאָך מיינע בים זיו:
ווידער אוים דעם נעלטע קומט. איז וירדע אוך געלאַס־
טענהייט טפּרעך ער דאָן נו מיהר: ערוויבט איר פֿירטטין
איך מיינעם וויפּטרוגם מן מיישרן אָן עפּטלעדיגען נו דירפֿען
זאָגט מיהם בייה זיינער נוריקקופֿט, "ווילגרייז: אוים דעם קינדע
"פֿישחים זיינו היר געווונען ווילבער מיהן גערנע געטפּרונגען
"העטטע, דיעזער הבבע זיין נעלט טעהן אוך פֿרונבטפּוכ
"געזונדען, נוגלייך מבער דיז עטטעקוק גענאַבט, דאָס
"דעסטען טוועלע, וועלבע דיז ערטטע ניעדעם דעם־זעלבען
"זיין ווילטע, זעהר טלעבע אוך מיהם ווונקגענאַטטען וזה־
"רע, עד דאָטטהט מיהם דאָהער דיעזע טוועלע זו בחלד אָן
"אשגלוך וועגוטפּבטען (חלק מפּתן ביתך שאינה טובה
"ולא ראוי לך כן הוא במדרש ילקוט) אוך מיינע אַנדערע־
"בעטטערע אָן דערען טטעלע מנגוברינגען". הירוך עטפּערע־
טע ער איך טכעל טאטרוליך נאָך זיינען ענקלען בליקענד,
אוך ער איך טכעל טטעלע מנגוברינגען". הירוך עטפּערע־
מוידעם נעזוכט ווערדע, אוך ווידער ברוך אוך וואַסערע נו פֿאָרדערן,
בע, דאָן מיהר ברוך אוך וואַסערע נו פֿאָרדערן, אוך אָן
דעם נעלטע נעהאַלטען אוך דיז פֿרעפֿהייט נעהאַבט הע־
דוכליזיעדער אָן אוים פֿלשחים זיר נעווונען, דאָס זיין אָן
בעזיצען וויבעם:

אָם ישמעאל נאָך הויוט קאָם ערנעהאַלטע מיהם זיין ווייב
מיט טאָכט דעם בעליידיגטען טטאָלצע, דאָס זיין אָן אוך
דעם נעלטע נעהאַלטען אוך דיז פֿרעפֿהייט נעהאַבט הע־
דוכליזיעדער אָן אוים פֿלשחים זיר נעווונען, דאָס זיין אָן
מיט גרייזע דיעזעם איז אָן, ער אונטערדריקטע יעדוך
עדלע גרייז: דיעזעם איז אָן, ער אונטערדריקטע יעדוך
זיינען שוערן, אוך וואַרטעטע נאָך מיינע בים זיו:
ווידער אוים דעם נעלטע קומט. איז וירדע אוך געלאַס־
טענהייט טפּרעך ער דאָן נו מיהר: ערוויבט איר פֿירטטין
איך מיינעם וויפּטרוגם מן מיישרן אָן עפּטלעדיגען נו דירפֿען
זאָגט מיהם בייה זיינער נוריקקופֿט, "ווילגרייז: אוים דעם קינדע
"פֿישחים זיינו היר געווונען ווילבער מיהן גערנע געטפּרונגען
"העטטע, דיעזער הבבע זיין נעלט טעהן אוך פֿרונבטפּוכ
"געזונדען, נוגלייך מבער דיז עטטעקוק גענאַבט, דאָס
"דעסטען טוועלע, וועלבע דיז ערטטע ניעדעם דעם־זעלבען
"זיין ווילטע, זעהר טלעבע אוך מיהם ווונקגענאַטטען וזה־
"רע, עד דאָטטהט מיהם דאָהער דיעזע טוועלע זו בחלד אָן
"אשגלוך וועגוטפּבטען (חלק מפּתן ביתך שאינה טובה
"ולא ראוי לך כן הוא במדרש ילקוט) אוך מיינע אַנדערע־
"בעטטערע אָן דערען טטעלע מנגוברינגען". הירוך עטפּערע־
טע ער איך טכעל טאטרוליך נאָך זיינען ענקלען בליקענד,
אוך ער איך טכעל טטעלע מנגוברינגען". הירוך עטפּערע־
מוידעם נעזוכט ווערדע, אוך ווידער ברוך אוך וואַסערע נו פֿאָרדערן,
בע, דאָן מיהר ברוך אוך וואַסערע נו פֿאָרדערן, אוך אָן

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דער קנאַבע יצחק וועלכען איינע אומטער שרה ערשט נאָ כייניג יאָהרע געבאָהרען האָטטע מוזד פּאָן וועלכעם דיזע פּאָרטפּפּלאַנצ= נוג.

---

*) לויט דעם סדר הדורות סייסט דיזע ערשטע פרויע מריבה מוזד דיזע צוויייטע תרצה וועלכעם ספעציעל פלאַס דיזע לעצטע איז= זאַכען מוזד אַפּאָרטמענטס זוזקעט, וועלכען כאָטען וויהרשיינליך ישמעאל דיזעזע פרויען וועגען פערשידענהייט ליהרער קלרקקטע= רען דער כלגע געזעגען האָטטע.

טען אַהאָלט כאַך פּארק פּאָן, מוזד כאַך וועגיגען טאַגען עררייכטע ער זיינען אַהען ישמעאל ערוואַכען, ער טרעט זיזע רייזע גע= גען זייך מוזד רעגוגען דער עהעאַלטיגען ליבבע גע= אברהם מוסס כייט דיזע רעגוגען דעם עהרען עהרווירדיגען גרייזעם פּערסאָנען מאָן זיך דעם הערען עהרווירדיגען ישמעאל'ס בעווילקאָמנט זוך ערקע; פּאָן ער זיך ווידער עטוואָם עהאָלט בעווילקאָמנט מוזד טאַבאַק אַנגעבאָטען. זיזע דאַגעווזע= נען פּערזיאָן עדקאָנגנטע ישמעאל אָזגליך זיינען פּאַטער; פּאָן קינהייט גענאַבט זיזע זיינען פּאַטער אַבראַהאַם, דיזע קינהייט גענאַבט זיזע זיינען פּאַטער יצחק וועלכען זיינע אומטער שרה ערשט נאָ כייניג יאָהרע גענאַבט האָטטע מוזד פּאָן וועלכעם דיזע פּאָרטפּפּלאַנצ= נוג.

זוכן. אברהם׳ס אוכד דאָס גאָנצע זי עמטטטעהעדע פּאָלק אַב־
היבן, וואורדע פּאָן גאָטט זעלבסטער געפּאָרדערט דאָס מיהן
דער

ער ישמעאל׳ס הייאַטהדער זאָפּאָן זיעט מיהן אויך דיסאָהן
זייב: יאָהן ישמעאל אויך דער יונגד מבעוועזענד, אוכד זייב יוכ־
גן גאָטאָהזין איט מיהרען טטיעלן קינדערן טערנעד פּאָר מיהרם
נעזעטע פּינדען. אוכד איך דער גריים: מיהנען נעהערטע, גיבן
איהם פּרייהדיך ענטגעגען, אוכ מיהן עהרערביטהיג זי
בעגריפען. איט וויהדע אויפ אַנטטאַנד ערווידערטע דער
גריים: מיהרען גרוים, אוכד ערקונדיגטע זיך נאָך דעם פּיר־
סטען ישמעאל. פּרייהדיך אוכד הולדפּאָלל ערווידערטע זיה,
דאָס אם מיהר זעהר ליד זיה־ איהם בערייטען זי איסטען,
דאָס מיהר גאָאַהזען עבען הייטע אוין דיה יאָגד גטיגאָגען
זיה, פּאָן וועלבער ער וואַהרטייליך ערטע נאָך מייניגען טאָ־
גען פּירקקעהרען וועדע, דאָך אטיגע ער וען אם איהם בעליב־
טע אין מיהרעד נעזטע מייקקעהרען, אוכד זי אַנגיג דאָ־
זעבסט פּערוויילען בים מיהר גאַאַהזען פּאָן דער יאָגד זי־
ריקקעהרען וועדע. גערוהרט פּאָן דעם גיטיגען אוכד
פּרייהדיגען אַנערביטהען דער יונגען פּרוים, ערווידערטע
אברהם דאָרוף דאָס דיה דריגליקקייט זייגער רייזע, איהם
ניכט ערלויבע פּאָן מיהרעד גיטיגען אַנערביטהען גאַבריך
אַכען זי קעננען, וויבעדע ער גלייך וויבער וויטער רייזען
אטטע, ער האָבע כור וען מיין אַלטער פּרייד מיהרעד גא־
אַהזם בייה זייגער דורכרייזע דאַזעלבען זייע אַכטונג זיי־
גען וואָלזען; דאָך באָטה ער זיה אוך מיין וועניג אַבונג
זעבר זיעך זיה איכ נעזע, אוכד באָלד אַדרוף ערטיען
זיה קריגען אטגדען וועלבע דעם גרייזע, ברוד, אילך,
פּריכטע דער טעטטען טרט אוכד וואַסטער זי וואַטען אַדר־
רייבען, דיה יונגע פּרוים זיהרטע דיה קליידען
דעם גרייזע זי, אוכ מיהן זי בעוויללקוואַאען. פּרייהדיך אוכד
זוהע וואַנגען, אוכד טאיגטען זיך טרוילך איהם נאָך, טהרע־
נען דער פּרייד ענטקוואָלזען דעם עהרווידיגען פּאַטריאַר־
כען, ער הערצטע ליעבקאָזטע דיה ליעבען קליידען, אוכד גא־
טאַהזען גטאפּפּען. נאָכדעם ער דען זעעגען גטאפּפּען
נאָם פּאָן דען פּרייכטען. נאָכדעם ער דען זעעגען הַטטע,
כען, אוכד זיך אויפ וויילע אויפגעהאַלטען הַטטע
אאפּאַהזן ער זיך איהר פּרייהדיך, דאָנקטע פּיר איהרע מייזע־
דוג, אוכד דיה איהם פּרייהדיך אוכד בעווירטהוג,
נאָם פּאָן דען פּרייכטען. זי קעננען אַבטיעד פּאָן איהר. זי־
אַהזן ניכט ערוואַרטען אוכטער הערגליכען בעדיעזען איהרען גע־
נאָהזן וואַהרניטיג, אוכ דאָס איהם פּרייהדיגען איהרען גע־
דוג, אוכד דיה איהם פּרייהדיך אוכד בעווירטהוג,
כען, אוכד זיך נאָך אויפ וויילע אויפגעהאַלטען הַטטע,
אאפּאַהזן ער זיך איהר פּרייהדיך, דאָנקטע פּיר איהרע מייזע־
נאָם פּאָן דען פּרייכטען. זי קעננען אַבטיעד פּאָן איהר. זי־
אַהזן ניכט ערוואַרטען אוכטער הערגליכען בעדיעזען איהרען גע־
נאָהזן וואַהרניטיג, אוכ דאָס איהם פּרייהדיגען איהרען גע־
דוג, אוכד דיה איהם פּרייהדיך אוכד בעווירטהוג,
כען, אוכד זיך נאָך אויפ וויילע אויפגעהאַלטען הַטטע,
אאפּאַהזן ער זיך איהר פּרייהדיך, דאָנקטע פּיר איהרע מייזע־
נאָם פּאָן דען פּרייכטען. זי קעננען אַבטיעד פּאָן איהר. זי־
אַהזן ניכט ערוואַרטען אוכטער הערגליכען בעדיעזען איהרען גע־
נאָהזן וואַהרניטיג, אוכ דאָס איהם פּרייהדיגען איהרען גע־
דוג, אוכד דיה איהם פּרייהדיך אוכד בעווירטהוג,

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דער פֿאַטער איז מייגטנען העמדען טאַטען מוזן זיהם דאָר־
בריגען זאָלען. זיין געבאָטה וועלכעם דעמ נערטיגען הער־
נען אברהם'ס זוק איז מאערליכער פֿאַלען אומטט, דאַ עס
איינען מיינינגען זי מיכניג גלעזיבטטען זאָהן, דען זי זיטטע
דער בעפֿעהל גאָטטעס קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת
את יצחק: נים דיינען זאָהן, דיינען מיינינגען, דען דוס זי מיכ־
ניג ליעבטט, דען (פֿראָאגען וואונדערקאַבטען) יצחק, זוגד
בריגט מיהן נוס גאַנצפֿפֿער.

דער זאָהן זאַלטער כאַך גאָטטעס מוסדריקליכעם
פֿערלאַנגען, זאַלען מיר הויט בלייבען זאָלטט, זוגד וועל־
כעם פֿאַן זוגד פֿאַטער בליבט זאָלטט, זוגד בלוט פֿלעסט,
דאַמ מיהן זאַלטער כאַך גאָטטעס מוסדריקליכעם
בריגט מיהן נוס גאַנצפֿפֿער.

דוך

(מעשה זו מלמתי בספרי לרבי אליעזר פרק למ"ד וביל־קוט ויירא כ"ה ובסוף סדר הדורות בשיטה ותוספת ומצבי קנלתי, יבד להיות מלבד).

וואַרד דיזע נאַך בנען נאַכגעטראַטען.

דאַ דיזע נאַך בנען זי מיכט מעהר, נאָר זי זאָלטען
פֿאַרשטאַנען כאַך בנען זי מיבערהויפֿט מיינע בעטטע־
רע זאַבען, טאַרלאַטע עם מיהן זעהר, נאָכ מאַנוסקריפֿט גע־
פֿאַהר, טאַרלאַטע עם מיהן זעהר, נאָכ מאַנוסקריפֿט גע־
זען זי זיין, פֿר פֿאַטער זיך מאַבען זאָך גלייך דיזע וויסטט זי
בריגען זיינעם פֿאַטער דאַס זיינע פֿרוהע מיט דעם פֿאַטערס
בעזיץ פֿאַרגליכען, זוגד פֿאַן דאַ זי מיכט וויסטט, זוגד
דאַס מיין ישמעאל פֿאַן דער וועלט
גאַנץ (כך הוא בסדר הדורות) דהרחן ענדערן זאָלט, וזה־
רואיך פֿר זיך אין זיכטבאַרען טהרענען ענטפֿערגטט,
זוגד דאַס מיין ישמעאל פֿאַן דער וועלט
הויפֿט קאַמ, זוגד פֿאַן זיינער גאַטטען דען מיהר וועלדער־
פֿאַהרענען בעזיץ מיינעם זאַטען פֿרייהדעם זוט פֿלשתים
בליבט זיינעם פֿאַטער דאַס זיינע פֿרוהע מיט דעם פֿאַטערס
בריגען זאָלט. זיין געבאָטה וועלכעם דעם נערטיגען הער־
נען אברהם'ס זוק איז מאערליכער פֿאַלען אומטט, דאַ עס
איינען מיינינגען זי מיכניג גלעזיבטטען זאָהן, דען זי זיטטע
דער בעפֿעהל גאָטטעס קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת
את יצחק: נים דיינען זאָהן, דיינען מיינינגען, דען דוס זי מיכ־
ניג ליעבטט, דען (פֿראָאגען וואונדערקאַבטען) יצחק, זוגד
בריגט מיהן נוס גאַנצפֿפֿער.

דער זאָהן זאַלטער כאַך גאָטטעס מוסדריקליכעם
פֿערלאַנגען, זאַלען מיר הויט בלייבען זאָלטט, זוגד וועל־
כעם פֿאַן זוגד פֿאַטער בליבט זאָלטט, זוגד בלוט פֿלעסט,

דוך

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

מוהרן גליבען דעם פֿאטערס [2]) פֿיגטע: איך דער הײַלד מוס
געפֿינען: איבער מוטשולד, מוס פֿעטט מיבערגייגט פֿון דעם
היגל, מוס זיגטע מיהן מוס דען הײַנטשטם. זערזוכט, מוס
גלעזיבטען זיהן. מן דעם זיינט גוטען פֿריידע מוס הונדערט
קינדערטעד הערצען, בשנה דער פֿאטער זיינען מיינידגען פֿיעל=
מיט ניטטערצדען הענדען, טהערעפֿען מוזיגען [1]), מוס זער
פֿיהלפֿולען פֿאטערס הערצ רישעלטען..

זען. זולטער, מוך וועלכען דיך טהרעכטען מוס דען מוזיגען דעם גע=
מיט זיינען זיהנה; אומהיג מוס געלאסטען ערהויטעט ער מיי=
פֿון טרעפֿקען מוס פֿערטרויעד מוך גומט, גיבּ ער הין
מרט טוֹן מוס דער פֿערגס זיבּטעד געוויכדען. פֿרייַ
בעטטיאטען פֿוטטע מיבערראטט זו וועדרען, מוס מיהן דער
גוג הונדעלן קעגגע. מוד ניבּט בייַ דער הונקופֿט מוך דעם
טייַנוג מוס דעם טרעקען דעם גטעטליבּען גועבּהטעם זיינע
געדונקען רייניגען, זיינע זיינע זוואלן, מוס מיט מיבערלע=
גוג מיילט ער זוואט זיינען הינה: דעם פֿרוהמען אברהם
דערטטהען קומגטע נוֹך וועלטע. דעם פֿרוהמען אברהם
אטטגעגען; ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את
המקום מרחוק: זעבער ערשט הוֹך דריטטען טוגג קומגטע ער
דען הוֹרט זיינע בעטטיאוג: זההן, דוהיט ער פֿוֹן דער בע=
טייַנג מוס דעם טרעקען דעם גטעטליבּען גועבּהטעם זיינע
גועדונקען רייניגען, זיינע זיינע זוואלן, מוס מיט מיבערלע=
גוג הונדעלן קעגגע. מוד ניבּט בייַ דער הונקופֿט מוך דעם
בעטטיאטען פֿוטטע מיבערראטט זו וועדרען, מוס מיהן דער
מרט טוֹן מוס דער פֿערגס זיבּטעד געוויכדען. פֿרייַ
פֿון טרעפֿקען מוד פֿערטרויעד מוך גומט, גיבּ ער הין
מיט זיינע; אומהיג מוד געלאסטען ערהויטעט ער מיי=
זען. זולטער, מוך וועלכען דיך טהרעכטען מוס דען מוזיגען דעם גע=
גטעפֿיהלפֿולען פֿאטערס הערצ רישעלטען..

מיט ניטטערצדען הענדען, טהערעפֿען מוזיגען [1]), מוד זער
קומרטטעד הערצען, בשנה דער פֿאטער זיינען מיינידגען פֿיעל=
גלעזיבטען זיהן. מן דעם זיינט גוטען פֿריידע מוד הונדערט
היגל, מוד זיגטע מיהן מוך דען הײַנטשטם. זערזוכט, מוך
מוטשולד, זיינער מוגטע פֿעטט מוך דען הײַלד מוס דער
גטעפֿיהלט: זוהן, דוהיט ער פֿוֹן דער בע=
טייַנג מוס דעם טרעקען דעם גטעטליבּען גועבּהטעם זיינע
גועדונקען רייניגען, זיינע זיינע זוואלן, מוס מיט מיבערלע=
גוג הונדעלן קעגגע. מוד ניבּט בייַ דער הונקופֿט מוך דעם
בעטטיאטען פֿוטטע מיבערראטט זו וועדרען, מוס מיהן דער
מרט טוֹן מוס דער פֿערגס זיבּטעד געוויכדען. פֿרייַ
פֿון טרעפֿקען מוד פֿערטרויעד מוך גומט, גיבּ ער הין
מיט זיינע; אומהיג מוד געלאסטען ערהויטעט ער מיי=
זען. זולטער, מוך וועלכען דיך טהרעכטען מוס דען מוזיגען דעם גע=

---

[1]) ומלת מנדרס את ידו הוא שלח את ידו ליטול את הסכין ומיכו מורידות דמעות (דרשות רבנו כ"ו).

[2]) למרינו בגמרא סכהדרין והובא בזרמב"ן פ' שופטים, מבדרס נהר מוכח, שיבי זמע לי' ילחק? אלא למוחזק לו לבניו ופו' עיי"ש.

טולדיגע קנאבע געדולדיג איז קינדלעך זיעבע מוזה איז בעהאלט
אין דען בעפעהל זיינע שרה וויבטיגסטע מוזה ערר. דער וויבטיגסטע
טיטטערדעפטע מויגעבליק וואר זין געקאמען. רעם ערגרייף
דער פאטער דאס: פאפפאראפטסער, בליקטע נאך מיינאהל גען היא
קומבען דיא יעטצע; פלעק דיא טטיאאק ערטאנק: אל תשלח ידך
אל הנער, טרעס ער פלעטליך אין דאס: מירדיטע זעבען
פרעטהיה דעם מין טאדפטאנקט געטאנען זעהען. פלעק אברהם: יצחק יעהצע
הינד, זעגטע, אינטפהר דעם מין טאדפטאנקט געטאנען
קומבען דיא יעטצע; פלעק דיא טטיאאק ערטאנק: אל תשלח ידך
אל הנער, טרעס ער פלעטליך אין דאס: מירדיטע זעבען

---

*) פלעק אברהם: יצחק יעהצע: פאפפאראפטסער אין דעם
הינד, זעגטע, אינטפהר דעם מין טאדפטאנקט געטאנען

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

שהדבר כך הוא, היות שעל ידי פקודתה סגד העם את מיתתו והמשיך
לעלות חברונה ונעזר לקרע, ובמקום שהר מלוה מתו, לעלות
ה', לע מלוה בדיתו ולע שמע ולע ידע ממנה עד שהוכרח לילך
זאהר עם בנו יחידי לבדר ולספר לה מעקידת בנה ולדקתו ויזועת
בלבה כשהיא שומעת ממנו שרואה הוא בעיניו שבנה יחידה
עומדת לשחטו לע"ה, ולע ידעה מזה שום דבר שהתנדונג גהר
עליה ברגעים הראשונים, ומה שיבערוועלטיגט בהת
העבטיגען אוטטערגעפיהלט, בהת מהנג געטרחבהבען טהד זור
ערדע הונק [2]; ומה זה טטהטט דער ליבעמדען גהטטען זיכהנהת בהנה.
הערען, מיהרען קהלטען ומה ערבהטטען זיכהנהת בהנה.
טטרענגע פריבהנג [3] דעם מונערהרטליבען. טהרענען
ער ערקהנטט אין דיזעזר טאררליבען זהג, מוסם נייע דיז
ערדע הונק [2]; ומה זה טטהטט דער ליבעמדען גהטטען מוס=

---

[1] נכלות לברהם את עבודתו זה עם ילחק בנו לל כעריו ויקומו וילכו יחדיו בלר שבע ויבואו לל בית הבלה ויבקעו בלהל ולע מלאו, ויעלה עליה, ויאמרו לליסם הלוך הלבה עד חברון לבקע לתבה לבה הלבתה, וילכו לברהם וילחק בנו חברוכה וימלאו כי מתה ויפלו על פני ארם ויבלו את קולם ויבכו עליה (ספר היער).

[2] ע"י בעורת העקידה שבזמן בנה לבקיעה וכמעט שלע בעמת פרחה בעמתה ומתה (רמ"י).

[3] מה שלע תבזו מכמיכו ז"ל מיתת ארה בין בסיומות לברהם, כרלה לברהם בלל לבעות חליבה ולחזוב שהבס גזר על ארה תמכו המות למען שלע לבעות חליבה בלל לחבר שבב מעקידת בנו בעמת הלב, ובעמת לברהם בעלה, ובעמת כי' הדבר הזה בסיון גדול לעביכו בסות לת לברהם כי לחר שבב מעקידת בנו בעמת הלב, זמהר עם בנו יחידי לבבר ולספר לה מעקידת בנה ולדקתו ויזועת ה', לע מלאה בדיתו ולע שמע ולע ידע ממנה עד שהוכרח לילך לעלות חברונה ונעזר לקרע, ובמקום שהר מלוה מתו, שלע

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דער וועהאוטה פֿלעמען דער טהייערן גאָטטין איז גרעַב.
אַבער בעַלד פֿאַטט ער זיך ווידער, ער ערגעַב זיך געלאַסטען
זין דען ווילען גאָטטעס, חוגד בליבט טעַדהאַפֿט זין אַלען
זיידען. ער ערקוישַטט היער דיז מערת המכפלה פֿון עפרון,
וועלכע פֿאַר אַבֿרהם ישרה אַנטטעַנדיג בעגרעַבען ווערן, איז
חוגד היעלט איז זייגער יצחק דיז טרויערוואָגַט.

גאָטט דער יהוה'ן פֿאַטער טטעלט אַלזוֹ דען אברהם
חוילֶ זעהנפֿאַכֿע פרעמדלייט, חוגד אַן זייגער חוכבטערקטען זו=
טרויען זוויפֿאַלט, דַס פֿאָר גאָטט דער אַלעס זו געטאַהטע
איז פֿאָרחוויס ווייס, פֿאָר דעס דיז זוקוֹמפֿט חוכפֿערהילט דַס
זיעגט, חוגד דער דיז פֿערבאָרגענטען פֿאַלטען דעס הערצען
קענט, נידַט זייגער חוייפֿעל חוכטערלייגט; זייגע גטטליכֿע
חוילֶ זעהנפֿאַכֿע פרעמדלייט, חוגד אַן זייגער חוכבטערקטען זו=
טרויען זוויפֿאַלט, דַס פֿאָר גאָטט דער אַלעס זו געטאַהטע
איז פֿאָרחוויס ווייס, פֿאָר דעס דיז זוקוֹמפֿט חוכפֿערהילט דַס
זיעגט, חוגד דער דיז פֿערבאָרגענטען פֿאַלטען דעס הערצען
קענט, נידַט זייגער חוייפֿעל חוכטערלייגט; זייגע גטטליכֿע

---

*) דַס"י יודע מקַזגות בני אדם, ועכ"ן הכטוין ותועלתו הוא כדי שידעו
הדורות הבאים דרכי בית המוך אשר בחר בו השם, וידעו ויכירו
מעלתו על שאר בני אדם (פרדס רמוזים לר' שם טוב), וזהו
בוזת רמז"ן פר' וירא שהשם יבחן הכלזיק כשהוא יודע בלזיק שיעשה
רצוני ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו. ולפיזה במדרש רבה
פרשת בא ז"ל אמר ר' יוחנן היוצר (חומן כלי חרס) אינו
יודע קנקנים מרועעות שיוכו מסַפיק לקוח עליהם לחת (להקיא
ולהכות פעם אחת) עד שהוא שובר, וכמה הוא בודקן? קנקנים
(קנקנים הטובים והחזקים מזיא עליהם להרהות לל הקונים כי
טובים המה) שאפילו מקיז עליהם כמה פעמים אינם נשברים,
כך אין הקב"ה מכסה את הרשעים אלא את הלזיקים שנאמר ה'
לזיק יבחן, וכתיב והשלזים כשה את אברהם, עכ"ל.

טעלעכע פֿרוי̈ען מיט קינדער אין מצרים, אוּן אויך טרעפֿן דעמסטן, דאַס מיר̈ען פֿערקינדעטע, נאָך מצרים, אוּן אין מיטן פֿון דער הונגערסנויט, וואָס איז דאָך ניט קיין וואונדער, ווען מען לייענט אין דער תורה (מיט דעם אוּן= טערשטעם, וואָס ער עס דעם אברהם בעריכט (אין דעם אוּן= טען: ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם) פֿאָרהער= זאָגט, אַז אַלע מיינע אייניקלעך, וואָס זיי̈נען שטאַרק נאָך געטאָלדיקער צייט פֿאָרהאַנדן, וועלן זיי̈ן פֿרעמדלינגען אין אַ פֿרעמדער מדינה, אוּן וועלן דאָרט זיי̈ן אונטערטעניק, אוּן וועלן פֿון זיי̈ערע פֿרוי̈ען קינדער האָבן. דאָס וועלט איר אַלץ זעהן. דאָס קינדבט דער ריי̈בט אין אונטער פֿרוי̈אַטער ניכט נור אונטערטעניקייט אונטערצוגיין, נאָר, וואָס נעבאַהר נאָך מיי̈ער: זעהנט יעקב וואָס עשו; יעקב נייגט זיך פֿאַר עשו

דיה

הייבט גלויבטע, אוכ אוך מיינהן דורך וואונדערטהטען
מדער פֿאר אוכאנטשלאסען טקלאפֿערייא אוך מיאטער פֿערשוי=
וערקליך עטוואדער :איינע געגלויבן אונטערגאנגע כֿהה
:אוך אטן אפֿטער פֿאר מצרים :איפֿנטע, איך

דאס :פֿאלק טבליך אוים דער מצרי'שען טקלאפֿערייא פֿהרטע.
איהן אן דען מצריים אוסגעטאהטען גלויבטען וואונדערן, דאס
דען מצרי'שען קעניג אויבערבאפֿטע, אוכ נאך פֿיעלען דורך
עמרם אוספֿארוהלטע, וועלכער איז גאטליבען אוספֿטרעג אן
טוידע דען וירדיגסטען אלטער אפֿטעטען דען משה בן
פֿערזאן זוישען גאטט דעת פֿאלק טאטהיג, וואס דער
וועלטאלט בעטטערקט וערדע ; אז וואר היערס אויך אויטטע=
אן אויפֿטאנד וואהרען אלטער גאטטיגען אוכ אויטטע
בעפֿריינען וואלטע, דאוית פֿר דעטטן אטהר אן דעת גלויבען
גאטטליבען פֿיר זיא היילזאמען גזעטצען זי ריבטען אוך זי לייטען.
דאס בעבר גאטט דיזעט פֿאלק דורך וואונדערטהטען טהטען
טען נייט דער עלעזוזיג, פֿאס דען אטן מצריים זאי: זי ריייטען אוכ
זי בעפֿרייען, אוך פֿר אטן :פֿאלק אויך אויגע אויגען אנזיכט,
גאטטליבען פֿיר זיא היילזאמען גזעטצען זי ריבטען אוך זי לייטען.
דאס בעבר גאטט דיזעט פֿאלק דורך וואונדערטהטען טהטען
טען נייט דער עלעזוזיג, פֿאס דען אטן מצריים זאי: זי ריייטען אוכ
זי בעפֿרייען, אוך פֿר אטן :פֿאלק אויך אויגע אויגען אנזיכט,
וויירקליך עטוואדער :איינע געגלויבן אוכטערגאנגע כֿהה
:אוך אטן אפֿטער פֿאר מצריים :איפֿנטע, איך טען טטרעגפֿאנטען יאָ

דאס :פֿאלק טבליך אוים דער מצרי'שען טקלאפֿערייא פֿהרטע.
איהן אן דען מצריים אוסגעטאהטען גלויבטען וואונדערן, דאס
דען מצרי'שען קעניג אויבערבאפֿטע, אוכ נאך פֿיעלען דורך
עמרם אוספֿארוהלטע, וועלכער איז גאטליבען אוספֿטרעג אן
טוידע דען וירדיגסטען אלטער אפֿטעטען דען משה בן
פֿערזאן זוישען גאטט דעת פֿאלק טאטהיג, וואס דער
וועלטאלט בעטטערקט וערדע ; אז וואר היערס אויך אויטטע=
אן אויפֿטאנד וואהרען אלטער גאטטיגען אוכ אויטטע
בעפֿריינען וואלטע, דאוית פֿר דעטטן אטהר אן דעת גלויבען
גאטטליבען פֿיר זיא היילזאמען גזעטצען זי ריבטען אוך זי לייטען.
דאס בעבר גאטט דיזעט פֿאלק דורך וואונדערטהטען טהטען
טען נייט דער עלעזוזיג, פֿאס דען אטן מצריים זאי: זי ריייטען אוכ
זי בעפֿרייען, אוך פֿר אטן :פֿאלק אויך אויגע אויגען אנזיכט,
וויירקליך עטוואדער :איינע געגלויבן אונטערגאנגע כֿהה
:אוך אטן אפֿטער פֿאר מצריים :איפֿנטע, איך טען טטרעגפֿאנטען יאָ

דאס :פֿאלק טבליך אוים דער מצרי'שען טקלאפֿערייא פֿהרטע.
איהן אן דען מצריים אוסגעטאהטען גלויבטען וואונדערן, דאס
דען מצרי'שען קעניג אויבערבאפֿטע, אוכ נאך פֿיעלען דורך
עמרם אוספֿארוהלטע, וועלכער איז גאטליבען אוספֿטרעג אן
טוידע דען וירדיגסטען אלטער אפֿטעטען דען משה בן
פֿערזאן זוישען גאטט דעת פֿאלק טאטהיג, וואס דער
וועלטאלט בעטטערקט וערדע ; אז וואר היערס אויך אויטטע=
אן אויפֿטאנד וואהרען אלטער גאטטיגען אוכ אויטטע
בעפֿריינען וואלטע, דאוית פֿר דעטטן אטהר אן דעת גלויבען
גאטטליבען פֿיר זיא היילזאמען גזעטצען זי ריבטען אוך זי לייטען.
דאס בעבר גאטט דיזעט פֿאלק דורך וואונדערטהטען טהטען
טען נייט דער עלעזוזיג, פֿאס דען אטן מצריים זאי: זי ריייטען אוכ
זי בעפֿרייען, אוך פֿר אטן :פֿאלק אויך אויגע אויגען אנזיכט,
וויירקליך עטוואדער :איינע געגלויבן אונטערגאנגע כֿהה
:אוך אטן אפֿטער פֿאר מצריים :איפֿנטע, איך

:שלח את עמי ויעבדוני, דער עוויגע :אונדטע דען משה
כ"ו) : (שמות ז,
דעת כֿאטען אטן פֿאלק בעלעגטע, דען זי :פֿיעדעט אטן פֿס
גוט קעניגע פֿרעה איט דען וואֿרטען: דאס איין פֿאלק נים=
דען, דאס פֿס איר דיענע. דאטיט דאבער דיזעט כיין עטטטאנדענע
טוידע גיבט וואדער דורך דיז מצריים פֿוט היידיטטען גלויבען
פֿערפֿיהרט אוך גזעטוונגען וועדעט, וואר פֿס אין פֿאלק טיהען בעטטיאא=
דאס :פֿאלק בעלעגטע, דען זי :פֿיעדעט אטן פֿס
גוט קעניגע פֿרעה איט דען וואֿרטען: דאס איין פֿאלק נים=
דען, דאס פֿס איר דיענע. דאטיט דאבער דיזעט כיין עטטטאנדענע
טוידע גיבט וואדער דורך דיז מצריים פֿוט היידיטטען גלויבען
פֿערפֿיהרט אוך גזעטוונגען וועדעט, וואר פֿס אין פֿאלק טיהען בעטטיאא=
דאס :פֿאלק בעלעגטע, דען זי :פֿיעדעט אטן פֿס
גוט קעניגע פֿרעה איט דען וואֿרטען: דאס איין פֿאלק נים=
דען, דאס פֿס איר דיענע. דאטיט דאבער דיזעט כיין עטטטאנדענע
טוידע גיבט וואדער דורך דיז מצריים פֿוט היידיטטען גלויבען
פֿערפֿיהרט אוך גזעטוונגען וועדעט, וואר פֿס אין פֿאלק טיהען בעטטיאא=

:שלח את עמי ויעבדוני, דער עוויגע :אונדטע דען משה
כ"ו) : (שמות ז,
דעת כֿאטען אטן פֿאלק בעלעגטע, דען זי :פֿיעדעט אטן פֿס
גוט קעניגע פֿרעה איט דען וואֿרטען: דאס איין פֿאלק נים=
דען, דאס פֿס איר דיענע. דאטיט דאבער דיזעט כיין עטטטאנדענע
טוידע גיבט וואדער דורך דיז מצריים פֿוט היידיטטען גלויבען
פֿערפֿיהרט אוך גזעטוונגען וועדעט, וואר פֿס אין פֿאלק טיהען בעטטיאא=

כן וואר דער גזעטטליכֿע פֿאלן אין :איטער פֿעלליגען רייכֿע,
אויפֿטעד אטכֿעטיגען פֿאלק טאטהיג. וואר פֿס אין פֿאלק
וועלטאלט בעטטערקט וערדע ; אז וואר היערס אויך אויטטע=
אן אויפֿטאנד וואהרען אלטער גאטטיגען אוכ אויטטע
בעפֿריינען וואלטע, דאוית פֿר דעטטן אטהר אן דעת גלויבען
גאטטליבען פֿיר זיא היילזאמען גזעטצען זי ריבטען אוך זי לייטען.
דאס בעבר גאטט דיזעט פֿאלק דורך וואונדערטהטען טהטען
טען נייט דער עלעזוזיג, פֿאס דען אטן מצריים זאי: זי ריייטען אוכ
זי בעפֿרייען, אוך פֿר אטן :פֿאלק אויך אויגע אויגען אנזיכט,
וויירקליך עטוואדער :איינע געגלויבן אונטערגאנגע כֿהה
:אוך אטן אפֿטער פֿאר מצריים :איפֿנטע, איך

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

בה:

דיו עשרת הדברות הקדושות כאוליך דיו נעהן גרונדגע־
מיכטערונג דאם נישט פון אין דער פֿאַרגאנגיגען צייט,
בערגע סיני, נוכד טרוץ מיהנען מיט דער פֿאַרגאנגיגען ער־
כען בוימען דאָנערטשטיממען נוכד פֿייערפֿלאַממען, נוכד דעם
פֿאָר דען נויגען דעם פֿאָלקעם ישראל נוכטער נוגעזוכט־
דיעזעם אָפּגאָטט סיון פֿאַרבאָרגען איך דיו גאָטטליכע מאַיעסטעט
ביים דעם בערגע סיני זו פֿעריאַממלט. פֿון זעלבסטען טאָגע
דאָנקען רייניגען קעניגען, איך הייליגען נוכד פֿאַטטען זיַנען,
מיבערמאַכט אין, נוכד דאָמיט זיי ערשט געזונט מיהרע ge־
בערייטוק, דאָמיט זיי דיו וווכדערפֿאַלע ערשיינוק גיכט גאָנץ
נוים מצרים, דאָס פֿאָלק, גלַיך אייגער פֿאָרהערגעגאַנגענען פֿאָר־
דעם משה נוים, בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים,
(שמות י"ט א') פֿון דריטטען אָפּגאַטט נאַך דעם נוים־גיגע דעם פֿאָלקעם
חזק יפרע עם; "דיעזער כאָטטהוועדיגקייט זוגעשריבען, טרוץ גאָטט
געמאַכטען." זאָגט כאָטטהוועדיגקייט זוגעשריבען, דאָס איז: באין
וועדיג; זו זאָגט אוך דער וויזע שלמה (משלי כ"ט י"ח): באין
חזון יפרע עם; "וואָהנע פֿאַפֿאַבאָרוק וואָרט דאָס פֿאָלק נוים־
גערטטע." דיעזער כאָטטהוועדיגקייט זוגעזאָגט, טרוץ גאָטט
דעם משה אוך, בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים,
(שמות י"ט א') פֿון דריטטען אָפּגאַטט נאַך דעם נוים־גיגע דעם פֿאָלקעם
נוים מצרים, דאָס פֿאָלק, גלַיך אייגער פֿאָרהערגעגאַנגענען פֿאָר־
בערייטוק, דאָמיט זיי דיו וווכדערפֿאַלע ערשיינוק גיכט גאָנץ
מיבערמאַכט אין, נוכד דאָמיט זיי ערשט געזונט מיהרע ge־
דאָנקען רייניגען קעניגען, איך הייליגען נוכד פֿאַטטען זיַנען,
בויט דעם בערגע סיני זו פֿעריאַממלט. פֿון זעלבסטען טאָגע
דיעזעם אָפּגאַטט סיון פֿאַרבאָרגען איך דיו גאָטטליכע מאַיעסטעט
דעם פֿאָלקעם ישראל נוכטער נוגעזוכט־דען בויטיגען דאָנער־
טיגע גאָטטען, אוך יעקב קוכד געטהאָן, אוך היוב אוך אויט
יצחק אוך אברהם דעם פֿאָלקעם גלויבען אין דיעזעם עוויגע וועזען, אוך אין דעם
סען אוסערוועהלטען פֿעינער משה, זו זיין עם אוזערע הייי־
ליגע תורה (שמות י"ד ל"א) זאָגט: וירא ישראל את היד הגדולה
אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה
עבדו. "וואָס ישראל דיו גרויסע מאַכט זאָהען, וועלכע דער עוויגע
אין מצרים אוסגעאיבט, דאָ פֿורכטטען זיי דען עוויגען,
גלויבטען אין אוך דעם פֿעינער משה."

דאָמיט פֿאָבער דאָס פֿאָלק כיכט וועדער אין דען אוך אויגען הַבּבעס־
דען הייליגטען גלויבען פֿערפֿאַלע, דאָס ער אוהנען יעלבסט גע־
זויכיגט גאָטטעם כאָטטהוועדיג, וואָר עס יעזט כאָך דער וועזיי־
גע ערטהיילט. דיעזעם אָפּגאַטט זוזאָגט איך פֿאָבאָבאָרוק כאָטה־
וועדיג; זו זאָגט אוך דער וויזע שלמה (משלי כ"ט י"ח): באין
חזון יפרע עם; "וואָהנע פֿאַפֿאַבאָרוק וואָרט דאָס פֿאָלק נוים־
גערטטע." דיעזער כאָטטהוועדיגקייט זוגעשריבען, טרוץ גאָטט

Generated at New York Public Library HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

בְּמָטָהּ, וּמִלְּבַד שֶׁלֹּא אִיבְּרִיגֵּן דְּמָרוֹיִם פַֿיְיעִטְעֶנְדִּיג גְּעִבְּמָטָהּ אִין זִיךְ עִקְטַהְלְטֶן, פַֿמָּר.

דַּן חָבְעָר דִּיזֶע גְּעִטְלַיכְּע טְטִיאַת פַֿיר דִּיזֶע זַיְיטֶע דָּעם פַֿמָּלְקָעס נִי עְרְטִיטְטֶעְרְנְדְ חוּכְ מוֹחוּיסְהַמְּטְבַּחַר וּוֶעֶר, זִיךְ בְּמָטָה דַּן פַֿמָּלְק זַיְיי נֶען פַֿמָּרְטְטֶעְהֶער מֹשֶׁה רַבִּינוּ (שְׁמוֹת כ' ט"ז): דַּבֵּר אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמְעָה, וְלֹא יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת, וְלָאו כּוּר גְּמָטָט כִּיבְּט וַיְיטֶער אִיט חוּכ: וּוִיר וּוִלֶּען גְּעֶרְנֶע הָעֶרְן, חוּכ חָלֶעם מַכְנִיעָהאֶען; וְאַל

במה האמינו בו במשה? במעמד הר סיני, שעינינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו, ואנו שומעים משה! משה! לך אמור להם כך וכך, וכן הוא אומר: פנים בפנים דבר ה' עמכם וכו'.

(רמב"ם פרק ח' מהלכות יסודי התורה).

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

ערשטער געבאָט.

אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים. (שמות כ' ב')	אויס דעם הויז דער קנעכטען זאָלסטו גאָטט, דער דיך אויס דעם לאַנד מצרים געפֿירט האָט. אויך בין דער עוּבֿיג דיין

דאָך

זאָלער האַרטען, דיא פֿאָלק מיהר דאַזיין ערהאַלטען האָבען. אָן וויא אויך אין דער עגלוּזען אענגיג דער אַבעדיגען וואַזען מען ריקקאַהר דער טאָגג אוּנד נעכטס דיא ערדע בעלֿיבטען, מיהן אין דען גאַטטירנען, דערען טטראַהלען אין דער פערלוּדי־אוּנד אויבערזאָלֿ ערקענט אר זייא גאַגאַנזאַרט: אר זיהעט זיהעטס אר דיא אפֿרקאַלֿט זייער אָלֿט, אוּנד זייער הוּד, זייען טאַפֿפֿער ווייאר אהר קענגען זי ערגרען? אויבערהאָלֿ אר זיא ניכט אוּנטערזטאַנד אוּנד דען אוטטען בעטאַפֿטיגען, דאָס זיא מיטטען אין דען וועלט זאָלֿען? אָלֿטט דאַזיין אויבערזטט זייען אויבערגאַטטען אוּנד אין דען הימעל אפֿאָר העבען, אוּנד גאַבען אָן דיא פֿיעלען אַנגענאַגאַלטיגען. פֿרייהען, אָלֿטט אר ניכט זוויפֿעלן קענגען? אויבערהייפֿט אוּנד אָן פֿיעלען וואַלטהאַלטטען, וואָ־אוּנד וואָן זיר אוּנד אענט וואָלֿען דאַזיין אויבערגוּנג היא וואָלט אוּנד זאָלֿ דיא פֿאָלק ניכט אָן דער

דאָך זאָלל דיעזע אטרקאַהאָלע זיכד פֿיר זוכּ נור טטוואַט אַ=
דייטוכגען ; דאַהער וואָר אַם זיין הייליגער וועלט נוּ וואָהל דער
אַנטטאַנען דיו נעהן געבאָטהע בעקאַנגט אַפֿאַטט, דאַ : ערטטע
דער הייליגען גענבאָטהע : איך בין דער עווידע
דיין גאָטט, דער דיך אוים דעם לאַנדע מצרים גענפיהרט
האָט ; דאַ : וועלל : אַפֿיגען : דורך דען זוסצוג אוים מצרים
אוכד דורך דיו וואָנדערטהאַטטען דיו דיך דאַ : עלבסט פֿאַר זיינען
זוצוגען גענייגט האַבען, דאַם זיך בעזוניגען, דאַם זיך
טיק : פֿאַלל בין ; דען נור דערינניגע, וועלבער דאַ : ליבט טוּ,
וועלבער נור אַנגטט טפרַכּך : וועדדע ! דער דען אַנכּד בילדטטע,
דיו אוננעהאַלטען טטערנע זיד אוננראַטפֿלען רוזאַ דעם
היאַאטלם פֿעטט גענוצטע, אוכד דען טאַג פֿאַל דער נאַכּט גע=
טרענט האַט — נור דערינניגע קאַנגטט זיו מצרים דריוו טאַגע
אוכדוטטערבראַכּען דאַ : טאַגפֿליכּט זיו ליבט פֿינטטערנים
פֿערוואַנדלען ; נור דערינניגע וועלבער אוי זיינעם אוטטפֿרוכּ
זאַלל זיו טרטען טהיערע אוף דער עדדע עטטטטהען ליכּט/קאַנגטט דאַ :
וועלד זיו מצרים נור פֿלאַגע דער מצרים זיו זיינעם זוגענבליק זו=
זאַטטען רופֿען, פֿהנע זיו גרוזן וּוּ דיו ישראל וואָהנטען ; מיינעם דיו=
זער גרטטפֿפֿע : ליבטהאַבער וועדדען זו זאַסטען ; נור דערינניגע וועלבער
דאַ : טטערהאַלען דעם אַטערע אוכד דען זוף דער פֿוטטט
בעטטאַטטע, קאַנגטט דעם אַטערע גענביטטהען טטילל זו טטוהען,
איך נור רעכטען אוכד זיכקען זו טהיילען אוכד אוסגוטהירען,
דאַם דיו ישראל טרוקקענ פֿוטטע זיבער דען בוּדען דעם
זאַמיט דיו ישראל טרוקקענען קאַנגטטען ; נור דערינניגע וועלבער דער ערדע
אַבגרוזדעם וואָנדעלן קאַנגטטען ; נור דערינניגע וועלבער דער ערדע
קרוזפֿט נור פֿרוכּטבאַרקיים גאַנוּ, אוכד זיו אוי זאַלל זיו טטוטטגען=
פֿאַלל בייאַען, פֿרוכּטען, בלוּאַטען אוכד גרזזערן טאַיקטע, קאַנגטט
זאַלל דער ישראל טרוקקענ פֿוטטע זיבער דען בוּדען דעם
דאַמיט דיו ישראל טרוקקענען קאַנגטטען ; נור דערינניגע וועלבער דער ערדע
זאַנטטען דיו נעהן געבוּטהע בעקאַנגט אַפֿאַטט, דאַ : ערטטע
דער הייליגען גענבוּטהע : איך בין דער עווידע
דיין גאָטט, דער דיך אוים דעם לאַנדע מצרים גענפיהרט
האָט ; דאַ : וועלל : אַפֿיגען : דורך דען זוסצוג אוים מצרים
אוכד דורך דיו וואָנדערטהאַטטען דיו דיך דאַ : עלבסט פֿאַר זיינען
זוצוגען גענייגט האַבען, דאַם זיך בעזוניגען, דאַם זיך
טיק : פֿאַלל בין ; דען נור דערינניגע, וועלבער דאַ : ליבט טוּ,
וועלבער נור אַנגטט טפרַכּך : וועדדע ! דער דען אַנכּד בילדטטע,
דיו אוננעהאַלטען טטערנע זיד אוננראַטפֿלען רוזאַ דעם
היאַאטלם פֿעטט גענוצטע, אוכד דען טאַג פֿאַל דער נאַכּט גע=
טרענט האַט — נור דערינניגע קאַנגטט זיו מצרים דריוו טאַגע
אוכדוטטערבראַכּען דאַ : טאַגפֿליכּט זיו ליבט פֿינטטערנים
פֿערוואַנדלען ; נור דערינניגע וועלבער אוי זיינעם אוטטפֿרוכּ
זאַלל זיו טרטען טהיערע אוף דער עדדע עטטטטהען ליכּט/קאַנגטט דאַ :
וועלד זיו מצרים נור פֿלאַגע דער מצרים זיו זיינעם זוגענבליק זו=
זאַטטען רופֿען, פֿהנע זיו גרוזן וּוּ דיו ישראל וואָהנטען ; מיינעם דיו=
זער גרטטפֿפֿע : ליבטהאַבער וועדדען זו זאַסטען ; נור דערינניגע וועלבער
דאַ : טטערהאַלען דעם אַטערע אוכד דען זוף דער פֿוטטט
בעטטאַטטע, קאַנגטט דעם אַטערע גענביטטהען טטילל זו טטוהען,
איך נור רעכטען אוכד זיכקען זו טהיילען אוכד אוסגוטהירען,
דאַם דיו ישראל טרוקקענ פֿוטטע זיבער דען בוּדען דעם

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

עדעז׃

טען מונטערריכטעט, מוכ זיך בייא הויפּ זעלבסט אין דען וויסענטשפֿ־
דען פֿאָרגעהאלטען מיטוווּהגעהערן דאָזיגעלבסט אין דען וויסענטשפֿ־
דער פֿאָן יהודה וועלכע כאָך בבל געפֿיהרט וואָרדען, זינד אין
פֿאָרגענטשפֿט דוירפֿטע זיבעניג יאָהרע. פֿיעלע פֿאָרנעהמע קי־
(גלות בבל): דיא באָבילאָניש׳ע געפֿאָנגענשפֿט. דיזיג גע־
אין פֿערשידענע גענענדען פֿאָן בבל זעלבען, כענענט מען
דיא נייע וועהרענד וועלכער דיא פֿאָרטגעפֿיהרטען ישראלים
טעדט געטייפֿט וואָרדען, גיבּ דאָ: רייך ישראל׳ס זו גרונדע.
באָרען געפֿעסע גערויבט, מוכ דיא פֿעסטונגע = וועלקע דער
קרֹאָנע (נעהאָלץ מוכזער בית המקדש) נעפֿרטטהערט, זיינע קאָסט־
נאָדעזר ירושלים זעווינו זנקעלינדעט מוכ געפֿלינדערט, דיא
מוכ דען מנדערן יהודים הֹן טקוֹאָפֿ כאָך בבל באָבגעפֿיהרט.
טיאפֿפֿלינען קעטטען בעלאָדען, זיינען מוכגענלינפֿטעס בעריבט,
זוורדען זיינע קינדער עראָרדעט, ער זעלבסט וואורדע אין
נעפֿרטטהרט. פֿאָר דען אויגען דעס מוכגלוקלינפֿען קעניגס
מוכ דאָ: רייך מוכטער דעס נעטנטען קעניגס צדקיהו פֿעלוק
הייליגען תורה, וואורדע דער טהרוֹן פֿאָן יהורה נעריטריאאטרט,
לייגוכ דעס אויכענען גאָטטעס, מוכ פֿיר דיא פֿערנפֿטוכ זיינער
וועלכען פֿיר דיא באָבטריניגקייט פֿאָן דען גענבּטהען, פֿיר דיא פֿער־
דוכ כוכגלוקלינפֿט קריגט, וועלכע זיינע פֿערדיענטע טטרפֿע

דיא נאָטור מוכ דוכ דיא טטיאאָט מוכזערע גענוטטפֿע.

סיני, מוכ ׃ן טפּריכט ער נאָך יעטצט זו מוכ׃ דוכ
ריכטער; ׃ן טפּרעך ער זו ישראל מוין דעם בערגע
האָטער מוכ רעגירער דער וועלט, מוכ מוזער קינדפֿער
דעך ערדע מוכ מוין מוכ׃ער טעפֿער׃ ער, דער ער־
געבּאָטהע; ער דער טעפֿער דעס היאאלט מוכ
עוויגע וויז׃ען בין. ׃ן טפּריכט נאָטט מיך ערטטען
מוכ דאָס ליכט דאָ: מיין ליכטיגע מיין גוטהע; דאָרום
מיר מיינען מוכגען האָבט מיהר מיין׃עם דיעזעם גע׃יהען; דאָרום

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

פּאָלק וויבד בעווייזן, דאָס עס וויך מיהן אַן אונטה ניכט גע־
וואָר ער בייה דיועזעת פּאָטטט ניכט גטעגטוועדטיג; דען דיא
טרעגען נאָך מיינער עטטפּערטטען פּרעפּיזעל גטיעדעטט, דאָטהער
וועהרענד דיועזעט פּאָרפּאָלק וואָהרטיייליך אין קענטיגקייטן וויי־
דניאל, דער דאָס קענטיג העהיייאָע אינטטער וואָר, וועורדע
קענטיגקייטן טאָפּיעל דיא יאָבער דער טענטיגקייטן טטיגבעפּאָטהען
בחירתינו הקדושה פּערבּאָטהען: יבד, ני פּערטאָטהען, וועך
אין אין היזעקפּריטטען וואָך וואָטטער ני בעגינגען. וויהרע
קונטבען טטאָטטעלען ליעט, יוך פּאָר אַלען מיבריגען וואָך דאָ:
דאָס יוו ביים מיינער פּרייזוך דיא דער קענינ אין דען עדעל־
פּ פּיעלפּ מיפּער וואָך דיא ערלערונג דער וויטטענטאָפּטען,
פּאָלק גאָטט נאָפּפּאָגענען פּאָהיגקייטען פּערוועדעטטע יוו אין
יוך אין היזעקפּריטטען וואָך וואָטטער ני בעגינגען. וויהרע
דער קענינגען טאָפּיעל טטיגבעפּאָטהענען טפיייען דיא יאָבער
בחירתינו הקדושה פּערבּאָטהען: יבד, ני פּערטאָטהען, וועך
אין אין היזעקפּריטטען וואָך וואָטטער ני בעגינגען. וויהרע
דניאל, דער דאָס קענטיג העהיייאָע אינטטער וואָר, וועורדע
וועהרענד דיועזעת פּאָרפּאָלק וואָהרטיייליך אין קענטיגקייטן וויי־
טרעגען נאָך מיינער עטטפּערטטען פּרעפּיזעל גטיעדעטט, דאָטהער
וואָר בייה ער דיועזעת פּאָטטט ניכט גטעגטוועדטיג; דען דיא
פּאָלק וויבד בעווייזן, דאָס עס וויך מיהן אַן אונטה ניכט גע־

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

פֿיסטן

מישאל. מיט עזריה חנניה יונגעלינגען וועלכע זיי וואלטן אויך געבוכדנעצ־ צער פֿערשטערקט, מיט דיזע דריי יונגלינגען חנניה מישאל עזריה. דאס איז אויך דער ערגריאשטע קעניג פֿון פּערסיע געווען, וועלכער האט אויך אלע יידן אין זיין רייך פֿאר זיך אנגעבעטן, אז זיי זאלן אים אנבעטן. אבער דרי יונגלינגען האבן זיך נישט געוואלט בוקן פֿאר אים, נאר זיי האבן זיך אין פֿייער אריינגעוואָרפֿן, אבער דער אייבערשטער האט זיי אויך דאן נישט פֿאַרלאָזט, נאר זיי זענען אין פֿייער ניט פֿאַרברענט געוואָרן, נאר זיי זענען אין פֿייער שפּאַצירן גענאַנגען, ווי עס שטייט אין דניאל ג׳ כ״ה: ואנכי ה׳ אלהיך וגו׳ לא תעשה לך פסל וגו׳ ולא תשתחוה להם, דאס איז דאך אויך א גזירה פֿון אייבערשטן, אבער דאך פֿעסטעט דאס נישט, אז מען זאל נישט בוקן פֿאר פֿרעמדע אלטהים: דער גאָטט דער דאָזיקער גזירה פֿון אייבערשטן, אויך אין ערטיטערן; איז פֿונדעסטוועגן דער קעניג אין בעטיידעטע, אבער דאָך פֿעסטעט דאס נישט אין ערגריאשטן קעניג פֿון פּערסיע אז עדעס טעמדהאפֿטיגקייט דער פֿרוימען יידישקייט איז דרויסן געווען; איז פֿונדעסטוועגן וועלטן, אויס דעם איז, איז ער העכיס היגו אינטערעסירט, פֿאַלק פֿון דאָזיקן איז דען גליעהעדען אין פֿאַרשטאַנד, אז בעטען איז אויך גרויס, נישט דעסטוטרוג פֿאַר אים קיין אויפֿמערקזאמקייט בעפֿאַלה מיהכען אין זעלבסט, דאס טעמדוג פֿון זיי בעטען; ווידערגעגן בעפֿאַלק איז

Generated at New York Public Library on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

שטאַנען

היינטיקע גוטע, דאָס איז אין יהודי וועלט, וואָס פֿערלייטעטען דעם מאַטען וואָס האָבן זיך אַפֿגעזעצט אויף אַלע וועלט־טיילן אויך אין אַמעריקע. דאָס איז בעקומען קלעפּיגקייט אין בעגלויבונג, וואָס בעהילפֿט דאָס פֿאָלק דעם עטלעכע קלעפּיגקייט אויך ביים דינען דעם גאָט דניאל אין דעם פֿרייהייט־קריג. דער נעמט אַראָפֿדעם, וואָס בבל פֿאָלק פֿרייהייט ערמפֿערט. דער בעלשאַצער גרויסער פֿערטוואָרפֿענער אין בבל"ס. דער זעלבסטער מיינט־דער איז קעגנט, וואָרדט וואָהרענד טאָדט פֿאָלקסטענדיק פֿערהערלעכט וואָרדען — נאָך נבוכדנאצר"ס זעלבסטענדיקייט וויבדען ניט גלויבט אין דעם מויכלעכקייט וואָהרען גאָטט דער ערטסטיקעדען היטלע דעם פֿיינרט, דען פֿאָלק איז זעלבסטענדיק וויבדען ניט יעדע פֿאָלקס פֿאָלק איהנען פֿאָלק בוועזעדטע, וואָס טעטטע דיפֿיער וואָר דער פֿיערטע דען אָפֿן בייז איהנען אויך פֿאָלק זעהר, טע — וויו זיי ערלעהלטען — מיינען עקזעל פֿון איהנען גוזענדעס: גאָטט דאָס זיי איז אוכערטיטערלעפֿער טרייע מענשיגקייט, העט= דעס פֿאָלק רוף אוכ פֿיינר נאָך אָפֿן איהנען וואָהר; דען פֿאָלק דעם אַמאָר פֿן אויהרעס חופֿטע וואָר פֿערלעזט; ניפֿט מיינאָל דען העמר פֿן אויהרעס אָפֿן דעם קיין פֿאַדען איהרער קליידער, אוכ מערקן ניפֿט דאָ, פֿאָבער קיין פֿאַדען איהרע קליידער אוכ דיין טערעקט אין דריין ייקלעקע אוכפֿערזעהרט הערוים; כוי

„פֿלאַמעדיגע גאָטט" —

„איהר זעטערן וויבדע, דען ער איז דער מיינדיגע גאָט אוכ אויפֿ= העלטער אוכ הערוי! גלויבט ייה מיינער גאָטט, וועהט דעס! דער „קאָמפֿט הערוי! גלויבט ייה מיינער גאָטט, וועהט דעס! דער „דעס העפֿטטען גאָטטעס"! ריין ער אין דען פֿאָלק היינין

דאָ גיבט דער ערטטיפֿטע נבוכדנאצר אין זיך „איהר דיענער העלפֿער/אוכ גאָטט גלויבט ייה איך אין דעם העלפֿער אוכ פֿאָלק פֿיין אין פֿאָלק אוכ פֿאָלק אוכ פֿאָלק אוכ

„רעך מוכד פֿירכטען. עס מיינט עס, דער טיטעל, מוכד ערקלעטט
„דערצו, יעדער זאָל דיזעזען גאָטט וועלכען דער מכבה־טעטט עס־
„דיגט מוכד ווערט גאָטט, דעסטען אַמכּה מיר צוזיקליי־
היגערייסטען, ריכטן זיך: „דיזען גאָטט מוכד דער לעבע־
מיגיגסטע ערקלייטע, מוכד פֿאָן דער יעגעגדען וועההיי־
מים דער גרויבע גענאָגען וועכדע. דער קעניג היזיבער
פֿאָרטוואָרטעטט, מוכד דיזע מיללאָכען דעס העכסטען פֿרייזע־
ניגס מיטוואָרטעטט, ווען דניאל מוכד דען רוף דעס קע־
וועך מבער ניט ערשטוינטען, ווען דניאל מוכד דעס קעניגס
פֿאָרטען טוגיג זעהר פֿריה נאָך דער לעוועגגרובע. וויו גרוס
דרייוש בראכען דיזעז טעכען טעפֿלאָן זו, מוכד מיללטע מען
דער קעניג זעלבסט, דען מיינגאָג דער גרובע.

אָרדע ניינער ערביטטערטען פֿיגדע זו זיכערן, פֿערזיגעלטע
לעוועז בעטיטנטען קעמטע; מוכד זיהען מבער פֿאָן יעדעם מיכ־
גאָטט וועלכען דניאל טטעטם מכבעטהעטט, זיהען מוכד פֿאָר דען
מר זיך זעלבסט איט דער לייזען הכּפֿכּוג טרעטטעטט, דאָם דער
גערן מיין, דניאל אין דיזע לעוועגגרובע זו ווערפֿען; וועבייז
מוכד, דניאל אין דער לעוועגגרובע זו ווערפֿען; וועבייז
מויספֿיגטע, וועלכּיגטע מבער אָם עגדע דעגגאָך ווז וועהל מוכ־
טוגפֿכּע דָּרְיָוֶשׁ לעבטע דען פֿרָאָאען איגיטטער, עך זעגטע
קעניגע, מוכד דרָגָגען מוכך דניאל'ס בעטטרָפֿוג. — דער
מוכד ערקוכּפֿטען טפּיקע זעהר בַּלָד, היגטערבָרָפֿטען עס דעם
דָּגָן ערקוכּפֿטען זיינע בָּזוהָפֿטען נייַדער דורך מיהרע.

שחרית מנחה וערבית זו פֿערריפֿטען.

זיינע ווָהָזוג דרייאָאל דעם טָגָגעם, נעהעלך **תפלת** אין זיינער וועהזוג דרייאָאל דעם טָגָגעם, נעהעלך **תפלת**
הזנ גיכּט פֿבהָגָטען, טעגלעך וויו ער בייהער גענעהָגָטען הָגָטעט
בעטטיאָאט וועָרדען זיכד. **דניאל** ליעט זיך פֿבר דורך דיזיע דרָ־
וועָרדען זו ווערדען, ווען ער טהירע מיללגעדע זו דיזיעם קוועקע
פֿאָם טעטרָפֿט בעטטיאָאט, אין מיינע זעוועגגרובע גע־
דען זיָגָטע. פֿיר דיז מיבערטרעטער דיזיעם גזיזעטנעם וועָר.
גָגָדע ביטטען; זיָגָדערן אין לָגָגע זיך נור פֿאָן זיהען לָגָגען וועכ־
וועָרדען פֿאָר מיר מיללען, ווען ער פֿאָר דער לעוועגגרובע
היזדורך קיין אָוכטערטהָגָן דעם הייכּם, ווערער דיז גָגָטטהייט
טוגפֿכּען קעניג זו דעם גזיזעטנע דָּגָן נטהאלך דרייסיג טָגָגע

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

„דער וואונדערליכסטן מוכז ערטטוילכט דינגט זיך היאאנט מוכז „חויך דער ערדע בעווירקט; ער זיצט עס דער דיך פֿאָר דער „גענאָמען דער זעטיטצעט הַמָּן. וועהט דענען! זיצ דיך פֿאָר היכריכטוג דרַחַנגען".

כן וואורדען דיעזע עלענדען היכַּב גענאַסטען, מוכז קיין בערירהטען זיצ דען בָּאדען, זָך וואורדען זיא מוך טָמָן פֿאָן דען הוכגריגען זעוון מַכגעפֿאַלען מוכז נערפֿייטט. דניאל גיבג עס זיצ דעם מיאאער גליקליך, זָך וואהל וועהרענד דער רעגיערונג דעם דָּרְיָוֶשׁ מַלְכָּא מוך וועהרענד דער רעגיערונג דעם פ ע ר ס ר כורש.

טרָאסט מיצ זָהן פֿיר זיידען:
יעניזיטם וועדדען זיר בעגליקט
גיבט מוכז גָּמָט הָאָך פֿריידען
וען מוכז גליִיך דער קוואטר דריקט
טוגָּענד הייסט זיא חיבען —.
חויך מיהן דָּאַז זיצ פֿלִיכָּט
דיא מיהן נערטליך ליבען
גָּמָט פֿערלעסט דיא אנטען ניכָּט

דער רַאבינער קיינער ליעס מיינסט דען וירדיגען רבי יהושע רבי חנינא'ס פֿאָר זיך קוָאאנט, מוכז טפרַאך זו מיהם: אַזָן זָהָן פֿיהרטט פֿיהרען רבי יהושע מיהן הַלָּזוּ מוכז פֿרייט דַּז עבען דער

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

טעהן

(קולין דף ס' ע"ב ומדרש רבה כי תצא).

„כַּהה מיט".

„העבען", זאָגט כּיצט אים היאאעל זצבען, „מען זאָל ערדען איר זצר „כּיצט אעהר ווען אייגען בליק טוען פֿון גוטט אאפֿאָר אויפֿן העבען, זאָגט אים אייגען בליק טוען פֿון גוטט צו משה רבינו שפֿרַך „דוּ הַסט איך בעפֿוהרט וויזצר יהושע"! שפֿרַך דער קיזצר: „דוּ הַסט איך בעפֿוהרט אין דער וועלט, אבער איך בין אין דער עווידקייט אין אַלע וועלטען".

„טרעפֿען". —

„בַּאַלַאק", זאָגט אים ערבֿיזדע אין איך נאָך אין אַלע וועלטען טטרַהַלען, זאָגט דער קיזצר, „דיא זצר בעהאַפֿט אין אויגט כּיצט צו זעגען דער קיזצר, „הַמט איהר נוון איך בעפֿוהרט וועגט צו דיזצען גוטט אין דער וועלט אויפֿן טטרַהַלען, זאָגט דער קיזצר: „אַ קיזצר! זאָגט זה נַאָך זצבען; העבט כּן דיזצע זאָגען אויף, אַ קיזצר! זאָגט זה נַאָך זצבען: אויהרט גלויבהעגדען טטרַהַלען אויף דיזצ עדדע הערַהב זאָגדעטט: טַאָג זצהר טעהן זאָגר, זאָגד דיזצ זאָגעגט היזטער זאָגד אויאויפֿקט

טעמט: עס מיוט מיין גָּמָט.
מיוס דער ערדע עמָס
פָּאַר דעם בויאַם אָמָם
ספּריכט: עס מיוט מיין גָּמָט!
בערג וּמָלד מוּנד פֿוהר
טעהן מיוט דיוּ נַמָטור!

פָּאַר פָּמָ פַּמָטעהעלד.
מוּנד ער דעקט מויך דיין
מָלָם וועלם מיוט יוּן
פַּריוּ, דיך זייער הוּלד;
דיינען גָּמָט מוּנד הערן
זעלם! פריוּ מיוען גערן

* 4 עווי.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

צוויימעס געבאָטה.

לא יהיה לך אלהים אחרים על פני׳, לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ, לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה׳ אלהיך אל קנא׳ פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים לשנא׳, ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי. (שמות כ׳ ג׳-ו׳)

דוּ זָאלסט קיינע אַנדערע געטטער האָבען פֿאָר מיינעם אַנגעזיכטע: דוּ זָאלסט דיר קיין געטצעכילד מאַכען אוּן קיין עהנליכע געטטאַלט, פֿון דעם וואָס האָבען אוּן דער עדדע, אָדער אוּן דעם וואַסער אוּנטער דער עדדע אוּן וואַסער; דוּ זָאלסט דיך פֿאָר זיי נישט בוקען, אוּן זיי נישט גאָטטעסדינסטליך פֿערעהרען; דען איך דער עוויגע דיין גאָטט בין אַיין אייפֿערזאָלנער גאָטט, דער דאָס פֿערברעכען דער פֿאָטער אוּן דעם זוהן אוּנד אוּרענקעל, נעהאָלך בייא דענען דיא איך האַסטען. דער אָבער גנאָדע ערצייגט בייא טויזענדטטע גענעראַציאָנען, דענען דיא איך ליעבען, אוּנד מיינע גאַבאָטהה האַלטען.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

זײַנען וועלטען פֿאַרבּיטהעט, **ובחקתיהם לא תלכו**. (ויקרא י"ח ג') דאָס איז אַ דין אויף **תּוֹרה** אויך ווייטער איבּ מוסדריק דאָן; ווײַל אַס דאָס הייליגע וועלט גלויבען אַן דאָס וועלט גאָט שאַפֿט עהרען אויך אַן דאָס וועלט גלויבען אַן דאָס **תּוֹרה** פֿון משה, אַזוי גיבּט דאָדורך אַך אויך אַך גאָט שאַפֿען דאָס הימעלען **מצריים** אויך דער אויסגעבענדיגע פֿעלקער פֿערגלייכען זיך אויך דאָס **תּוֹרה** פֿון משה, אַזוי ווי אַ קיניג אַן זײַנע אונטערטהאַנען אַ וועט אַ פֿאַרבּאָט גיבּט, אַז קיינער זאָל נישט אַרײַנקומען אין זײַן לאַנד, ווען ער קומט נישט מיט אַ פּאַס אָדער אַן אַנדער צייכען פֿון זײַן קיניג, אַזוי אויך האָט גאָט אַלע פֿעלקער פֿאַרבּאָטען צו קומען אין זײַן לאַנד, אָן זיי זאָלען האָבען דאָס צייכען פֿון **תּוֹרה**, ווען זיי וועלען נישט האָבען דאָס צייכען פֿון **תּוֹרה** וועט גאָט נישט האָבען קיין רחמנות אויף זיי, אַזוי ווי דער קיניג וועט נישט האָבען קיין רחמנות אויף דעם וואָס ברעכט זײַן פּאַס, דאָס איז דער טעם וואָס דער **תּוֹרה** זאָגט אַזוי אָפֿט **לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תעשה לך פסל וכל תמונה וגו' לא תשתחוה להם**, דאָס איז כדי אַז מען זאָל וויסען אַז גאָט איז אַלײַן אויפֿגעקומען פֿאַר אַלע פֿעלקער אַז זיי זאָלען אַלע אַנבּעטען אַן אים אַלײַן, אַז ער איז אַלײַן אַ גאָט פֿאַר אַלע פֿעלקער.

דאָס איז אויך דער טעם פֿאַרוואָס אַז משה האָט אַלע ישׂראל פֿאַרזאַמלט אַז ער האָט צו זיי גערעדט, האָט ער זיי אַלע גערופֿען **ישׂראל**, ווען ער האָט זיי אָנגערעדט אַז זיי זאָלען זיך נישט פֿאַרלאָזען אויף זייערע אויגען, אַז זיי זאָלען נישט פֿאַרגעסען דעם **תּוֹרה** פֿון משה, אַז זיי זאָלען נישט אַפֿגעבּ

טען.

קרענקונג. דו מיבערוועלטיגטע דען רבי מאיר דער נתן, ווען קיינער רעדען וועט מיהר העלפען אין בעסטערן, זעבער איז טאקי נישט; ווען ער וועט גיין אין בעסטערן, ווען איבעריי איז רבי מאיר ארומהנטע העלפעניש; דו דארף מען וויסען, אז עס איז אזוי, ווען עס טוהען קראנקע, מוזן מען ערשט פרעגן דעם דאקטער, צו מען דארף זיי גיבן עפעס צו עסן, ווען נישט, קען דער קראנקער שוין נישט עסן, ווייל ער וועט שוין נישט לעבן.

בעסטערונג ביטטען. — ווען גתן דען שלמה מיהרט זיך מיטיידען, ווען ער קומט צו זיין שוועסטיגען אין מיהרט זיך צו בעסטערונג בעטען דעם מיהר, ווען ער וועט זיי זעהן, זיי זענען שוין נישט מיהר, זי זענען שוין קומען צו בעסטערונג, ווען ער וועט זיי זעהן, וועט ער זיי מוזיקירן, זי זענען שוין נישט מיהר, זי זענען שוין קומען צו בעסטערונג ביטטען.

רבנן: ווען מייער גתן איז אזוי וועלטווייזער פרעגטע איז רבנן, ווען דו קומסט צו מיין שוועסטיגען, וועסטו זי בעטען מיהר זיך צו בעסטערן, אדער וועסטו זי בעטען, זי זאל זיך נישט מיהר, ווייל זי וועט זיך נישט קענען בעסטערן, ווען זי וועט מיהר זיך, ווייל זי וועט נישט קענען זיך בעסטערן, ווען זי וועט ניש

זאָן וועלטע ער זייַנע הענדע גען הימלען ווי־דערצו אונד זאָגד דען זַיַיגע אונד זַיַיגע גוטע־לוטע, דאָס ער דיך זאָל בעוואָרען פֿאָר אלע וועגען־טיגען; "חבר" רופֿט מען דיך, ווען מען דיר עפּעס גוטס טוען קאָן.

(ברכות דף י"ז)

גוטס

רייַכט."—

"נעם קינדעס זַיַיגע, מיכדעס אַן מיהס בריידערלייַכ הילפֿט אונד זַיַיגע "פֿעלט עס מיהס דעמזעלבן, ווען ער זיעהט, דאָס אַן זַיַיגע זַיַיגע "פֿאָטער אונד מוטער זַיַיגען קינדער דורך זַיַיגען הימל זַיַיגע, גע־טוען פֿאָטערליבען וואָרד, וואָהלטהאָטען ערווַיזען? זַיַיגע דער זַיַיגע "ליכען וואָהנע דער זַיַיגע פֿערגעהען הַאלבער פֿאָר זַיַיגע פֿאָ־"זירדע זַיַיגע דעריניגע זיך ניכט דיר זיעבע דעם קעניג "זיעהען" ערווידערטע רבי עקיבא "וועלכער קעניג וערפֿען זַיַיגע, אונד דעם ער עסטען אונד טרינקען אנטזיעהען זיעס? דען דער קעניג וועגען מיינעס פֿערברעכענס אינס גע־פֿענגניס ווירפֿט, ווען אונד דעם ער עסטען אונד טרינקען אנטזיעהען זיעס? דען דער קעניג וועגען מיינעס פֿערברעכענס אינס גע־פֿענגניס דער מיינע זיינער דיענער אבענטאיטעען הַארריי־כען וועלטע, ניכט דען נאָרן מיינעס טעטערליכען קעניגס אונד זיך בירדען, ווען אונד זיהר הַראָען וואָהזען טפּענדעס? וועלכע דערזיניגע פֿען, ווען זיהר דערזיניגע זען זַיַיגע טעטרַיַיפֿערליכע גרוי־היסט דאָס ניכט; וועלכע מיינעס גוטען זען זַיַיגע אונד זַיַיגע גוטען־הייליגטען זעבען מיינטען.

(ברכות דף י"ז)

טרנוסרופוס אין הייד, זַיַיגטע מיינטע זו רבי עקיבא: חוך דאָס זיה זאָלכען פֿערזַיַיסטען, אונד דיה וועגע זו מיינטע הען, דאָס ער דען פֿינסטערן פֿאַלד דער מירזוַיכלזער ערלייכטע אונד פֿאָר פֿרעפֿערן רין זיין. זען אונד: הַאלטער זו גוטע פֿע־דיה זיכדע (מי בחים חַטָּאים? הֲמַאִים כַּחַיִם). זיעהע נור: אטהער גענע, מעגען פֿערגעהען, דען וויכד דיה ערדע פֿריין

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

גוטס צו לעבען
טוגענד מיבען
מיט דיר גרעסטע זעליגקייט.
נאָמען איבע פֿייגד הַאסטען :
זיינען נעכטען סיע פֿערלַאסטען
גיבט דעם ערנסט זוּפֿרידענהייט.

זיך דיר עלענד, קרַאנק אונד בליד
קַען דיר הָפֿפֿענונג מוכ: נָאך טרעסטען
דַאס וויר גָאטטעס קינדער זיבד.
מוזער פַאטער זָארגט זוך בעסטען
ער פֿערלעסט דיך זיכער נידט.
מוכ: צו טיטלען. מיזט מיהם פֿאזידט.

פֿוּל ער מוך דיך אנגטען זעהן
אר בעאערקט דיך קוינסטען טריעבט
חין דעם הערל דער טטערבלידען.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

לא תשא את שם ה' דאָס זאָלסטו דען נאָהמען דעס עוויגען דיינעס גאָטטעס נישט

אלהיך לשוא כי לא פערגעבליך מיסטפרעכען: דען

ינקה ה' את אשר ישא טטראָפֿט נאָסטען דעניעמיגען

הער עווינע ווירד נישט מוכּגע=

את שמו לשוא (שמות כ'ו) גענליך מיסטפרעכען ווירד.

וועלכער זיינען נאָהמען פֿערי

זה שכולל גם כי לא ינקה ה' את אשר ישא שמו לשוא.

כיינט זומר לך דאָפֿילו צוברך ברכה שליכה לריכה, עובר בלאו

*) ממרו חכמינו ז"ל, מדלא אמר הכתוב לא תזכיר, אלא לא תשא

ווייט

דאָרף דאָהער קיינעס פֿאָלקס דען אָלטערהיילינסטען נאָהמען עס

זען הַמְּלוּכְנֶען געטָאָנטט מוכּ מיסגעטפֿאָלכען ווערדען*), אָט

זיך, מוכּ זאָלל דאָהער מר בויט ה יי ז ען מוכּ ז ע נ ע פ ע ן

זיך גאָטטעס גרעסטע מוכּ אָלט מיסגעטאָפֿטען דעד אָלמאָכטט חין

זיך וויטער, מוכּ ז פאָער יעדער מיסדרוק בעזונדערס, טליעסט

דעס קליינען ווערטכען: גאָטט! עווינער! אָלמאָכטיגער! מוכּ

חיסגעטאָפֿטען דעס גרעסטען טעפֿערס דריקען זיך זוער מיט

זעבענס חין-זיך — דיך גרעסטע ווינער אָלמאָכט מוכּ דיך

פֿערס, מוכּ דיך ערהאָלטונג דעס בירגערליכען

דיך פֿיר ערהרונג דעס אָלערהעכסטען טע=

דיעמס אָלערהעכסטע דעס אָלערהעכסטען,

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

אויט, דאָס אַלץ דיך וועלכהיים רעדט, אונד דאָס אַלץ דיך אויט=
דער אויך אויט דיך בערוהיגונג אויך גאָטט דער גענעדיגערטיג=
גען: ער אויט דיך אויט אויכ פֿאָן דען היליגסטען רעליגיאָנס = הַנְדלונג
פערַנדערט־ווערדען בעווייזט אַלץ דורך איינען אַלטען בונד: —
דע פערבערט־ווערדען אונד שענדליכע הַנדלונג. — דיך גרעסטע
אויט דער אייד אייכט דען רעליגיאָנסגעטטען זיך וועלכע פֿע=
פריהַנטפערטיגען אַבער, אונד אין פריוואטגעלעגענהייטען
דערעס אַנטטיהען אַנטקעגען קעננטע, בעדיענען אַנדערע; ביזויי=
לען אויך אויף דיך אַלטע אונד נייע אַרט אונד וועלט אַבער
אַבער אויך כור אויף גרעסטען כאָטטהַנלונג. וועלכע נעהאלף דיר
דערעס אונד בעליידיגענדע זאַכע, דעסטען זיך דער ריכטער
פֿענדע אונד גערעכטיגקייט אויפֿגעטטעלט זיך וויידערוי=
אויט אויכ דער גרעסטען אויפֿטאַנד. דער אונטערהיגע טויוור
נעס הייליגען כאָהאַטען בעטטערען. דער אונטערהיגע טויוור
גענוי־כנאַי־טיגער אַביזאַט, אויכ וועלכ וויך וועהרע זאַכע ביזיי=
ַלְגְטאַיין אין אונדע פֿיהרען; פֿיעל וועניגער אַבער דורך אַלץ אויס
בייז פֿערווינטונגען, בעטהייערונגען, אונד אויבערהויפט ניכט
אער [2]) אויך אויכ ליכט־זיניגע וויזע, זאָם: אין טערנע,

[2]) נעסטע ל קט ס ק מ ח למהר"י חניג כתב, ור"ל: תן להזכיר תחלת משמותיו
ית' הקדושים, אם לא בקריאת תורה בציבור ובתוקים או בתפלה
ומקום נקי, ובזה מתויב כל אדם מירלי ית' וחוגבי שמו להיות זהיר
וזריז לקיים מצות ה' אלהיך תיראי על דבר אלמר הבנית
ומפני שמי נחת הוא. ושם אלהים שמזכירים הלועזים בלעז,
Deus, dio גאטט, וביולא בזה, הינו מהבנויים אלא שם נמוך
ממוסיף אלהים, ויש להשוב בו קדושה ויזהרים בכתיבתו שמות, וכל
הגרת שבתוב בהם שם זה, יש לגונזם אלא יקברו, והיותר טוב
הוא לת דבר ה' להמנע מלכתוב שם זה בגרת, אלא יכתוב
בגרתי תיבות הי"ת שרולה לומר השם ית"ת ור"ל שהאריך בזה הענין, ומייה
ובתשובת חות יאיר מלחתי סי' ק"ו שהאריך בזה הענין, ומייה
בהם קדושה, עיי"ש.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

טפעטער געהאנדעט.

דער אייגענטלעכער מענטשעהעט דער טהאַרַקַּע כּיבט, איז וויכד אַן
כּער איינען נאַהאמען פֿערגעבליך מיטטערכּעכּן ווירד.
דער עווינע ווירד כּיבט מוכּגעטהאַרַקַּע אַמַּסטען דעניגיגען, וועלי=
גען דיזעם גענאַדעם פֿערבּרעכּעם איז טהאַרַקַּע פֿערבּרעכּעם איז
אַ ה ר ן ן ד ר ק, ב ע ט ט י א א ט ע ר, מוכּ ד י ו ל י=
געכּטיגקייט מוכּ אַלְמַכּטיגעט: דאַהער דיז אַלְמַכּטיגעט
אר דעסטען עהַבעמטען מיגענטהַפֿטען, איז אַלְמַכּטענהייט,
מיטיידיגע אַבער נייגט דיז גרעסטע פֿערהַפֿטוגג גַּהטטעם, ווייל
בעקעננטים דער פֿאַלְקְמַאַטהייטען גַּהטטעם אַבלעגט. דער
גרעסטע גענגען גַּהטט, וויבדעם אר מיין עפֿפֿענטליכּעם פֿייערליכּעם
היער, דאַך אכּטיים דעם גרַאַבעם מיינעם יבדען כּאַך זיכּען
גלעטער דעם גוטען מוכּ בעזען מיזט, דער, וון כּיבט טאַן
טען, דער העכּסטע אופֿפֿאַרטהייליכּסטע מוכּ גערעכּטסטע פֿער=
טער דער וועלט, אַמַּדאַרן מוכּ דער גוזעגְּבעבער פֿיר דיז אכּ=
נעם גַּהטט עהאולך, דער כּיבט נור דער טעפֿעטער מוכּ עריהַי=
מוכּטער מיין, מוכּטער מיינעם גַּהטטע טטעהען, מוכּטער מיי=
בעקעננטים מוכּ דיז ערזיכּעררוג דאַם זַיִּן אכּטטען פֿהכּע
מוכּזַאַהרהייט בעשטארַפֿען. זאַץ: עד מיזט דאַז פֿייערליכּסטע

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY
Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

ניך

נער דיבעטעגענעלען, אונד עטוואָס מין איינע פֿרעמדע געגענ-
ם'וועלט בעטטער פֿערקלײדעט ענטגעגענ ער דער וועלט-
פֿייערלעך, בעטטערונג: איינער לעבענסגרונד
טוג, אונד וועלכער פֿערבראכן אונד גרעסטענס מיטם
נען גענומען. מבער זעהר באלד פֿיעל דיא דעקע דער בליבדהיי-
טע פֿערטערישטע, אונד וועלכער באלד דער טרעקען דער גע-
בעגיסטיגטע, אפֿבער ער אין רויבען אונד טטעהלען ריזענהע-
הערט. פֿערפֿיהרער ערוועלט. פֿאָלדעם פֿערפֿיהרערישען גליקע
דער קיהנטטע דער באַנדע פֿאָן: איינען לאָטטער: גענאָטטען פֿ
בייא: איינער גטוועהלטען טטעדליכען לעבענטאַרט, אונד וועורדע פֿאָם
טטראַפֿגעריכטעם באַטרעקען פֿ פֿאָטטען, פֿערבליבע דיזער וויגליכ
בען אויך דעם רעדט עגדיגטען. אָהנע זיך דורך דען פֿינגערליג דעם
גענעללען דער גערעכטיגקייט אין דיא העגדע פֿיעלען אונד מיהר פֿ
פֿאָלעגדטען אונד טוגענד: דיא טטערקטטען: וועלן דעם וויטט-
טען אונד טטרעבען,

ביים

וויגליק פֿרייהייט מוזט, אָן טוועך עס מוזט מיזט אָן טוערט מיך דיר זיך זעלבסט, ערפֿאָרדערט. אָ נאכמנט איר דיזעם איטצטען! ריזעל דער זוזיבען מיזט, ווייל עס מיינט: אַהר בעזוגט אויפֿאַרקאַמקייט מוזק: גוואר: זעהר לייכט טיינען ווילה, מַבער ווילקליך פֿיר דיך טוועה מוזם: געווים בעבאסערט ווערדען, עס גיבט אין איטצטען וועלכעם דיר פֿערזאָהרען, כּאָ מוזט מיזט פֿלוס פֿאַרפֿאַלגונג פֿיר דיך דאַ, מוזד דוס ווירסט מיהנען האַבען מיך דיינע מוסקריכטיגע ריזע מוזד דיינען ערנסטלען פֿאַרזאָהרען, כּאָ בעסטערוק ערקלעכט, כּאָ ביזט דוס ניכט שמעון בן שטח: טרעקנט דיינע טהרענען אויך יאָהן! דען אין מוזט פֿאַרגעזעלשאַפֿט ווידערטטעהען דער ווייב רבי וויפֿיל מוזד איט עפֿעלסאַלד ערווידערטט דער ווייב רבי שמעון בן שטח: טרעקנט דיינע טהרענען אויך יאָהן! דען אין פֿערזוכונג זו טטעהלען ווידערטטעהען קענען.

וויפֿיל מוזד איט דיזעם טעגדליכען ואָטטערם עטטוועהנען, מוזד דער מיט דער ביטטע, מיהם מיינען פֿאָטטערליכען רעטה זו ערטהיילען, גוטטאַנד פֿלייס זייט בעפֿאַהגען מוזד ואָטטערם, מוזד טויף ערזעהען מיהם כּן גענטרליך זיין ביזהער גוֹפֿהרטעם זעבען, טוג, טרעטט מוזד היופּט מוזם דיזעזם עלעדען כּוטטאַנדע. עך פֿלוס מיין פֿערזוירטעם טאָך. אָן. מיך פֿעהלט דיך אָן מוזם רעט: דיך פֿערזאָגען, זו טטעטט איך נידט פֿאָן דיך מוזד נים איך רייס, מיינע פֿעליגע זיטטערפֿערזונג, כּאָך עטוואָס מיבער מיר מוזם זו טטעלען: פֿבער וען מיינע מוגעהיבעלטע פֿערבינדט דעם ואָטטערם מוזד דער אטטלידען פֿערוואָרפֿענהייט מוזם דאָס מיר יעצען גרוֹ: פֿערצייהט מיינעם מוזגליכקייטען דער דיך מיר דיינער דער גוֹטטע: היילגער אטטעלזבע: יהר בעטפֿאַטטען רבי שמעון בן שטח: היילגער מוזד, וועגען זייער הוֹהען וויההייט, גוֹטטאַפֿפֿורכט מוזד טיג וועדערטטהען זו קענען. מיך דיזזיכט גיבג עך זו פֿערפֿאָהרען, מוזד יעדער פֿערזיכונג דיזעזם ואָטטערם קרעפֿ: מוזטערדיקען, מוזד יעדער פֿערזיכונג דיזעזם ואָטטערם רוביזוכט גמכל זו מיהם זור העכטטען זיידטטאַפֿט געוואָרדענע רויבזוכט גמכל זו מיהם זור העכטטען זיידטטאַפֿט געוואָרדענע רויבזוכט גמכל זו

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דאס.

ן דיינער פֿערטהיידיגונג שׂכּיהרן, כּיבּטע שׂיך מיינע ליעבע, גע־ דער גּוטער פֿערדינסט מוך דיך פֿרעגן? מוכ וועס קוּמפּט דוס פֿרוס קוּמע נוריק קאמפּט, מוכ זיך בעוויבט זיהעטע, וועד כּיבּט טהוּן דוס וויו? טפּרעך ער ן זיך זעלבסט, וועס כּון דוס מוך זיין זיינע וועהנונג גענבּרוּכט, שׂיך שׂיך פֿרעגן מיהרע היכּטערלוּפֿסענען טעטנט גערוּבט טוּן שׂיין מיהרע וועהנונג, מוכ זיין זיינע טענדיכּע מוך זיין גרויזע גערוּהרט מוך דען הוּנד, מוכ פֿערטפּרוּך עס גע־ בעסטרונג בעפֿונדען ן הוּבען, פֿיעל דער איבּליכּ בעקלעפֿטיגטע דעס היילי־ פֿטטיקט ויין וויך ליכּטט מוכ וויך זיפֿערעס איטטעל נור לעבענס־ דוס מוך גענוים גערטטטט.

מערק־שׂאקייט מוכוומפֿגעטצט מוך דיך ן פֿערוועגדען, וויך ן בּיוט בעפֿוֹלגט דוס דיען רוּהטה, בּיסט דוס טטוּרק גענוּג שׂיין מוכ־ כּוך וויך מוכבעדיטטענדע מוכוומהרהיט דיינער נוגע עטטליכּפֿען; פֿיך קיפֿטיג שׂיינער ליגען, וועס יע כּיבּט דיך קליינסטע שׂין וועטהוּלטע כּון וויך העלפֿ! ערוועדערט דער היילוגע גרויז, עטטהוּלטע ווייל עס גענוים בעפֿוֹלגען, מוכ היילוג הוּלטען.

דוס וויך לעבענדיגען גוּטטע, דעס דוס טרייע דיענסטע, מיך בּיוט דעס לעבענדיגען גוּטטע, דעס דוס טרייע דיענסטע, מיך

בייט דער טהַט דער גרויזַאקייט.
דיט נְאָך גְאָר נְט הַאאַט בעטהַן
דורְך דען טיין דער הַיליגקייט;
הַייכְלער זיבְן עם דיט אוּן טפּדטען
אוּן דיט דיין הַיליגע עטווייהן.

טוועלְפּטע בְּאוּהַיט אוּא אוּך הַערְנען
זְאָלְען אין אַטטען אוּן
דיט אוּך דיין אוּן טוירען טערְנען
אוּן דיין טוגענד זיין
דְנוּך דְנוּ הַיליגע עטווייהן.

(מעשה זו העתקתי מספר ילוּמס כגדלות
והוּפע נספר כפתור ופרח והוּא ירוּזלמי דקוּגיגה.)

דער טהַט אייגע זעליגקייט דְוּרְט יעמייטט דעם גרַבעם
הַיליין הַבע אייך אין גְנַטְנע זבענטגליק, אייגע רוהע
וווווע וועָר דיין רַטהַ, וווּ פֶּוּטטערליך דיין וועלט, דיר
עגגען! וווּ פֶּיעלען דַנְק בין אוּך דיר נְכַט טולדיג, וווּ
מוּגען מוּסְוּרפֶּען: הַיליגער רבי שמעון! אוּין רעטטער! אוּין
בליקטע, קוּמְנטע עד זיך נוּ עטהַלטען אוּט טהרעטעדען
אוּך זייט פֶּריהער גענֶּהילכט טעלדְכע זבענטְרט טורק
זיין, וווּהלטהעטיג, פֶּרְחָם, גוט אוּך גערעכט גהַנדעלט
נו הַבען. וועלן עד נו וועלען אוּט טוייהער אוּך עטוּטטען
מוּך זייט אייגער רייכען זַרְחַיהייט, אוּן דעם פֶּרְחָהען בעווּוּסט=
זיין, וווּהלטהעטיג נוּפֶּריעדענהייט, גוט אוּך גערעכט גהַנדעלט
מוּורדע בחַלד מייגער דער גענֶּחַטטעטטען אעגיגער דער טהַדט,
גער עהרליכער אוּן: עד פֶּיהרטע אוּן טוגענדהַפֶּטעם זבענ,
דורְך דען טיין דער הַיליגקייט; דוּרְך אוּן פֶּוּלקוּאאט=
הייכְלער זיבְן עם דיט אוּך טפּדטען וועלְכען אוּן דיט טוגענד זיבְן טרַגען, אוּך זייט פֶּערהַטהעידיגער דעך וועהרהייט, אוּך
טוועלְפּטע בְּאוּהַיט אוּא אוּך הַערְנען גטטהַלטען; ער גע=
אוּך וויקליך מוּם.

זייט דיזער לייט הַבְט ער כיט ווידער גטטהַלטען; ער גע=
דענקט דיינעם מיידעם! ראָך מיהם זיין אוּהַנעדעם גטווּוסטען נו,
דוּם בייט פֶּערהַטהטען! טענפּ עטטליכע ער זיך, הַיליג גערויבטע
טטטע נוריק נו טרַגען, אוּך פֶּיהרטע דיזיזן גוטען עטטליכ

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

מוכ דאָ וואָלט איר זיכער זיין?
ווער זשיטשדען דער אענטהייט רעכטע
טרייא מוכ גלויבען קיין עטווייהן
ווען דאָ זוכערן באַהויטקעכטע

ווען דאָ טרייא דער אענטען פעלט.
ווען דאָ טטערקסטע הילער טטילען
ווא ערטרעקליך ווירד דאָ וועלט
ווא קלאָן זיך דאָ אענטהייט טיטלען

מוכ דאָ פּינסטערניס אוט ליכט.
דאָ נאָטור אוט אָרד פּערזעהנען
גלעזען הען דער מיידע בריכט!
רייבער ווילן איך עהלוך כענגען

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

פּיערטער גאַבאָטה.

זכור את יום השבת
לקדשו, ששת ימים
תעבוד ועשית כל
מלאכתך, ויום השביעי
שבת לה' אלהיך לא
תעשה כל מלאכה אתה
ובנך ובתך עבדך
ואמתך ובהמתך וגרך
אשר בשעריך, כי ששת
ימים עשה ה' את
השמים ואת הארץ את
הים ואת כל אשר בם וינח
ביום השביעי על כן
ברך ה' את יום השבת
ויקדשהו (שמות כ', ח'-י"א).

ערמינגערע דיך טעטעט דעם
רוהעטאָגעם, מוז מיהן ס'
הייליגען, וואָס טאָגט קאָמענט
דוז מאָרביטען מוז מאַן דיין גע=
טעטס פּערריכטען דער ווי=
בעטע טאָג מאָבער מיט זיין
רוהעטאָג דעם עוויגען דיינעם
גאָטטעס: דוז וואָלסט
קיין האַנדזוערק פּערריכטען
וועדעל דוז וואָלסט נוך דיין
וואָהן מאָרער דיינע טעכטער,
דיין קנעכט, דיינע מקוואָדען,
מיך ניכט דוך דיין פֿיה,
אָדער דיך דיינען פֿרעמדען
דער זיך מין דיינען טהורען
וויהעלט: דען מין וועט טאָ=
גען האָט דער עוויגע, היימעל,
ערדע מזד אלעס, נעבעט מאַך
וואָט דאָרין איז, פּערפּערטיגט
מוד מאָן וועבעטן טאָגט גערו=
הט: דאָרום האָט דער עוויגע
דען טאָג דער רוהע גענעגעט
מוד מיהן הייליג ערקלערט.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דער

טעפֿוּנקטפֿלַיִשנע שׂנאמאטען, גוט אוּנד פֿלִיקָנדִיגע: אײנעד גרוֹסעס שׂלעכטוועדק, אוּנד פֿאַר שׂלעכט אין גרוֹסעס שׂלעכטעס אין פֿרוֹהעס וועלט־לעבען: אין ליגט טעפֿער בעטרַכטעט אין פֿרוֹהעס וועלט־לעבען: גוֹטעס גרוֹסס טעפֿוּנקטוועדק פֿוֹללענדעט; דער הייליגע וועלט. אין אײנעד אויפֿענטהַלטסוֹרט פֿוֹללט יוסט אוּנד אויפֿענטהַלט עראַכטעט אין דעם אײנעם אוּנד אַלליגען שׂלעכטען. אין שׂלעכטען אײנעם אוּנד אַלליגען שׂלעכטען

דריקט *5

וזו: איך דיט הייליגע תורה דייטליך אוכ בעטוואאט אויס= ניט טעטיליכער פיידען ווי דיזעזע ביידע דער שמיטה, נאָך טאָג פון יעבעדער פאָטער אוכ עהאָלטער זייגער, אז טעטעט פאָר, וועהרענד דיזער גאַנצען פיערצִיגיעהריגען ריזע, סאָם זיין יעבעדער פאָטער אוכ עהאָלטער ער זייגער געשייגט: פאָבער אוך דאָמאָם עהיעלט ער זייגער געהייליגט אין דער נאָטור, וויבאָלד ער דען, אז עס טאָגט נאָכדעם אוך דאָם וואָלק יסראל הערצאָפאָלגעדען מן, סאָם זיי עסטען אין דאָספעלטען אָמאָם עהאָלפען זיי פיר דען: עס אוך דען: עסטעהיט וואָר, אז עס נאָך זור נאָכרוק געטהיט אוך דאָם זיי עסטעהיליגט ווערדען קאָנט.

דיזע יליאָאָטן וואָלטע היעראוס אוך זו גליך פערפערדען סאָם אוך טאָג פערגיגט געפיערט ווערדען קאָנט.

זיי זאָגען, אז עס זיי עסטעטע וואָהלגעפאָלגען סאָם דעם פאָלק אוך טאָג פון דען פאָלגענדען טעפעפוגטווערקע פאָנק.

דיזע זיי עבעטע טאָג דער וואָכע וועלד אוך טאָג פון דען אוכ בעלעגט Sabbat אוך דעם נאָהאָלטען שבת פאָלקערן אוך מוסלמאָנען פעלקערן אוך דעם נאָהאָלטען שבת גענאָמען. אוך דיזע הייליגע גטיזיטע דער פאָר= פאָלגט אוך דיזע ווילדען אוך דיזע ווילדען דעם גרויסטען טאָג דעס יאָהרעס בעאוערקוגדען סאָם דיזעזער שבת= בערייטס בייא אוסנוגג אוך מצרים הָאָט דער גיטיגע טע= אין יום קדוש ושבת לה' אייט.

דער טאָג פון דער וואָכע אוך טאָג פון דען פאָלגענדען וואָכע אוך דיזע הייליגע תורה דייטליך אוכ בעטוואאט אויס= וואָלק יסראל, אוך דיזע ווילדען אוך דיזע ווילדען דעם פא

דריקט: שש שנים תזרע שדך וגו' ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ, שבת לה' שדך לא תזרע וגו' וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים (ויקרא כ"ה ג' — ד"ט): עכט יהרע היגדורך קאנסט דוך נעהאלך דין פעלד בעזאבן, דיינען ווינבערג בעטמיידען אוכד דיא פרידטע דאבון אויסזאמלן; אין ווינטערצייט יהרע האבער, זאל דא: לאנד אייגע האהע פייער אויבענטען יהרע האבער, זאל דא: לאנד אייגע האהע פייער הוזטטען: אייגע פייער דעם עוויגען נו עהרען, דין פעלד זאלסט דוך ניכט בעזאבן, דיינען ווינבערג ניכט בעטמיידען, דא: לאנד ווירד זייגע פרידטע הערגעבען, אוכד מיהר ווערדעט נור גע־ניגע זו עסטען האבען. מיהר ווערדעט פיילייכט זאגען: וואס ווער־דען וויר האבער אין דעם פעלד פאלגענדען יהרע עסטען? אוכד ווער אין דעם פערפאלמסענען זאבענטען יהרע ניכטס אויסגעזאטט אוכד אויסגעערדעט האבען? פערמיאט דיא דיטליכע פערזיכערונג זייגער זאלמאכט: **וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים:** אוך וויל אייגען פאראהייסען אוכ זעלטטען יהרע וען אוך דא: פעלד זעגען אוכד טאן פיכל יהרע היגטערשיינדער פרוכט געטראגען אוכד זאך טאן יהרע היגטערשיינדער פרוכט געטראגען דאס אס מיי־ן דעם זעלטטען יהרע זי פיעל קראפט גאבען דאס אס מיי־נע דרייפאכע ערנדטע טראגען זאל, דאדורך ווערדעט מיהר אייך נאזוך מיבערלייגען דאס דיא שמיטה שבת לה' זייט.

ווי וואלען נון זו דעם הויפטזוועק דיזעם פיערטען גע־באטהעם טרייטען: עס פענגט נא, איט דען ווארטען זכור את יום השבת לקדשו ערמיינערע דיך טעטס דעם רוהעטאגעם אוך מיהן זו הייליגען.

דאס וואלטען מיר אוך נאך דעם הויפטזוועק דיזעם פיערטען גע־באטהעם טרייטען: עס פענגט נא, איט דען וואלטען זכור את יום השבת לקדשו ערמיינערע דיך טעטס דעם רוהעטאגעם אוך מיהן זו הייליגען.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

אם תשיב משבת רגלך, עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת.

דאָס איז אויך דאָס וואָרט פֿון הייליגען פּראָפֿעטען (ישעי׳ נ״ח י״ג) פֿאַר דעם וואָרט **זכור את יום השבת לקדשו**.

שבת־טאָג געהיילִיגט, אונד מוזען הערן בערוהיגט אונד גענעסען; דיעזעס מיינט דער ווילע פֿאָלק פֿון דער זין דורך זיך אליין מיט גאָט פֿערזעהנט, אונד זיך מיט אים פֿיי־ערלִיכ־קיט בעגינען אונד גאָט הייליגען וועלען.

אר וירד מין רוהט בעגאַנגען, וען אַלע זיך צוויי פֿערבייט פֿערגעסען, דאַס דאָס גאָטטלִיכע וואָרט "וואָס חיהן זי הייליגען"! — דאָס מיינט דאָס וויכטיגע וואָרט, מיבער וועלכעם מין ישראל כּלַל־דעמקען זָאָל, דאַמיט נעהאלִיך "זי הייליגען" רבי (לעהרער) ערטהיילטען מוזטערי־כטעם **בהתורה ובמצות השם ב״ה** אונד איהר טורעכטוויזונג אונד בעלעהרונג אָרנַלִיכען גענוצען מוזד דער מענש, זי מוכטערהַפֿטען דען בירגערלִיכען גענוצען אונד דער אָרנַלִיכקיט **השבוע**, דורך דאָס מויפֿמערקזאַמ מַהערען דעם פֿאָלק איינצען **תורה וספרי מוסר** בעזָנדערס **בסדר התורה** נעהאלִיך בפּרשת סטיגע גענעטהע, דורך זעלבסטטעפֿטיגונגען מין דער הייליגען רעם פֿאַטער, דער אוך מיבער אַלעם זיין זָאָל, דורך מיכבריי־מיידען, אונד כור דאָס גוטע זי וועלטען אונד זי פֿאָלבריי־גען: וען אַלע זיך עבדליך פֿאָרזאָוואוזיגט כור אין גָאטט אונד זוען אַלע זיך עבדליך פֿאָרזאָוואוזיגט כור אין גָאטט אונד זי וויסדעם גהעהַנדעלט האַבּט? וען אַלע דאָס בעזָט בעריימט, קיינע פֿעלִיכע פֿערזַעלזעטיגט, קיינעת רעליגיָנטזיזעטזט גענען אַלעס פֿערזוכט האַט; וען אַלע זיך פֿרַגט: וָאָ אַלע מיבער דיא הַנדלונגען וועלכע אַלע מין דער פֿאָרהערגעזַגטע דורך דיא זעלבסטפֿערזוכונג אונד גטווישטעטע, גענען וועלכע פֿערזוכט האַט; קיינעת רעליגיָנטזיזעטזט קיינע פֿעלִיכע פֿערזַעלזעטיגט, וען אַלע דאָס בעזָט בעריימט, זי וויסדעם גהעהַנדעלט האַבּט? וען אַלע דאָס בעזָט בעריימט, אונד דען פֿרַגאַנט פֿאָרזָטַנד, עם מין זוקכט זי וויסדעם זי פֿעריגען: מיידען, אונד כור דאָס גוטע זי וועלטען אונד זי פֿאָלבריי־גען: וען אַלע זיך עבדליך פֿאָרזאָוואוזיגט כור אין גָאטט אונד זוען אַלע זיך עבדליך פֿאָרזאָוואוזיגט כור אין גָאטט אונד זי וויסדעם גהעהַנדעלט האַבּט? וען אַלע דאָס בעזָט בעריימט, קיינע פֿעלִיכע פֿערזַעלזעטיגט, קיינעת רעליגיָנטזיזעטזט גענען אַלעס פֿערזוכט האַט; וען אַלע זיך פֿרַגט: וָאָ אַלע מיבער דיא הַנדלונגען וועלכע אַלע מין דער פֿאָרהערגעזַגטע דורך דיא זעלבסטפֿערזוכונג אונד גטווישטעטע, דורך זיך אליין מיט גאָט פֿערזעהנט, אונד מוזען הערן בערוהיגט אונד גענעסען; דיעזעס מיינט דער ווילע פֿאָלק פֿון דער זין **שבת**־טאָג געהיילִיגט, אונד מוזען הערן בערוהיגט אונד גענעסען; דיעזעס מיינט דער ווילע פֿאָלק פֿון דער זין דורך זיך אליין מיט גאָט פֿערזעהנט, אונד זיך מיט אים פֿיי־ערלִיכ־קיט בעגינען אונד גאָט הייליגען וועלכע.

אר וירד מין רוהט בעגאַנגען, וען אַלע זיך צוויי פֿערבייט פֿערגעסען, דאַס דאָס גאָטטלִיכע וואָרט "וואָס חיהן זי הייליגען"! — דאָס מיינט דאָס וויכטיגע וואָרט, מיבער וועלכעם מין ישראל כּלַל־דעמקען זָאָל, דאַמיט נעהאלִיך "זי הייליגען" רבי (לעהרער) ערטהיילטען מוזטערי־כטעם **בהתורה ובמצות השם ב״ה** אונד איהר טורעכטוויזונג אונד בעלעהרונג אָרנַלִיכען גענוצען מוזד דער מענש, זי מוכטערהַפֿטען דען בירגערלִיכען גענוצען אונד דער אָרנַלִיכקיט **השבוע**, דורך דאָס מויפֿמערקזאַמ מַהערען דעם פֿאָלק איינצען **תורה וספרי מוסר** בעזָנדערס **בסדר התורה** נעהאלִיך בפּרשת סטיגע גענעטהע, דורך זעלבסטטעפֿטיגונגען מין דער הייליגען רעם פֿאַטער, דער אוך מיבער אַלעם זיין זָאָל, דורך מיכבריי־מיידען, אונד כור דאָס גוטע זי וועלטען אונד זי פֿאָלבריי־גען: וען אַלע זיך עבדליך פֿאָרזאָוואוזיגט כור אין גָאטט אונד זוען אַלע זיך עבדליך פֿאָרזאָוואוזיגט כור אין גָאטט אונד זי וויסדעם גהעהַנדעלט האַבּט? וען אַלע דאָס בעזָט בעריימט, קיינע פֿעלִיכע פֿערזַעלזעטיגט, קיינעת רעליגיָנטזיזעטזט גענען אַלעס פֿערזוכט האַט; וען אַלע זיך פֿרַגט: וָאָ אַלע מיבער דיא הַנדלונגען וועלכע אַלע מין דער פֿאָרהערגעזַגטע דורך דיא זעלבסטפֿערזוכונג אונד גטווישטעטע, גענען וועלכע פֿערזוכט האַט; קיינעת רעליגיָנטזיזעטזט קיינע פֿעלִיכע פֿערזַעלזעטיגט, וען אַלע דאָס בעזָט בעריימט, זי וויסדעם גהעהַנדעלט האַבּט? וען אַלע דאָס בעזָט בעריימט, אונד דען פֿרַגאַנט פֿאָרזָטַנד, עם מין זוקכט זי וויסדעם זי פֿעריגען: מיידען, אונד כור דאָס גוטע זי וועלטען אונד זי פֿאָלבריי־גען: וען אַלע זיך עבדליך פֿאָרזאָוואוזיגט כור אין גָאטט אונד זוען אַלע זיך עבדליך פֿאָרזאָוואוזיגט כור אין גָאטט אונד זי וויסדעם גהעהַנדעלט האַבּט? וען אַלע דאָס בעזָט בעריימט, קיינע פֿעלִיכע פֿערזַעלזעטיגט, קיינעת רעליגיָנטזיזעטזט גענען אַלעס פֿערזוכט האַט; וען אַלע זיך פֿרַגט: וָאָ אַלע מיבער דיא הַנדלונגען וועלכע אַלע מין דער פֿאָרהערגעזַגטע דורך דיא זעלבסטפֿערזוכונג אונד גטווישטעטע, דורך זיך אליין מיט גאָט פֿערזעהנט, אונד מוזען הערן בערוהיגט אונד גענעסען; דיעזעס מיינט דער ווילע פֿאָלק פֿון דער זין

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

לשכת ענג לקדוש ה' מכבד, וכבדתו מעשות דרכיך, ממצוא חפצך ודבר דבר, או תתענג על ה' והרכבתיך על במותי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר: ווען עס שבת דייגט טריטט רעם עס, ווען עס מייגט היילגען טאג גע־ווארט רוהען, ווען דוס דען שבת, וועס דער שלמה נעננטסט, גאטטעס היילגוג גאנץ גטוויהעט, גטווייהעט, דורך רעם גאטטען גאם וועלטגעטטאלט, ווען דוס שלמה מייטלעך מוזגטע, דער אוך אאן לעגרען רעדען טוייגט: אן! דען ציידעטט דוס בייך עוויגען שלמה = רוהע, גטווים שהעבעט דוס דיך דורך מיהן ווערבע, אן טפריכט דער עוויגע.

דער שבת אוס דיר הייליג זיין
דוס אוסט מיהן דייגעך גאטטעט וויה'ן
דאך ניכט זאלין דאבייט בעטטהען
גאטט אור עס שבת זו שהעהן.

דוס זין עגדעכטיגעך מייכער בעטטכאטיגעט טאכטער דעס רבי נחונינא בן דוסא ניעך עס מייגעך ערב שבת הין אוך הער, אוך זאגקטע מיבער דוס טרעגהייט מיהרער אגדה; וויה וואלטע כשהאלך מיהרט שבת = זאמפע עגליכדען, וויה שבער דאס וועלט כשהאלך מיהרט שבת = זאמפע עגליכדען, וויה עביג עגכעפיילט וועד. אוך פערשטערטעך גיכט אוך טהרעגען זין דען זוייגען אוך עלבע טעטט אוך עהן, אוך עביג עגכעפיילט וועד. טרעטט וויה זין מיהר ניימער, עס מיהר עבען מיהר פרוימער ווייכט זין דען וועג קומט, אוך מיהר בעטרייבטעט עגכעוייכט פאטטער זין דען אוך קומט, אוך מיהר בעטרייבטעט עגכעוייכט

קיכד=

Generated at New York Public Library HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דער

---

[1]) כנר ממרו ז"ל שהמלוה אין המוכר להלוק בשמן זית, כדאית׳

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דער טעפֿיזנג מיינגעזעצט ווערדען,ווונד דאַם איז אַזוֹאַפֿט דיא
דעם עהלע ביים דער טעפֿזונג קרַאַפֿט נוט ברעננען גאַב, ווייך דעם
עצטיג דיעזע קרַאַפֿט פֿערלייהען קעגעט אַהנע דאַדורך דיא כאַטור=
געזעטצע נו פֿערענדערן.

פֿייכד=

כמ"ש דף כ"ג לעיל דכל הצמחים יפין לכר, ומעין זית מלוה מן המובחר, (ובשופטים ט') "ויאמר להם הזית התחלתי את דבשי ואת יבולי אלהים ואנשים" פירש הרד"ק בנה שמליקין לכבוד אלהים, ותפוזים בזה שיקרבהו במנחות לפני אלהים ע"כ, ובעל העורים רמז בסדר זיקוקו שלריך שיעין זית תלקת כר שבת עיי"ש.

ויש לתמוה מה יתרון לשמן הזית מכל הצמחים הזכיס בריח עוד הכמלוים בשבת? ולמה בחרו לותו לכל דבר הקודש, ממנו לקחו משחתיכו את שמן הקודש להעלות כר תמיד, למשוח בו את כלי המשכן והכהנים הסגיעים להקריב קרבן לה', ולמשוח בו מלך, וכן רבים.

וכראה דלישת בפרקי דרבי אליעזר והוזח בילקוט במקומות שוכים "ויאמר את העורב שבית לידע מה בעולם והלך ומלא בפלם מוצלכת עליה, ולא שב; ויוסף ושלח את היוכה שבית, והביא עלה זית ערף בפיה ובישר שלום בארץ" ע"כ. ויש להעיר הלא גם העורב רמה את הזית בהר המשחה הגלוי כי שם לא שמעה, כמ"ש במדרש דלא שמעת מרעש דישראל נמי דמבולא, והלא לף בכלה על יבשת הארץ מלאה, ומשם מש ה' בהעורב הקודם מלבשר על ידו שלום להכשרים בתבל, ותיתר הדבר עד שלוח בה את היוכה ובה בחר ה' לבשר ע"י הטוב והשלום?

והכה מלאתי בירושלמי דכלאים והוזח בילקוט תהלים תתפ"ח על"ל בכיך כתיבי זיתים וכו' מה זית אין לו הרכבה לף בכיך אין להן הכלות, וכן הוא בספרי מקרי הטבע, שבכל האילנות שבעולם יש הפרש עולמית בהכה להרכיבן לתקן ולעדר ולהוליא פרי חדשה, זולת הזית בל יתליף ובל יוכה גזעו בכלועים בל יתבולל, ולא ימוש מעשות פרי כטעי כעמים כמוזלים בכועריהם, ואם יד אדם כוגע בו להרכיבו, גם עכשיו ושרשיו יכבו מעט מעט לאבדן ושחת.

Generated at New York Public Library Trust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

פֿייִדלייכע קריגער הַאטטען חייבֿטט איט וועַפֿנען־גענוג צו חיין קליינער קהַבע, וועלכער עבען אויס דער טוהלע גיבג, דַּי: ספר

לכן ישראל עם קדוש נקרא לפי שמקדישים עצמם ומסורים לה' יתברך בכל מיני קדושה וטהרה, כמו שמבאר הכתוב ירמי' "זיתרענן יפה פרי תואר "קרא ה' שמך" היות שכל יכוונו, ולזן לוים בעם בכהן וכדומה יוכל לעלות בו על להכריח לחומתם ודמם ולהתחקד בדת ותמונת עם נכר, פן לא שילכו הדת והחמונה נשחת.

וכן במשלו ליונה המשמרת תמיד דרכה ומיכו מזוקקת לגלות בן זונה כמו שכתב רש"י בשיר השירים, כיוצא זו הדבוקה לבן זונה כך ישראל למודים ודבוקים לאבותם שבשמים.

ועתה רחל ואתבונן! בדור המבול מקדם ועד בהמה מעוף השמים וחיתו השדה השחיתו דרכם והזקקו לשחיבם מכם, זולת מין היונה המשמרת תמיד דרכה בל המירה מעצה, ורק בעון שאר הברואים בדור המבול נאמרו, לכן נחר ה' בלבו היונה והוית המה גם שניהם זכים ולמידים לטובים ונחמדים ליליותם, שניהם כתותים ורחוים לבשר הטוב והשלום בארץ (וכן עוד בימינו העכף הזית הוא זית ברית השלום במלחמות מלכי מזרח).

והכה בהקדמת מגלת מתתיהו החרבנו מעכין שבת מפי הרמב"ן והמורה, שהשבת מורה על חידוש העולם, והחידוש מורה ומזכיר על ממליך מלילת אחד לשר הוא עילה וסיבה לכל העילות והמליכות וה' יחיד ומיוחד בלי הרכבה בשמים, וישראל גם המה גוי אחד בארץ בלא יתחלקו בלמונתם ודמם, ושבת כתן הלל לחות ברית שלום ביבו ובין ישראל. והדלקת בר שבת זכר למעשה בראשית כדבריבו בספרו מ ב כ ם י ש ר א ל שתקלת מעשה בראשית בחור היה לכן גם תקלת קדושת שבת וזכרון מעשה בראשית בחור יהיה עי"ש לזאת רחוי להדר תמיד להדליק בשמן זית בשר לא יקבל שבוי והרכבה.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ספר בראשית מהמשה חומשי תורת משה חוכטער דעם ערח
העמגיסטס החלען, חוך: יך בין חיהח חוח דעם בוכ בין
קעניגיסטס בעפיהלט. בעגיריף דען חיהחלט דעם בוכס פי חוס=
טען, ציעם דער קעניג דען געפענגענען קנעבען חוח דעם ג=
קנעבען חוחגעטראכטעט חוחורדע, חעלכער נעבפט חטהרערען פין
קריעגע, בייח דער ערבעערינ יענער טטעדט חיינעם יעדיטען
קעניגע הפח עם הפחיעלבע בוך: יוח חעלכעם חיא יעטיטען
בייח גערופענען החפבעטאטען ערקענטט עם חוגד חגטע זוך
דא בוך חן ציוא בינליחהקעגעקאמען: יוח; חיינער דער הער=
חיח חיהכ חוחבעקענטטע טריבט. ער פרעגטע, חיח הפח פרטא=
חוך הפח: דעם קנעבען פלוץ בוך חוך, חוכד חוחדערהטע יך חיבער
ברעכט. דער קעניג פלוץ הפח: בוך חוך, חוכד חוחדערהטע יך חיבער
הפלען. זוגעזעגער חיינ הפטטע דער חוכחוססעגדע דיענער
חיך הפח: דעם קנעבען פגבגעטאמען ספר בראשית איט גע=
בראכט. דער קעניג פלוץ הפח: בוך חוך, חוכד חוחדערהטע יך חיבער
דיח חיהכ חוחבעקענטטע טריבט. ער פרעגטע, חיח הפח פרטא=
דע בוך חן ציוא בינליחהקעגעקאמען: יוח; חיינער דער הער=
בייח גערופענען החפבעטאטען ערקענטט עם חוגד חגטע זוך
קעניגע הפח עם הפחיעלבע בוך: יוח חעלכעם חיא יעטיטען
קריעגע, בייח דער ערבעערינ יענער טטעדט חיינעם יעדיטען
קנעבען חוחגעטראכטעט חוחורדע, חעלכער נעבפט חטהרערען פין
טטעדט עם חוגד חגטע זוך חיינעם חיח קיכ, טרקנט
ני טרעטטען, חוגד טפרעך: פירפטע ניכט אין קיכ, טרקנט
ניג חן דער חיינעג דער קנעבע חיינע חוים פורכט, חכטע חיהן
יין חומש ערבליקטע, פיגג ער העפטיג ני חיינען חן. דער קע=
דער קנעבע ערטיין חיגן פין דעם קעניג. חיג: ער
יעיגן ני זעטטען,

Generated at New York Public Library/HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דיו

דער ערר אונד בֿאַטער זײַער גוטעטפּֿאָט אויט, אונד וואָלבֿער יעהרטעסט איך דען וועהרען גרויסען גוטע קעננען, וואָלבֿער מיינער הַנד, דוא הַסט יא נעהבֿאָך בֿעדרוינט, דען דוא גען, דיין גלויק זו גרינדען. כיא זײַא דיינע בֿרידדער אוים ליבֿע אין מיינער ברוסט, אונד גוב מיר דַן: עדלע בֿערגי־ ערונאקטע ער דַן: גענבֿיהל דעם איטליעד אונד דער אנטען־ אונד דיך יממערנדען פֿאטערן, וויעדער גנעבען וועדעסט, אין בעזוהנט וועדע, אונד דוא דוא דיינען בעטרייבטען מַכֿטע דיך איר בעקֿנעכט. דוא־ט דיין בֿרוהמער קיבלי־בֿער ליבֿען טאָלך אונד דיא רוהע, ער זהדעטע איר דיין בוך, אונד זײַנען מַכֿטעטע־ט, זו עלזענד, אנטזוגך ער דען נאבֿ־ דיינער גענבֿנקענטנבֿס אין דער דוא בֿוך בֿוך מיינען אנטען בֿער־ טעם בֿיהנען אוך בעבֿרייזונג זַנקענהערט: דען אוך דיך אוים גיליקליבֿען נייטען, וווֹ דיך אין דעם הויזע־ייגער פֿאָטער אוים היט

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

(מעשה זו נעתקתי מספר ע' יזן כוזן)

פינף.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

פינפטעס געבאָטה.

כבד את אביך ואת אמך למען יארכון ימיך על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך (שמות כ'י"ב). גָּאט דיר מיינגעבען ווירד. עהרע דיינען פַֿאטער, מוך דיינע מוטטער, דַֿאמיט דוך לַֿנגע צעבעטט מוין דעם ערד= רייַכ וועלכעם דער עווינע דיין גָּאט דיר מיינגעבען ווירד.

זָך:

מוך בעבענד, וועגדעט איך דיר מוטטער כַּך דעם קלייַנען היי= כָּך פַֿון שטרוי דורכדרונגען, כָּך פַֿון פַֿיר מַנגעט ניטטערד דַֿמוזעלבע עהער אפּפּיגדען זָך ציעבט; פַֿאטער כען מוך צעבענסגעפַֿעהר פַֿערוויר=זַֿכטט, זיבכען, מוך גענגען רען ערדוֹדען מוסטע, גענגען דַֿס קיכד דַֿס מיהר דיזיג מאר= גען מוך דער חָבַּאזַֿהליגען צעבענסגעפַֿעהר דיז זיך בייַ גענעה= גלויבען, דַֿס דיז גענעהרעדט מוטטער, וועגען דער גרָֿסטען טאר= טעלרן גענען מוז; איט מיהנען מיכ גרָֿסטע טטיינג. אוֹן זָך זָלטט בייַערייַ מוך זָך מוזאיבערוויגדליך זיבד, דַֿס דיז ציעבט דער מטען נייגונגען פַֿיר מוז: מין מיהר הערן, דיז זָך זיערטליך, זָך בעפַֿלַֿיסיג גענגען מוז: פַֿפַֿלַֿנצטט דיז זיערטליכ= מוז: זָרגט, זָך פרעגטט מר מוך מוזערן עלטערן מיינע זיא= מיא מר פַֿאטערליך גענגען מוז: גענכט מיז, מוז: ציעבט מוך פַֿיר מיז, זָך גָּאב מר עס מוז: מוך דורך מוזערע עלטערן. זָך מיז, זָך גָּאב ; מוך דעפַֿהַלב מוזער טעפַֿער מוך דַֿס זיז: ציעבט גָּאט, דעם מר מיז: דיז מוראַלע דיינגט. זָך ווי גָּאטט מוז: גָּאט דיר מוזערע פַֿערעהרונג, גענגענטַֿגד מוזערער גענגענטַֿגד מוזערע פַֿערעהרונג,

טַּן=
דער עלטערן; ויבד ן׳ ענט=זָאגען, אונד זָאלֿן הַּמדזָאגען דיא זאך:
מן מיהרעת וויללן, זָאלֿן בעזיעהדען בעזָאגט דיא גוטע וויללן
דען זָאלֿן אַּלמאכטיגען ן׳ ביטטען, אונד עדליך וויללִיגען גוטֿהַּ=
זוהַּבען, אונד מיך מיהר זָאגען לעבען, איט אויבראסט, גלַּט=
מן מיהרעת קרַּנקהעטען ן׳ וועכען, טעגליך אונד מיהרע גו=
זוהַּבען מיהרן קרַּנקהייטען איט ליבבייבער הַּנד ן׳ פלַּעגען,
דער נָּטה זָהנע אוררען ן׳ ערנעהרען אונד ן׳ עהַּלטען,
אונד גאבראכען גהעיס ן׳ הַּלטען; זיא מן מיהרעת זָאטער מן
וויגגען טוזָאהַּרייטען איט גאדלך ן׳ עדטרַּגען, מיהרע פעהלע
טהעטיגער טהיילזָאהַּאט ן׳ אילדערן; זיא דעת זָאטער נָּט
דער עלטערן ן׳ עלייכטערן; מיהרע כַּהרונגע = זָאלֿגע איט
דערט הַּנער בעריטוויללִיגקייט, יעדעת זייד אונד יעהען קוואט
טהעטיגע בעווייזע דער לעבע אונד הַּנקבַּרקייט; זיא פָּאר=
טע, פרייכדלִיכע בעגרִיפען, אונד נערטלִיכען זואגען, זָאלֿדערן
הַּלבַּהַּטוג מן מיסערלִיכער פָּאלק; זָאלֿן כיכט מר העפלִיכע וואר=
עהטע פלַּיכט ן׳: **כבד את אביך ואת אמך**.
זוכערער פערהרוג; אונד זָאלֿ רופֿט דער מענטה דער אנטהייט דיא
יַּן כַּך גָּטע: זיכד דיא עלטערן דער נעבָּטע גוגענטַּנד
עגפטלִיכער: זָאלֿדערן עס אוך אט זוטערהַּרדנטלִיכער אינד אונד
הַּבען, זָאלֿדערן עס אוך אט זוטערהַּרדנטלִיכער אינד אונד
מיך עהרן: זָאלֿן, וויל זיא אוך כיכט מר הַּזָאלֿ: לעבען גוגעבען
פַּלִיכטען גוגען גָּטע דיא עלטערן, הַּס זוי זיא זיא לעבען
הַּלֿ דען פַּלִיכטען גוגען גָּטע זָאלֿען הַּלֿטפַּפַּר הַּנדלען, הַּס: גוגָּטה
הַּהער פַּלֿגָּט כַּך דען עלטסטען פַּיער גוגָּטהן, וועלכע פַּלֿ דען
טען, זָאלֿדערן אוך קרעפטיגען ן׳ קעננען.
טעל יַּן ן׳ וועכען אוך אוטטער אוך קיכד כיכט מר ן׳ עהַּלֿ=
טעט הַּבער, טטרעבטע עך דעננָּך פַּריידטרוכקען הַּלֿזָאט זיא=
אוך דעם קיכדעם עגפטלִיגען דען פַּטטער, דעטטען זוגגעגפַּ=
זיא פַּרייד אוך נערטלִיכקייט. דיא עהַּלטוג דער אוטטער
דען: פַּלֿ אוטטערלִיבע גלִיהענדע הערל, אוך לִיבקָּזָאט עס
זָאלֿ גטטפפַּט, דריקט עס זיא אין דען כיטטערנדען הַּרזען יַּן

Generated at New York Public Library HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

טַאָדעלן זי אונטערזאַמסטען, אידישע בעפעלע מוכ מיפֿטרעגע, אין אַנגען ליעבעריִיך פֿאַר טערעגע יין, פֿינקטליך זי בעפֿאַלגען. פּאָן מוכ אידישע עטטען מַנאָרדנונגען ערפֿילנק זי בריינגען. **נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן** (תהלים קכ"ז ג'):

קינדער זיכ געטענקע גאָטטעס
לייבעספֿרוכט דער טוגענדאָהן.

(מגילה דף ט"ו)

המלך מוכ דניאל וועלדען פּאָן אידישען ערפֿילנק. בעדייטענדען פֿיר בעריכע: דען ווייכ גראָפּס אענטער דוך גיוועגענט, מוכ וועלכע אין אידישען ערפֿילנק.

[1]) רבי אליעזר הַגדול נישאַלט דען זענען אייגען מיכ מוכ

זיי

פֿיר זיי זעהרען מחכמינו הקדושים בעלי התלמוד ז"ל וואַדוך בעפֿאַלגונג דייגער מצות; פּפֿלאַנצען מין מיהר הערן הַמַּאַטוג: הַאַלטען מין דעם גלויבען דייגער תורה, מוכ מין דער עהרפֿורכט זיי מוטוד מוכ טוגענד, טטערקט מיהר פֿערגיגט זעבען קענטען; גיב מיהרען דען פֿריעדען דער זעלט, טערן דיזיגער עדד טטעטט אָן פֿיעל, דאַט זי גליקליך מוכ גיי מיהרען גענדריך דאַפּאָן זי אַלַען; גיב מיהרען פֿאָן דען גי= גיב מיהרען גענזודהייט מוכ לאַנגעס לעבען, מוכ זעהרע זיי מיי= רבון העולמים! הערר דעס וועלטאַלל! זיגנע גוטע פֿרוכ= טהעטיגע ליעבע איט דער גאַנצען פֿילע דייגער גנאַדע; דיזיגע מיהרע ליעבע איט דער גאַנצען פֿילע דייגער גנאַדע; אָן קינדער; פֿלעטט מיהרעס הערצען מיינע דאַנקבאַרע מוכ בעלאַהנע לייבע מיהרע עלטערן מיין, מוכ זעהרע מיין אידיזע זוחכט איט אייגען: עגען [1]) גטטאַמטען: **רבון העולמים!** הערר דעס וועלטאַלל! זיגנע גוטע פֿרוכ= טהעטיג

מוך

מערקונג דרַחַנגען דַאָס זײַן מיילע העטטען, מוכד דַאָס מיהנען טעזינג. חַלם חַבער דיז חַבגעזונדעטען דַחַרוף איז דער בע־ פָּס ז׳ וועקען; דמה זיידערטע חַלזוֹ איז דער חויזיעפֿערונג דער וועַר ז׳ זען טעזינען ז׳ קָאָמען, מיהנט דען פֿחַטער חַוים דעפ טלָם־ וועלפֿט דיז טעזינג חויפֿבאוחַהרט וועַרען, דַחַהער עס חוכאנגליך זיינג פֿימע קָאָמען ניפֿעלליג גרחַדע חוך דַחַס קעטטלַען ז׳ ליגען זיך סעם חַבער, וועַר דמה׳ ס חַלטער פֿחַטער חיינגעטלַחַפֿען חוכד דעטטט. דער חַחַנדעל דויערטע פֿחַרט, וועהרעד דעס חַבטוים־ וידער זיך דַחַס קעטטלַען חוים וועלפֿט ער זיך גענָאָמען דען, וועיגערטע זיך דַחַהער, כַּחַט דיז טעזינג חוכד טָחַס זיך בעאערקטע, דַחַס זיך חוך מעהר דַחַפֿיר כַּחַהלַען וויר־ מיפֿער זיינג חוכגעהיערט פוֹאָן גענָאָמען דַחַפֿיר זַן: דער היי־ פריי: דער־עלבען ז׳ הערען, בָּחַטהלַען זיך ליהפ זיך וויהרעד חוכד זיך פֿחַנדען פֿחַלכ זָחָהרעד זוועקע חַנגעאעסטען. חָהנג דען דער ערוועהנטע היידע דיזיג טעזינג בעזָחַס, וועורדען וויינ־ גע חוים ישראל ז׳ ליהפ חַבגעזונדעט, חוכ זיך קוֹפֿע דער־עלבען זַן ז׳ בעטהלען. דמה ניגטע חיהנען דיז טעזינג, דיענטע חַכלעגען חוסטע). דַחַ חַלזוֹ כון ערפֿהרען הַחַטטע, דַחַס חוכד זיך חיינ־ בען ניט זיבט חַלטע חַלזוֹ עבען דערגליכַען טעזינג כוך אפוך (דיע־ פריי: פֿערקויפֿט העטטע, וועיל ער זיך כיכט ברויכטע. כור זיע־ קָחָטבַחַרט עדעלטטיינג, וועלפֿט ער גערן חוך וויינען ביליגען חוין היידע כַּחַהנע דמה זָחָ נחינה׳ס הַחַטטע וויינגע

זָחָ זַחַנג ער היער חוין ערדען וויזט!
דַחַרוך וועַהל דעס, דער דיעס כיז פֿערגיטט
וויזט אעטטעבעטטיאוכג חוין ערדען
טטעטס וויזער חוכד פֿרַחַאער וועדדען

חיהרען טהיל הצפון לצדיקים. אמן.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

אויך נאָך אונ אייגענ אַנדערן אָרטע דערגלייכן טוייט ני
קיין טויבן, ערוויידערט דמה: נישאָר אהער וועדסט
מיהר אין דיזען אונגענבליק דיז טוייט ערהאַלטן, אונ
זהט, דאָס אין דיר קעסטלען אין וועלכען אין אונבעוואַהרט
ליגען, יענט נידט עפּנען קאָן, אָהנה איינען פּאָטער אונ דען
אונקען. ליבער וויל אין דען פּערקויף דער טוייט
אַלפּאָן ני. אויב איך דער זיבעד טהייהאַפּטיג אַפּאָן
איינען אַלטען פּאָטער אונ דען אונגעטהאַנען אַפּפּעטיט
אונ דער אויסגעטריבענקייט אונ אַלע אַנדערע
פּאָטער אונ דען אונגעטהאַנען אַפּפּעטיט אונ דער
אַלטען, אונ אַלע אַנדערע אונ אַלע אַנדערע אונ אַלע
אַנדערע

ווי

---

[1]) פֿונעם הייסען יוגנט עדעלייט. יענע אומעטן דעם נַאמען ביים דעת קענגיג וועלכן מיהו בעדיינען.

מוכטערטיזוק פֿערשפּרייטן, אר הַטטע שַבר מיהר דַאמַהוּם קיאַטערלעך; אר וועַר דַורוק בעדַכַט, מיהר מיניגע מ אומטער נעהרטע: יך מיינרעד וויטוועטשַנדע טעט וועדען אוא, יך וויל מיך ווא מיינ ווא דען גענוהעלייכען ניַהולען, דַש שַבער דיא קוה מיינרעד פֿונעם ני עהרען גענעשַפֿ= ניַהטען, מיהר אומטער ווא מיינ ווא דען גענוהעלייכען ניַטהולען. ניטהען הַטטע קיינען פֿונעם אַהר, ווא בע= קער יוגענד פֿונעם [1]) נַא הַפֿש דעם קענ ניגם פֿ ר י ע ד ר י ך דעם ני= דער בעריהטע פרייוט גענערַל ניטהען וועַר אין

(מס, קידושין דף ל"ג עיין תוס' שם).

מוכפֿערזוק הַטטען, וועהל גענהעלפֿן.

דַש טם נעהאלך דענען דיא דַש: גענהַטה אין מיינער: יולך: יין גענהַטה אין מיין ני שענען פֿערהיוסוק בעזלייטע, קיינ גוטע הַטנדזוק מוכבעלַהַגט זַטם, בעזַהַנדערש וון ער טיקיַל זוק אוסטער קינדליכער ליעבע ווא, דַש נעהאלך גַהַט פֿערוסט, ווא טטעלַטען דמה'ם בעטרַגען ווא דעסטען פֿערוסט, נַהולטען דיא קוה, ווא דען בילין פֿערלַנגטען ניַנ פַֿהרדערוק, וועלכען אין פֿערגינגען אין דען גערעכטען ניינ פַֿהרדערוק, וועלכען אין פֿערגינגען אין דען גערעכטען דעת עלַטַפֿ טערען וון. דיא חכמי ישראל בילין טטיינ ערלייטטען הַבע, דַש איינען פַֿטטער ניכט ווא טטיינ ערלייטטען הַבע, דַש איינען פַֿטטער ניכט ווא יַהרע בייו דעת ווערטפֿילל גענליבענען הַנדעל איינער עדעל= איר דַש פַֿרייַ דען פֿערזוסט ערזעטלען וועלכען ווא פַֿרין פֿערזוסט ווערטה מיינער גענייגען קוה ניבערלַסטען, דַש מיט מיהר טעט וועדען אוא, יך וויל מיך ווא מיינ ווא דען גענוהעלייכען ניַהולען, דַש שַבער דיא קוה מיינרעד פֿונעם ני עהרען גענעשַפֿ= ניַהטען, מיהר אומטער ווא מיינ ווא דען גענוהעלייכען ניַטהולען. ניטהען הַטטע קיינען פֿונעם אַהר, ווא בע= קער יוגענד פֿונעם [1]) נַא הַפֿש דעם קענ ניגם פֿ ר י ע ד ר י ך דעם ני= דער בעריהטע פרייוט גענערַל ניטהען וועַר אין

---

[1]) פֿונעם הייסען יוגנט עדעלייט. יענע אומעטן דעם נַאמען ביים דעת קענגיג וועלכען מיהו בעדיינען.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

מיינט, אוכ זעגט איך וואלדער זי בעטטע.

רוֹזלען איז דוקַטען, טטעקטע דאָ פּאַטען וון יעדע טַאַטע מיינט, ליגט אין זיין טשַאַבען, גיבּ אַן זיאַטע, איך וויל זיי אַלע האָבּען, אַבּער קיינער וויל מיהען דען הערצען אויף מיר ווארפען.

"וויל כּן וואלדער נעהן טהוֹען פֿיר זיי פֿערדינט האָבּען, וועלכּע מיטטהוֹלטען: מיכּדאסטען פֿרייע אין אין, דאָס "כּיכּ אַנהר מיטהוֹלטען: מיכּדאסטען פֿרייע אין אין, דאָס "דאָס איך זיי גרויס וויל האָבּען; ביינַהע קען איך אַס "יעלט וויט טען איך דריטטע כּוֹאַט בּוֹלד פֿאָרשיבּער."

"מיינ בעסטע גרויבּטע אוטטער!

אוכ זאָ: דען זיכּפֿאַכּ דאס בריפֿעס וועלכּער זי ליטטע. וואָריבּער ער מיינגטוֹלפֿען וואָר: דער קענ טלייך הערבייא, זן זיינ אוטטער, דען ער כּ טרייבּען מַגנגפֿאַכּגען האָטטע אוכ דער זאָ טיטע זאָס אוכ טלעכּ, פֿאָר מיהע זאָך אוין בריעל קיין פּאַטע זאָ וועדע; היער פֿאַכּ ער דען גוטען כּ י ט ה ע ן, אוכ, אוכ גיבּ מיר זאָ: כּעבּעגיאַער, אוכ כּ זי: זהען אָב ריעל, זיליין אס קאָך נייאַזיכּ. ענדליכּ טטאַכּ ער זעבּאס אוטטער, ער קליבּגלטע זיך עטוואָס פֿאָרזיכּ דען לאַטטען, אוכ טיקטע קאָגנטע דער קענ דאס כּאַבּאס גיבּ טלאַבּען, אוכ כּאַבּאס פֿיר טַנדערע פּאַטען בייא דאס קענ בּגיבּ כּ וואַבּען, אוכ דערע אוכ בעלאַהלטען זיך דאַבּיר. כּ י ט ה ע ן, דאס בעטטוהערליך, זיך טיבּערטרוגען דאַהער מיהרע וואַבּע אַן אַכּ עטוואָס בעפֿאַהלן, זי דיענסטע כּ זיך; אַנכּאַבּען וואָר דיזעס כּיבּ אַבּער וואָר דאס קענ בּגיבּ אוכ דאס כּאַבּאס וואָר אַבּער דאס כּאַבּאס טיבּערגאַבּאַבּ דאס כּאַ= זה ר פֿערטאַבּאס. זיך פּאַטען אוטטען נעהאלך וועפֿאַלוי= טען אוטטער כּיין פֿערטאַבּאס אוכ דאס עדלען זאָהנ כּ יבּ ן פֿאַכּ כּאַבּאס יעדען אַנזיכּ אוין וועפֿאַס דיזעס כּיבּ= ליבּ יזעבּ אַבּער זאָ: זאָ אוין וועפֿאַס דיזעס כּיבּ= זיכּגט גענעגעהיט עטוואָס כּ פֿערדיענען, אוכ פֿאָך קיינ

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

נערט:

:אעלט מיז דיז שראש :איינער אלטערן מוכ מיז דיז שראש :איינער
זאָגסגעקומען זו וועדען. טאָ וואָר עד פֿאָן דער הָאָפֿענונג בא=
מיינט ניט זאָלד שָׁם מקלאָפֿט דיוטט, פֿאָן :איינן פֿעראוזשדטען
וואָר מיינט מיז ייִנגלינג מוס טוועדען זו גלילקלי, נאָדעם עד
:אומאר דען געפֿאָנגענען וואָלט הָאָבען גענאָבען וואָוועדען
דע מיז ז י ר ן פֿ ש אם עראָהרען מוכ :איז וועדער לאָם קוּפֿען.
טוועדע שרבייטען פֿעראָלטען אסטען, בי= עטוזן מיהרע פֿרייי=
גענאָבען, מוכ זי טקלאָפֿען גטאָפֿען, וזו :איז זו זאָנגע
מיהרען גליבענסגעטאָסטען הָאָרוק בעפֿינדען, כאָל שלי ש ר,
וען :איז :זאָלט בעקאָמאָן, זו וועדען שלי דיז :איז וויסער
כן) מוכ דיז טיפֿט דער פֿערשידענען נאָזיאָנען מוסגעפֿאָנגען.
קריעגסמאָפֿט וואָלט בעטטענדיג מוק דער :אוס הערוס פֿאָה=
גער הָאוּעלטט :איד :טעריבער, מוכ הָאלטען דעמוטגען פֿיעלע
כוער דער בזָטהאוסגיקייט דעם טירקישען קי:ערס, דיז מיינוזה=
דיז אין שָׁפֿריקָאן ליטגענדע טאָדט שלגער, טטאהט מוכ=

לעבט אוך הָזהעם שלטער. —

וואָר דער ליבלינג דעם קעניג'ס, וואורדע גענארשן, מוכ ער=
פֿאָלגט ברייטט. ל י ט הען טטיוע הערשָׁך אויאער העהער,
דעם, מוכ איך שלייגע שלגוטשפֿפֿאָלן, וזו ער זו :איינר ניין
:שָׁלגלייך זוס שָׁפֿיליער מוכ טטעקטט איהס ניָך מיינ טוועג גע=
גרוָטט קעניג זָבטט :איינ קיכלליכע לייבע, ערשׁיינטט מיהר
אר פֿאָן דעס פֿאָטטרליכען אָנגיקע -בעגליקט וואורדע. דער
דָאָנקטט מיהר אוז עט דעס מיינגעטאָן בעפֿיהלט פֿיר דָאָ: גטאטעק וואוס
דאָיטהיג מוך פֿערגעבוג דָאָס אר גטאָלפֿען הָאָטטט, מוכ
אָנגע, :זו בָאָלד אר זוס קעניגס קָאָן, בָאָטה אר
פֿאָלפֿענד גענפֿונדען הָאָטטט.

קָאָנטט, בָאָלד ערטרָאק אר מוך זוגלייך, דָאָס מיהר דער קעניג
דָאָריבער, וואָל אר כן :איינ אוטטער כָאָל בעסטער אוטערטטיגען
:אלבעס היינין גטאטטקט הָאבען אָפֿטטט; פֿרייטט :זך זוגר
פָֿאָד, אוטהאָפֿטט אר :אָזגלייך, דָאָס דער גוטע קעניג מיהפ
פָֿאָד ז י טהען ערוָאָפֿטט מוכ דָאָ: גלייך מיז :איכען טָאָפֿטען

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

מוכ

---

[1]) דער רעגירענדע פירסט

קרעמט. דער ד״ר [1]) פֿון ק ו ר ערפֿוהר דיעזע צעטיטסיע, טוגענדהפֿטע הענדלונג אויכעלפֿהנט זעטס, הגם מוך ד״ר קיכדליכע היגעבונג איז ווייניג הערליכן ערפֿלגן גע־ראבטן. דער ד״ר ווילט נישט אין אבֿרעד זיין, בעוויליגט, דעם ער וועל מוך טעזרק מוך קלֿנגט אהער צוריקצוקומען. ווען ביטט ווערדע מיהס וועלן הלֿטן אפֿגעטן. ווייט פֿטטער, מוכ, אלבט הין דעמטן פֿטטער וועלן פֿן טרעטן. ער בלֿטה דההער, דהס דיו ווערייבע־ך, אלבט וועדער טקלֿפֿט פֿן וועדען מוכ הן ווייטע פֿטטער אז ניכט זוכט ווידע ערטרלֿגן קענען; דעמוועגן עטטלֿט ער מוכ קלֿנגט וויכט פֿלֿטער אז דהס וויל הן זוכט אהען, דהס וועט פֿטטער אפֿפֿזוכען, וון טוער דהס טירקיטען טקלֿפֿטען וועלט, מיבער מיהר בייעדער־טיגעס מוגליק. דער הלֿטה הפֿטט בעריכט וון עהפֿבען זיגליך מיין זיטעס וועהקלֿגען, מוכ יהווערטען זיך בייד וויכטען פֿלֿר פֿריעד, דהס וון וועדער הלֿטען, מיבער מוסט. ער זיעל הינזו, מוכ גלֿב ך דהס־ועבען זו טרקענען. פֿען, ווענן מוכענדליך געועבטען גרוינ פֿטטער ערבליקקן טיגטס הלֿס ער מוכטער דער זלֿהל דער ווייהלֿנקטקֿהווענען טקלֿפֿ־זטעלען, וועלכע דען ניעדערגעהֿנגערטען ייגליך מיבערוויי־זטעלט הלֿס ער מוך טטלֿנדע וון וועלטען ווענ טאפֿפֿינדונ דער וויו פֿטטער פֿען, ך בעלֿבט. וועד פֿערהלֿב דען מוגענבליק זו טיליערן! גע־וועגט, וועלכע דער פֿלֿטער דעם בעפֿרייטען טקלֿפֿ־פֿען וויו טיך וון ווייטער גערויבטער מיירהפֿנער קלֿפֿ זיך־ווענען. ווענ טיך וון ווידער וון ווענ פֿריהערע זלֿגע ניריקטוייד־ערטע. ווענ הערליך געדלֿכטע וויסענכט, מוכ ווהן ווען אלֿפֿ דען גליקליכטען זלֿגע טטערבליכן, הלֿס וון ווען אלֿהל דעם ווידערוהענם ווענ ך בלֿכטע. ווער פֿערהלֿב דען וויגענבליק זו טיליערן, ך בעלֿבט. ווער פֿערהלֿב דען וויגענבליק זו טיליערן!

Generated at New York Public Library Public Domain, Google-digitized
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דאָס

ליִך בֵּיר זיִי זאָרגען מערבֿט.

דער שַׁרגענהאַפֿטער הָאבֿענדיג, דאָס ער מוזַ זין ניזקונבֿט בֿאָטער־ זיינען רייבֿליכֿע מיזהעלליגקייטען בייזדט צוזַ, איז מ ו ר ה ַ ט ע ר ע ר ד ע ר ט ָ ב ֵ ט ע ר ה ַ ט ָ ן, ד ע ר ט ָ ב ֵ ט ע ר ה ַ ט ָ ן, זיא: דער שַׁראָן בֿרויז מיינען אייערהָאלַ זן, בֿעראַפֿערלַך ניִ מוזַ, ליִבע ער גלייִך מיינע שַׁרגהעהענע סאַמען גענומען ניִ מיט; בֿראָה זין דיזהט זעלבֿיגען מיגענעליקע דאָס ער קר־ מיבער דיִ שַׁרגען מוטטער, מוזַ ד ו ם ַ ט ַ ן ה ָ ל וויי־ מאַגע אם מיהר טויזענדפֿאַך בֿעראָלטען! טהראָנען רויזהלטען זעלבֿיגען שַׁרבייט נעהרט מוזַ זין זאָרגשַׁת בֿעלַטען אַבֿטער, גוטע אויסטע בֿעראָהנען וון אין כיִבֿ אויג טאָבֿטער איג מיהרער בֿאָטער — ָ ה ויאַ! בֿעראָטטע דיִ מוזַקליכֿע, ליִך „דויערט איך אויטטערבֿען“ זאָגטע דער טהיילנהאַנדע זַוכדאס־ טעם וויב זוין דאָס טטרָאָה ליִכֿען מוזַ עבֿנען. — „מיהר מוזַ דיִ היטטע, מוזַ בֿאָנַ בֿאָזַ־זעבֿטם מיִן שַׁלטעם בֿעראָקיפֿבֿעל־ „מיִט זיִ? „ — היער מיִן דער היטטע. — ג ו ם ַ ט ַ ן ל ָ ך גיִנ־ שַׁראָ קרַוַקע אוטטער פֿבֿלטגען! — „דיִיע אוטטער? — זוָ „דזו זוָ; זוָלט טַוַבֿע הַבֿען „ — נייִן! ליִך זוא אויִנ „אכֿבֿען“ זאָגטע דער אָזַרליִך „בֿאָל אויִ אויִ מיִן דיִ טטַוַדט, ליִך זויִ־ נעמען זַוַבֿטערזוק — „דזו בייזט מיִן זָוַ דיכֿטבֿערטיגעם טאפֿשַׁך ג ו ם ַ ט ַ ן ל ָ ך זיִ; דַוַ: אבֿדען רייבֿטע זיהם בֿרי־ מיִן דָוַך זוָ מיִן שַׁרטיגעם בויערשאבֿען זַוַ בֿרוגנען. טטַוַנד דורך ג ו ם ַ ט ַ ן ל ָ ך דער דריטטע קעניג בֿאָן ט ו ו ב ע ן, ריטט

בֿאַטערלַנד קוָקקעהרען קָוַנגטען.

טענקטע, וזָלדוך לַוזָך דער בֿאַטער זַוַאָל דאָס זָוַהנע זין מיהר זָן זעהר, דַוַס ער דאָזַטעלבען זור בעלָוַהזוג דיִ בֿרייהייט מיהם דוך דיִ קיִנדליכֿע טרייע דאָס גוטען זָוַהנאָס גענֿאיך זיִ

מיין

„דיא עהרע מוכד דיא פֿרויד בייא מיר: ני זיטצן, אר מיט „פֿאטער"! זאגטע ער קינדלײך צופֿלטן בייא דער טעפֿעל, „דיאס מיט מיין דען וואַרפֿטען פֿלטן בייא דער טעפֿעל, „דיאס מיט מיין בחורים פֿרויד אין דאַס טעפּיעלײַאטער, מוכד זעטצטע מיהן זין רייכטס; נאַהם מיהן בייא דער הענד, פֿיהרטע מיהן מיט זיכ־ פֿאָרלײַאטער, מוכד אופֿזיך דען זעטצן פֿאטער מוך דאַ זיצ־ גלייך מיילטע דער זהפֿע דאַס טעפֿעל וועג, גיבג אין דאַ: בעדינטער, דאַס זיין זעטער פֿאטער מיך פֿאָרלײַאטער זיין. דאַ זיא עבען בייא דער טעפֿעל זעטן, אלדעטע מיהן מיין דאַ זיא גזעזעלטפֿט מוז: דען פֿאָרגעהאטטען אנגעהערן בעטהוך. מיינטע הענטע אר מיין „גרויסע גאַטטאזהנ מגגזעטטעלט עהרערביעטיגקייט.

בטוילקוֹאטע זיא מוך דאַ: פֿרײנדטפֿטלײַכטע מוכד מיט פֿאָר דיא טהיער: „עס פֿרעטפֿטלען היזעס ענטגעגען; זיהדערן וון זיא מיהם קאַטען, גיבג אר מיהנען מיאַטער בי: קאַם, „עע עלטערן ליפֿט כור מיאַטער גערן בייא זיך גזעזהען, דרך „עע מיאַסגעלײַכטען פֿערדיכטע מוך דיעזע הענד מיך טוטפֿפֿע: זיך הענ מוך מיין: עהר מגגזעזהפֿנער טעזהטטבעזהאטע דער

פֿיר זיא ברינגען מוכד: זיא אופֿטע זיך ני זייכער רעפֿטען זעטצן. זעטצטע זיך דען וועדער מוך: זיינען טהרזן, זיעס מיינען טטוהל קענינ טטהנד מוך גינג מיהר ענטגעגען, פֿערבייגטע זיך פֿאַר מיהר, זעטצטע זיך דען וועדער מוך: זיינען טהרזן, זיעס מיינען טטוהל

לה וישב על כסאו וישם כסא לאם המלך ותשב לימינו: דער (מלכים א' ב' י"ט) מויסדריקלײך פֿיהרן, ויקם המלך לקראתה וישתחו זו טפֿרעכען טטהנד ער ההרעבעניגענד מוך, זיא מיה זוך עס מין זיינעם וויזען קענינג קאַם, מוך וועגען אדוניהו איט מיהם זו דיזעם וויזען קענינג קאַם, מוך וועגען אדוניהו איט מיהם

חלם נהשלוך בת שבע דיא אוטטער דעם שלמה המלך מויטטע איסטען, ערווײזטע מוז: דיא ביבליטע גטטיטטע. מויהרע עלטערן דעגאַך ההרען מוכד הזכאַטטען זיך, זיא גטטרכטה פֿאַר כטהנד גטעוואַרדען זיך, דאַם דיא קינדער, זעבטט מין דעם פֿאַזזענטוזען

Generated at New York Public Library, Trust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

"וויידיק אויס".

"אוין זאָטער רעכטשאַפֿענער אַלן, דער דיעזעם פֿלאַטנעם אויך לעבן קיינדער!" איז עס: "לאָך, אוין וויב, איינע זאַראַטן פֿיער קינדער! איר זאָלט אויך אַזוי לעבן ווי דער פֿאָטער אין דער הימל!" איינער בעקאָנטער, דער פֿאַסט עבען איז אַרט ווער מיט זיין טאָטערס פֿרייַנדלעכקייט, אוּנד מיט מילדער פֿרייַנדלעכער ערהאַלטונג קעגען זיי: זיי זאָלטן אַזוי לעבן ווי ברידער אוּנד שוועסטער, אוּנד זיך אַלע צוזאַמען האַלטן אין ליבע אוּנד איינטראַכט, ווי עס פֿאַלט אַנשטענדיגע לייַט צו טאָן.

אַר גערעטע טאָג אין פֿעריוויילונג, אוּנד מיטלט טראָטץ: דאָס בעגעגנעטע דער טאָדט אוועקער. דאָ בעגעגנעטע אין זיך טאָטערס דער טאָדט אוועקער: "איך בין אַ פֿרעמדער, אוּנד וויסט נישט, ווער מיר וועט אויפֿנעמען אין זיין הויז, אוּנד מיר וועט עסן אוּנד טרינקען געבן: איך בין אַ קראַנקער, אוּנד וועט מיך נישט באַזוכן: איך בין אַ געפֿאַנגענער, אוּנד וועט נישט צו מיר קומען. דאָס אַלץ וועט מיר דער טאָדט טאָן".

---

[1] אין אין דאָטטער אוּנד אַנדערן אוּנד דער אַלע קינדער.

[2] ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם
עהרן, גענעזיס: איך בין, טאָטער אין עלטערן, איך אַנגעלעהרט אַדער אוּנגעלעהרט: איך בין אַ פֿרעמדער, אַבער בעקאַנטער אוּנד טאָפֿיעלע אין טאָטערס אויגען, אוּנד האָבן אויך אַלע מענטשן ליב: בעהאַלטער דאָך דיעזע פֿלאַטנעם

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ווּנְט

רעם עִזְלען פַּטְטערס בֿוּט פֿלִיסְטען זָאהֶנען: „אִי פֿרַיִגְטען מִיהְן פֿרַיִדְט מִיבְער דִיא ערהַיְטְטעס שפּייס, מִוּס דעם הַרְאס מִיהְר הַבְער מִיר ערטְוּיִגען הַלְס אִין מִיהְרער מִיטְגעדְלִיךְ גְרִיסְטען מִיטְזְוּטְהַיְלען. דִיזְעס פֿרַיִעְטען־זִיךְ מִיטְשְׁפְּרַעֲכְלִיךְ: „אִי גְרִיסְט טִי בְרִיף, מִוּנְד מִיהְלְטְ מִיךְ הוּיט, מִוּנְד מִיהְנען דְּמִיזְעבְט טִי בְרִיף, מִיר זִינְט אִין דִי הַיְמְעְט מִיטְ דִי קִינְדער גְעזְוּנְד, מִיר בִּין אִין מִיהְרער קְוּיִעְלע אִין מִיר הַבְּען מִיךְ ז

טהיילטע

אַלץ אַר זיך עפּלעך פֿאָר זייערע טרעקלען ערהאָלט האָבן, אוּן אַר טוט־אַך ווּיל אַר ערטאַפֿערט בייא דיזעזע פֿערטראָקנטען קוועלע. — אוּנד זאָלטע פֿערגעבענע פֿרויהרינג אוּן דיזעזע פֿערטראָקנטען ווייבטען אוּנד איר הער; דאָס דריטטע היעניג אַן מיהרער ברוסט, טטראָהבטוטע ליעבען קיילע; נוויין קיילע פֿאָקטע קינדער טרייען אוּנד אַלץ היכיין קאָפּ, וואָס אר איז אוטטער טאָדט אוּן זייערע דאָס הויז קלעגליכער פֿאָר! ווי דער אטהענעלער אוּן דאָס פֿערוויילונגליך מיבער וואָס איהרער קינדער, האָבטען אוּנד פֿאָרט־ווייזען פֿאָר מיהרע אויגען; פֿאָבער אר קאָפּ זו טפּעט, וזוגער דאָמיט פֿאָר מיהרעם הויזע; פֿאָבער אר קאָפּ זו טפּעט, וזוגער אוּן אַלץ אַלטטע זיך זאָלליך אוּן, פֿאָהר בראָד, אוּנד אויילטע רייע, דאָס זיך דער פֿראָען פֿאָר מיכטע גטעטבענע האָט. דער דאָס זיך מיהרע פֿרויען, אוּנד זאָגטע, וואָ זיהר זיך אם דאָך בע־ זיך מיהרע וואָ פֿאָר אוּן פֿאָר הויזע קאָפּ, ערטאַהלטע דאָס פֿאָבענדע פֿאָר מיהרע אוּן פֿאָר אוּנד פֿאָר אוּן פֿאָר אוּן פֿאָר אוּן

אפֿטיג דאס פֿערזיכערטען זיך.

אַך! מוזן מוטערטהערנען ריהרען
קניעט זיך טשיליע בעטהעלע הין
ווילן דיר זיבד, אס מיהר ענטפֿיהרען

גיעהט אס פֿרעָך ין זיינעם רוהק
בילדע'ס ווי שרה נַך יצחק'ס בילדע
בריגט אס עָטוָט נים מיינעטהוק
גיעהט אס גרעָט אי מוטער = מילדע

פֿפֿלעגטע זיין אי מוטער = טריי.
הָבֿרט מוך זיינעם שטהענם ניגע
זיעה! דיי מוטָער זיטצט דַבֿיי
זיעגט אף קלַנק מין זיינע וועגע

מיהר דַן קינדליין זַן דער בוסק.
טהיירער מוט זַם זַיט גָעט גַבען
ביטה, מיהר זַיין זיינען = זוסק
ווערע מ וֹפֿירם גַלד ין הָבען

זיעגט דַן קינדליין מיהר מיך זַרק!
זיעה, ווי בַלד דיי קלַגט מוזיגען
קוועלט זיי הונדערטפֿלַטיגער הַרק;
ווען דיי מוטער קומער בייגען

פֿיהלט מין גליקליך מוטער = הערץ.
שַבער מוך דיי רייסטען פֿרייד
מיט דַן בעגלַטט מוטער = טאכטערלַ
מונטער זַיין ערדען = לייד

דריי וועזען מין זיין הוז.
טוהיילטע ער דען קינדערן דַן ברוד מוז. כַּהָם דען זיינליכ

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

וואָ געטרעטטען זיצט זיא דאָ
אויט אויך טאָגטוואַרק פֿאַלגענדען
זיצט זיא זעבטט דאָס טאָדט פֿאָר
אויט אויך טרדטנלוק געטנדטט.

גאָטט דיא טהראָנען פֿלעק ני!
פֿיהרט זיא, הַי! אויט וועפֿער וואָפֿנע
אוי: דאָס גרַבבאָס זַיכגער רוה,
וועקט זיא אייפֿט דיא אָרגאַנזאָנגע

זיא, דער בליאָבן אוי: דאָס גרַבב.
אוד אין זַרטטער זאָרגפֿאַלטן וואַרטען
פֿטטען זיא דאָן גאָטט אויך דער וואַרטען
אי דאָס טטילען טאָדטטן גַזרטטן

אייער גאָטט פֿערגאָט אויך ניכט.
פֿרַאָה גטה, אין דאָס טאָד, טגטגטגען
אבער יעדאָס הויפֿט אוד טפריכט
האבט דיא אוטטערהַאלד זוי זטגען

העמער דיכטער טרייבר טרעפט בֿאַלְדעמד געדאַנקען אונטער דאַס: נעמט
זיינען יונגען אוּן נעמט טאָדט געבּוּרטן. אוּן בֿאַלְדאָיבערגע=
טער בּיים וועג, אוּן בֿאַלְד געפֿינט אוּן אונטערבּרייטטען בֿיגענע אוּן
קאַך בֿערופֿן מיינער העבּטיגען האַגעלוועטטער, וועלכּער אוּן פֿרַי=

אוּן

בּיס אוּן בֿיגענע וואַרען, אונד ליפּט אוּן אַדאַמ זיך בֿיגענען.
אר דיר וכּגען אוּר דאָס נעמטט, בֿיטטערטט אוּן אַרבֿאַלטיג,
גוּטטלבֿען וויהיית אונד גיטט היגלוּגליך פֿן בעטרַאַכּטען, רַהיכ
טער יעדערמאַן ליית גלעמטען האַטטט, דיאַטע וועזנדער דער בֿי=
קאַך בֿערופֿן מיינער טטוכּדט, וואַהרענד וועלכּער דער בֿי=
:יינע ברוט, אונד טטירבט בֿיר :אוּ.
לעבט אוּן וואַרען אוטטערלעבט
טרייוּ, דען מיהכּ דיין וויכ בֿערליבע ;
:יעה, אס בֿאַלְבט דאָס אוינגערן טרייבט

כּיכּט בֿערוכּבט אונד וויהיית גאַנ !
:יעה אוּיך טהיערבֿען, דאָס דיין וועלט
דיינער גוטט :יעה הערַאַב,
בֿאַטטער אַלטער ! אוּן דער בֿילט

אוירע אוטטער הוּרט אוּיך כּיכּט.
אַך ! וואַר וועד אוּיך טפּיית געבען ?
טרייוּ, אוּן וואַהרער אוטטערבֿליכּט ;
:אוּרגטטט בֿיר דער קליינען לעבען

גיעריג אוהרע קוּטט בֿאַן דיר.
אונד :יו לעבען, בֿאַרדערן וועדער
יוגט כּן טוּדט אוּיך אוהנען היער,
בּאַך דער הוּגעל בֿיגל דאַרכּיעדער,

בּדקטטט אוטטערליך :וּ ז׳.
טיטטטט יבעבֿאַלְל דיוּ קליינען,
אַך ! דוּ אַראַט טהיערבֿען דוּ !
קוּגגט, אוּך אַהר אַיִם דיך בעווינען,

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY
Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

„וואָס דאָס קיינער כּבֿוד גענוג האָבן?“

„איינס מיהר, דאָס איך אַ ייִד זאָגען ווערדע, דאָ איך מנהגים־בוכער פֿאַר זאָגען: „זאָגט אַ ייִד קיין תּפֿילה אויף קיין שׂימחה, אַז ער איז אַ פֿרעמדער; אַבער היינט קען אַ ייִד אַ תּפֿילה זאָגען אויף אַ שׂימחה, אַז ער איז אַ פֿרעמדער אין אַ פֿרעמדער שטאָט.“

דער קיינער טיקטע אויסן קען, אַז אויך ניט קאָנען פֿאַר־ שטיין, וואָס דאָס „פֿרעמדער אין אַ פֿרעמדער שטאָט“ וויל זאָגען: אַבער היינט קען אַ ייִד אין אַ פֿרעמדער שטאָט אויך ניט בעטן פֿאַר זיך קיין תּפֿילה, ווייל אויך כּאָך אויסגעגעסן עהנליכער שׂרה איקע זי זאָגען, ווייל אויך אַ ייִד אין אַ פֿרעמדער שטאָט האָט פֿאַרלוירן זיין פּאַרנוסה.

אין דעם שׂוערען פֿרעגעניסען קריגעט אויך יאָהרע 1793 אַ ייִד אין אַ שטאָט, וווּ ער האָט קיין בּאַקאַנטע ניט, אַז ער זאָל אים אויפֿנעמען אין זיין הויז, אַז ער זאָל אים פֿאַרזאָרגען מיט עסן, אַז ער זאָל אים אויפֿהיטן אין קראַנקהייט אויך אַז ער זאָל אים באַגראָבען אין טויט. אַבער אין דעם שׂוערען מצבֿ־הויפּט, וווּ אַ ייִד איז אַליין אויף זיך אָנגעוויזען, וווּ ער האָט קיין שום הילף ניט פֿון קיין מענטשען, וווּ ער האָט קיין שום פֿאַרטרויען ניט צו קיין מענטשען, וווּ ער האָט קיין שום פֿאַרלאָזען ניט אויף קיין מענטשען, אַז ער זאָל זיך פֿאַרלאָזען אויף דעם אייבערשטען, אַז ער זאָל זיך פֿאַרטרויען צו דעם אייבערשטען, אַז ער זאָל זיך פֿאַרלאָזען אויף דעם אייבערשטען, דאָס איז אַ גרויסע מדרגה אין אמונה ישׁשׂכר, דאָס איז אַ

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

גּוֹלל מוכטער דעם וועמער; דעמואָגען קלעטטערטען פֿיער טיפֿעם טטוּנד נעמ בּאָטט מוּק דעם פֿעטט אונד אַנדע, וועד אַבער טאָן ז׳ רעטטען אָן גוט אר קוּמטט. דער פֿאָרדערט טהיין דעם רין וועכטן, קאָמען מיך גרוֹטט געפֿאָהר. יעדער וויסט זיך טרעכטען זיך פֿאָר מיינדעך אונד טיטקע דעם טיפֿעט אונד אויס אַנדערען, אונד דיא אַנטטען וועלכע דאָטט טאָנ אַבער פֿאָר פֿיינדטטיק אונד טיטטערטט. דיא טטיקע דעם טיפֿעט אונד דעם רוין היכוטטער נאָך ה ו ל ו נ ד גיבּ, טטיעט זיין טיא דאָטט: דעם רוין היכוטטער נאָך פֿאָרטטעהען אַנדערע מיינט ז׳ ז׳ ז׳ן מיינט פֿרוֹגען.

זיעם אר מיינט גוֹלדענט טוּיוּאיגט פֿרוֹגען.

דער קיוואר ערפֿילוט וויט ביטטט, אונד בעטטקטט דען טאָבער נאָבּאָהר רייכליך, אונד וויעט ערטטטער ז׳ עהרען

„איך האָבּערקסייג נעטטאָפֿפען קען.“

„אַען, אַבער וואָ טאָרק, דאָט אר נאָכּ אויטטער וועדטען אונד „וויעגען נאָבּאָהר בעטטאָאט, אס אויט אין עהרליכער פֿליטיגער „אַבער אונד מיינט גוֹלדענט ביטטען, וואָ וויל אויט: וואָטט פֿיר „וואָט מיך גענוֹהט אַען קיכט אַן, וואָלדערן אר וואָגטט:

דער אַוטטרך רייכט וויעט ערטטטער זור בעוואָהנוג וויכען בייטען פֿאָוֹל גאָלד אַר; אַבער דער בראָבּ האָבּערקסען דען פֿאָטטן, וווּ דער קיוואר פֿיעלען אונד ערטירגען בראָבּ אויטט בראָנעדט הוי: אין, אונד דיא פֿייערגען טטירג מיכן אַן מיינען וכּרט אָוֹרן. קוּיק טטאָנד אר דאָן, וווּ ערגרייף מיכן אוי אונטטטיק, האָב מיכן אין הוהט, אונד אַבער וווּ זוּכען זוידערטט, וווּ קאָן דער האָנדערקסען, אונד אויך, אַב דיא פֿרוֹטט וויקליך וווּ גרוֹטט אוּרט; וואָ אר וויל: דאָט, דאָט דער קיוואר. דער קיוואר זאָה: איך בּאָטה מיכן, אונד גי גענוֹהט. דער קיוואר זאָה: איך מיין אַן נאָהר אין גענאָהר אר; אר וואָרטטט מיכן, זאָה, דאָט דער קיוואר אין גענאָהר אר. מין האָנדערקסאָן איך גי נאָהט אַן דאָט: בראָנעדט הוי. אונד טטיקט דעם טיפֿעט אונד וויעט אַך: דאָט דער ז׳ ז׳ ז׳ט אויטט פֿיעלען אויטט בראָנעדט אונד אַנדע, וואָ אַבער אַן אויטט אַבּ, אונד טטעלט

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY
Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

„אוכ
„היער מיינ טאָג זי קליידערן פֿיר מיהן פֿיר זיינע פֿרוי
„אוכדן אוא מיך אַן דעם גוטן ברַאָטן בראָפֿן ביי דער דענקן. —
„גאָטט האָט מיינ האַרצ גענאָגעט, מיהט זיינ ליב.
„זעבעט דאַנקט, יעץ האָט פֿיר זיך עראַהאַלטונג מוזערט
„בעטט, ווען מיך גאָטט פֿיר זיך עראַהאַלטונג מוזערט
„בט מיך זייער גענאַדבט; אָפֿט האָבט מיך פֿיר מיהן גע=
„ווי! מיינ מוטאָפֿעד אַ כיבּ ליבּטן; זעבעט מיהן גע=
„ן זוכט קאָנטט מיך מיינעד וואָהאַלטהאָטער כיבּט גזבען,

האָ: זעבען עראַהאַלטען האָטטט, אוכ פֿאהר אַן וויטער פֿאָרט:
דעם שאָטאַנגט דיך גאַנצ גטאַכבט, ווי דער ביוער מיהט
פֿראַקפֿורט אַן מין גטראַבען. דער יהודי טריב
פֿאָרט, וון דער ביוער וואָהנטט, זיצזער בריף וון פֿאָר
מיהן; עדליך קאָפ מיין בריף פֿאָר מיהט אַן דען שאָטאַן דעם
ער עטוואָם פֿאָר זיך הערן ליעם, נאַשאַכ האָטט אַפֿר עראַהאַלטען
דער יהודי גיב: אַ פֿערפֿאָמען זוויין יאָהרט, אָהנט האָ:
„אוא, האָנקאָט גאָטט, דער אוכ: פֿאָר טאָג אַרבעטן
דער ביוער „מיך טהאָט, וואָ מיין אַנט דעם שאָדן ערזעצט האָט.“
„וויזעט האָט: „ריזעט מין גאָטטעם נאַמען! — זאָגטט
„מיך ערקענטליך בין פֿיר דיז וואָהלטהאָט, דיז אר מיר אר=
„ניכט; זעבער זאָבאָלד מיך קאָן, וואַרטט מיך מיהן גייגען האָט
„אוך, אוכ זאָגטט מיך ניזזען: „יעץ האָבט מיך ניזזען
עראַהאַלטען האָטטט, טריבט זיך זייער נאַטן אוכ וואָהנזאָרט
יהודי האָנקאָט דעם ביוערם הערנליך, דער מיהם האָ: זעבען
דעמטען קאָפ מיין שׁנדערעם טיך אוכ רעטטעטט זיך: אַ שׁיין. דער
דער יהודי היב זיך אַן דעם ביוערם פֿוס. אוכטער=
„ון מיך ניבט אַראַהאַלטען קאָן, זאָ ערזיפֿען וויר בייבט“
דירפֿטט. „אַ יאָ!“ זאָגטט דער ביוער — „האָנקט מיך אַן;
ביוער אוכ ערלויבניס, האָט אר אַן זיך בין האָנקען
„זעבער אוכ מיך זאָגטט אוכ טיפֿפֿט וזאָר, באָט דיזען
מין יהודי, דער נאָך אוכטען אוכ ווייטער אוא טפֿאַנ.
פֿערזיכען דען אַפֿטטבויט היכוך, אוכ היעלטען זיך פֿעטט

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

„טאטע מוכ: גוטען רעכט וועכדערבאר.“

„יאבט, אר טיגן מיין גוטעם בוך זי זיין. — יי, יא דא רעס„
„יאבט, אר טיגן מיין גוטעם בוך זי זיין. — יי, יא דא רעס„
„ביסכען יעבעגם. — מיך אוכטע דאך וועסטען, אך אר נאך„
„דער שראש אעגם וואר יא פראזע מיבער דיא ערהאלטוגג זיינעם„
„אך יעבער גאטע! יי, יעלט בעזיננע מיך אוך אך דאראוף, יי„
ענדליך פיעל עם מיהם מיין, אר זאגטע זי זיזיי:
דער בויער קוקטע זיך אגגסטיגם מיכט ערזיננען, שבער
„ויך יע אויערעם בייגע היבע?“
„ערזיננערט מיהר מיך מיכט, דאס פאר זוויי יאהרען מיין„
„כן, יי זיין כור טעילע! וויר וילען זעהען. — שבער
זאגטע:
בויער אוך מויבאוב בעזטע, זאגטעירטע מוכ וויינטע,
פארדערטע מיהם דא: ריקטטעכדיגע געלד שב. זים שבער דער
דער שאטאן ערשרעקטע מיהן שבקאגגם אין וועניג, מוכ
„יא, הערר שאטאן?“
אר זוגליך הין, מוכ זאגטע גאנץ פרעטזאך: „זאס בעפעהלען
אר אוך, שב דער שאטאן מיהן רופען יעם.“ — דאך ציבע
ביכט, וואפאך אר זיי בעאהזאן זוילטע. דעמוגעגן ערשרעק
וך ריקטטאגדע מיט הערשאפליכען גלעדרן, מוכ וועסטע
זיך עבען שאטאן אן מיינער גרעסטען פיינד; דען אר וואר פאך
דעסטען דוכ קראקהייט זיילך צוריק גקאטאען, מוכ בעגאנג
דער שאטאן ליעם דען בויער הזאגן, דיזער וואר מיכ
„געבען וזיין.“
„טטן, מוכ מיך כאריבער פאך מיינעת וזאהטהאטער
„כעהת זיי, וזען זיי מיר פאר זיינען שטוזיר„
„מוכ שב איך דארבער פרייבען. — עס וירד איר שגגע„
„יייע פרוים מוכ קיגדער דערבן וזאהל כאטהיג שבען,
„זיילטע אר שבער כיבע מעהר יעבען, זי וועדבן מוך
„טע, דעת גוטען בויער דיזיר גטעטקע זי געבען;
„זאגטע זיי דאס מיך זיהגען מיהע אאבע, מוכ זיי ביט„
„מוכ קיגדער מוכ זוגליך 05 טטיק דוקאטען. — פער„

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דער אַמעריקאַנער זייטער: „פֿערשפּרעך אַז מיר
וועלן אַלע פֿרײַגעטע ווערן!“

„כּיצד נר בעלזהוק?“

„נַע, יעבער גוטע!“ — זאָגט דער בויער — „אַז אַלץ
וועט זיך אַזוי אויסלאָזן, ווי עס איז, וועט אַלץ גוט זיין.“

דער אַמעריקאַנער טריקט:

„דער בויער איז אַ בראַפֿער רעדלי־פֿער אָבן; אַ יעבט
מיר טריפֿט אַ מאָל אַ גוטן אַפּעטיט.“

בײַם דינען זיך קלייד־ערטאָבּל דען קלייד־ערטאָבּל
דען דער יהודי גיבט דאָס אַזוי דען טיט; דאָס גלעזל
דען דער יהודי גטאָטשקט הַטטאָט אויך דען טיט; דאָס גלעזל
הַבער ליגט אַ קלאָץ נויף. דער בויער טאָפּט ערטאָוויט
דען, ריבעדיג אויגען, ווייטע, פֿרַגַטע — אוכ דאָס אַ הַרטע
בעטטיאָט הַטטאָט, זאָגט ער:

„כּן גלאָט פֿערגעלטע אַס מיהכּ! אוך הַבע כּ אויגיך וואָר־
טע, גלאָט אוכ מיהכּ כּ דאָנקען.“

כּן בראָכּטע דער אַמעריקאַנער אויך דאָס גלעזל אוכ דען בריעף,
נעהאלטע דיך פֿיינפֿיג דוקאָטען הין אוכ זאָגט:

„דאָ, מיט אויך מיער!“

דער בויער טפּרעך כיבּט, ווייטע, זאָה דען אַמעריקאַנער אַן,
טטאָנדיג אַן, לאָז דען בריעף, אוכ עגלידְ ריעך ער זיך:

„כּיבּט וערטה! אַ גלאָטע יעגט מיהכּ! אוכ אַבּע אַלץ גלייבּ
אַמעריקאַנער גלידְלידְ!“

דער אַמעריקאַנער ערשׂהנטע מיהכּ כּן, גוט הוי כּ הַלטען,
דער בויער פֿאָלגטע דיעזעכ רַטען. אויך טריעב ער זיך
הערַנדיבּע דַטקהַגגע־טריבען אַן דען יהודי. — דיעזער
הַבער ליגט אַ קלאָץ נויף. דער בויער טטַהַנד פֿרַגַטע,

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דאם דיא נאָלטלידען געפֿיהלט דער נאָדעמפֿאַטער=
ליעבע מוך מין דען קינדליכען הערצען נאָפּט לויט מוך
אומטיג. מגקערצט ווערדען, דאַפֿאַן זיעפֿערט פֿאָל=
געהט גטטידאַט מיינען מיבערלייגענדען בעווייז.

דאם מיך אומטאַט אומרל דעם יאָהרעם 1826, אוכ:ער נ ז ל=
גע'יעבטעמטער קיי:ער פֿרנכל פֿלאָטלידְ געפֿאָהר=
ליך ערקרַנקטט, וועורדע ווייא בעקַנַנט, מין דען בחי כנסיות
מוך מין דען בעטה = היי:ערן דער פֿערטיעדענען גלויבענסגע=
נאָסען מין דער גאָטלידען אומרַכיא, טאָגלידְ זוייאמאָהל בעטה=
טטונדע פֿיר דיא גליקליכע געגע:וגג דעם טהיערן נאָדעמפֿאַטערם
גטטונדען. קוים וואַר דיא טרויערקונדע פֿאָן דער ::יעער אומיטטאט
גטטראָפֿענען געפֿאָהרליכען קרַנקהייט הי:ער מגגעלגגט,
מאָם מוך יאָגלידְ מוך נאָכדרוגג מהרב הגאון אב"ד נרו
ואלופים קהל יצ"ו אוף דרייא מוהר נאָכאיטטאַגג נעלעם נוף
געבעטהע בערופֿען וועורדע.

דיא אוכגעוואָהלטע נייט דער ז:וואַנציגסטע, עררגגטט
אַלגעמיינעם ערטטוינען אוכד ליעם מוך מין הָכסט וויכטיגעם
ערקייגגיס טיעסען. הרב הגאון אב"ד נרו דיא אלופי ראשי
ודייני הקהלה וכל לומדי התורה פֿערפֿיגטען ::יך גע:וגקטטען
היפֿטעם מין דיא מיכאגגג וועלכע בַאָד פֿאָן דער הערביא=
טטרַאסדען אוגגג מזקנים ונערים מבני הישיבה ותינוקות
בית רבן גפֿעלָט וואַר.

אוף נאָכדרוגג דעם רב הגאון אב"ד נ"י וועורדען דיא דעם
גגגגטטַנדע נאָגגאַסטענען מזמורי תהלים אַלטָכטיג פסוק
אוף פסוק גע:אָגגט. אוגטער דער אוגגג בעפֿאַנד ::יך מיין
::יבבניאָהריגער קנאָבע דער :אָהן נאָטבאָער אוכד
וואָהאָבענדער עלטערן; קוים האָטטע דיע:ער דיא אור:אַכ
דער :אָ מיטערפֿרדענטליכען פֿער:וואַרגג דאָם נעהליך אוג:ער
טהיינע עם פֿבערהויפט גפֿעפֿאָהרליך קרַנק דאָרניעדער לייגע,פֿער=
וואַרפֿן, מאָם ער ::יך אים גטוגגט דורך דיא אוגגג נאָך דער טהיר

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

זעב:

הַפְּטוֹת מִאָמְצַן זַן יַרְאַת פְּעַרְטְהַיילְט.

בְּעַרְאַהֲלְם נַיהַ־גְעַפִּיהְלְט פַּיר דִּיזֶע הִיאוֹיפְּט וּוֹאֲהְלְטַהַט, וּוּאוּרְדָעַן אִיט דֶעם אִינְיגְעְסְטָעַן דַּוּנְק־זִין עַרְפַּאַהֲרוּנְג בְּרַאַכְט, וּוּוּרְדָעַן אִיט דֶעם אִינְיגְעְסְטָעַן דַּוּנְק־טָ. דַּעם אַזַּי נַיהַ־הָעַר בְּוַלְד דַּוּרְוִיזְ דִּיזֶע גְּעַנְוִיזְוִיזְ: זִייעֶר אַזַּיסְטָעַן וּוּעְלְט: אַזַּיסְטָעַן וּוּעְלְטַעם גְּעְלְד עַר אַזַּי דִּי יְשִׁישְׁבֵי פְּעַרְטְהַיילְן אַזַּי: חי זְהוּבִים נוֹתַ פְּדְיוֹן נַפְשׁ זַן הָרַב הַגָּאוֹן אַב"ד נְרוֹ מִיכְעַר־דֶעם קְנַאַבְּעַן, וּוּוּרְוִיזְ דֶעַר פְּאַטְעַר זְוּגְלִיךְ דּוּרְךְ דֶעַן קְנַאַבְּעַן דִּיזֶע אוֹטְטָעַר, פְּזַן דֶעם עִדְעַן גְּעְפִּיהְלְט אוֹנְד דֶעַר שְׁוּעַר זְוּגְלִיךְ דּוּרְךְ דֶעַן קְנַאַבְּעַן טְהַוּט קְנַאַעַרְדָעַן דִּיזֶע מְזְמוֹרֵי תְּהִלִּים.

דַּעם זַן בְּאַבְּעַנְדֶע דֶעַר פְּאַטְעַר נַיךְ הוֹיזְ קְנַאַ, עַרְעְהְלְטַ פִּיהְטַ אִיט זוֹיְגְטַ אוֹנְד זְוּגְלִיךְ אִיט וּוּעְהָרֶעַר אִיבְּרוֹנְטַ אִיט זִייעֶן טוֹ־בִּיסְטַ אוֹנְד גְּעְלְדֶט אִין דִּיזֶע טִיגְזְוּגְלִיךְ, וּוּעְרְלְד אַט אִין דִּיזֶע מַתָּן בְּסֵתֶר זַן דִּיזֶע זְוּגְלִיךְ קְרִייעֶר טְטִיקְט. וּוּיא אִין פְּיִיל זִיךְ דֶעַר קְנַאַבְּעַ אִיט זְוּגְלִיךְ דּוּרְךְ בְּעְפְּרִיעְדִיגְוִיזְ זִייעֶם וּוּוּעְהְלְטְהְעְטִיגְעְן הַזְּכָּרַת דְּרִייא טְעְרוִיזְ דֶעם קְנַאַבְּעַן אוֹנְד גְּעְרִיהְרְט פְּזַן זִייעֶן טְהְרְעְנְעַן, זְוּגְלִיךְ דִּיזֶע אוֹטְטָעַר טִיגְל עְרְטִיטְטְעְרְט אִיבְּעַר דִּיזֶע פְּרְוּאַת אִיי־זִייעֶן אוֹיגְעַן אוֹיגְעַן קוּוֹלְן.

וּוּאְבִּיי טְהְרְעְהְעַן דֶעַר אִינְיגְסְטְעַן וּוּעְהָוּטַה אוֹנְד רִיהְרוֹנְג

"זְאַבְּעַר נִיךְ הַאַטְטְ זְוּגְלִיךְ קִיין גְּעְלְד בִּיא אִיר"

"הְעְטְטְ דְּאַךְ אוֹיךְ רַעְכְּט גְּעְרְן עְטְוּוְם הִינֵיין גְּעְגְעְבְּעַן, מַתָּן בְּסֵתֶר זַן דִּיזֶע אִיאְנְדֶע, גְּעְלְד אִין דִּיזֶע

"קִיאְנְדֶע וּוִילְן, זְוּגְלִיךְ אוֹיךְ דִּיזֶע אַזַּיסְטָעַן אוֹם דֶעַר גְּע־

"אוֹךְ דֶעַר גְּעְנְוִיזְוִיזְ אוֹנְטָעַרְם אוֹנְד גְּוְטָעַן זְוּגְלִיךְ־עְבְּעַנְטָעַן

"אִין דִּיזֶע טִיגְזְוּגְלִיךְ גִּיגְזְוּגְלִיךְ, בִּיא אִיהְרֶעַם אִיינְטֶרְעְטָעַן,

"זְוּהְעַן הַאַבְּעַ, דְּאַם פְּזַן דִּיזֶע אִיאְסְטָעַן לִיטְ וּוּעְלְט

"טָ אוֹם דֶעַם הֶעְלְפְּעַן אוֹנְד אוֹנְדֶע בְּרִיגְעַן, דְּזַן אוֹךְ גְּע־

"זְךְ יְעְבְּעַ אוֹטְטָעַר, אוֹךְ קְזַן פְּזַן וּוּעְהָאוֹטָה פְּוִיל וּוּאְר־

גְּעְרִיהְרְט אִיט פְּזַן גְּעְזְגְעְנְדֶעַן וּוּוּרְטָעַן אַזַּרְעְדָעַטְ:

קְנַאַבְּעַ אַזַּיפְּזַעְנְדֶע זִיךְ אִיהְר אִין דֶעַן טְאַם וּוּוּרְלְד, אוֹנְד זִיא טִיעְלְ

טְ אִיהְן אַזַּגְסְטְלִיךְ וּוּוּם אִיהְם וּוּיְדְעְרְפְּזַהְרְן זִיא? וּוּוּרְוִיזְ דֶעַר

טְטִירְזְט אִיבְּעַר דְּזַ: פְּעְרְוִוירְטְ גְּעִיבְּט דֶעם קְנַאַבְּעַן, פְּרְזַ־

דְּרַאַגְטְ, אוֹנְד טְעְלְל זִי זִייעֶר אוֹטְטָעַר זִיךְ. דִּיזֶע בְּע־

Generated at New York Public Library HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

זעכסטעס געבאָט.

לא תרצח (שמות כ' י"ג) דוס זעכסטע גיבט אָפּרדנן.

מיט=
לעפענס, זָאלסט אויסטילגן: הערן זי פֿערעדלען. זונטן גייסט
בערובט מיהס זיך־זעלבסט טהיילהאַפֿטיג זוֹ דען פֿרייהן דיענסט
גיבט כור זייט פֿאַר פֿעפֿעלטע בעסטיאַנטע זיבֿהַן, זוֹנדערן ער
זייט. וער זיינען אויסגען אָפּרדנט, פֿערקירצט מיהס
זוין גָאטטלייכעס גוט, דאַהער זיין פֿערזוס אונטערטַנען
דורך גליכֿגיטער עריזעט ווערדנן; מַבער דַּן: זעבען
אס אוכ עסטרימסטס וואָרדנן מיזט, דורך גליכֿע רעכטס וֹדער
פֿערכיבטס וואָרדען, ווידער שרוֹבען ווערדנן; אס קנן וזען
ערזטנבַּער, אוכ קנן וזען אס פֿערוֹהרען גטוֹנטגען וֹדער
מַנדערע ערדענגוט, פֿאַר: טהרע, פֿערוֹהרנן ז. ז. זיט
אוכ הייל: זיין אוכ, דען אס זיט אוכערזטלייך. יעדעס
דַּן: זעבען זיט דער גיטער גרעסטעס, דאַהער אס
אַנזיפֿסטעס = רעכטס דעס מַיזטגרייפֿס. מיינגרייפֿס
דער וֹהנע דען גרוזטלייכֿען זיפֿסטפרוך אין פֿרעכֿער הַנד זין דיך
הערר זיבער זעבען זוֹנד טאָר. וועהע דעך טטערבלייכֿען!
גאָטט הַט אס גטגעבען, זוֹנד כור גאָטט זַלוויין זיט
טען אוכ זוֹנ: דאַהער טטעס היילג זוֹנד טהייער זין: דען
פֿערלעכֿעס זיגענטהוֹם. — דַּן: זעבען זיכֿעס יעדען אנ=
זיט זיכֿעס זירדישען דַּזיכֿ זיהען פֿערלעזעס זוֹנ=
יעדעס אנטטען זעבען זיט זין, פֿאַר טעפֿער פֿיר דיך

דיו

טען אוך דען טהאָטער זי עמטדעקען. דיזעס הָאט גָאטט מיך
מאפערט וועדען, דָאס דָאס זיי ניכט פַּלייַעס אויפֿבינטהען זָאלי=
טען, וויַל דיזע פֿערברידערטען אטמטען דַּוּרך זי זעהר
מוציגען, בעזיבט, זָי בליבט זיי דָּוּך ניכט אוך עוויג פֿער=
וכטדעקט בליבען. דען אוך היער זָאל דָּאָס זיי ניכט ליַיט ליַיכ=
גענהעט.

דער אוך יעדעס דער זיי אָאָרדטהָאט בע=
פַּאטטעט אוך פֿליכטיג זָאָלטט דָאָס אוך דעס ערבָּאדען זיין"
„אוכטאָט אוך פֿליכטיג זָאָלטט דָאָס אוך דעס ערבָּאדען זיין"

גען אוסטערן לעבען פֿאָרנוכערטטען.

דעמהָאב טרייבט דָּאָס בוך מיינע עראָרדטטען ליוט זי
גָאטט אוך רָאָכָּא, אוכ קלָאָגט זיינען אָרדער זָאָ, וויַ דָּאָס
בוך דעם אוכטולדיג גטאָרדטטען הבל, אוך גָאטט זעבטט אוך
ברודעראָרדער קין טפרָאָך (בראשית ד' י'):

קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה

„עט וויַ דער ערדע זי איר (אוך רָאָכָּא)."
„דיַ טטיאָאָ פָּאָן דיינעם ברודערס בלוט, טרייי=

אוכ וויַ טרעקליך מיינט דָּאָס דָּאָס ערוָאָכען דעם בעזען גע=
וויסטענס מיינעס אָרדערס! עס טאָבט וויַ וויין פֿערזעהרעדטעס
פֿייער אוך מיכט, עס טרייבט מיכ אוכוידָּהָאָטאָך דורך
דיזעס אהזעליגע לעבען; נירגענדס פֿינדטט ער רוהע, וויבער=
וָיַ פֿערפָּאָלגט מיכ דען טטיאָאָ דעס פֿערגָּאָסטענען בלוטעס,
וויבערוָיַ פֿיהרט מיכ ניכט וויַ מייכבילדוגטקרָאָפט דיַ טרעקבי=
דער רער רָאָכָּא אוך דעס פֿלוכעס פָּאָר ניכט זעלט, אוך
בריכגט מיכ עגדליך זור פֿערזוייפֿלוג. דער פֿלוך דען גָאָטט

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY
Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

שופך דם האדם באדם[1] דמו ישפך (בס׳ ו׳)

דאָס: בלוט דעם ערשלאָגענעם וועלן זיך מיט דאָ[illegible]ר
א ט ס ל ן הערצען ערגיטען. (דאָס מיטל: זיא
מיט רעכט גענגען דען אומרעכטן ערפילען).

דען

---

[1]) שופך דם האדם באדם דמו ישפך, כלומר, צדם הגרלה יצדך צלב כל השומע, להעלות תמה וקלף על סכעם הגדולם הזעת, ויתמרמר רוסם לנקום נקם מסרוצף, ולפ כס בעלם הוע, ולץ כודע מי הוע, ר״ה נכי צדם יתעלמו ויתחזקו לחפוש ולקקור לפרייו עד לצאר יגלם וימלץ, כי הדם שהוע הכפר לוצק בקול מר לורע נפש הצרוצים, וזה שעמר הכתוב: נר ה׳ נשמת אדם, חופש כל חדרי בטן (משלי כ׳ כ״ו) והלהיטים עשה לת כל זעת, וכתן בלב הלדם להתמרמר על הטוב והרליקה, לצמוד ולכלור לת הרוצחי מצבדן ונפש.

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY
Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

דער זײַנט רעלעגטאָפּפּ אַבזונדערן.

מוזט דאָרט פֿאָר דעם דאָרפֿן גאָטטעס הגם יע= מיט, גענעם וויבער דאָהין וווּ איז הערגעקומען אין מיט, פֿערוואָגט, דיא: יעלע אַבער איז מוכטעראַליק מיט, דעם גרויסע פֿאָר גערעכט ניהטן; דען מיר דער קערפֿער אַלבעט דאָ: לעבען כיאָט, דען מירד פֿאָרט אַנטיפּט: אַהין דיין אַהנדען, מוזן מיר נאָך פֿאָרט אַנטיפּט אַנטיפּט אַנטיפּ

דריי־עהן גע־בֿוֹטהע אוּנד פֿע־רבֿוֹטהע פֿיסטען. דאַז: זעגט
טע גע־בֿוֹטה הער זאַגט: דוּ זוֹלסט כיכּט מוֹרדען.
עם הייסט כיכּט מוי־דריקליך דוּ זוֹלסט נישט מאַכען דאַז ט אוֹד
גען; דען דיזעס ווערד מוֹך מוֹן מיללפּאַרטיי־גענאַנט דאַרוּמטער פֿער־
פּוֹנדען, אוּנד ווערד מיר דאַרפֿען גע־זאַגט, אז דען אוֹן־דערטאַן:„מכה
אישׁ ומת מות יומת (שמות כ"א י"ב), וואַר מיינען אונטען טוֹגט,
דאַס ער טוֹט ווערד ט ט ט ע ר ב ט ט ט ט ווערדען". דיזעס גע־
בֿוֹטה לא תרצח פֿערבּיעטעט נישט נור יעדע מוֹכאוטטעלבּאַר נע־
טוֹט ווערדען קעננטע.

ווען דיר טוֹן יאַמֶר מוֹרגענס טהוט.

בעפֿיהל דעם העכסטען דיינע זאַכע,
מוּנד טוֹנע דיינעם נעכּסטען בוּוּ;
עטוהַלטע דיך פֿוֹן מיינערלַיי,

זוֹנדערן מוזיערען נעבּאַנאַנטען גענֶע־הרדעט אוֹדער פֿער־
קירצט ווערדען קעננטע.

דען וואַ ווייטער פֿוֹרטזעטצטען, — רען וואַ מיטטאַגס, מוּנד בּאַם נו אוטטאַגס, מוּנד בּאַם
טוֹטען מיהרע טאַוּפֿע, מוּנד בּאַם נו אוטטאַגס, מוּרוּק; אוּן מיינט
טערוועגס קעהרטען זיך אוֹן מיינעם ז־וֹללוויזע אוֹן, פֿערזוֹלל־
אוהנגעאַהר הונדערד טוּנק טאַוּפֿע נוֹך טהירינגען. וּוּנ־
דערען טאַוּפֿהענדלער רייזטען אוּן מיינֶע־דער, וּוּנד טרינקען

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דער

דעם נעכסטען קלוגהויז פֿערקויפֿט ווערדן.

באזיכטיגט אין קוילנטטען אויבער טאָמפּקינס ווֹאָר, וועלכע איז
אוך פֿאַנד אין קליינעם נעטטעלכן, וועלכעם בייא גענוגער
גביבט זאָל אר טוזאָם ווייסם טאָאַרן, אר קרָאָך דורך
פֿלעם זאָל גענוג. מיינעג טריטטט פֿאָן דער טרעפֿם אוך
זאָבאָלד אם טאָג ווערד, ריטט אר היזוס אוך אונטערזיכטט
דיא טפּור ליטען קאָנטט.

עטוואָם פֿינדען פֿעדער אנטדעקקען אכטטט, ווֹאָם מיהן אוך
גענטהען, אוך ווילל נעזיהען, אָב אר כלט פֿיללבט נעך
זעלבטט נעך מיינהאָלד אוך דען פּלאָטל בעגראבען, ווֹ דער אָרט
דען ווֹאָרד, פֿיעל דאָם אָאטאָאָנט דאָם נעכטט מיין, אר ווילל זיך
זוהנגעפֿאהר פֿיער ווֹאָכען נאָם דער טאָדטט פֿיעם גענג-
בער זאָהר בעטריבט, אוך הָאָטט טאָג אוך נעכט קיינע רוהט.
קאָנגען. — דער גוטט אוך רעדליכע אָאטאָאָן ווֹאָר דאָרי-
כיאָאָב, דער מיינעג נעכרכט פֿאָן מיהם הָאָטט גרבען
קלייבוג דאָזזעבען ווערדען בעטריבעבען; פֿוללין אם אלדטט זיך
פֿאָם מיין זאָלבער טאָדטער קערפער גענדרען ווערדע, אוך דיא
אוֹרדערם; אם ווערדע זוֹאָר אין דען לייטוגגען בעקאָנגט גאָאָבען
גרעיגסטט טפּור, נאָך פֿיעל וויניגער הָבער אין בעטרלך זיינעם
דוק.

מיכדעסטען הָאָטטט אָאָן אין היזיכט דאָם עראָדעטטען כיכט דיא
אוך פֿאָאָ אָאָן פֿאָאָ עראָקאָהאָלע מיינער גטוזאָטזאָאָען עראָר-
כען, וועך אר גטוזאָזען זיין. דער אָאָטאָאָן כיאָם הָאָטט פֿאָאָ
ווערדע אָאָן פֿאָאָ פֿאָאָ פֿאָאָ, ווֹאָרוס אָאָן הָאָטט פֿאָאָ
כיאָאָטאָאָ כיכטט גענדרען, ווֹאָרוס אָאָן הָאָטט פֿאָאָ
גביבט זאָל אר טוזאָם ווייסם טאָאַרן, אר קרָאָך דורך
פֿלעם זאָה אר טוזאָם ווייסם טאָאַרן, אר קרָאָך דורך

גען

דיזעם טרייבען זיך עלטערן צו דעם כּלל אז עהנע אומדנים
רוי־עי פֿליכט מבֿריקייטען אריינצוטראכטען זיך צו זאכען;
הבֿדל חלוקה. נישטאָ גלייך אזוי טרייבען אונז, חלוק־
טרייבער נאָך ז׳ פֿאָרטען, בי־ער ערפֿינדט, חלוק זיך אין חלוק־
זאכען פֿאָלק איינצוטיילען דאָרפֿען נוך הבֿדל בעת פּלוצלינג
גאָר פֿרעמד רייזענדע אוהב גוטעס פֿעלדט, אוהב בעפֿעהל
נעמ פֿרעמ, אונטערריכטעטע אויב פֿאָלק פֿאָלק אויסטעטעלען,
ער וועלכעס מיינען קלוגען אוהב פֿערטעדיגען אונז אוי זוי־
הבֿדטע. — ער גענעריכטע דאָנז פֿאָלגענדעם אונטער.

אונז ליעם הבֿער ניכט עהער זיך, אוי בי־ז ער זיינען ניוואָך ערריכט
אוהב ניאָמאָל וואוסטע וואָהער זיך וועלכען. דיזעזע רעדליכע הוט־
אָדעם וואָלדען אויפֿ; פֿילין אונז הבֿדטע זיך ניכט גרעקזינט
העדלערן גענוזען, אוהב דאָס ער פֿאָלק זיינען קלאָמערדען ער־
טיילף, דאָס דער ערשאָלדעטען מיינער פֿאָלק דען דריין טעפֿ־
דוטעם קרוין גענוידען הבֿדטען. כון וואָלר אם זעהר וועהר־
דעם ליכּנאָם אין דעם אפֿגען הבֿדטעזבען נאָך גאָלל פּוכּעל
זיך פֿינע דעם הוטאפֿנכּע אין, דאָס זיך זיך דער פֿרעמד
זיך פֿינע טפֿיזיע אין קרוין גרעקזכּט."

זעזט, זך זוגט זיך: "דעם פֿרייהפֿגם וירד בייך איר גענעהע־
רען, זך זוגט זיך: "דעם פֿרייהפֿגם וירד בייך איר גענעהע־
זיכּט אזהר: דך אזן הבֿער אום דעם הבֿטעד דעם זאָלזענטעזע
זיך פֿרוין וואורדע בעפֿרפֿגט, אוכּ זיך וואטעט אם אוך
וואָהל וואסטען."

וואסטע, "הבֿער" זטעזטע ער היכּז "איינע פֿרוין אזגטע אם
בען גטעזעטען?" — פֿרפֿגטע דער הוטאזן. דער וואטה
גטעסטען הבֿטען, אוכּ כּלך טהירכּגען גיגגען. "וזפֿ הזפ־
טפֿאָפֿ פֿערזאָלען הבֿטען; זטעזטע היכּז, דפֿם זיך וואך היער גע־
דריין טפֿאָפֿטרייבער אויפֿגעטעלט הבֿטע, אזפֿכּ הוקדערט
דיזיער הטזאוזטעטע אוכּ, דפֿם ער דיזיען זאָלזענטעזע פֿיר
פֿרפֿגטע דפֿריבער דען זאָלזאוזענהאער (דער אוך זיין וואהטה וועך)
דער הטאטען ריטע הפֿאיט נאָך דעם זאָלזוזיט, אוכּ בע־

טען

קע גערטנדז ער אויך זעלביק דיו גענוג טהון, אט דען וואר־
דער מיינט קערל וואורדע שרעטירט, אוכ אן דאש אויגענבלי־
בירגראוייסטער אוכ בעבענשאפטע אויסח דיו גנעדיגסטע זיכ,
טהיירינגען גענאנטען איכר, גיבט ער אויגענאטשאפט זו דאש
שיגענשאפערש פון דאש אוטטשאלדש דיר זיצט בייטען פליכט
גענרעטטען זיין.

ש. H. אן דיעזעש זיב אקטרזט פון קאפיטען דער שבער
דש דיעזער אן דיעזאש הויז פלם הויקנאבט, דער שנדש־
נען טאגען אוו טהיירינגען הער שגענאקנאפען אוינ, אוכ
וירטהש דאש דיעזער אט נאך מיינאש שנדערן ערשט פיר פיר־
נען וואנען, אוכ נאך דיעזער קערלש, אוכ ערפוהר פון דאש
אוטטשהענדען נאך דאש הויז, נאך דען לייטען, דיר דאנרינ־
הערטש. ער ערקונדיגטש זיך בייא דאש וירטהש אוכ דען
אר יוין פרעאדער וואר, אוכ ניבט ז דען האאבורגערן גע־
בוטשלינן וויינש הערוש. דיעזאש קערלש וואר אש שנגוהטהן דאש
מיכדאש ער דז טשנאר קנש אוין קערל אוט מיכאש קאורבש פון
אוין קעלנער, אוו וואלבאש דיו לייטש גשטרוקט האלטען,
אוכ זהה זיך אוין דער טשרשנש אוש. הגגען מיבער וואר
שיעדעלן אוטשטוכדען ערקזדיגש האלטש, גיבש ער היטוי
נאבש פון אך אן דער וירטה'ש הוי; טשטבש נאך פערי־
מיכדאש ער זיך דער וירטהשהויז גשפיהרט.

שלם ער אש דאלטש; דיו פון־וירטהוזנ האלטש אוי־
עהער, שלם ער אש דאלטש; דיו פון־וירטהוזנ האלטש אוי־
זנטען אולטש. דאך וואר אוהש דער אויכש אוירטשאר
גראנטען אוכ פאלקרייבען טשלדש זיינש שלבבאלטונגען פון
זנטען אולטש. דאך וואר אוהש דער אויכש אוירטשאר
דאלש. שאן וואר ער זהה פיעזאלהאפט, אב ער אן דיעזער
וויין. דאלש קאהרטש ער אן דאש ערטטען בעטטען וואירטהשהויז
אען וואנען, אוכ פערבאלגטש זיינש טאגבוכ בי הגאבירג;
זו דאלך אוו זו פרשאגען וון דיעזש טאגבוכייבער דורך גשקוש־
וואלך דאש־גשנאגען וואגש פאן פיריג אויען, פאן דאלך
אער אויגשטיקטש קלוגש אלן בעפאלגטש זיינען בעפעהל,
גען, שלם בי ער דען אויפעטהאלט דער אלרדער גשפונדען
הבבען וירדש.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

גע־
טע דיו גענעגעהייט אַב, אוכ בראַכטע זיינען ריין
טאָפּ איט. דיזעער וואר פֿון דאָ גלוסע פֿערבעזעדעט, פּאָס־
פֿערנטע זיך אוכ נאָך מיינען דייטשען סאָלדאַטען זור גע־
דער. אַר פֿאָטע ריזעזעדע דאָנקטע איז גערעהרטעע הערצען, עצ־
טעלע, דער מיהם מיינע רעלע פֿון פֿיפֿיניג דוקאַטען טענקטע.
בערג קאַפּ, וואורדע דאָס קיזעי אַנקאַמיליז פֿון פֿאַרגע־
זון פֿלאַטער ריזעזעדער דער וויז רעד כיערעכ־
טהעטער הַבן, בעוויזעט פֿאַלגענדע אַהרע גענפֿטע.

העגלייקייט וואָנאַר דיא טהיערע פֿון מיהרן וואָהל־
עטדעקט אוכ בעטטראַכט וירד, אוכ וועלכ אַכ־
זיא פֿלוויזיז יעדעם פֿאַטער פֿון דער פֿאַהזיהוג.

„הַנד, אוך דאַרט איך דיינ רעכטע ערגרייפֿן.
„נו רוהן, זיי וירד אוך דאַרט איך לייטען דיינ
„גענרעטהע פֿליגעל, פֿאַ וויסערסטען דעם אטערעם
„דיינעם אַנגעזיכטע פֿליהען? טוויגע אוך דער אַמע־
„וון זאָל איך הין פֿאַר דיינעם גיסטע? וואָהין פֿאַר

(תהלים קל"ט ז׳ — י׳)

אנא אלך מרוחך, ואנא מפניך אברח וגו׳ אשא כנפי שחר
אשכנה באחרית ים, גם שם ידך תנחני ותאחזני ימינך

וער דיינע לעזט, דער דענקט אַן דיז אַרט דעם פֿינסטיסטען
פֿערדיענסט טרעפֿן!

הערצלך אוך וועלד ערשיַנען האָטטען. — זיי בעקאַנט מיהרע
איט דעם ערשרעדסטען אַן אוך נעלעהוזיג גענאַנקט אוכ מיהן
פֿאַטען פֿב, וון דיז אַרדער בעקאַנט האָטטען, דאַס זיי זיך
זוויי אַרדערן וועטער גענהערינער בעדעקוג זו זיינעם בע־
גיינעלע וואר, וואורדע אוכ־פֿעזוכט אוכ זיינעלפֿט.
דער גוטע טהעטיגע קוכדטאַפֿטער רייזט דאַרוך איט דען
גדעדערע אַרדערע וועטער קעננען קעלעגע; ער הַבע כיכ
טען; ער הַבע כיכ זוייטער קאַאַטען קעננען קעלעגע; ער הַבע כיכ

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

מזרח=
דרם פֿיהרטע, וווּ ער פֿעראַנדערט זיינעם גענוטענדיסטעם דינ
ווּנד גענוטענדיסטע זיין פֿערבראַכען. דאָס אַלץ מיינט דאָך נישט
אָהנאַפּט; דאָס ער רי זיך קאַפּט וועדט ער מיינגעזעלן,
אַרמֿרדער גערעדטע זאַכען מיט מיינע אויבערדאַנק אין מיינע
וויזע אין מיינעם אויגענבליק פֿאַרשטאַנען, וווּ גערעדט דער אַרמֿרדער
רעכטע גענוג גענוגענד הערויסצוטרעטן אין זיין פֿיינדלי=
גער גאַנצען גענוגענד הערויסצוטרעטן אין זיין פֿיינדלי=
מיין גערעכטדיגטער וועורדט אויפֿגעטיקט; דאָס דיזיגער רן אין
פֿאַל דעם פֿרעמדען גענוג נאַכגיבט אין ניכטן.

זיין, וווּ טעפּפּטע ער פֿערדאַכט, ווּנד גאַנ דען אויפֿטראַג
ווייטער פֿאַל מיהם ערפֿוהר, דאָס דאָם ער אַלע האַנדגעריי=
וועג, ערקונדיגטע זיך נאַך דאַזיעלבען, ווּנד דאַ ער נישטם
דער קייזער דער נישט וועוסטע דאָם דער פֿרעמדע אַלע פֿאַרט
ער מיהן פֿערטאַררטע.

גפֿפֿעהרטען מן מיינעם וועלט בייא נירגבער ווּנד,

אָרדטהַאט בעגַאנגען הַאטטט, זיעלְ דער הויכּ פַּאָרַאן אוּנד ענט=
דעקטע מיינען ניפּפּעל פַּון דעם אַנטעל: זיינען ערטַאָגעטען
העררן; אוּנד נוּר ריכטפַאָטטע בעגלייטטע ער דען מיסע
טהאָטער, אוּנד הַאט דיעזער ענטהויפּטטע וואָר, בעגיינטע דער
הויכּ דעם טַאָרפַּרידַאָטער פּיעלע פַּרייִדלִיכקייט, גינג מיט מיהם
כַּאָך הויזע, אוּנד בלִיב נַאכהער בעטטענדיג בייִם מיהם.

איין טַאָדטען=גרעבער אַנטַאט איין גרַאב, אוּנד וואַרף מיינען
טַאָדטענקַאפּף הערוים. הערנַאך זַאה ער פַּון אָהנגעפעהר, דַאם
דער=עלבע זיך בעוועגטע; ער גינג הינטן, אוּנד דיע אוּרזַאכע
זיין טַאָדטען=גרעבער אַנטַאט איין גרַאב, אוּנד וואַרף מיינען
כַּאָפּף בעטַאָגען וואָר.

דיע זַאכע טיען מיהם בעדענקליך. ער מַאהם דען קַאפּף,
אוּנד טרוג מיהן נוּר מַאטַאָנע. דיעזער ערטטויפט מיבער דען
מַנבליק, קַנַּט בַּאלד אוּנד דיע פַּעראַוטהוּנג דַאם היער מיין גע=
וואַלטיגער אָרד פַּאָרגעגַאנגען זיין מיסע [1]).

ער

---

1) יובען בן עזיאל כתב בספרת עגלה ערופה דבר פלא מכפלות
הטבע תחר דרש הסס יח' בעולמו, והוא, שמיד שעכו ושמרו זקני
העיר הקרובים אל החלל: "ידינו לא שפכה את הדם
"הזה, ועיניגו לא ראו, כפר לעמך ישראל, ואל
"תתן דם נקי בקרב עמך ישראל" יפלו תולעים מכגלת
העגלה והיו הולכים למקום שהרוגים שם, והדיוטים הולכים אחריהם,
וכשרוצה הרוצח, שהתולעים בולים אחריו לפיתו, כי מתביש וירא,
כי ידע כי כלתה פלוי הרעה והדם, והדיוטין תופסין אותו ודנין
אותו, עכ"ל (ועיין כרביבו בחי פרשת שופטים) ומהר"ם מריקנטי
ז"ל כתב רמז לתולעת השמוך שם"ת מפסוק החתרון בפרשת עגלה
ערופה "ותתה תנער הדם הנקי (דברים כ"א ח') הוא ריממה.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

טוונ=
דרַהעטט זיך בייַם הָהנען הערשַפּט לייַב, וואַרד זיא בעזיץ, ווּנד
לייך מייניגען פֿערדַפּט אערקען לייַם, וואַרד זיא בעזיץ, ווּנד
דער וואַטאַן פֿרַוֹגט וויאַער ? וואָם ער זַבער עדּ=
וואָם אָב זיא גוטעם געווִיסען העטט.
וואַרטעט וועלַך פֿרַגען זיך הערהַבּט ווּנד ווּנערערקענען,
קרַנקהייט ווּנד דעם טאָדּעם מיהרעם ערשטן אַנגעהט, זיא בעזַט=
בעפֿרַגט ער זיא חיבער פֿערשידענע וואַטטעדּ וועגען דער
וואָר, דער וואַטאַן ליעם מַיזן פֿרוים זי זיך רופֿען ; פֿאָר
העד ליגעט ער דען געפֿנדענען טאָדּעטנקאָפּף ווּנד דען טיש,
ווּנד בעדעקטע מיהן איט מיינעם טוכּ. וואָם דיזן פֿרוים קַנּ,
דעם, דער וואַטאַן ליעם מַיזן פֿרוים זי זיך רופֿען ; פֿאָר=
דיזע נַכּרים ערווַרקטע טטַרקען פֿערדַבּט מיינע אָר=
בעטט גענאָאַטן. בייַדע עהעלַיטע לעבטען דאַזוָם נאָך.
זען מיהרעם אַנגעגעם בַּוֹלד דעסטען טָדּע גענִיירַהטעט,
ניִ: וַהרען גענטַהרבען ווּנד, דיזן פֿרוים הַטטע דען גענוג=
גייגט,דַזם היער זוין טאיד בעגרַבען ;;וו,דער פֿאָר בַּבּט ווּנד זוּנג=
בעגרִיפֿען, דיזן וַבּט רוהען זי וַטטען. עבדליך וואורדע זיהען וַנגע=
קַנטטע עד קיינע גענוסטע נַכּרים ערבַיטען, ווּנד וועַר וועַר טָן זוין
עד פֿיִנג וַן כַּך זי פֿאָלטען, וועַר היער בעגרַבען ;;וו ? וַנגע=

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

---

וכתב מה"ר חגיז בספרו פלא המלות ו"ל : שם מלכו הוא פלא, "פלגי יתברך היכו פלא לעשות דבר שם שהוא חוץ לטבע, למען "יכירו וידעו כל יושבי תבל יכולת שמו הגדול שמלכותו בכל משלה, "והוא המשגיח לכל ברואיו בקטן כגדול, וכלם המה שלוחיו עדיו "ועבדיו לגדולתו רוממתו וגבורתו ותפארתו, תולעת ברי' קלה בשליחותו "שם מקום תוכל לגלות ההולך במסתרים, ואין מידו מציל, כמ"ש "שם יסתר איש במסתרים, ומכי לא **אראנו**, (לשתרים) " עכ"ל .
ורציתי שמפרשי התורה דקדקו לכתוב הכתוב : לך את דמכם לכפשתכם תדרש, מיד כל **חיה** תדרשנו, עיין רש"י ורמב"ן . ולפי דברי יוכתן ב"ע, רבינו בחיי והרקנטי, רבינו יצחק זצ"ל ומהר"ם חגיז, כולם בסגנון אחד דברו; ולפי פשוטיהם יפה קרה בזמניהם ובימיהם יותן הפשט מעלתו.

שלא הצהנתך האבע איז הען געזעלען געהייראטעט, איז וועלען אין קרעקלין וועד, איינע בעשעדיגונג וואדעד בעשעלייגען, בעלד מעדם וועלן בידע אהער קומען, ווייל ער מיינט אהער צוגיב זיין רעכט. אר דאן מוך אין מיינעם נוע פערשיעד, ווייל געטוויקלט נאמען, ווען דער גרעסטע הונגער דען שלעכ פערלאסטע, ווען דער גרעסטע קומער דען מענשען, פערלאסען, מוסט דען מוך דען קלעק גרעהנען, אפגעכאפט, בע זיך פלעגט דאס בעסטע זי דעם בעסטע טלעפעדען ליבען פלאץ פערלייטען, דעזיעלבען זי עמפאדלען. ווי הען פליעט. פלעק דיעזע וואסטענדע הונטעט איז זי דעמלרעכ־ הונגער זיא דיזע מענדע מוך דיא פלאוויבלאץ אפגעגעם גרעהנען, זי אפט; מוסט הען ווי דעזיעלבען מוזיגזיער גמוזיגען, זיא מען קלעק מיין פערבונטענער מוזיגזיע איז מיהרעם גרעזיללן גרעקומען הונגער דען הונגער מוזיגזיע גוט פערגנוגט הונגר. דאנן ווערע דען זיינען טאדם, גמוזיגטען, פרעזענטירט עי זיינע גרעלוכען, ווען העטטע מיהר הונגער זי זיינע גרעלוכען עדלוזיגען, ווען העטטע מיהר הונגער זיינע אפטמאל קרעקלין גרעזעלשאפט, זיא עי עריגהלוכט, מיט. בעקאנטע זיא דעם מאטאמאלע גלעזען מרעקלין דעזעי־ מען, ווי דען מיך מיהר גרעזעלשאפטען. "דאך גלעזע דאך מיהר, דאך מיך מיהר מוזיקאלישען הונגר. " "דאך גלעזע! יא, דאך מוזט דער קלעק אויפעם אלטען, עי דיזעם מרעבלאק, מוזה זיא עריע מען חוץ: עמען אלעזאנדער טרעקען מוזה גלעזען, דאך זיא בייא "דער דיך מאקלאטען"

"יעהע! דאך מוזט דער קלעק דיינעם זעלבען אכקנעם, מוזט דאך קלעפפען וואס, מוזט טוך דאך דעם קלעפפען: אין דעם מוזיקאנטען קלעק עי מוך זיא מוזיקאן? זעהען זי אין מוזה גרעטרוים מיהר אין דעם גלעזען, דער מאטאמאלע פערשיעדען עי מיהר מוזיקאנטען, דאך מיהר זעלבער אלע מען אלע מוזה גלעז

אלעזר זאָל מען דען טאָג קאָנען
גענוצט, אויך אפֿציגען דען זעלן מיהרער בּאָסהייט
דאָס ליכט בראָכט. זיא וואָרדען זאָגליך גענעגליך
טא דאָס וערקליג זיין, וואָדורך גאָטט מיהר פֿערבראכען דען
זיא האָטטען זיך נאָבער גענירט. ז י י נ ע ק ר ע ט ע וא
אלהר דען דען טאָג קאָאָאטן.

זאָל מיהר פֿער פֿאָרטעדטע ן ק ד ש כ ם וואָהנטע זיין טאָג,
יען דיעזעלבע אויך דען קינדערן דיעזען אויטטאָג עסטען זאָלל,
זיא דיעזעלבע דאָס אין פֿערקוהם זיצן גענוהען; בעפֿאָהל פֿער דאָס
פֿער פֿערקוהם דאָס זאָלכעס ליכט גענוהען, אויך פֿער זאָל
זאָגליך, זאָ בּי זיא דיא האָאָאטקיילע פֿערנעהרט העטטען? דאָ
טטירט, דאָ פֿער זייט פֿרוא גענוכ ערבליקטע, אויך פֿרוגטע
דאָס ליכט פֿיר וירקונג גענאָבּטע האָבּע? פֿער טיען עטוואָט בע-
אָאָ גליכט פֿיר וירקונג גענאָבּטע האָבּע, אויך פֿי זיהען וואָס
גליכט דען טאָג פֿער אלהר דען טאָג האָאָאטן.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

זאָל זיא פּיטע ברעטלען, דאס ער עבען איטגעבראַכט האָט.

מיין טוועדיטער היפּאטעזיס זי ט ט ק ה ל d זאָרדע אַזא ייִנגעל בעדינגטען ערשאָרדען. דער ערדער גלויבט מיהם דאס ס'קאָסט אים בעטטט מיכען טעלעפּאָנירט טאָקטר הלל: דאָס איז מיינער אַלטער היגקאָאַכער ווען ער איז מיינער רויק פֿערזיכטיג אַרויס אויף טעלעפּאָן אַז ער מוז אַוועקפֿאָרען, אַבער אַלע מאָל קומט ער אַ פּאָר טעג שפּעטער צוריק. דערוויי וואָלט מען דען דעם ייִטטוכגען ערלעכען, אַבער אַלע וואָכען ניט וואָרדע, ווען ער וואָלט איך דען ייִטטוכגען ערלעכען, אַבער אַלע וואָכען ניט וואָרדע. אַזוי דאַכט מיר אויך דער דאָקטער היגקאָאַכער.

דאָך אַז אויטאָ איך וואָנדערפֿאָלל פֿיגען, דאָס ער מיינגט אַזוי דער אַלטער היגקאָאַכער. עטהעקט וואָרדע. אַהרנען הערנען אויטטען מיר דייטטאַכ. עטהעקט וואָרדע.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

מיכּה דער פּראָפֿעט אונד זײַנע קלאָגעליעדער איבער ירושלים. אונד מיינע גרוּסע טרערן, אונד מײַן אויגע פֿליעסן אונד זאָלן מיך נישט שטילן, ווײַל קײן תּנחומים איז נישט פֿאַר מיר. ווי ליגט זי אַזוי אײַנזאַם, די שטאָט וואָס איז פֿריִער געווען אַזוי פֿאָלקריִך! ווי איז זי אַזוי פֿאַרוויטוועט, וואָס איז פֿריִער געווען אַזוי גרויס צווישן די פֿעלקער! ווי איז זי אַזוי אומגליקלעך, וואָס איז פֿריִער געווען אַזוי גליקלעך! ווי איז זי אַזוי אַרעמסלעך, וואָס איז פֿריִער געווען אַזוי רײַך! ווי איז זי אַזוי פֿאַרלאָזן, וואָס איז פֿריִער געווען אַזוי באַוווינט! ווי איז זי אַזוי פֿאַרוויסטעט, וואָס איז פֿריִער געווען אַזוי בליִענדיק! ווי איז זי אַזוי פֿאַרוואָרפֿן, וואָס איז פֿריִער געווען אַזוי פֿאַרערט! ווי איז זי אַזוי פֿאַרשמעכט, וואָס איז פֿריִער געווען אַזוי פֿאַרכּבֿודיק

ערן:

ערגערטעס זאָלטע ער אין בעזעס גשוימפטן מיינוטע= גן; ערגערטעס אויס בעשיהטע ער זיך; דיא זעלבען אויס דעם זילע פן טע= טע. דיא זעלבען אַלטען מיהן טעטעס מורמורונג. ערע= יינעד רייכטהומער פן זיינען דורך הַלפּהע גשלאגען הַנד= טהַן, דורך מיינע אַרדטהַן טוך מיזען רוס. דען גרויס פן סען זיגען אויס בעשטענדיג, דַס ער דורך מיינע שענדליכע טעטע מער בים אויס זיינע גלויבע= מורטהיי= מַנדערער. זי זיכ אס אויך היער; דער בישפיעל= מופַהרטהיימישער רייטער, אויך קעהרעט זיך נים דַס זי גלויבען מיידטען רייטעט עפּטערס גמלן מַנדערס. עס מיזט מיין זור דַס דַנק מיידערן; מַנכע מויזע מיגענס מיין מורטהיילן היעלט זי כדערע אויך מיינען עהרליכען מוך רעכט= מַפּפּענען אַלן. זי מורטהיילען מיהן מיזען עהרליכען מוך רעכט= מַפּפּיעדען זַמר.

טעטס ער זי גוט, דַס דיא גוטען טעטַדט אין מיהן זעהר בים ער עהליך בירגערמייטטער וואַרד. דיזעס מַכט פַרוזַ= מַכט, זי ער טעיג פּון מיזער וועדע זור מַנדערן מְפּפּרַ, פַרמַנהען מיין דערצַהלען טעטַדט; עב בעקַנַט מיין מיינע מַנזעהען. ער היירַהטהעטע מיין רייכַע מדעכען פּון מיינע בעטרוג, זי עהליכטע ער מַלטען קרעדיט מוך גרויסע מיז מין מיינען גטאפּפּטען זַמר, מוך זיך מיסטערליך עהרבַר טע, ער הטטע זיך פַרשַפּט בים דורך מיינע פּרוטעסטַנטען מוך דורך מיינע מאטיגקייט פרוטַרבען; וויל ער וערקליך פּלי= מַנד זיין מיינען גטאפּפּטען זַמר, מוך זיך מיסטערליך עהרבַר טע, ער הטטע זיך פַרשַפּט בים דורך מיינע פּרוטעסטַנטען מוך דורך מיינע פּלי= מַנדליך מיין רייכַער מוך מַנגזעהענער קויפּמַן. יעדער גלויב= מַנד מוך פַרוועדטע ער אטהר גלעיך זי מיינע הַנדען, מוך וועך מַך פַרוועדטע ער אטהר גלעיך זי מיינע הַנדען, מוך וועך זיטע ניכט אטרקען, דַס ער מַנפַנגט מיינען גַנצן קלייגען הַנדעל מַן, מוך היער פּיגיך ער מַנפַנגט מיינען גַנצן קלייגען הַנדעל מַן, מוך טעטַדט ניעדערליגע.

טעטַנען טַך צוגלַנד, וווּ ער זיך מיינער קלייגען מען טעטַנען טַך צוגלַנד, וווּ ער זיך מיינער קלייגען פַרקויפּטע דיך פַרערדע, מוך בעגַבַ זיך מיט זיינען גערוב= טַן דען הַנדעל; מוך וועך מיהן מיכ וועטער, זו ריזע ער פַּרט, מע מוכטן גרעדטען שַב, העגטע מוכטן זיינען גרעדטען שפיין

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY
Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

מיי־
בט, אר ערשטע וויא ער ביהעה דורך הייבעליין מוד דורך
געטאָן, מוד דאָ: גרויסטע פּערטרויען מוך מיהן גע־זיצט האָ־
מודאָקבאָרקייט גענגן העגנן העררן, דער מיהם פּיעל גוטעס
ן ערשהאלן, בעקומטע זיצט טויר, בעזיצדערם זיצט גרויסע
היערוך פּיק אר אָן, זיי פּערבעבן איט זיַלען מיאטטענדען
מיהן מיסטפּרעכן.

בעבר יעצט וועָר זיי גזווייסטען גיַלע מויפּגטוזבן, דאָ אר מיינע
קאָפּ אם דאָפּ בירגראייסטער ן, דאָ: טאָדעסמורטהייל מיבער
אָדעם מיבערוויגען, מוד דעם טאָדעם טויד מיר וועָרט. ון
טאָן מיהר מורטהייל מיינגעבען, דאָם דער מיקגעקומען דעם
פּונדען. דיא מנדערן מיטגליעדער דעם פּיינבן גערבטם האָטטען
מיבערהאָרט, מוד דער מיקגעקומען מורדט מירקליך טויד בע־
ער זיינען העררן עראָרדעט האָטטט. דיא ניגען וועורדען
נען אוססטהאָטטער פּערהאָרען, דען אָן בעטוידיגטע, דאָם
מיינסט זאָם ער בייא דעם פּיינבן גערבטע, מוד האָלך מיי־
קאָפּ, דאָ אם טרעקליך וויעדער עריזאָבטע.

ערן; אם טליבל ניבט, אם טוואָערטע מור, בי: מיינע גזעלטגבעהיי

אויסערע עהרבאַרקייט, דאָן טיין דער טוגענד אַנגענוּמאַן
אוּנד מיינען גוטען נאָמען פאַר דער וועלט פרעמדע הַבּות
אוּנד זין פאַהר פאַר וויטער פאַרט:

„ הַבּות יעצט, יאָבאָזד דיעזער אוּנגלוקליכע פאַר אוּנזער גע-
ריכט ערשיין, ערוואַרטט אין גווויסען, דיא אוּאטטענדע
פערברעכען אויסגעטראַכטען אוּנד זין דיא הַבּטייליכיים
אוּנזערס אויגענס. דיא פאַיעלע דעם הַלְאָטיגען היעל-
טען איך פאַטט, אוּנד אוּיך טהוּט קלאַפּ איר אַ טענדלך
פאַר, דאָס עס איר ניכט אַקְגליך וואַר, אוּיך וורטהיילן אוּבער
דיזען פערברעכער זו טפרעכען, עהע אוּיך איך זעלבטט דאַר-
גענטעלן אוּנד מַגְגלקליכען הַבּט. אוּיך קלאַ אוּיך יעצט פאַר
פאַטט, דאָס אוּיך אין ניכט אַקְגליך וואַר, אוּיך וורטהיילן אוּבער
דיזען פערברעכער זו טפרעכען, עהע אוּיך איך זעלבטט דאַר-
מיינער גווויסענהַגְגט ניכט הַנדערט בעפרייעט וועדדען, אוּיך
אַנאַמען אַרט, דאָן אוּיך אין מיינען אַההלטהַטער בעגְגענען
דאַדורך, דאָס אוּיך דיא גערעכטיגקייט הַנְגעהע, דיזען גרוי-
מיינער גווויסענהַגְגט ניכט הַנדערט בעפרייעט וועדדען, אוּיך
גענטעלן אוּנד מַגְגלקליכען הַבּט. אוּיך קלאַ אוּיך יעצט פאַר
דיזען, פערברעכער זו טפרעכען, עהע אוּיך איך זעלבטט דאַר-
פאַר, דאָס עס איר ניכט אַקְגליך וואַר, מיין וורטהיילן אוּבער
פאַטט, אוּנד אוּיך טהוּט קלאַפּ איר אַ טענדלך
אוּיך פאַיעלע דעם הַלְאָטיגען היעל-
אוּיך פערברעכען אויסגעטראַכטען אוּנד זין דיא הַבּטייליכיים
פאַר, הַבּות יעצט, יאָבאָזד דיזער אוּנגלוקליכע פאַר אוּנזער גע-
ריכט ערשיין, ערוואַרטט אין גווויסען, דיא אוּאטטענדע
הַבּות מיינען גוטען נאָמען פאַר דער וועלט פרעמדע
אוּנד זין פאַהר פאַר וויטער:

אוּיך מיינען רייזיגען אוּנד בוספערטיגען הערצען.

דאָס אַטהמאָוורטהיילן מיבער מיין גענַגְליט, אוּנד עד אַטהמ-
טויכטע. — מיינדעסטען וואורדע זיין פערלַנגען בעווילליגט,
טטעלען, וויא זעהר דיא גַנטיגע פערזאַמְנוּנג דאַרוויבער ער-
אַ טפרעכַן דער בירגערמייטטער. — אוּן קלאַ זיך לייכט פאַר-
אוּיך וורטהיילן דעם טאָדעם געפעלטע וועדדע.„
רע, דאָס מיבער איך, אוּיך מיינען גרוּסטען אפפעטהַטער,
ער גַנטיגען פערזַמְנוּנג, דאָס איך טולדיג בין, אוּנד פאַר דיא-
היערמיט פאַר דעם אוּלְגעטטוויגען גאַטטן, אוּנד פאַר דיא-
הַבּות, אַפּפעלירע איך זו בעטטרפען. דאַמיט בעזיגע איך
אוּנד, דאָן איך אוּיך אוּיך מיינען אַההלטהַטער בעגְגענען
דאַדורך, דאָס איך דיא גערעכטיגקייט הַנְגעהע, דיזען גרוי-
מיינער גווויסענהַגְגט ניכט הַנדערט בעפרייעט וועדדען, אוּיך
גענטעלן אוּנד מַגְגלקליכען הַבּט. אוּיך קלאַ אוּיך יעצט פאַר
דיזען, פערברעכער זו טפרעכען, עהע אוּיך איך זעלבטט דאַר-
פאַר, דאָס עס איר ניכט אַקְגליך וואַר, מיין וורטהיילן אוּבער
פאַטט, אוּנד אוּיך טהוּט קלאַפּ איר אַ טענדלך
אוּיך פאַיעלע דעם הַלְאָטיגען היעל-
אוּיך פערברעכען אויסגעטראַכטען אוּנד זין דיא הַבּטייליכיים
פאַר, הַבּות יעצט, יאָבאָזד דיזער אוּנגלוקליכע פאַר אוּנזער גע-
ריכט ערשיין, ערוואַרטט אין גווויסען, דיא אוּאטטענדע
הַבּות מיינען גוטען נאָמען פאַר דער וועלט פרעמדע
אוּנד זין פאַהר פאַר וויטער:

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

טטיל

יהען געקומען וואָרט? זיא זאָגטען נין. ער זאָגט בייטע, דאס איז פֿרעמד, אונד ניכט געמטערן זאָבענדם וויהר דען זונדערן אָדער קומט דער קאָטערזאָן, וואו עס זאָבגעהט שיינע. זאָב, אונד בעגרוסבען מיהן דאס מאָבטס היעטער מיהרער טייער. איז זייער קוקטט טאָדט. דאָרוף סאָהטען זיא מיכט דאס גועלד קאָטאָלֹג לעזען וויל, טליכען זיא אין בעטט, אונד טוגען מיהן קייט פֿטטט טליכט, זָא אָטבטטען זיא דיא טהיער זייער טלאָפֿ־ טען פֿרייד אָבבטן. דיא היטע זָאבענדם וועלט אויך בייטם מיהנען „טט פֿרייד אָבבטן. דיא היטע זָאבענדם וועלט אויך בייטם מיהנען וואָרט, אויך וועלט אייגען טלטערן מיכט רעפֿערהָאפֿפֿט־ זורטטאָרטעם קאָבען, זָאגטט ער זו דאָזוטלבען:

„וואָס פֿאָרט אייך דען דאָס קאָבען זָא פֿרי אָבער? אויך בין קאָטערזאָבען בייט אייך. וואָס זיא דען דאָרפֿט זייבען גע־ טלטערן זום קאָבקאָבער זָאָהן זו סהייבען. ער הָאָבטט מיינען זיא מיט זייבען אויגען אויך אין גלעך קָאָ זיא זיא זיא

מען
מיינט בויערן, היילטען מיהן פיר דען אערדער, מוזד ר"ה.
מיבער דיזען וועהלטהעטיגע בעשיהוק. ערטאַפפטען מיהן
זי קעננען.
מיהם טפירטע, פּעריזיפּטע ער מיהן וועדער זוץ לעבען בריננען
אר בעזוגה מוזד בעפּיהלטע מיהן, מוזד דאַ ערזוך וועראַט בייא
קומט אר יַן דען אָרט, וון דער פּערוועדעטטע קויפּאַנן זיך,
וועהר, זיא הָבּע אר מיהן מוזד, מוזד מאַהם מיהן זי זיך. — מן
פּאַמר דען לעצטרען גרויל־ גוהט, מוזד וועל־ הערזיבע נאַך הוט
בּאַלד הערנאַך קומט מיין רייזענדער יהודי דעזיבע מטרעטע,
מוזם, מוזד וואַרט מיהן וועק.
וועהרדען קעננטע, זיא זעטצטע אר דען גרעלדזורט דאַם קויפּאַנגעט
מיהן ליגען מוזד גיק דאַפּאַן. דאַוויט אר מבער ניכט עטרעקט
פּע. מן מאַהם אר מיהם זיין גרעל מוזד זייא מוהר חַב, ליכט
זעבע זיך וועהרטע, זיא־ גאַנב אר מיהם מיזיגע טעדטליכע טע־
טע, מוזד וואַלטע מיהם זיין גרעל חַבענהאַנן; מוזד דאַ דרע־
מיינטע מיבערזיכט על על מוזך מיינען קויפּאַנן מוזך לער טטרע־
לייטען מוזך, דיא נאַך דען אטטאַנן (מערקטען) רייזענטען.
גאַנן גטאַלליך מההרטע; בעזוהדערם זוערטע אר דען קויפּ־
היעלט, טריעב הייזליך טטרטאַנגרייבערייא, וווּאַזן אר זיך
זיין אַמן, דען אַמן דעם מויטארן טויגע נאַך פּיר עהרליך

אטטאַנן מוזך דעם רַאַבענטטייגע טטערבען.
מוזדען בייא גרעיכטע אַנגעגעבען, מוזד דיא בייא דען עלטערן
הערוים, מוזד בעקאַגטען מיהר חַבטיליכען פּערבעכען. עם
הַאַטטען. מין דער פּערזוויפּלונג זאַגטען זיא אַלעם גערַאַדע
זיא מיינע, דאַם זיא זיא מיהרען זיא יי גע ען זיך טרטאַנגען
טערן מין עטזיעטליכעם ענטערגעטערייא; דען יעצט וועהדען
פּאַלד. — בייא דיעזען וואַרטען ערהָבען דיא בייא דען עי־
מיהן זיעהר טפּעטליכע, מוזד דאַ ערזוך זוץ לעבען בריננען
קומט אר יַן דען אָרט, וון דער פּערוועדעטטע קויפּאַנן זיך,
וועהר, זיא הָבּע אר מיהן מוזד, מוזד מאַהם מיהן זי זיך. — מן
פּאַמר דען לעצטרען גרויל־ גוהט, מוזד וואַלטע מיהם זיין גרעל
בּאַלד הערנאַך קומט מיין רייזענדער יהודי דעזיבע מטרעטע,
מוזם, מוזד וואַרט מיהן וועק.
וועהרדען קעננטע, זיא זעטצטע אר דען גרעלדזורט דאַם קויפּאַנגעט
מיהן ליגען מוזד גיק דאַפּאַן. דאַוויט אר מבער ניכט עטרעקט
פּע. מן מאַהם אר מיהם זיין גרעל מוזד זייא מוהר חַב, ליכט
זעבע זיך וועהרטע, זיא־ גאַנב אר מיהם מיזיגע טעדטליכע טע־
טע, מוזד וואַלטע מיהם זיין גרעל חַבענהאַנן; מוזד דאַ דרע־
מיינטע מיבערזיכט על על מוזך מיינען קויפּאַנן מוזך לער טטרע־
לייטען מוזך, דיא נאַך דען אטטאַנן (מערקטען) רייזענטען.
גאַנן גטאַלליך מההרטע; בעזוהדערם זוערטע אר דען קויפּ־
היעלט, טריעב הייזליך טטרטאַנגרייבערייא, וווּאַזן אר זיך
זיין אַמן, דען אַמן דעם מויטארן טויגע נאַך פּיר עהרליך

אטטאַנן מוזך דעם רַאַבענטטייגע טטערבען.
מוזדען בייא גרעיכטע אַנגעגעבען, מוזד דיא בייא דען עלטערן
הערוים, מוזד בעקאַגטען מיהר חַבטיליכען פּערבעכען. עם
הַאַטטען. מין דער פּערזוויפּלונג זאַגטען זיא אַלעם גערַאַדע
זיא מיינע, דאַם זיא זיא מיהרען זיא יי גע ען זיך טרטאַנגען
טערן מין עטזיעטליכעם ענטערגעטערייא; דען יעצט וועהדען
פּאַלד. — בייא דיעזען וואַרטען ערהָבען דיא בייא דען עי־
מיהן זיעהר טפּעטליכע, מוזד דאַ ערזוך זוץ לעבען בריננען
קומט אר יַן דען אָרט, וון דער פּערוועדעטטע קויפּאַנן זיך,
וועהר, זיא הָבּע אר מיהן מוזד, מוזד מאַהם מיהן זי זיך. — מן
פּאַמר דען לעצטרען גרויל־ גוהט, מוזד וואַלטע מיהם זיין גרעל
בּאַלד הערנאַך קומט מיין רייזענדער יהודי דעזיבע מטרעטע,
מוזם, מוזד וואַרט מיהן וועק.
וועהרדען קעננטע, זיא זעטצטע אר דען גרעלדזורט דאַם קויפּאַנגעט
מיהן ליגען מוזד גיק דאַפּאַן. דאַוויט אר מבער ניכט עטרעקט
פּע. מן מאַהם אר מיהם זיין גרעל מוזד זייא מוהר חַב, ליכט
זעבע זיך וועהרטע, זיא־ גאַנב אר מיהם מיזיגע טעדטליכע טע־
טע, מוזד וואַלטע מיהם זיין גרעל חַבענהאַנן; מוזד דאַ דרע־
מיינטע מיבערזיכט על על מוזך מיינען קויפּאַנן מוזך לער טטרע־
לייטען מוזך, דיא נאַך דען אטטאַנן (מערקטען) רייזענטען.
גאַנן גטאַלליך מההרטע; בעזוהדערם זוערטע אר דען קויפּ־
היעלט, טריעב הייזליך טטרטאַנגרייבערייא, וווּאַזן אר זיך
זיין אַמן, דען אַמן דעם מויטארן טויגע נאַך פּיר עהרליך

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

וואהל.

נאָך דעם מיסטעריאָס דעם געזעלשאַפטלעכען לעבן פֿון דער וועלט טהעאטער וואורדע געשאַנגען גענומען, מוזט אפֿשר פֿאַרשטאַנען דען טאָג. דער אונטערדיגע יהודי וואורדע כּוֹ זאָל געגעבען דען קנעכט פֿאָר דען גריכישן אָבער דאָס זאָל נישט זיין קנעכט פֿאָר קיין אַנדערן יהודי; דיעזער לייגט אים בייא גריכישן אָן, אַז זאָל נישט כּוֹח האָבען; דיעזער ווערט אים פֿון זיין גריכישן הערן אויסגעקויפֿט מיט גאָלד, אָבער ער וואָלט אים נישט פֿרייא לאָזען, ביז ער וועט אים אויסגעלייזט האָבען מיט זיין אייגענעם לעבען. אָבער דער יודע

מיך דעם ווערטל פֿון דער ליבשאפֿט, וואָס איך האָב אַ מאָל צו דיר גערעדט, ווי דו ביסט אַ מיידל פֿון אַ גוטן שטאַם, אַ פֿרומע, אַ צנועה, אַ שטיל, אַ פֿאַרשעמט, אַ מידה־טרעגלעך, אַ פֿאַרשוויגן, אַ פֿאַרטראַכט, אַ פֿאַרזאָרגט, אַ פֿאַרשטאַנדיק, אַ פֿאַרנוינט, אַ פֿאַרשעמט

ער דריקטע היהוד: יין גטוהר, וועלכעם אבער נור בויד
גענאדען וואר, אוך איהן, דיעזער פיעל ערטרעקט פאן
דעם קנעכט אוך גטרייבט פאן פפרחכד דעם נור איט ווערג
גענאדענען גטוהרם עטוועלט נור ערדט אוך בויט טחדט.*)

דיא טהאט וואר רובבחר, דער אערדער פאר גערייכט גע=
נאגען אוך אין קריאיגעל פרינצעם אבער חיהן איינגעלייטעט.
דאך, אב וואהל ער טטאנדהאפט בהזיפטעט אוך בעווינ=
דאר: ער איהן קיינעם וועגם פאר=עטזליך האבט טעדטען אכ=
דערן נור טרעקען וואלטען, וואלט דאר בליד גענאדעטע גהוהר
דען איבערגיגעדען בעווינ: ליעפערטע, אן וואורדע ער דעננאך
האם אערדער נוט טחדט דורך דאר טוועדרד פאר=וורטהיולט.
דער טאר=פריכטער אבער ערהיעלט דען גהייאטען בעפאהל דען
טחדעטטרייב איט דעם ריקען דעם טוועדרד אוך נוואר אן
פיהרען, דאם דער דעליקוועטע איהן נואר פיהלען, יעדאך
נידט דאדורך בעטטעדיגטע וועדדען: אלליטע; ווייל אלן איהן
גליכאראטען אן וויא ער דורך טרעק גטטעדטע האבטע,
איט טרעק בעטטרבאפען וואלטע. נוט גליקע וואר דער פערברע=
כער איט זייעגר טטערקערן נערפענקרבאפט פאן דער נאטור
בעגאבט, אוך איבערטראכט דיא גפאהרליכע פרחבע; אוך יע=
דען פאל אבער, האט ער זייגע פערברעכערייטע טהאט בע=
טטרחפט בעקאאאטן.

---

*) מעטה כזה קרה גם בזמני יהודים, וכפה בעל חוב יקיר בחוצותו
בימין ק"ע ו"ל "קרקתי נכסי מפניהם כמעשה שהיה כיוסף כך
ממש", ולמי במשפט הכבוד על סיקול הדעת שיהרג בדין רוצח
בפייף, רק שלמדו בשוד ובשתר לשיספקלטור שיכה בגווחרו
בדוחק הכרך ולא בקוהו כי כאשר עשה כן יעשה לו, ובאשר שזה
הוא בכיר בא ולכיר לב חזר וקם בריש לוקס, וס"ל דבדין שמיס
פטור שהרי קיבל עוכשו שלשוי לו, ממכ לפי משפטי ה' בתורתו
הקדושה נכפך הוא וכו' ולף שבשור בדיני אדם, חייב בדיני שמיס,
ועיין תשובה גדולה עיין סס.

זיעבענטעס געבאָט.

לא תנאף (שמות כ׳ י״ד) דאס ווערטל מיינט גיכט עהעברעכין.

דאס ווערט עהס הייסט: מיין נעווישטען אָהן מיך ווייב הייליג גענעמָמענער בונד דער ליעבע מיך טרייע, ווען ליעבער באומחינו איטטעלמָט חופה וקידושין דורך מיינען רב אָדער מורה הוראה אָדער דורך מיינען פָּאן דיזען הערצו ערמָנגטען למקן הבקי בטיב קידושין, מיט בייזיין פָּאן עדים כשרים ונאמנים, כדת משה וישראל גענוָמָמענען ווירד.

דיזו ליעבע נאטורליכען מיזט מיין קָמָמטליכעם גוט, מיזט דיא עהעליכע נעמיינשאפט מיזט מיינע מוטטערליכע זעקעיט. מבבך ווערה! וועהו דער פָּערהָמָט דער חוטטרייע מין דעם הערצען העם אָפענטע רעגע ווירד. דיזעער פָּונקט דער מיפָּערשטָנד ווירד: עלטערן אָדער גר דורך גליעה ענדע ר ָמ ָכ גענָמָמען; זי ווא מוז: דער ווייב נטטעלטערר מין ר ָמ ָכ גענָמָמען; זי ווא מוז: דער ווייב נטטעלטערר מין מיפָּערשטָנד ווירד: עלטערן אָדער גר דורך גליעה ענדע ר ָמ ָכ גענָמָמען; זי ווא מוז: דער ווייב נטטעלטערר מין דעם הערצען העם אָפענטע רעגע ווירד. דיזעער פָּונקט דער חוטטרייע מין דיא עהעליכע נעמיינשאפט מיזט מיינע מוטטערליכע זעקעיט. מבבך ווערה! וועהו דער פָּערהָמָט דער חוטטרייע מין טוטָמָרט ווירד. דיא מיינטרָמָט פָּוטעהנט, מוזט מיינע פָּורכטבָמ= קייט קעגען פָּאָ רָמ ָכ טָמגט." דָמ היישיבע גליק זוקט מיזט דער גרינד דעם מָנכגָמ, דער קיינע טוגט: כי קנאה חמת גבר ולא יחמול ביום נקם, "ניָמ ָכ ָר (משלי ו׳ ל״ד) היקנבער היגרייבען בעלעהרט, מיזדעם ער ווערט כי קנאה חמת גבר ולא יחמול ביום נקם, "ניָמ ָכ ָר

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY
Generated at New York Public Library with HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

גלייך אַלע אין געוואָלט־אָפּער טענדליכער רייבער זיך בע־
טראַכטן; מיכדעק ער דיעזען זוויים פּערשיידענטען פּער־
זענלעכקייטען, וועלכע זיך געגענשטיגער אוכטוודפּאָלען זוכיג־
ענטען, מיהרען הייזליכען פֿריעדען אוכט זוגלייך מיהרע זע־
עכרוהע געוואָלטאָק שטרייטע; אוכד כיכט כור זיך זעלבער
בעריבט ער דיעזער היאַלישטען גליקזעליקייט, זאָכדערן אויך
מיהרע כאָקאָרדאַכץ מיטען דורך מיהען אין דען אַבגרוכד
דעס פֿערדערבענס היכאַבגעריסטען.

היטטע אויך אַזאָ, ליעבע קיכדער! טאָן פֿאָר דעק גע־
דאַנקען מיינער מוכקייטהייט, דאַמיט מיהר כיט זו
דעק אַסטער מיינעס עהעבראָדעס קאַמען זאָלט; דען דאַס גע־
זעטץ לאָ תנאף ענטהעלט כיכט כור דאָס פֿערבאָטה פֿאָק עהע־
ברוכ אַלייכ, זאָכדערן עס פֿערביעטעט אוכ: זוגלייך אויך
יעדע אַכדערע פֿאָכ מוכקייטהייט זו בעגעהען[1]). אוכ־
קייטהייט מיט דער אַכפּאַנג, אוכד עהעברוך קאָכ דיא
פּאַלגע דאַפּאָן יין. זאָלכ קיכדער וועכדען גענוהעליך דורך דיא
הייליכ זויעטראַכט אין דער ערליהזוכ פֿערזאַלעמפּליגט, אוכד
וועכדען אַכ עכדע בעזויליכטער, פֿאָן דעכען אוכ: דער זיטטלי־
כעהרער יין (משלי ל' י"ז) זהר זויזט בעלעהרט, אינדעם ער זאָגט:

דור אביו יקלל ואת אמו לא יברך, דאָס הייסט:

אין גאָטלעכט, דאָס זיינעם פֿאַטער פֿלוכט, אוכד
זיכע מוכזליכליכע אוטטער כיכט בעגריעפען קאָן.

אין זאָלכער אוכטוזד = פֿערפֿיהרער, וען ער מיינאַהאַ זיכע
עהרע פֿערלאַהרען האָט, וויזד אַכ עכדע אויך אַכגעזעהען זיכע
לעבעכס מיטערדריגע; דאַהער אויך אַכגעזעהען זיכעס
דער פֿערלוירעכדע, גאָטריעבען פֿאָן דעס בעזויאַטסטיין זיכעס
בעגאַגעכען פֿערבראָכען, זיך זעלבסט דאָס לעבען כאַהם.

דיעס זאָלט אייער גלייבטען קיכדער! זיכד דיא טריריגען אוכד
אַבטראָקכדען פֿאָלגען, וועלכע דיא מוכקייטהייט אוכד דער
עהעברוך כאָך זיך ליהען.

---

[1]) עיין רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ממיני (הלכה ט').

ווייבס־

מוכד פֿאַנד אוי טרעקען מכטוצטעלען דיא מוקגליקליכע דעקטען ניפֿפֿעל דעס קליידעס, גרוב דיא ערדע ווידער מוקן אראָבדעטען גאַנץ אוי בויער פֿאַרוויבער, יאָה דען מוכפֿאַ־ בּאַלד הערנאַך גיבּ אוי בויער פֿאַרוויבער דיא ערדע בעדעקט האַטטע.

אר טהאַט — אר זיכּל דאַפֿון נאָך עהע אר דאַ: קליידּ דער אר קעהרטע זיך נים דאַרון, זאַנדערן פֿוהר פֿאַרט, דאַ: מאַן דיא אַנגעט אוי ערדע אוי נ פֿילען. אַבער — יעלט ערגרינ אוי גראַב אוי ערדע אוי נ פֿילען. אַבער — יעלט ערגרינ אוי קעהרטע זיך נים דאַרון, זאַנדערן פֿוהר פֿאַרט, דאַ: אוי קעהרטע זיך נים דאַרון, זאַנדערן פֿוהר פֿאַרט, דאַ: „מיינעם הערנען!"

„אַך מיך בין יאַ דיינע גטליבטע; דיין קינד זעבט יאַ מוטטער פֿלעהטע זיא מוך ערבאַרמאַן איט דען וואַרטען. דער מיין פֿעליהערלע העטטע זראַמאַן אנגען; פֿערגעבענם פֿערגעבענם. מיינטע מוכד וויזעלטע זיא איט מיינעם טאַנצ קאַפּאַל, מוכד פֿינג מיך נאַ, זיא איט ערדע זי בעדעקען.

דיא, גאַב מיהר איט מיינער טויפֿעל מיינינג טאַנצ מוכד דען גטהען, פֿיהרטע זיא דאַ: גראַב, טטירנטע זיא פֿלעטליך אר זיינע גטליבטע, איט זיהר מוכד דאַ: פֿעלד טפּאַציערען זי אנטליבענען פֿרטע מיך גראַב. דען אַנדערן טאַג בערעדעטע אר גיבּ נאַמליך מוכד דאַ: פֿעלד, מוכד אַנדטע אַן מיינעם מיינע זהר גרויאַמ מוכד מוכאַנטליבע מיינע מויפֿהרטע. וויזע, זי ערואַרדען. וועלבען פֿאַרוויבטע אר מוך מיידליך מוכ פֿאַנטאַק, דיא פֿערפֿהרטע דיא אַלט אַבע אַנדטהע טוגענער דיא דיזיזער פֿערלעגעהיט פֿערפֿיעל אר מוך דען טרעקליבען גלעל, אר וואַרטע אַנדטע יאַבען וואַס אר אַבען יאַלטע.

גיטאַטיגע אנטטעדיגוג, אַללין דער פֿערפֿהרער האַטטע קיין מוכד נר פֿיליגוג דעס זו טרוואַרטענדען קינדעס מיינע פֿערהעלטע גן פֿאַרדערטע דיא פֿערפֿהרטע פֿיר מיהרע גטרויבטע טהרע אַבען; אַבער זיין פֿאַטער גאַב זיכע מיטוויליגוג נים דאַנ, וואַלטע אר זוואַר זיין פֿערבעלבען דורך דיא טהע וויעדער גוט דיזיזער פֿאַרלעגעהיט פֿערפֿיעל אר מוך דען טרעקליבען גלעל, אר וואַרטע אַנדטע יאַבען וואַס אר אַבען יאַלטע.

דרע

אָנדערן, בַּאבר מוּז אוֹיסלייד וואורדע זיא בעגעדיגעט.

וויל זיא וואנשׂטענס דיא שַׁבּאסָט הַאטטע, מיהר קיכד זו ער־ זיגלייך מייגעטטאנַד: זיא הַאטטע דען טָאד פַערדיענט, בַּאלד דיא אוֹיסלייד מיט דען קינדעם, וועלכע אויך דאס פַערבראכען גייגט, ער לייא אונטערוועגס נַאטטעלזוג, אונד אָן עסדעקטע זיא זאָגט: אונד וואָלטע אויך דיא פַערדאמטעטע אוֹיסלייד אויף דעם וועגע אומקומען, וואס אָן פַערבראכען אָנדערן, בַּאבר מוּז אוֹיסלייד וואורדע זיא בעגעדיגעט.

זיא זאָגט וואָלטע אויך דיא פַערדאמטעטע אוֹיסלייד אויף דעם וועגע אומקומען, וואס אָן פַערבראכען אָנדערן, בַּאבר מוּז אוֹיסלייד וואורדע זיא בעגעדיגעט.

זיא אוֹיספַערזוֹן; יָא וואָס כָּאך אוֹיהר — ער שׂהה, דַאס זיא מָאך וויבספערזוֹן; יָא וואָס כָּאך אוֹיהר — ער שׂהה, דַאס זיא מָאך גיכָט טאָדט וואָר; — דָאך טאַרב זיא בַּאד הערנַאך. ער לייגט עס בייא גערייטט אָן; אָן קוֹאנטע לייכט עררַא־ טָאן. מיט פַּורכט אָהר דער טאָדע, פַּאטט זיא דען שרעקע־ פַּיהרט, זיא קָאם עגדליך ניעדער, אָהנע דאַס עס יסאַנד וואס־ טע. מיט פַּורכט אָהר דער טאָדע, פַּאטט זיא דען שרעקע־ פַּיהרט, זיא קָאם עגדליך ניעדער, אָהנע דאַס עס יסאַנד וואס־ טע. מיט פַּורכט אָהר דער טאָדע, פַּאטט זיא דען שרעקע־ פַּיהרט, זיא קָאם עגדליך ניעדער, אָהנע דאַס עס יסאַנד וואס־ טע. מיט פַּורכט אָהר דער טאָדע, פַּאטט זיא דען שרעקע־ פַּיהרט, זיא קָאם עגדליך ניעדער, אָהנע דאַס עס יסאַנד וואס־ טע.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

אין מיינעם גרויסטן וועלט זאָג. הונגער, דורסט אונד אנדערע מיטלען.

דאס באבעלע קען ער אין אײַן ווירטהשהויז; דאָס אויסטון מיטלער.

אינאנד נאָך פֿירצוטעט, אַלן אָפּצוטאָ מיטן פֿערפֿלעגן אונד ער זיצט פֿיער אונד זעכציג טוזעלן אין מיינעם פּאָרט, ווייל ער טא מיטן טאָדט גשוויִנדעלן, אונד ערגרעיף זיִנגליִנג דיא פֿלוכט. בּאָדען, אונד זאָג אין אָנאָטא. סיאָן גליובטע, ער הטטע דיא קוגעל זאָ דען קאָפּף וועלן; דיא־זער טטירצטע זיִנגליִנג זי דען סיאָן זיִ: זטהר, דאָס ער אין זיִנרע דאָס טפּאָטטער אינאנד אטהר גליק זאָס דיא עטליִכען. — דיא־זעם פֿערדאָס אין מיטה טפּיעלען; דען דיא מוטעליִכען קינדער העטטען אַנדערן בּאָזע, אונד מיינער זאָגטע, ער וואָלט גאָר ניכט אטהר זיִן גליקליִך, אונד גטוזען פֿיעל; דאָרי־בער וואורדען דיא אויגען ער וואָר גליקליִך אין מיינעם פּאָרט. דאָס ער מיט אַנדערן קאָנבּען בּיא קטעלטפּיעלע; אונד היִיאטיקיט; דאָך בּליִבּ אי אַבּאָ אָהרט בּיא יזעזט יעזעט הערען. עהעליִכע גטבורט פֿאָר; דאָרוך וואָלט אין וועלד, בּאָ־הַאָבּען אויגע אונד אויבער יעדע קליניגקייט, אונד וואָלט אין אויאטר יזיִנע אונד בען אין דיאטטע, היעלט אין בּאבער זעהר הארט, טלוג אין בען אין מיט פֿיאטטע קלייד זיִנרע בויער, דיא־זער גאָהע דען קאָנ־אר זיִך בּיא אויגען פֿיעל בויער, דיא־זער גאָהע דען קאָנ־דיא־זעם פֿאָר־הַאָבּעם פֿערהיִנדערט וואורדע, זיִ פֿערא־נערק זעהרען וואָללטע. דאָ אר יעדאָך אין דער אויפֿהיִרונג אין פֿיעלע אין אַלליִנגט אַנקעהאָט, אונד אין דאָ: טטטערהאָנד־ען דען זיִך זעהרליִכען אַנקעהאָט, אונד אין דאָ: טטטערהאָנד־ען אונד קאָנען אין זיִנ: זיִך. — אין טוהאָבּער ערבּראָטע זיִך דאָס סיאָן, דיא פֿערוואָיטטען קינדער אונד דיא היִנטערלאָמענטאָבּען זי ערזאָגען הַאָטטען. אויהרע פֿערוואָנדטען קאָאָט אין, זאָהאָט זאָר, טטאַרבען דיא בייִדען פֿליִכטיג; עלטערן, דיא אין בי: דאָהין אָבּאָ סיאָן (זיִ זאָגטע אַלן דען קאָבּען) אויליִ יאָהר זאָט טרייליִך אין אויהרען אויגענען קינדערן.

דאָך היִיט זי זיִנער פֿרוין, אונד דיא גוטען־ליטע ערזאָגען אָבּ זעבּאָם דאָ: קינד פֿאָך טאָדט פֿערטטעט האָטטע, טרוג אָם דער בראָבּאָם קאָטבּאָ, דער אין גאָבּאָהר זיִנאָם אויגענען

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ווין

ענדליך מיטערוועלטיגטע מיהן דיא פֿערזוויי־פֿלונג, מוזט ער עלוי־
מוזט רייבערן בעפֿוֿנד. ער קאמפֿפֿטע זיגרוג מיט זיך: זעלבסט,
א״א אטרקטע וון וווֿהן, בֿוֿט ער זיך וונטער דיעבען
„נימוֿלט ן פֿערלוֿסטען מוזט איך נוֿר ן פֿערפֿוֿטהען.“
„טעוווֿם טהון קוֿנגען, הֿבער דוֿס אטט איר טוווֿרען, איך
„ונן וויל דיך נוֿר טוטל נעהאט, זו זוֿלי דיר נימוֿנד
הענגען וועדען; ענדליך זוֿגטע ער:
א וֿן זי בעפֿוֿנד, מוזט בֿוֿס ער פֿיללי־פֿט בוֿלד זוֿך זיגרוג
מוזט טוווֿנטע מיהן פֿיעל פֿוֿר פֿוֿן דער גענֿוֿהר, וווֿרן ס־
דער פֿוֿרנעהמטע פֿוֿן דער רייבערבֿנדע פֿינג ון זוֿן,
מוזט בעקֿנוֿטע ער הטטע אוֿנט אוֿרדטהוֿט בעגֿנגען.
זיא מיהן וווֿט; בֿוֿס ער פֿוֿר מיהנען מוזל דיא קינע פֿיעל,
זיא דרוֿהטע, מיהן מוזסגיעפֿערן. בֿוֿדורך בוֿפֿטען
בעגֿנגען הוֿטטע? מוזט בֿוֿס ער כֿפֿטם גטטעהען וווֿלטע,
פֿרוֿגען, וֿב ער כֿפֿט מיינען דיעבטטוֿהל וֿדער זוֿ טטוווֿם
זעלטוֿמען מוזפֿיגנוהמן; זיא פֿינגען דטטוטגען זוֿן מיהן זי
דען גטדוֿנקען, מיהן זוֿם מיינען קוֿאטרוֿדען מיר מיהרע גע־
בֿוֿס ס א וֿן וווֿך מוזט טטוֿרק וועוֿר, וֿיוֿ קוֿאטן זיא; בֿוֿ
דיעזע פֿרוֿאדען גוֿטטע וווֿרען רייבער; בֿוֿ זיא זוֿהנען,
בֿוֿס זיינער פֿוֿרבֿדוֿנקטע מוֿלטען זיא, בֿוֿס ער טטווֿם בע־
מוזם זיינער פֿוֿרבֿטוֿקטיט מוֿלטען זיא, בֿוֿס ער טטווֿם בע־
בֿוֿנגען הוֿטטע, מוזט דטטוטגען מוֿך דער פֿיוֿבט וווֿרט.
זיא וועוֿר פֿרוֿאדען גוֿטטע וווֿרען רייבער; בֿוֿ זיא זוֿהנען,
דען גטדוֿנקען, מיהן זוֿם מיינען קוֿאטרוֿדען מיר מיהרע גע־
בֿוֿס ס א וֿן וווֿך מוזט טטוֿרק וועוֿר, וֿיוֿ קוֿאטן זיא; בֿוֿ
דיעזע פֿרוֿאדען גוֿטטע וווֿרען רייבער; בֿוֿ זיא זוֿהנען,
ענדליך מיטערוועלטיגטע מיהן דיא פֿערזוויי־פֿלונג, מוזט ער טלוֿ
מוזט רייבערן בעפֿוֿנד. ער קוֿאמפֿפֿטע זיגרוג מיט זיך: זעלבסט,
א״א אטרקטע וון וווֿהן, בֿוֿט ער זיך וונטער דיעבען
„נימוֿלט ן פֿערלוֿסטען מוזט איך נוֿר ן פֿערפֿוֿטהען.“
„טעוווֿם טהון קוֿנגען, הֿבער דוֿס אטט איר טוווֿרען, איך
„ונן וויל דיך נוֿר טוטל נעהאט, זו זוֿלי דיר נימוֿנד
הענגען וועדען; ענדליך זוֿגטע ער:
א וֿן זי בעפֿוֿנד, מוזט בֿוֿס ער פֿיללי־פֿט בוֿלד זוֿך זיגרוג
מוזט טוווֿנטע מיהן פֿיעל פֿוֿר פֿוֿן דער גענֿוֿהר, וווֿרן ס־
דער פֿוֿרנעהמטע פֿוֿן דער רייבערבֿנדע פֿינג ון זוֿן,
מוזט בעקֿנוֿטע ער הטטע אוֿנט אוֿרדטהוֿט בעגֿנגען.
זיא מיהן וווֿט; בֿוֿס ער פֿוֿר מיהנען מוזל דיא קינע פֿיעל,
זיא דרוֿהטע, מיהן מוזסגיעפֿערן. בֿוֿדורך בוֿפֿטען
בעגֿנגען הוֿטטע? מוזט בֿוֿס ער כֿפֿטם גטטעהען וווֿלטע,
פֿרוֿגען, וֿב ער כֿפֿט מיינען דיעבטטוֿהל וֿדער זוֿ טטוווֿם
זעלטוֿמען מוזפֿיגנוהמן; זיא פֿינגען דטטוטגען זוֿן מיהן זי
דען גטדוֿנקען, מיהן זוֿם מיינען קוֿאטרוֿדען מיר מיהרע גע־
בֿוֿס ס א וֿן וווֿך מוזט טטוֿרק וועוֿר, וֿיוֿ קוֿאטן זיא; בֿוֿ
דיעזע פֿרוֿאדען גוֿטטע וווֿרען רייבער; בֿוֿ זיא זוֿהנען,

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY
Generated at New York Public Library / HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

ניכט פֿון דער שטעלע; דו ביסט קיינמאל נישט, וואס פֿיהרטען
כּען טהון, נאבער פֿאר טרעקען מוזט עטוואטענען קומען אר
קנאַפּ, ער זאָל זיין גרויסע קונדשאפֿטלויט, ער וועלכע דעטעלי=
מן דאס חוצפּהדיקע זאָה אר, דאס מיין הויפּט בוישען דאהער
סיאָן נאָך זיצן זעבען מוזט טפּעטטעטע מיהר דען קאָפּף.
טריט: „דיין גאָלד הער!“ זיא וועלטע עטפּעליהען, נאבער
פֿעלער נעמעמט טיאמעטע סיאָן זין זו דער פֿרוי, מוזד
„אוטהיג! זאָנטט הויא מיך דיך זיזאמען.“
„זיא אם ניכט הערוים נעבען וועל, זו הויא זיא נידער, פֿאָרט!
„אוטהיג! פּאָקע! זיא זן. פֿאָרדערע מיהר גאָלד זאָב, מוזד וען
דאָרוף זיצטע דער אָפּפֿיהרער זו סיאָן:
„הען גאווים הונדערט טהאָלער בייא זיך.“
„אם מיוז דיא קרעאטורן, זיא קומען פֿאָר אָפּרקטע, מוזד
דיא טטרעמטע הערוף קומען, דאָ זיצטע מיינער פֿון דען
ריבערן:
„אם מיוז דיא קרעאטורן, זיא קומען פֿאָר אָפּרקטע, מוזד
דיא טטרעמטע הערוף קומען, דאָ זיצטע מיינער פֿון דען
ריבערן:

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

וועלד. אַז דיזעם אונגליק כּיבט ערפֿאָלגט זיין,
זיא זיך כּיבט נור אונטפֿט פֿערפֿיהרען זאַמטען
טער גערעטטע דאַזדורך מיכ'ם פֿערדרבען. דערטער
וועלן ער אונטהעלעך גטבֿהרען וועַר; אויך "וועט אונ-
טערגאַנגען פֿיהרען. אַך זיין אונגליק ריהרטע דאַהער,
דיזעם אונטאַן קאַן אויך פֿיעלע כיטגליבֿע בעטרַע-
דער טרויריגע דעבענסלויף אונד דאַז טרעקליבֿע עדע
עהענקטע.

עגלייך אין דער עבֿענטאַן כאַבֿט זיך אין זיינעם גטבֿענגיסטען
נער פֿערנונפֿט פֿערלָהר, כיבֿטם אַז אויך כיבֿטם טרעַנק, אונד
כאַבֿריבֿט גיבֿ אויפ זי הערצען, דאַס ער דען גטבֿרויך זיי-
קרעטערן, דיא ער עראָרדעטטע, זיינע אונטטער וועַר. דיזעט
ס י א ן פֿערזוהר עס אין זיינעם גטבֿענגיסטם, דאַס דיא
ערָרדען וועלטן.

דורך דיא הַנד טיהרעם זיינגענן וְהענעם, דען זיא הַטטע
טטרַבֿם עגטגַענגען; אַבער יעט בעקַבֿט זיא כאַך טיהרען יָהן
גטבֿענם קיבֿ ערָרדען וועלטן. דאַטהלם וועַר זיא טיהרער
יַהרען טאַן דען טאַך פֿערדינט, דען זיא הַטטע טיהר טיי-
וְ וועונדערבֿאַר פֿיגען. דיזעם וויב הַטטע פֿאַר אַכֿטהן
פֿ גערעבֿטער גאַבֿט אויך היאָרען! וויא אוא זיך דאַך אַלעם
דע הערוֹאַגַּ.

נען קרַנַּ אַנגטאַנַּם הַטטע, איט וועלבֿם זיא אוא זאַנ-
נַּכֿדם זיא היא אוא דַּן גדעזינט הַטַּ, זיך דַּן אויכען קלי-
דיא ערָאַרדעטע קרָאערן, פ י א ן אוטטער וועַר,
בייא דער וויטערן אונטטעהונג פֿבֿפֿענבֿרטע עס זיך, דַּם
זיגגאַנגען וועַר. אַן וועַרָ אויכ גבֿענגיס.
פֿיהרט, פֿערהַרט, אונד בעקַנַּטע זַּגלייך אַלעם, וויא עס
זויהן אין דַּן: נעבֿטע דַּזרָ. ער וועורדע פֿאַר גערבֿט גע-

דען

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

טע גַּנְץ דייטלעך געזעהען, דאָס דיעזע וויבספּערזאָנ עטוואָס
שַׁבער דאָ רייטער וואָרען אָלע זיי נאָהע. דער טרעטע האָב=
באָיטל זי געהאַט. — יאָ וואָרל שַׁלאָג דאָס פעקלעך היינין,
הערנאָך שַׁבער וויעדער אויפּזוקהערען, אונד מיהרען פּוסט אין
דער גערַאָדע אין דאָס: געבויט היינין זי וועריען, מיהרעם וע=
נעהאַלן, אָ היעלט יאָ עס פֿיר רַאָטהזאָם, דאָס פעקלעך וואָ=
רַען אָבער דיעזע אָפּגעפֿיהרטען, דאָס זיי מיהרער פֿרייהערן זיך געזעצד פֿער=
כַּאָזוגען, אָלס דאָס זיי אין זיך מיהרער פֿרייהערן זיך געזעצד פֿער=
דען יַאָהרען וואָר. אָלן קאָנטע מיהר וויטער כיַאָטם בּאָזעס

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ווי דען בוזעם גענוֹרמֿען, אוכד זיך דערויף טעלל עטפֿערט הֿאטטע. דיזעם וואר זיהר פֿערדעפֿטיג.

איך קאן נישט פֿערשטיין, וואס דיר פֿעלט, אבער איך זעה, דאס עפּעס פֿרעסט דיך אין דיין הארץ, אוכד דו מוזט מיר עס זאגען, אוכד איך וועל דיר העלפֿען, אויב עס איז מעגליך. איך בין דיין פֿרײנד, אוכד דו קענסט מיך פֿרײ רעדען, ווי מען רעדט צו זיין בעסטן פֿרײנד.

דער רייטער טוישט בײַם הערן דיזע ווערטער אפֿט פֿאַרבן אוכד וויפֿט זיך אוועק, ווי ווען ער וואלט נישט געקאנט אויסהאלטן דעם בליק פֿון זײַנע אויגן, וועלכע זענען אים נאָכגעגאַנגען. ער האט זיך אויף דעם פֿערד ווידער אויפֿגעשוואונגען, אוכד איז אוועקגעריטן אין גאַלאָפּ, אָן אפֿילו איין מאל צוריק צו קוקן.

דער פֿרעמדער איז אויך ווידער אוועקגעגאַנגען, אוכד ווי ער האט זיך אוועקגעוואונדן, האט ער אויסגעשריגן: „אַדיע, מײַן ליבער פֿרײַנד! אַדיע, אַדיע!“

ווי לאַנג וועט ער נאָך לעבן? ווי לאַנג וועט ער נאָך פֿאַרמאָגן דעם מוט, אוכד דעם כּוח, אַזוי צו רײַטן? ווי לאַנג וועט ער נאָך זיצן אויף דעם פֿערד, אוכד ווי לאַנג וועט דאָס פֿערד נאָך קענען לויפֿן? ווי לאַנג וועט ער נאָך זיצן אויף דעם פֿערד, אוכד ווי לאַנג וועט דאָס פֿערד נאָך קענען לויפֿן?

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

מוק

שבער מיין טאָגלוֹהנער דאס וועלטאַט זאָל היינטער דאָס פֿאַנען קיינער פֿאָן דאָן גאַטטען הונטט דיאָזע וועלטט גענאַרט; זייזע פֿיר זיך: „יָ וואָהל הונט איז אס כיבט גאַטהון! טא דיר ביזט דאָס פֿאַנען זיטצאָדע וועבסאַטיאָן וועבט שוגט שוגט גאָלד, „מער וויזט, דָב אס דאָ: אסנט מוק גאָר גאַטהון הונט," זיך זייבט פֿאַרזיכט פֿאַרטהיידיגט, טעלכאַטאָל דאָ וועלט גאַבראָכטט: גאָטט כיבט זיך; מוק שָׁן ענער בויער, דער דיך גאַפֿאַנגענע וועבט: פֿאָן כאָטט זיך אַטטאַרקט. זיך הָרט דאָס גאַטפֿרָכֶן דער אַטוזָם אוט וויהר זי טאַפֿאַנען. זיך וועבט פֿאָן זיך וועלט: כיאַזָהר כָּזָכֶט זיך, מוק דאַטוזגען אַכֶט זיך מוק כיאַזָהר כָּזָכֶט: גען דאס רעגאַס זיך אין דאָס וועלטהויז: בעזאַבען הונטט. שָׁן פֿאַנען מוק דער טטאָדט גאַקזָהאַט וויט, מוק וועס אַזָהר דיאָזען פֿוּאַמען וויבּפֿאַרזָהן: שָׁס כיבט אַ זָהר וויאַער אָזָהיך, דאָס זיך וועלט מוק אַטטאָלוֹיך וועלט. מוק אס זיך: אַ כיבט אַ טָכֶרד וָכֶט זיך בּאַטטאָלוֹיך אַזָהר, דָב אַרד אָזָהר, פֿ אַרד וָכֶט זיך בּאַטטאָלוֹיך: שבער אויך טטאַרקער פֿאַרדָכֶט גאַגען זיך פֿאָן אַזָהר: זיך; שבער פֿאַרזָהן אין פֿאַרדָכֶט גאַקזָהאַט וועך. אר גָכֶב אס זי, דאָס פֿאָן אַזָהר וועלט אין אַזָהר וועלט אין אַזָהר וועלט אין

מיט

מיט דיא מויזעס. אוֿן גאַט רעדט קיין קלאָר וואָרט, נאָר עס ווערט
פֿאַרשטאַנען מאָרדע. איז ערשטאַנד, אזוי פֿרעגט זיך יעדער, וואָס
איז דען באַשאַפֿענהייט אַנדערש אוֿן פֿאַרשטענדליכער אזוי ווי
דען אוֿפֿגאַנג פֿון דער זון אוֿן דעם אונטערגאַנג, וואָס איז פֿאַר=
פֿרעמדט דורכן אַרבעט, דאָס הייסט אויך הויז אויפֿשטעלן פֿאַרגע=
נעם מיינע פֿיערטעלשטונדע פֿערגיס, קוק אַר וועדער. דיא
דער ריכטער הוֿלט זיך שוֿגלייך מיין פֿוֿנקט געהיפֿען, אזוי
איז: איז היעלט עס פֿיר גווויס, דאָס דיא קינדעראַרד=
ייט מיינגען אוֿנטען וועדער קיין פֿריס מויפֿוֿה. קורץ
דאָס דיא=זעלבע מיט יעטען אַהרע פֿעקרעפֿקעלט הוֿנטט, כו פֿעבער
מיינעד פֿנדערן דאָרפֿען דיא=נטע. איז ערשיינערט זיך אוֿך,
דיא=זעלבע ייט אַהרערן אַהרען בייא מיינעד וויטווער אוֿן
קלֿנגט אוֿך דיא פֿרעאַד וועבפֿערי=אוֿן, אזוי וואָס=טע, דאָס
כוך, דאָס פֿלֿיערדיגע אַהער הַהיינטער טטעקען קלֿנגט. איז
וועדטהין, דיא פֿלֿיעט אוֿך פֿהאָרטע, וואָר גלייך אוֿך דער אי=
פֿען, אזוי דיא פֿלֿינק איז וואָרדע אוֿך ערטהט. דיא
פֿעס, דער עבען אוֿך אוֿך טענקיאַער זאָס, הערוים גערו=
טטעהען בליעב, דאָס דיא וואָרט דער וועבפֿערי=אוֿן פֿאָר הער=
אַרקווירדיגעס האַרן. וויל פֿעבער דער טאַפֿלֿהענער האַבעיי
וואָס אר גטהאָרט האַבען; דיא=זער פֿאַר כיקטעס בא=אוֿנדעס
יעמע ריעל אר דען וועדטה בייא זיטט, אזוי ערגעהטט אוֿך
פֿור טהירע היגוס.

דאָס אַלפֿאַ ערוואַכט וואָרט. טטאַנד זיכ=אוֿך אוֿך, אזוי גיב
דאָ אָך ער טליפֿען; דען בטוגגטט ער זיך, אָך, זאָס אָך ער אוֿס
כען זיא אוֿך, דאָך טטעללטט ער זיך אָך יוֿין וועלכען,
גער ער האַרשיבער כַּאַדען=טט, דעמטאָ בעדענקליכער טיע=
אָרטע כַּאַמען אוֿך פֿוֿך בא=אוֿנדערס אויפֿפֿאַללענד פֿאָר; א זע=
דער פֿרעאדען וועבפֿערי=אוֿן, וועלכע פֿאָר אוֿך זאָס. דיא=זע
טליפֿל וועלקליך ניכט, אוֿך האָרטע דאָ: זיכ=זען אוֿך דיא וואָרטע
וועך פֿוֿינגער בזוק, אם טיפ זאָס אָך ער טליפֿען; האַבער ער

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY
Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

ער־
מיט, דער אַלץ בעגעבנהייטן אין דער וועלט
ווי גוטס אין דעם גלויבן בעטערקט, דאָס איין גאָט
ווען ווי אַלץ דיעזע מאַטעריע בעטרעפֿט, זי וועלען
מיהרעם אונדעם פֿערנעהמען.

טער דעם אָפּגאָט מוזן דער בּאָק ליגען, מוזן דיא לייזען וועלט
דיעזעם גטאפֿרלאָך זאָ גריהרט ווערדן, דאָס מיהרע מיינגטע
זיכער ערקלערן, מוזן — עהע מיינע טוטודע פֿערגינג, — בע־
ליבט אַלעבט גטאפֿרלאָכן הַטטע, קאָננטע זיא דיעזעבע גאָר
זיא אַלעבט גטאפֿרלאָכן הַטטע, קאָננטע זיא דיעזעבע גאָר
הַהנאַכט. אַלס אַזן מיהר ענדליך יענע וועלט פֿאָרהיעלט, דיא
גטאטעלט הַבּע. יעטצט פֿיעל זיא פֿאָר טרעקען בייזאַהם זין
אָפּגטע זיך נור בעזיגען, וואָס זיא פֿאָר זייניגען אָפּגאַטהען אַנ־

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY
Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

ן מיינעם נאָהען פּאָלל גענומען.

איך אויפֿן שׂדה זיך צוזאַמען־טריטען
ערלעבט'רע פּאָר דעם ערטען טרויטען;
אוּן וויהייט אין פֿערזוּנק אוּן;
אוּן וויכּי אוּן רופֿט גאָט אוּן גנאָדע,
דרוּק טטעהט פּאָר דער וועלט פּפֿלאָט

בין דיינע טוגענד זיך עטטעהרט.
אוּן קיינע פֿעהלער דיר ערלויבען,
דוּ וועלטט דיך טטאַרק אוּן זיכער גלויבען,
אויפֿעם אם זיינען טרויער ערגאָהרט.
אם וועלד דעם לעבּטערם אויטברוך טיינען,
דיין פֿיהלענד הערל וועלד זיכ'ם פֿערטיהען:

אוּן דעם וועָם צוּנעבּוּנג פֿרייַדטאַפּפֿט וועָר.
אוּן קאָפּ וועלד אוּן פֿאַרבּאָט'נעם פֿייער
אוּן לעבּען אוּיגענ אוּנטען דיך פֿרייער,
אוּן דוּ פֿאַרלויקטט מיכ דוּן גענאַהרט.
אוּן דוּן טרויב קלייבען זיך דעם לעבּטערם טריבּפֿט
אוּן דוּן גטאטאַלט ערלויבטער זיבּט,

דוּן אוּנטערד טיטענד.

טטאַ; אוּן גאָטט, דער דוּן בּוּהיימ טטרעבּפֿט, אוּנד
גענאַדען, אוּנד דוּן: בּוּט אוּן בּבטיוּן בעטרעפֿ=
רעגיערט; אוּן גאָטט, דער דוּן: גוטט אוּן וואָהל

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

בן

ליכן אָרדער גַאנץ גלייך איז, אוכ דַאהער איז דאאוצ־
זעהר בַּוַלד פֿעדטן, דַאס הער היימליכע בּיעב, דעמ אייגענט־
(היימליכע טעוועדוכ) געגענוי אוטטערוליכן, אָן וועדען וויל
טטעלט וואָהלען אידי. וען ווער מַבער איז פַּאלגען הער גניבה
לא תגנב דוט: אָן ליכ טט טעהלען, זיַאאען גע־
גַאנטט לא תרצח דוט: אָן ליכ טט טעהלען אוכ
אם טייכט אויפֿשַלעד, דַאס אין דען נעהן גַעבאָטהען, איז
בַּאטהעם גטטויכר עריאָרטערן.

גזילה (רויב). וויר וואָלטן כן דַאס בוכטטאָבליכע בייטעם גע־
אוכ אייכ זאיגכוכ דורך גטוואלט אוכד אבערמאַכט, הייטט:
טוהג) בּיי היימליכע ענטוועדוכג הייטט: גניבה (בייבטטאהל)
גטלוכאען דורך ליטט, זאככטען וויכטערט וכמיט: רמאות (בע־
ליכן כַּאהאען בכעַכטט, נאָהאליך: בּיי זאיגכוכג פֿרעאדען אוי־
יעדעם בייטער דכייט טַרטען לַאטטער, אויט איט זייכעם טיק־
גטוואַלט הָאט יגקייט.

דַאָּ טַכטט גטבאָטה פֿערבייטהט אוכ איך טַלַגען יעדע
אוכגערטכטט זאיגכוכג פֿרעאדען אויגטטוהוט; עט גטטהע
דורך ליטט, דוהך היימליכע ענטוועדוכג אָדער דורך
בּיי וואָלט הָאט יגקייט.

אַכטעס געבאָטה.

לא תגנב (שמות כ' י"ג) דוט זאָלטט ניכט טטעהלען.

בען אין היזיכט דעם פֿערבֿרעכערס זיצונג געטטעלט זי ווער־
דען געהערט.

— ווי פֿיעלע בייאפֿטפֿיעלע הֿענדען ווייר, דאס דער פֿעדעכט דעם
ווילקלעכען אפּטהיטערס: איך וויבערזיגט, דאס
דער רעדליכֿקייט אנטען אוכטען אוכט הֿאט ווייכט,
אר דען פֿרייד, בלוט ווינעם פֿערדֿעכטעם וואגען, טויד
בעם טענ פֿרייד, בלוט ווינעם פֿערדֿעכטעם וואגען, טויד
ליכֿט מוכ אֿענכֿאֿנגעניש: ווייכט הֿאט אוכט הֿאט
דיגט הֿאט דוכך טייטענדעם וואטטענדע ווייכט הוי: „הֿדער דיענסט־
טעלן דעם קערקערס טאֿכֿטען אוטטען, דער בעטטהֿענען בעטע־
וועלכֿע דוכך פֿרעאדע ן הֿ טטער ;עהר זֿטגגע וועל דען פֿעם־
דיבטטאֿהֿטען אוך גֿזֿכֿל אוכטוידיגע פֿער־הֿנגן גֿעפֿעללען אויט,
— ווי פֿיעלע בייאפֿטפֿיעלע הֿענבען ווייר, דאס דער פֿעדעכט דעם
דען גֿעהערט.

בען אין היזיכט דעם פֿערבֿרעכערס זיצונג געטטעלט זי ווער־

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

זיצט

ז נעגען פּפֿלעגט. אוי וכּגעם פֿרויענימאַר, דאָ: ער פֿיר רען, וועסווענען אַן מיהן גענוהלעך דען ה ו נ ד ם ; ח ט ל ע ר פּאָקסט, אָ: דאָם אִיז מוסרהכלל, אַם ווען אִיז געזונטטעלט וואָ= הנדע אִיט אִיך, דענען ער אויכען טהייל זיצער וועמרען מויפֿ= וועמרען הנדעלטט. ער פֿיהרטט אויבערוועלך ניוויט גרונטש ענגליש ן ע כ ר אוי קרוּאער, דער אִיט זנדע הערוש ניִמ, אוך אִיט עליע= פֿאָר הנגעפֿאַהר פֿיכפֿניג יהרען ווער אִין ער ח נ ק ט ע כ=

גוטש, אוך זנדערש עהנליכ אונאָרזליטש הנדלונגען.

מפּרכּפֿענען אוך פֿערדינגטען לְהנעש הָדער מיכפֿערטרויטען הנלטונג דעש פֿערלָרענען גוטש, פֿלרענטהנלטונג. דעש פֿערֿ דערש ענטוועדעש אוך אוכ גיגענבכּפֿ וועדען אִיזט, נוריק= פֿעלטונג דער וועמרען, פֿערהעלונג דעסטען וועש אויטש נזנ= הנדעל אוך וועדעל ; נזנ : פֿנלטעש וְאָמש אוך גוועכּפֿ, פֿער= דנהען געהָרען אוך נלע אוכגערעכטען פֿלרטהייל אִיך

„אִיהר זָלט כּפֿ טטהלען, אוך שוּיכּדער כּפֿש נבליגען,
אוך כּפֿש ליגען."

לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו : דנ: היים
ע"ג ע/ע) אִיט דען זוּאָמען גדעטטעלטען גוזעטצען בעלהרט,
חזרה ערקלָרט דיעש זהר דייטליך אינדעש זו: אוכ: אִין (ויקרא
אִיט אִין דיזעש גדבָטהע אִיט בעגריפֿען. אוכזערע היילינג
פֿנוועדען, וועל דנ: גוט איינעש נדערען אוכ: זוזוויליגען,
ערלויבט נרט אוכ וויזע דיו הנכזיכטיג אוכ בעגיערדע=
טהעש : ד ו ח : ל ל ט כ כּפֿ טטעהלען. דען יעדע אוכ=
ע ר אוי פֿייטער אוכ אָרזליטער אִיט דער זו: גבעטֿ
בייאַגפֿיהרט וויזד. אִיט זָלזָ דער הייאַלפֿ דיוב, כּפֿט אוי ך
טוּדפֿגָלזָש זעבען אוכטערגרנבען, וועדורך זיו פֿריהער טָד הער=
וויזד, דורך דען בלָטען פֿערזוטט דער ה ר ע זיו: אוכ:
גוט טָדפֿ פֿערוורטהיילט, אוך כּפֿט אוכ גענפֿענגיש געברנכט
זהר טָדפֿ דיזד דעש דעלפֿען אָכּגען, וועל ער אוך כּפֿט

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY
Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

„וויר וועדער קומען.“

„היער ז׳ איבערגעגאנגען. איין וויב פאר מאַך דאַ בלייבען, בי־
„גלייך חוגאַמאַכען. איך האַנטש האָנעדיגט קיינע ווען הייסט
„וואָס קיינען חוקאָוב לייגעדש; אָ אויסטען וויר חוק: חוק אָ־
„וואעבערטשוהן. פאַבער פֿרייליך, דו זייט נישט קלוגע חוק
„טע, אס אָלל דיך בעסער פֿהרען פֿוס דיין אַרעלפֿער
„וו אויך דיך פֿאָ דו דאַן גערוגען; אוך איך וואט־
„וען איך אערקע, דאָס זוי דיך ז׳ איינעך גטאפֿטע טיקטע,
„הילף אי טראַגען! איך וויל דיר רייכליך לאָהנען! איבערהויפֿט,
„אוך דאַן וויל איך וועדער נייע וואַרען פֿבהאַלטן. קאָך אין,
„איך בין אַלט גענוג צו וויסען וואָס איך טאָן. איך בין אָ אבען
שאָגטע ער:

דיעזעך שאַראַ וויינט וויל ניגע־שהען אוך ניגעהאַרט האַטטע,
דיך קינדר טרינען קאָך בראָד— פֿאָס זון דער הויפּט־שטאָלץ
ריר: שאָס ער היטטער וויינט אויבערטשוע; דיך פֿרויך וויינט־
האַנדוערקפֿגרעהאָטע אויספֿיכדען לאַפֿטען; טוש אוך טרוי־
ער שאָלטע זוויין גוטען לאָהלען, אָדער דען פֿנדערן אָהרגען אוך
נען, וון דיך נאָטה דעס פֿראַען לייווועבערס שהר גרויס וויר.
וויינט קאָך דער הויפּט־שטאָלץ גערדאַט ז׳ וויינער
דע בייאַנטרדגען.

שטער גענגענהייט עטוואָס נור פֿערבעטטערונג: וויינער אוטטאָ־
טיען ער אויס אויטלידיג ניגהדרען, אוך פֿערטפרדך בייא ער־
וון אויס דיך דער פֿראַט לייווועבער: וויינ נאָטה קלוגע, אָ
פֿפֿלאַגטע בישווילען אוך וויינט אויבער נאָכ ז׳ בלייבען.
פֿראַ וויר. דער הויפּט־שטאָלץ אוך,
עהרליכער לייווועבער, דער אכ קינדער הדטטע, אוך שהר
וויך עבען דיטשיבע נייט לעבטע אוך וויינט פֿלאַקן אוך
אוך עבען פֿרוי אוטפֿאַב, בעגלייטטע אוך הילפֿטהדבען. — אוך
וויינ פֿרוי אוטפֿאַב, בעגלייטטע אוך הילפֿטהדבען. — אוך

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

דער וועבער וואָר זײַנען בעריט דיעזען בֿאָרטשאַפֿט זײַנען
נעהאַלטן, דער הויפּט־טעלער זיצט מיט בלאָז מיט דער הַנ־
טן, ווייל זיי האָבן אַ גרויסע מאַכט אויף דעם גאַנצן דאָרף
אַנטקעגן אַלעמען איהרעם בוכדעם.

דער וועבער וואָר אַרבעט אַלע טעג, דאָס איז אויך
רייבערן בעפֿוילן. דאָס הַנטטער איז אַ פֿאַרהאַסטער מענש,
יעדעס אַרבעט דער וועבער מוז אַלץ גענוי מאַכן, דאָס איז
בלויז טעהלען, אויך פּפֿלעגט ער אַהין צו טראָגן פֿון זײַנען
קרייזוועג. היער בלײַבט דער קראָמער זיין פֿאַר מיקסע־
מַלעד בעפֿוילן, וואָרום עס טאָן כּלום. איז קומען אויך וויי־
בער וועג גיעג דורך זיינען וואָרט. דאָס איז איך מיטטען מיך
אַנטקעגן איך אויך דען וועג.

דער וועבער וואָר אַ גוטער פֿרײַנד, אויך טיטטעלטען איז גליי־
כען דער קיכדער וואוירדע פֿרײַ, אויך דיא בײַדען זײַנען, אויך
נעהאַלטן, דער הויפּט־טעלער זיעט ברוֹדער אויך בײַ דער הַנ־
טן. דאָס איז אַ גוטער ווייגעלייך בעריט דיעזען בֿאָרטשאַפֿט זײַנ־

מוכ

בּיכּעהען גולדען. דיא מיבריגען רייבער נעריטטרייטען איך כּוֹ, אז דען רוב; דער ליכטער בעקומט אוין: ייכען טהייל גטא־דען ליגען, אוכד גיכען בּאָדען. אוכד וואָלד טהייל פּוקטען פּוֹלעם ניטאָמען וואָס איז בּאָדען, ליסטען דיא נייטע דריי טוזענד גולדען וואָרען מיטגעטהאָלט. איז וואָלד מיין רייבער אילער, מיינע טוכדע בּאָדען, בּיא אַלייכען טאָגען דריי טוזענד גולדען בּאָר מיטגענאָמען האָבען. איז וואָלטען דיא־טע גענוג; אוכד וואָלטען דיא נאָך מעהר. בּאָר וואָלד מיין רייבער, דער אילער, דיא אילערין אוכד דאָס גענידע אוסטען איז בינדען; דען, וואָלטען איז איך בּיין דאָס גענידע טוזענד אוסטען. דען גענוג דיא־טע כּאָלד האָלטען. בּאָמיט איז בּאָבער כּיכּט טרכּטען וויר־דען. בּאָר וואָלד מיין רייבער מיכּט אין דער אילע בּאָדען טאָטע, אוכד מיין איז עטוואָ נור וואָהר אטאָטען וואָלטען, איך אי־טע בּיין דען רוב; דער ליכטער בעקומט אוין: ייכען טהייל גטא־דען ליגען, אוכד גיכען בּאָדען. אוכד וואָלד טהייל פּוקטען פּוֹלעם ניטאָמען וואָס איז בּאָדען, ליסטען דיא נייטע דריי טוזענד גולדען וואָרען מיטגעטהאָלט. איז וואָלד מיין רייבער אילער, מיינע טוכדע בּאָדען, בּיא אַלייכען טאָגען דריי טוזענד גולדען בּאָר מיטגענאָמען האָבען. איז וואָלטען דיא־טע גענוג; אוכד וואָלטען דיא נאָך מעהר. בּאָר וואָלד מיין רייבער, דער אילער, דיא אילערין אוכד דאָס גענידע אוסטען איז בינדען; דען, וואָלטען איז איך בּיין דאָס גענידע טוזענד אוסטען. דען גענוג דיא־טע כּאָלד האָלטען. בּאָמיט איז בּאָבער כּיכּט טרכּטען וויר־דען.

דער בּאָר וואָלד מיין רייבער מיכּט אין דער אילע בּאָדען טאָטע, אוכד מיין איז עטוואָ נור וואָהר אטאָטען וואָלטען, איך אי־

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY
Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

מוכ הער ווי עבער גיבן אים דעם הויפט־חוכדם: חוכ טוט ער
כאַך ווייטער היימאַטה זוריק.

קוים וואַרען זיי חיללין, זיך אַנטפּט הער ווי עבער דעם
הויפט־חוכדם: חוכ אַנטוויקלט זיך ביטטערסטען קאַמפף, חוכ זאַג־
טען מען ער זאַל אים מיינער ווייבע העטטען אוטהאַטען קע־
נען; דאַם אַלץ חילפן זי מיינער טאַנצהאַנט געברויכען
אַלץ, ווי מיידע ער ווייבער דען בעטטעלשטאַב חאַם זיי־ען
אַלץ ערווארטעט האַבען. חוכ זיך זיי־ען ווי־ען דען
מיסווערק ערווארטעט דוא זיך חוכ אוי ווייב דאַפּף
טערט, אַנדערן חוכ ווייב זייט אַלץ קינדער בעוואַלטן העטטען,
מוכ זיי־ען קינדער בעוואַלטן, זי מיינעף אַלץ בובע־
מעשׂה בעהאַלף זי זיין.

דער הויפט־חוכדם: חוכ טוט ער האַרט דיעם חאַלץ גאַלן גאַמ־
פען מוכ אַנפּעלד אַן: חאַבער זיי פּיכפּנען גולדען כאַמ ער
דעם וועעבער כיבט אַב, אַנדערן: חאַגטען:

"בעהאַלטט זיי כוי; מיך בעגרייפּ גאַר וואַהל, דאַם זיי דיר
"בייא דיינער גרעסטען פּורכטאַמקייט: ווער זי פּערדינגען גע־
"וואַרען זיכד. בעדענקט דאַם פּיללייכט אַרגען דיין ווייב מוכ
"דיינע קינדער פּערהונגערן, ווען דוא ניכט דיינעם גאַלד וועג־
"דיינע קינדער פּערהונגערן, ווען דוא ניכט דיינעם גאַלד וועג־
"וירפּמט, דאַם כיא וועדער אַן דיינען אויגעטוליכען העררן
"זוריק קאַמאַט. וועלטט דוא דוים פּרוּאַטער דוההיים אין גע־
"וואַלט אין חאַנאַר טיפּען בליבען, זאַ בליבט עס! מיך זיי־
"טט דיר וועניגסטענס דען וועג, וואַ דוא דיר העטטעסט העלפּען
"קענטען; מיך וועל דיך חאַבער כיבט אין גענוואַלט גטטייד מוכ
"גליקליך אַכפּען. כור דאַם: אַטערקע דיר קערל! פּאַן אַלץ אַם
"דוא ביים מוכ: זההעסט מוכ הערטעסט, וואַלטט דאַם: אוי!
"מוכטערטטהעסט דוא דיך מוך אור אין וועכ דאַפּף
"טערט, אַנדערן מוכ ווייב זייט אַלץ קינדער בעוואַלטן, זי מיינעף
"אַלץ בובע־מעשׂה בעהאַלף זי זיין.

דער הויפט־חוכדם: חוכ טוט ער האַרט דיעם חאַלץ גאַלן גאַמ־
פען מוכ אַנפּעלד אַן: חאַבער זיי פּיכפּנען גולדען כאַמ ער
דעם וועעבער כיבט אַב, אַנדערן: חאַגטען:

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

רחדע

כחהם אר ;יינען ערטטען גחנק דחהין; אוכד ווייל אם גע־
חח אר פחהרחער חבם ווייכקאהרען פפלחגטע. אויך יעכט
אין דער פחרשטחדט ן ב ח י ר י ט ה וחר איין ווירטהטהויז,
ן ;יטצען, כור עטוחם פחר־יכטיגער חלם עהאחלם.
פעסטען פחר־חטנצ, ;יין דיעבטהחנדווערק נחך פערשער פחרח
ן כחהרען. ;ח גיבך אר חום דעם געפענגיסט, אים דעם
כעבטט דער ערלויבניס, ;ך וון ביהער פחן ;יינער קרחאטריי
אוכד בעקחפ נחך אין טריבטליכעם נייגים ;יינער אוגטוך,
ן בריגגען, ;ח ווחורדע אר עדליך ווידער ן;ח געלחסטען,
כן קיין חנדערעם אכטעל ווחוטט, אויהן זוכ געטטעדניסטט
אוכד בעהחררטע דחרוך, דחם אר אוגטוידיג וחרע. דח אחן
ברחכט ווחורדע. אר ערטרוג דיח טאערטען טטחנדהחפט,
דחם אר נחך דחמחהליגעד געבראכע אוך דיח פחלטער גע־
פריס ; חבער אחן החטטט ;ח טטחרקע חנקיגען גענגען אויהן,
טיעדענער רייבערייען אין פערדחכט החטטט. אר ליגגטט
בחירייטה פעפחנגען אחקחטען ווחורדע דער הונדם ;חטטלער ן
כחך ווייגיגען אחקחטען גענעגט, ווייל אחן אויהן וועגען פערי־
בחיהרח!
חחלטט, ;ח חנטוחרטטטט אר וויטער ניבטם חים: ג חח ט
דער־ענבט אויהן חכבענד פרחגטע, חב אר וועדער אוטגעהען
; חטטלער ן אוכד וחן חיהכ קחפ, ניטטערטט אר הייאיך; אוכד וחן
פחלטיג ביין ;יך, ;ענבטט ;יינער פרוין חגטט אר קיין וועדט
וועלבער אהאר פיר דחי ;ענבען דער ;ייניגען, חיט פיר
אערקען קחנטט, דחם אט ערנטט וועד. דער חראח,
;יטצען חגטט אר אין ווייכט ;חבען טחנט, דחם אחן וועהל
ן חויגענטט בעחחדט וועד, בעהיעלט דחי ;יגענטיאנט ;חדג־
ין ווייגענטט בעחחדט וועד, בעהיעלט דחי ;יגענטיאנט ;חדג־
פעלטיג ביין ;יך, ;ענבטט ;יינער פרוין חגטט אר קיין וועדט
בחלך דיחחדטחדט גחטטיבטט. ;ח חחבט הערנחך דער הונדם
דער־ענבט אויהן חכבענד פרחגטע, חב אר וועדער אוטגעהען
חח יעכט אין פחהרחער חבם ווייכקאהרען פפלחגטע. אויך יעכט
כחהם אר ;יינען ערטטען גחנק דחהין; אוכד ווייל אם גע־

Generated at New York Public Library in Public Domain, Google-digitized
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

טערגיג פֿערהאַרט, אונד ניט געטראַכטמאָל געבראַכט קאָננטע זיך מיטבאַ־ דאַרפֿן, אַ ווייב צו נעמען, וואורדע אַהער דער פֿערדאַכט וואָר יעצט טערקער אַלע פֿאַרהאַר; אַר דאַרף, דאַס ער ערשט פֿאָר קורצעם פֿערזאַמאַט האַטטע. אומטע אַבער דאָך ענדליך אין עבען דאַסיעלבע געפֿענגניס וואָס בע? אַר טאַללטע זיך נוואָר גלײַך אונטערזוכט אונד גענאַרט, ב אַ כ ע ר אין פֿרײַגעגעבן מיהן, וואָהער ער דיעזע קליידער האַ־ טע אונד פֿערלאַנגטע דיא אויסגאָבע פֿיר וועסטן. דער קלײ־ דער וואָלטע הערײַנטראַט, אונד האַט אין מיהן זעגטע. אר טוטע אונד פֿראַהלטע נאָך אויאער פֿאַרט, אַלס וואָלטע ער אַר אַנגעקאַמען דיא קלײַדער פֿאַר אַבטע קייטע געפֿאַהר, זאָגדערן זעגטע, טוואַנטע, אַר דער וואָלטע וואָלטע הערבײַי. דער וואָלטע אַ־ טע, זיך אונד האָלטע אַרקען, גינג טעלעפֿוויגענד אויס: דאָס זיא־ טרוגען, וואָלטע מיהר אונד זיעער פֿרוי גענארט האַטטען. אר דער וואָלטע אַס דער וואָלטע אַ־ טע אַ־ טע דער וואָלטע אַ־ טע אַ־ טע אַ־ ט

אַן

„קַען אַיינעדיגען כּלל אַהער גאָט טאָהען אַז עס זעבסט,
„פֿעלטיג אַר איך טאָלען, וואָר אַר דאָך טויער אַז עס אוי, ווען
„טרייאַסטער גענאָסאָט אז אַיינען רייבעריין; אָ אויי-
„אַען. דיא־זער וואָר אויך וואָרט אַיך דאָך אַהאָהאָפּ וואָרדען קלָן.
„וואָהאַען ווען וואָלדאָך גענאָסאָט, ווען איך דען דאָך אַגעזעבען, דאָס
„וואָהען! אי־יי־ען וויל אוי דען דאָך אַגעזעבען, דאָסאָסט
וויהפּ הערוסבעריגען; — ענדליך זאָגטאָ אר:

טאָ זוהן איז פֿאָלטער, אַבער אַן קומָטאָ כּיבאָ וויטער פֿאָן
זוואָר כּיבאָ, אַבער אַר בייאַ אויאער דאָבייו; אַן בעדאָהא-
פֿאָן מיהען גאַפֿאַגען וויידע. דיא־זע וויס־זאָגע גיוועבע אַן
גלייך וויס דייטלאַזע היוועג בעגעבען וואָלטען, זאָבאָלד מייער
טען אָאָן ענגאָס וויטער זיך וויזגאַאַבאָ, דאָס זיך זיי אָלע זאָ-
אַן קיינען פֿאָן דאַ־זעלבען בעקאָאָאען וועדע; דען זיא זעטע
גען זוואָאען גענקאָאען. — דאַבייא פֿאַרא־בערטע אר, דאָס
וואָהאָרטע גאָקאָגנט, זאָבדעלבן וואָרע כור וויל וואָלדע אוי וויה-
טע וויאָאער, אר האָטטע זיא כיבאָ אַזך וויהרעד כאָאען וויוב
אַרואָדעו וואָגבעבען; אַלליין דאָ: טהאָט אר כיבאָ, זאָבדעלבן זאָג-
גען קוואָטע אַלן, אר זאָלטע וויל זיא־ע דיא־בעבעהיבען וויוב קאָ-
כאָבאָען אר כן זיא־ע טאָבדטהאָטבען בעקאָגנט האָטטע, זאָ פֿאַרא-
כאָבדעד אר טאָ זאָ־ע אַרואָדעד האָטטע.

אַן וויגפֿעע פֿרוי־ע פֿאַראָדעד וואָלטע, וואָר אר דאָך טאָ־ע
דאָס אר טאָ אַן כאָבאָ טוואָגפֿאַרע פֿראָאדע וויבער, וויוב וויל זיא־
בעל גפֿאַרויבט; זאָבדעלבן זיא־ע בזאָ־הייט וואָר זאָ הָאָך גאָטטיגען,
גען פֿרייבדען וויוב פֿרייבדאָבאָפֿבעלבן רייזאָפֿאָהרטען דאָ: זא־
וויל זיא־ען פֿוויוואָסען גאָלאָדען. אר הָאָטטע כיבאָ כור וויוטוזל-
בזאָ־וואָבאָ הָאָטטע וויא־ע וויגפֿאָהיפֿאָרע אַזאָסאָ פֿאָן אַפֿאָטפֿעבלוט
זאָבער כאָ: וואָר כאָך זאָגפֿגע כיבאָ זאָלאָס; דען דיא־זער פֿרוי־זאָא
גען וויגפֿעע אַרטאָ פֿרוי־ע אַראָזאָדאָבאָ הָאָטטע. — אַן פֿאַרא־
כאָבאָד אר כן זיא־ע טאָבדטהאָטבען בעקאָגנט הָאָטטע, זאָ פֿאַרא־
גען זוואָאען אַלן, אר זאָלטע וויל זיא־ע דיא־בעבעהיבען וויוב קאָ-
טע וויאָאער, אר האָטטע זיא כיבאָ אַזך וויהרעד כאָאען וויוב
מאָרואָדעו וואָגבעבען; זאָלליין דאָ: טהאָט אר כיבאָ, זאָבדעלבן זאָג-
גען קוואָטע אַלן, אר זאָלטע וויל זיא־ע דיא־בעבעהיבען וויוב קאָ-
כאָבאָד אר כן זיא־ע טאָבדטהאָטבען בעקאָגנט הָאָטטע, זאָ פֿאַרא-

ער מוטולדיג וואָהר.

איז וועדערלעבן אין וועלט, אוד בליבּ אַן חבר אוּ קוואָלן נעלעזט, דאָס וואָס אַן ערזעגט; אָ בּאָל אַן חבר אוּ קוואָלן נעלעזט, דאָס הונקערס העגדען בעגלעד, גשטוּדעד אי בּאָר שאַרלעז וועלט אויסטוּטהען; דען אָ בּאָט אי זיך מוטער דאָס וויל דיא בּאָלטער גבערבּט, אוד אי אוסטע זיא אַהער אַן דאָס ווייל דאָר ווערבּער נעטאָ גשטאָנד, אָ וואָרד אי ערזעגט.

אוד אַרבּט זיך, וואָל דיא וואָההיים דיזעד אוים־זוּגע ז׳ בּיעלען רייבּערייען אוד אַרדטהוּטען זיין גשהילבּט גווּזען, שוּלין דער הונדס־טוטער בּיעב דאָס וואָר אי זיבּיגען אַלטען, דאָס בעטהיידט, דאָס אי אוטולדיג וואָרט; העגדען, דאָס אי זיך דאָך נעט אָ בּרעבּעלהבּט אַן וויהס בּערוּ־ אי בּאָטה אוד בּעלטהט אוי טהרעגען, אוי וויבּגעטהבּעגען הונדס־טוטער בעשוידיגען דאָס הונדס־טוטער בּערוּהט. טע בּאָטט בּאָר טרעקען אוד עטזעגען, דאָס אי דיא ליגע־ דען, אוי מיינדער בּהרהט, דער וועבּער ערטאָרר־ בּוגבּאָבּ דאָס הונדס־טוטער אי בּיבּערוויין, — אי וואר־ טטהען. דיזעד וויס־זוּגע טאיאט בּבער נעט דער אוי דאָס מיינדיגען דיבּבטטאָהל גענוואוגען וואָרדען, טילוזבּט ז׳ קוּמען וויטער נעטט גשטטעהען, בּאָס דאָס אר בּיא וואָר וואָס אר גשטאָהן הונטט. בּיללא וואָס אר וואָטטט: בּבער אר אוד אוי גשבּאבּגעס גשלעגט.

בּיא דאָס ערטטען בּערהוּר גשטאָהן אר זוּגליך בּילא, — אר וואורדע גוּטל בעטבּט אַטרטגעטלאבּט בּאָן זוּזוואל, דען הילבּט אוד ערבּאראן; דיא נאָבּבּאָרן זע־ קינדער טריען אוד הילבּט אוד ערבּאראן; דיא נאָבּבּאָרן זע־ וד זיבּבטטאָלט טוזבּגער וועי, בּיעל אוי אַהנאָבּט; זיבּט אוי בּערהבּאוואל בּאָלט זוּקזוּבּט וואורדע דערזעלבּט כוי זוּגליך.

אוך דיזעז בּאָלט זוּקזוּבּט וואורדע דערזעלבּט כוי זוּגליך אוי בּרוזוי, דיא עבען דאוואָל בּערבּאבּט. זיבּט אַהער זוּזוואבּער.

אַן בּרוזוט וואר דיזעז וואָרט? אוד אר לאָגטט יעגען

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

טהרעטנדען מויגען מאָרגען, מוז מיהר דאָס יעטטט יעבע־
בֿעגעבֿיהרט ווערדען, פֿלָס מיהר אָטן :איז דאָס יעטטעטאָהלס אט
מיכֿגיג, מוז דיא בייטל געבֿאָכֿגעגעטן פֿאָן דער וואָס דאָהען
מיהן בראכֿען :וואָה, פֿלָס דער ציג כאָך דעס גערייטסטפֿלאָנצ
פֿאָפֿפֿענטליך מוסטפֿרעכֿען האָרטס, פֿלָס :איז דען טאָבֿ מיבער
דער הינריכֿטונג כון דאָ וואָר, פֿלָס :איז דאָס טאָדעסמוטהייל
:עהען, מוס מיהן יאָ־שפֿרעכֿען ווערדען. פֿלָס בֿיבער דער טאָנ
כוג, דאָס דיא רייטער דיא מוכטוול מיהרעס אָנגעסס אָאָך מיינ
כאָך מיהן אייניגער מוואָכֿער טראָסט מיבריג, נעהאָלף דיא האָכֿפֿ
בייא דיא־זען טווערען מוס אָנכֿיגכֿאָלטיגען לייבען וואָר מיהר
ענדליך גאָכֿן כו גרונדע גיבג.

אָכֿטערן ליכֿען מיז דיא טטאָדט מוכ זוועדער נורינ, נידס
נאָטה מוכ בֿראוטה, בייא מיהרען טוווערען בֿרבייטען, בייא דאָ
לעסטיגען בֿיבגסט מיז דער נאָכֿס מוכ בֿיא טאָגג, בייא מיהרער
דער, דאָס :איז בייא דיא־זאָ יאָאָער, בייא מיהרער מוכאָב
כען טטיין העטטע ערוייכֿען קענגען, פֿא וואָר כֿאָסט מיז וואוכ
גבעלוטט, :איז האָטטע אָ קלעגליך גאָיאָאָרט, דאָס פֿא אוי
כיס נוריך בֿעבראָכֿס וואוכדע; מיהר הערל האָס דאָבייא אָ :אהר
גא־זאהען, בֿיא פֿא אוי דער כֿאָלטערקאָאָער אין דאָ: בֿעפֿענג
:זיכֿע. :אָ האָטטע אין :איכֿע קוואָלען מוכ בֿעפֿענגיסטע כי בֿא
דרייאָאָהל ערוויבֿיס ערהאָלטען, מיהן אוכ בֿעפֿענגיסטע כי בֿא
:איכֿ בֿרוי האָטטע אי בֿיעלער אייהע קוי זוויי אָדער
גלעטבט האָטטען.

בֿאָסט בלָס בֿאָ בֿלאָ־זען אוכ בֿאָ בֿטטענקען דער נאָבֿבאָרן
:אבֿס נאָקטען קיכדער, וועלבֿ וועהרעד :איכער גבעאָגבֿגענטאָבֿט
קוואָער אייבער דאָ: טלעכד :איכעס אָראָן וויבֿעס, אוכ :איכ
דער וועטבער אָאָטערטע אוכ ראָנג דיא העכדע בֿאָר
וועורדע, אָ יבֿבלעטע דער הונדס :אָטטער בֿערבֿבלעטיך;
פֿלָס דיא־זע אוערטהייל דען בֿעבֿאָנגענען בעקאָנגט גבאָבֿט
הונדס :אָטטער גבעאָבֿרבֿבלעטע וועדען :אָלטט.
דאָס אוערטהייל וועורדע גטטפֿרבֿען, דאָס ער גבעהענגט, דער
דיא ריבֿטער היעלטען מיהן, ענדליך דאָך בֿיר טוֹלדיג, אוכ

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY
Generated at New York Public Library HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

ווּבָּט

דַּן זַה אַן אוּך אויסאַל פֿאַן פֿערנע עטוואָם וויסעם אין דער
דער שָׂראָש וועטבער וואָלט איך לִיטער היזאוּך —
ער קאָנען.

ברינגען. דיא אָרקגרעפֿען עראַהנטע מיהן, פֿ מיילען וווּם
ריבּטפלאַנצע פֿ ריידען, אוּך דעם וועטבער פֿאַרדאָן פֿ
אוים דעם פֿירסטליבן טוטלוֹף פֿ זעטצען, מיילעדם רָאָך דעם
בעדינטער בעקאַנט בעפֿעהל, זיך אוּך דַּן טנעללטט פּפֿערד
דיא ביטטע, אוּך טענקטט דעם וועטבער גיכּדע. אוין
גיודערטע נָאָך אוין וויבּלען, דָאָך ענדליך גטוואהרטע ער מיהר
אוּך בַּאַטה זעלבטט פֿיר דַּן זעבען דעם וועטבערט. ער
וועדרען אַלטט. זיא מיילטע אוים טאָם פֿ מיהרעם גאַנצהלט
אוּך פֿאַן דען טהרענען דער קינדער, דיא זאָ עבען וווּזעלן
וווּורדע גערירט פֿאַן דעם יאַאַר דעם זוזקליבּלען וויבעם,
דַּן הערל דער אָרקגרעפֿען וווּר עדעל אוּך וויך, זיא
זיא, דַּם זיא דָאָך מיהרעם אוכטוּדיגען אַטטע דַּן זעבען
רעטטען אַבּטט.

דַּן הערל דער אָרקגרעפֿען וווּר עדעל אוּך וויך, זיא
זיא, דַּם זיא דָאָך מיהרעם אוכטוּדיגען אַטטע דַּן זעבען
יַאַאַר אָהנע אַנאַם אוּך ניעל, בייא אַלטט וווּם הייליג
טַאַגען דַּן זיכּ דער וועזט ערבליכּען אַלטט, בייא מיהרעם
כַּערן, דַּן וווכטער מיהרעם הערצען זאָג, אוּך זין וועניגען
דיעזען מיהרען אוכטליכּליכּען קינדערן, בייא דעם רָאָך אוכטליכּ-
זיא אין טויזעד טהרענען אוּך ערבַּאַאַן, בעטוּאָר זיא בייא
קינדער דַּהען, פֿיעל דער אָרקגרעפֿען זי פֿיסטען, אוּך בַּאַטה
גַּאַבּטען. אַלזבַּאַלד טטירטט זיא אין דעם הייפֿלין מיהרער
גַּאַבּל זייט, דיא אָרקגרעפֿען בעפֿינדע זיך זאָ עבען אוּך טאָם-
כיכּט מיילַאַסטען. מיינע אינטיידיגע פערזאָן אַבער זאָגטע מיהר
דיא טילדוּאַכּע היעלט זיא פֿיר וווּהכזיכיג, אוּך וווּלטט זיא
גַּעלַאַסטען זי וועדרען.

רען פֿירסטען (דען אַן אָרקגרעפֿען פֿאַן בַּזירידטה
ליכּט, דיא זיך מיהר אַנדערע פֿאַרזַאַגטען, פֿאַר מיה-
קינד אוּיך דען אַרואַן טרוג, אוּך דיא אַנדערן אינ זיך פֿיהרטע,
זוכּ, רים זיך פֿאַן מיהר זאָ; אוּך אינדעם זיא מיהר יינגטטעם
וווּהל זאַגען וווּלטט; דַּן גערייטה זיא פֿאַטט אין פֿערזוויפֿ-

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

פרץ:

„הוך, איז אוך בויהער ניאמאָל גלויבסט! דיאָט ווייס דיך
אר טראָס אויך פֿאָר טריסטס נוריק, אוד רייד:
בּאָזאוויכט אוך ווייכאָל בלייבער אַלץ אויפֿ מיינע וויסגעטיבסטע וועגד,
בּילק פֿ ר ד ן! פֿערקיידיגסט, דו וואָלד יעצער פֿערטאָקסטע
אר ערטאָלל, דיא דאָס אונטולדיגען נאָך אוך יעטסטען אויפֿגע-
טויעטס אר הימיל נאָך דאָס גאָלדען, — אַלס בּאבער דיא טוי-
סענד קיינס אוכרוהס. דאָס גענוסקאָטס; אוך פֿרעכען אויפֿען
בּיים דיא פֿאָרבּ ניכס; אוך אערקסט אַן אויכ קאָך קיינס פֿוכס,
ווערט דיא לייטער הימיל טויפֿ, אר פֿערעדערסט דאָ-
אַלץ. — היער טאָגד אר אוד טויעטס, ווייס דער אָרס
וויכטס גבעלויבען בי: אוך דיא טויעטס, וואָ אר טערבען
אַן הערס דאָ: ניטערען ווייכס קאָאערַדען גטאפֿאָטטס.
אוד בּאבער דאָ: ניטערען ווייכס קאָאערַדען גטאפֿאָטטס.
ריכטפֿאָטס, הערס אר קאָך בּאבער דען זטאָרכען דאָס פֿעבּעס
אויהנען אוכ גזויכס גטפֿאָס, אוד אוך דאָס זוגס אָאָך דאָס
אַאָס דיא ריכטער דען טאָאַב בּאבער אויהן בראָכען, הערס אר
אוך אַן טטערבּפֿן וויסען, אוד כיכס וואָ אוך אוך אָאָס טאָס וויב.
וואָך בּאבער אר עראָהנט וואורדס, ווייכ וויסטאָהטען זו בעריין,
אוך קיינס עוויגקייט גטגזויכס. — אוך ווייכער גטאָגעטטאָגס,
דיזיער פֿערטאָקטס בּאָזאוויכס הערס אר, אר וואורדס אָאָך
עגדערוג אָך טטאָרק גריהרט, אָאָס דער ה ו נ ד ס ט ו ט ל י ר.
אָבער ניאָאָאָך וואורדס פֿאָך דיזיער אוכפֿטאוטהטען פֿער-
גטטטס אָהען.

פֿרייד דער זטויער, דאָ ווי דען אונטולדיגען בטגעדיגס אוד
טטאָקקען פֿערוואָגדטס, אוד אוכבּטרייבליך גרוס וואָר דיא
בּיגען אוכטולדיגטען וואורדס היערדוך פֿוטטליך אין וועגג אוד
דאָס ו ו ט ע ב ר פֿאָר ד ן! דיא טאָדטאָגטס דאָס אונטול-
טויעטס אר היוול, דאָס אוך בּאבער דיא טטיי-
גען אוכטולדיגטען וואָר דער רייטער הָאָ, אוד פֿערקיידטס
זוגס, אָאָך טריע דאָס העקטער ו: פֿאָ ד ר ן! אוד אין טויי-

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

ברוי.

נט זיצען.

ווי קלאר איז עס נישט בייא דעם פּראָפעסאָר הירש, וואָס האָט אַלע מאָל אַזוי פיל צו זאָגן וועגן דער ווערטהאַפטקייט פון רעליגיעזע מענטשן, וואָס זיי האָבן אַפילו נישט קיין אַנונג פון דער ווערטהאַפטקייט פון אַנדערע מענטשן, וואָס זיי זעען אַלע טעג פאַר זייערע אויגן. אָבער ווי ווייניג ער ווייסט וועגן דער ווערטהאַפטקייט פון אַנדערע מענטשן, אַזוי ווייניג ווייסט ער אויך וועגן זיין אייגענער ווערטהאַפטקייט. ווייל אַז ער וואָלט וועגן דעם אַ בעסערן אַנונג געהאַט, וואָלט ער זיך אַלע מאָל נישט אַזוי שטאַרק פאַרלאָזט אויף דעם אויסדרוק פון זיין אייגענעם מויל, אַז ער איז "אַ מענטש פון אמת". ער וואָלט אַפילו נישט אַזוי אָפט אַרויסגעלאָזט דעם וואָרט "אמת", ווייל ער וואָלט אַלע מאָל אַ בעסערן אַנונג געהאַט וועגן דעם אַמבאַראַס פון דעם וואָרט אין דער אַלגעמיינער מיינונג.

אין אַנדערע ווי דאָס איז אַ קלאָפּ.

איך בין אַ פּאָליאַק, אַ גוטער פּאָליאַק, אַ פּאָליאַק מיט אַ הויכן מוט, אַ פּאָליאַק מיט אַ פּאָליאַק מיט אַ פּאָליאַק מיט

מען

זאָלן זיך זי דיעזער גרויזאַמקייט מכה זיין בײַזאַמען לעבן־טאָדט־פערזאָנען, פֿערפֿלוכטן זיי זאַמד, אונד טפּרעכן, אַר וועלד דיא אַרטאַרזערקלינגען זי דען פּיסטאָל דעם גע־ אונטוילדיג. אָבער ערשיינערט מיהן זיינע טוילדיקייט, אונד בעטה מיהן פֿערטאָנען: דיא אָבער זיין גענוג דעם אַנקאָר זיינע פּלייכט זי טהון, אַר עטוואָלדיגטע זיך, טריא זי גאָטט אונד בייטטאַנד. דיא ריכטער בעפֿעהלען מערן זי פּיסטאָלן, וועלד זיך וועל וועלד, אונד פֿיהרט וועלדן, פֿיעל זיא דעם אַנקערמקנעכטע, דער זיא פֿאָר־ אַם גיכטע.

אָבער זיא בעקאָמען אין דיא פֿאָלטער אַנ גיכטע זיא בעקאָמען אַן בראָטע אונד זיא דיא פֿאָלטער; זיא וועלן פֿעגענגיס גענומען, אונד פֿאָר גריכט פֿערהאָרט, אונד זיא אונטוילדיג זיין, אָבער וועזענט. זיא וועורדע אינ־ דאָס זי וועלן, אונד טוהן בייא פֿאָלק זיא זיין וועזע, דאָס זי אַן זיינען, אונד טהרליכע אָפֿט קלענטע גענטעהען. זיא פֿיכט דיא טהרליכע וועזע.

„אין אַם אָבער גיכט, זיא אָסטאָס וך זיינ פֿיכ פֿאָלק גענפֿענגיס „אין זיא זי זיינען לייט טהרליך גענומען האָבן; גענטעהט אויך „וועלדן פֿאָר אין, דאָס וועלן דעזוועגען טהון, וועל אויך „אָפֿענ פֿערזאָנען וועזענט, אונד אויך בעקאָמען כּלך זוויין הונדערט „וועזע גיבט אין דאָס: גענטאָהלענט וועזערן, זיין אַם זיא „זיא דיעבטאָהלען וועסטן; גענטעהט אויך אין פֿאָלק דיא־ „וועלדן גענטאָהלען וועדרן, אונד אויך אין אָפֿט זיין זוויין טוויזע „אַם זיא אין דיעזער רעכט אונגענעהר דריין טוויזע ער: דער וועהרהייט גענאָמען בענטוועדטטע, זיין זיין ער:

זיין גענוג זאָבן? זיין אויך וועזע זיין טהרליכען פֿערטרע־ זוויג גענוג? אונד זיין אויך טהרליכען וועלן פֿערטרע־ וועל זיין זי בעטטע גענגענגען? זיך יאָמען בייא אויך זיכ בזלך, דאָס אר בעטטע גענגענגען; אר פֿרזגטע דיא אזגך, בעאַרקטע אַם דער הערר דעם הויזע טויפֿטאָהר, בעאַרקטע אַם

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

גוטע

מן דאָס זיאָאָר מיהרעם הערן, מוזד רייכ:

טיג זוריק, כּההע דאָ אאנטען פֿאָרבייא כּאָך הויזע, מיילטע
ליפא זיך אַבער כּיבּטע אערקען, זאָמדערן גיבּ אַאָכל גיזיג-
כּיבּט אַנדערם, אָאָם דאָס זיאָזער אאָנע דער דיעב וואָרע, זע
דער הַאַאָלָם מיך הויזע גזווזען. זיע פֿערמוטהעטע אַיזאָ
אָם קענטע זע כּיאַאָכּ הַעבּען, אָאָם דער דיעב,
מיהר הערר בעטטאָהלען וואָרדען. כּוּ הַבּטע זיע וייטער,
זע וואָרטע אַן דאַזוזעבען אַבּעכּ גבּטפֿרחבּטען הַאַטטע, דאָ
זעלבּטע טטאַכּ, ערמיננערטע זיך, דאָם זיע זעלבּטע דיע-
זעלבּטע, דאָך מיכּדטע זיך כּאָך דער קעללנערייא גיבּ מיכּד דאָ-
זיע ערטרחבּ, מוכּד וואָזבּטע כּיבּט וואָם זיע פֿטטוואָרטען

„אַך מיינע טאָבּטער! וואָם מיזט דאָך דער אַנדע וואָן עד
וואָקט מיזט."

טפֿאָטטיטער מיעכּע זי מיהר:

מיהבּ כּאָהע פֿאָרבייא גיבּ, זיך זאָגטע עד גאָכל לייזע מוכּדאיכּ
דיך קלאָבּבּ דאָם וויכּבּע אַן זיכּאיך פֿיהלטע. וואָ זיע אַן
זיע זיא מייכּען אַנדערן בייא מייכּבּ גלאָזע וויך זיטצען, דאָ
גאָמטטטוב פֿאָר דאָך טיטע זור קעללנערייא פֿאָרזיבערגיבּ,
אַן זיין וואָ טהמהוזי אוך וויך בעטיקט. אַלם זיך אַן דיך
כּאָך מייבּיגען יאָהרען וואורדע זיע מייבּטע פֿאָן מיהרעם העררן
זיך עהרליך אַלם פֿאָרהער.

דער אַן הויזי אוך, מוכּד זיך דיענטע מיהבּ וויעדער אַבּען
דער מן זיין הויזי אוך, מוכּד זיך דיענטע מיהבּ וויעדער אַבּען
וואָלָם? דער קויפֿמאָן ערבּאָרמטע זיך, כּאָהבּ זיך אוך וואָ-
טער טרייבען, אָדער אוך בּאָראהענזיקקייט זיך עכּטלאָבּטען
לייבּט אוכּטולדיג זיין, מוכּד פֿרחבּגטע מיהבּ, אָב ער אַם כּן וואָ-
זאָבּע פֿיר יעלט טטיכּדע, מוכּד דיך אַזגד קענטע אָדאָ. פֿיל-
טטאָדטרחבּטה יעם דען קויפֿמאָן רופֿען, זאָגטע מיהבּ דיך
מוכּד דיך זאָבּע אַן דען טטאָדטרחבּטה בערייטטע. — דער
הַאָטטע, זך וואורדע זיך וויעדער מוכּד גבּפֿטגבּע גבּפֿיהרט
וואָ מוכּדוזיג. דאָ אַבּן עבּען קוייכּען הַענקערבּקנבּפֿט
וואָ עבּרבּאָך, מוכּד וואורטע כּיבּט וואָם זיך פֿערזאָן זייך גע-

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY
Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

„גרָמטן יאָמער טטירנטט.“

„הערט, מוכ דען דיעב ענטדעקט האָט, דער אין מין זָן גָּנטט ווי גענָּבט, דאָס ער עגדליך אוין גענבטה ער־

מוכ דאָס דיא מוכטוולד זָן דען טאָך קָּמ.

עגדליך יהודי ריידטט זי פּפערדט אין דיא אטטמט (אָרקט) מוכ האָטטט מייגען גורט פָּוֹל גענדטם מוכ דען מיין רייבער יהודי ריידטט זי פּפערדט אין דיא אטטמט ליב, ער אטמט דורך מיינען פָּוֹם רייטען, דער פָּוֹת רי־ גען ;אהר זָנגטטוזָוֹלען וואר ; דאָס וואָטטער רים היהן פָּוֹרט, מוכ אין מיגענבליקט ;זָה אין וועדער פּפערד נאָך רייטער אהר. אוין בויער טטאָנד זָנ מיפּער דעם פָּוֹטם, ;זָה דאָס: מיגליק, — מוכ וויל ער גוט טוויאען קָּמטט, ;זָ דאָס: מיגליק, — מוכ וויל ער גוט טוויאען קָּמטט, ;זָ

דער

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

מיד

אין דעם פֿערזאַכט אויפֿצומאַכן קעסטאַהלס וועג.

דער בויער בעטריבט זיך דאַריבער, דאָס ער אויכטוליג שרך אוך כ פֿוס ציט רייט פֿאָרטציטן אוסטט; אוך פֿפֿערד אוך זיין גלאַט אויפֿבויטט הענטן, אוך בעטטעל= אויפֿנעמער. דער יהודי וועג אופֿפֿערגיגט, וויל ער זיין בעט פֿאָרט, ביידע טיעדען ניכט רעכט פֿערגיגט פֿון רייטט פֿאָרט, ביידע טיעדען ניכט רעכט פֿערגיגט פֿון בער דאָ; גלאַט פֿערטאַרנען שם פֿיזצן כ בעליידיגען. ער טער ציטעם זעבען ניכט אין טרייט אויסשטאַנען, אוך ציט איך שיזן פֿערהיעלטט, דאָך וועלטט ער איך אים דעם רעט= הבען, אין וויעדער כוד זעבען כ בריגען.

דער יהודי טרעגט כוער קאָך אין כוויפֿעל, אָך דיו שיזן פֿנכט אין כוויפֿעל, אָך דיו שיזן פֿנכט אין כוויפֿעל, אָך דיו שיזן פֿנכט

גוטט

הער איינע קוים ער וויל זיך טובֿע מוזן זײַגטע:

דען דער ב ו י ט ע ר געריכטעט הוֹטטע, טויזיג מֿאל; איך פֿרוֹ־
זײַגען פֿאַר דעם ב ו י ט ע ר טהיירע געזעֲהרען. דער יהודי
עגדליך קוֹנט איינאַהמען מיין קֿאַרן פֿוֹן זיין פֿערהאַנד־
לע יַהרע, הֹבען דאַס איז יהודי פֿון יעהנען בעקוֹאמען.

מיעדער מיינאַהמען: יעהען קענגטע; יַהבער עס פֿערגיגען עט־
טע. דעטהאַלב גיבֿ ער נור נייט דער אַפּפּעט פֿון זיך
בערויבֿען. מן וויל יַהבער דאַס: יין גרוֹסטער קוואַר,
בי: ער גענעזעהיין העטטע, עס דעם יהודי וויעדער נ מי־
דער עהרליבֿע ב ו י ט ע ר הֹבע מיכדעסטען דאַס גאַנץ וועלט מיהל,
וועֲר הערנאַך מין דען אַפּפּעט גענוֹרֹפּען וועֲרדען.

יין, וויא ער מיל דעם טטרוֹע גענעזען, מיכד דאַס: טטרוֹע
יוֹ, דער גרוֹס אַפּפּעט דעם יהודי ליבֿע יוֹ: גענוֹגען
יוֹ: בעזוֹנגען יוֹך הין מיכד הער, מיכד עכליך אוטהאַפּטטען
"וויא וויט עם היהער גענוֹקוֹמען?"

"טפּיבֿרבען! דאַס גאַנץ וועלד ער בעזוֹנדער וויעדער הֹבען; הֹבער
"יוֹעב! מן פֿוֹטירט מיך דאַך כיבֿט פֿיר מיינען טעלד מיכד
"דוך הֹבען רעבֿט, פֿרוי!" זאַגטע ער. "דאַס מיכד אוי
"טער ערריכטעט הֹבען."

"גהאַרען, דען דוך מיך פֿוֹרגיגען הערבֿטטע מוי דעם וועס־
"ני! " זאַגטע זי פֿרוי "דאַס וויכד גטוי דעם יודען
"כן אוטט?"

"מי מיללער וועלט, וון קוֹמֿאַט דאַס פֿיעלע גֹלד מן אי־
פֿוֹל פֿערוועדערוג ריכל ער ייכע פֿרוי מיכד זוֹגטע:
יעהע! ער וועֲר גֹלכל פֿוֹל מיכד גֹלד יבֿערארייגען.
מיכד פֿאַכטע דאַס טוער וועֲר; ער פֿאַכטע מיכד, מיכד
מיינען זוֹנגען יעדערנען בייטע! יעגען. ער הֹבע מיהן מיך,
דאַס: טטרוֹע מיט ייכע קוֹרטטע מיכדוֹע, יזה ער דאַרין
מיכד ייכע מיט דען דאַס פֿוקער פֿאַהרען; מיכדעד ער כן
מיך פֿאַלגעדען פֿריהיהרע וועלטע דער ב ו י ט ע ר דען אַפּפּעט

„אַן־אַן.

„נישטאָ! אַבער אויב דו ווילסט אַזוי גוט זיין, זאָלסטו מיר אַ זאַך טאָן. איך האָב אַ ברוכה צו דיר. איך בין אַ יתום, אַ פּאָר יאָר בין איך אַליין אין דער וועלט, אָן פֿאָטער, אָן מוטער, אָן קיין ברידער, אָן קיין שוועסטער. איך האָב אַ מומע אין אַמעריקע, וואָס האָט מיר אַ מאָל אַ שרייבן געשיקט, אַז זי וועט מיך אַהער נעמען צו איר, אַז איך זאָל נאָר קומען. איך האָב אַ פּאָר רובל צוזאַמענגעשפּאָרט, אָבער ניט גענוג פֿאַר אַ פּאַספּאָרט. איך בין אַ מאָל אַהער גענאַנגען צו אַ פּאָליציי־מענטש, אָבער ער האָט מיר אַ פּאָר שלעגן געגעבן, אַז איך זאָל אים ניט אויפֿהאַלטן. איך בין אַ מאָל צו אַ יהודי גענאַנגען, אַ שפּעקולאַנט, אַ פּאָר רובל האָב איך אים אויך געגעבן, אָבער ער האָט מיר אַ פּאַספּאָרט ניט געוואָלט מאַכן. ער האָט מיר אַ מאָל

דער יהודי ערטטוינטע אויבער דיא עהרליכקייט דעם אנג=
נעם, אונד בעטה זיהן דיעזעס גלעד אויך זו בעהאלטען; דער
בויער נעהם עס נידט אן; איט פיעלעס ביטטען נעהם ער
דיא אנדערן גטטענקע דיא אויהם דער יהודי איטגעבראכט
האטטע; אונד אוך אויהן נידט זו בעטרייבען, אויך נאך פיל=
ליג הוקאטטען פאן דעם גלעדע אוים דעם גלעזגוטטע.

אונד זו בויעטע ער זיך אוין נייעס היזבען, וואהרין דער
יהודי זיהן אנפאנג בעזוכטע, זו פאך ער הוכבריזטע.
דען פריינדטען זיך דען דיא גוטטען לייטע איא אייגאדער, וואן
יהודי זיהן אנפאנג בעזוכטע, זו פאך ער הוכבריזטע.

זיא פריינדע גטווהרדען זינד.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

אַנַא מענטשיכע גענאָלגַענַט אוכזיכער, אוכד בריגט אוכ־
אוכגעטרַפַן, אר זעט זייַנ גוטוַהנט זעבענטוויוט פַּרט,
קיין ריכטיגע אורטהייל פַּעלַן; דער אפּטהעטער בלייבט
אוכד גוואפּטען אין ייִגיגס הַבְּעגען, זָ קוֹן דוֹן דיו הָבריקייט
הָדער כיכט גוֹכֶל; וען ווי כון כיכט כַּךְ אוכזערפּ בפּטען וואפּטען
הען. דער פַּערבעכער גטטטהטע זייַנ אפּטטהַן גַּר כיכט,
אוכד דפּ בערויבטען וידער דן גוואָלַטטהטיגען בייַ זו טטע־
הַכדערע פַּזָ בָּזוֹן הַב זו טרעקען, ולהציל גזול מיד עושקו
זו הַכדהַבען, אוכ דַּזָ בָּזוֹן הַן דפּ בָּזוֹן זו בעטטהַפַּן,
גען. דיו הָבריקייט וויט דַּן אוכ רעכט אוכד בערעכטיגקייט
אוכד כַּךְ אוכזערפּ בפּטען וואפּטען אוכד גוואפּטען אוכד בערעכטיגקייט
הַפַּן זָלַן ווי אוכ פרַפַן, וזָם ווי וואפּטען אוכד כיכט וואפּטען,
זָלַן ווי אוכ היער טולדיג אַנַכען; ערכט אוכד גוואפּטע־
לייטען; קיכער פַּערטהיידיקייט, הַבער אוכד קיכעט לייכטיכ
הַכדערן זייט; כיכט הַן פַּזָ בָּזוֹן וואָהרהייט זָלַן אוכ היער
וילַן, כיכט פַּערטפּרעכען פַּזָ מיכער הָדער דרוֹהונג פַּזָ דער
כיכט פַּריבדטַפַּן הָדער בעקַנטטַפַּן, כיכט הַזָ הָדער וידער־
אוכזַגען, הָדער רעדען, וזָם דער וואָהרהייט זו וידער זייט.

דוי זָלַזט פַּזָ גערידט וידער דיכען נעכטטען כיו עטוזָם

מַזָ זיין פַּזַזטער ייִגיג.

לא תענה ברעך עד שקר. (שמות כ' י"ג) דוי זָלַזט וידער דיכען נעכטטען כיו־זַגען

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

טוּדיגע מַנַּהערמַן ווּיא בַּאַרהיִמ איִם מוּנגליִק . מַן דיִינע מוּנגליִק ,
דַּאס ווּיִרד דיִר בַּאַלד גענוּיגסטענס קלַר ווּערדען . אַבער דיִין
גוּטע ווּיִרקליִכקיִט ,עהע דער בַּאַרבַּערעַר בַּערגעהט איִך זוּלַל דיִר גוּטווּיִלליִג
איִנע ליִגע , דער בַּרעַדען טוּדיג ; יַא נוּר ווּיִיט אַהער :
איִנע ליִגע , דער בַּרעַדען טוּדיג ; יַא נוּר ווּיִיט אַהער :
הַלט דער בַּאַלַטע ניִגע חוּק ווּיִנע גענוּיסטען , ער אַנַּאַל איִך דוּרך
טוּדיגע מַנַּהערמַן ווּיא בַּאַרהיִמ איִם מוּנגליִק . מַן דיִינע מוּנגליִק ,
גענוּיג אִיט מַנגעלַנַּהען הַבען , נוּר ניִיגען מיִבער דַּאס ווּיִיט אַהער
מיִבערלעגען קַלַּר , חוּק ווּיִנע ליִדענטַּאַפּט נוּר בַּיִגליִגען בַּערַאַטַּ
אַר ווּיִנען יִן חָרדענטליִך נוּיַאַנען בַּאַסטען חוּק דיִר אַנַּאַל איִך
מיִבערלעגען קַלַּר , חוּק ווּיִנע ליִדענטַּאַפּט נוּר בַּיִגליִגען בַּערַאַטַּ
דער בַּאַלַטע ניִגע חוּק ווּיִיט אַהער בַּערבַּערעַר , חוּק דיִר
גענוּיג אִיט מַנגעלַנַּהען הַבען , נוּר ניִיגען מיִבער דַּאס ווּיִיט אַהער
טען חוּק מוּרערעַר נעבענאַנטען , בַּבער מיִבער דַּאס ווּיִנע ערַ
דַּאס ווּיִנע מוּרטהיִילען וּאַס חוּק ווּיִנע מיִבער דיִר אַין דיִר מוּיגען בַּעלַט , חוּק וּאַס ווּיִר
טוּהען מוּרטהיִילען וּאַס חוּק ווּיִנע מיִבער דיִר אַין דיִר מוּיגען בַּעלַט , חוּק וּאַס ווּיִר
קַען מַנדערער , מיִבער דיִר מַבּיִטען חוּק בַּעוּנגלִיכדיִט ,עהע
מוּטען קיִן בַּאַלַטע ניִגען בַּיִהרען , דַּאס מוּיִט מיִבער דיִר בַּעדַּאס
דער בַּאַרבַּערעַר בַּערגעהט איִך זוּלַל דיִר גענוּיגסטענס קלַר ווּערדען
אַר ווּיִנע ליִדענטַּאַפּט נוּר בַּיִגליִגען בַּערַאַטַּ
מיִבערלעגען קַלַּר , חוּק ווּיִנע ליִדענטַּאַפּט נוּר בַּיִגליִגען בַּערַאַטַּ
דַּאס ווּיִנע מוּרטהיִילען וּאַס חוּק ווּיִנע מיִבער דיִר אַין דיִר מוּיגען בַּעלַט , חוּק וּאַס ווּיִר
טוּהען מוּרטהיִילען וּאַס חוּק ווּיִנע מיִבער דיִר אַין דיִר מוּיגען בַּעלַט , חוּק וּאַס ווּיִר
קַען מַנדערער , מיִבער דיִר מַבּיִטען חוּק בַּעוּנגלִיכדיִט ,עהע
מוּטען קיִן בַּאַלַטע ניִגען בַּיִהרען , דַּאס מוּיִט מיִבער דיִר בַּעדַּאס
דער בַּאַרבַּערעַר בַּערגעהט איִך זוּלַל דיִר גענוּיגסטענס קלַר ווּערדען
אַר ווּיִנען יִן חָרדענטליִך נוּיַאַנען בַּאַסטען חוּק דיִר אַנַּאַל איִך
מיִבערלעגען קַלַּר , חוּק ווּיִנע ליִדענטַּאַפּט נוּר בַּיִגליִגען בַּערַאַטַּ
דער בַּאַלַטע ניִגע חוּק ווּיִיט אַהער בַּערבַּערעַר , חוּק דיִר
גענוּיג אִיט מַנגעלַנַּהען הַבען , נוּר ניִיגען מיִבער דַּאס ווּיִיט אַהער
טען חוּק מוּרערעַר נעבענאַנטען , בַּבער מיִבער דַּאס ווּיִנע ערַ
דַּאס ווּיִנע מוּרטהיִילען וּאַס חוּק ווּיִנע מיִבער דיִר אַין דיִר מוּיגען בַּעלַט , חוּק וּאַס ווּיִר
טוּהען מוּרטהיִילען וּאַס חוּק ווּיִנע מיִבער דיִר אַין דיִר מוּיגען בַּעלַט , חוּק וּאַס ווּיִר
קַען מַנדערער , מיִבער דיִר מַבּיִטען חוּק בַּעוּנגלִיכדיִט ,עהע
מוּטען קיִן בַּאַלַטע ניִגען בַּיִהרען , דַּאס מוּיִט מיִבער דיִר בַּעדַּאס
דער בַּאַרבַּערעַר בַּערגעהט איִך זוּלַל דיִר גענוּיגסטענס קלַר ווּערדען
אַר ווּיִנען יִן חָרדענטליִך נוּיַאַנען בַּאַסטען חוּק דיִר אַנַּאַל איִך
מיִבערלעגען קַלַּר , חוּק ווּיִנע ליִדענטַּאַפּט נוּר בַּיִגליִגען בַּערַאַטַּ
דער בַּאַלַטע ניִגע חוּק ווּיִיט אַהער בַּערבַּערעַר , חוּק דיִר
גענוּיג אִיט מַנגעלַנַּהען הַבען , נוּר ניִיגען מיִבער דַּאס ווּיִיט אַהער
טען חוּק מוּרערעַר נעבענאַנטען , בַּבער מיִבער דַּאס ווּיִנע ערַ
דַּאס ווּיִנע מוּרטהיִילען וּאַס חוּק ווּיִנע מיִבער דיִר אַין דיִר מוּיגען בַּעלַט , חוּק וּאַס ווּיִר
טוּהען מוּרטהיִילען וּאַס חוּק ווּיִנע מיִבער דיִר אַין דיִר מוּיגען בַּעלַט , חוּק וּאַס ווּיִר
קַען מַנדערער , מיִבער דיִר מַבּיִטען חוּק בַּעוּנגלִיכדיִט ,עהע
מוּטען קיִן בַּאַלַטע ניִגען בַּיִהרען , דַּאס מוּיִט מיִבער דיִר בַּעדַּאס
דער בַּאַרבַּערעַר בַּערגעהט איִך זוּלַל דיִר גענוּיגסטענס קלַר ווּערדען
אַר ווּיִנען יִן חָרדענטליִך נוּיַאַנען בַּאַסטען חוּק דיִר אַנַּאַל איִך
מיִבערלעגען קַלַּר , חוּק ווּיִנע ליִדענטַּאַפּט נוּר בַּיִגליִגען בַּערַאַטַּ
דער בַּאַלַטע ניִגע חוּק ווּיִיט אַהער בַּערבַּערעַר , חוּק דיִר
גענוּיג אִיט מַנגעלַנַּהען הַבען , נוּר ניִיגען מיִבער דַּאס ווּיִיט אַהער
טען חוּק מוּרערעַר נעבענאַנטען , בַּבער מיִבער דַּאס ווּיִנע ערַ
דַּאס ווּיִנע מוּרטהיִילען וּאַס חוּק ווּיִנע מיִבער דיִר אַין דיִר מוּיגען בַּעלַט , חוּק וּאַס ווּיִר
טוּהען מוּרטהיִילען וּאַס חוּק ווּיִנע מיִבער דיִר אַין דיִר מוּיגען בַּעלַט , חוּק וּאַס ווּיִר
קַען מַנדערער , מיִבער דיִר מַבּיִטען חוּק בַּעוּנגלִיכדיִט ,עהע
מוּטען קיִן בַּאַלַטע ניִגען בַּיִהרען , דַּאס מוּיִט מיִבער דיִר בַּעדַּאס

פּריִפּט . — מוּין בעזער עהרוֹזער אַנט זעגט זעוועהליִך מוּיִנער
אַנַּג נוּר גוֹטע מַוּיִן , הבוחן כליות ולב , דער הערץ חוּנד נירען
דַּאר בעזען וויִלען קעננען ווּיר קיין חורטהיִיל בַּעוּלַלען , דַּאס בַּער-
דעם זעבען , דַּאס דער טהַּיִל דיִר גרוּנדע ליִגע , מיִבער דען גוטען
ברעַבען מוּזחיבט . דַּהער חוּיך דיִר הויליגע תורה דען בַּעוּלַטען
מוּיִנחיבט . דַּהער חוּיך דיִר הויליגע תורה דען בַּעוּלַטען
ליִגען מַן בוֹם זעגט : זעגט מַ כ ז מַ ג מוּלַלען , וועלַן חוּיך : מוּיִן אוטה-
וועלַן חוּנד : זעגט בַּרעַבעלטהַּט ניכט נור בַּאַלַּיִהוּנג דער טהַּוּרַה-
טיגטע ; עס היִיסט נעמַליך : (דבֹרי ' י"ט י"ג) ודרשו השופטים היטב
והנה עד שקר הער שקר ענה באחיו , ועשיתם לו כאשר זמם
לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך , "דיִר ריכטער זוֹלַלען בעזוּנ-
דערער בַּאַלַטעם ליִגענס בעזעבען , זוֹ זוֹלַלט מיִהר דיִר
זוּנטערזוכען , וועלַן דער ניִגע בַּאַלַט מוּיטגעזוֹגט , חוּנד וויִדער
זעגט בַּרוּדער בַּאַלַטעם ליִגענס בעזעבען , זוֹ זוֹלַלט מיִהר דיִר
טהוּן וועם עד : ווּיִ עס בַּרוּדער זוּ טהוּן דען זוֹ כט זוֹ ג
בעזוֹכט , חוּנד דען בַּוּזוּוִיכט חוּיט חוּיך מוּיטגעבַּאַכט ."
ווּיר דירבַּאַן חוּיך מוּיטערעם הערליִכען וויִדער מוּיטערן נעב-
טען קיִן בַּאַלַטעם ניִגיגס בַּיִהרען , דַּאס מוּיִט מיִבער דיִר בַּעדַּאס
קַען מַנדערער , מיִבער דיִר מַבּיִטען חוּנד בעזעגרוּיִדיגט מיִהרעם
טהוּן חוּנד בַּאַסטעם ליִגיגס בַּיִהרען . ווּיר קעננען נור מיִבער
דַּאס חוּיך מוּרטהיִילען . ווּיר קעננען נור מיִבער דיִר בַּעדַּאס
דער בַּאַרבַּערעַר בַּערגעהט איִך זוּלַל דיִר גענוּיגסטענס קלַר ווּערדען
אַר ווּיִנען יִן חָרדענטליִך נוּיַאַנען בַּאַסטען חוּק דיִר אַנַּאַל איִך
מיִבערלעגען קַלַּר , חוּק ווּיִנע ליִדענטַּאַפּט נוּר בַּיִגליִגען בַּערַאַטַּ
דער בַּאַלַטע ניִגע חוּק ווּיִיט אַהער בַּערבַּערעַר , חוּק דיִר
גענוּיג אִיט מַנגעלַנַּהען הַבען , נוּר ניִיגען מיִבער דַּאס ווּיִיט אַהער
טען חוּק מוּרערעַר נעבענאַנטען , בַּבער מיִבער דַּאס ווּיִנע ערַ
דַּאס ווּיִנע מוּרטהיִילען וּאַס חוּק ווּיִנע מיִבער דיִר אַין דיִר מוּיגען בַּעלַט , חוּק וּאַס ווּיִר
טוּהען מוּרטהיִילען וּאַס חוּק ווּיִנע מיִבער דיִר אַין דיִר מוּיגען בַּעלַט , חוּק וּאַס ווּיִר
קַען מַנדערער , מיִבער דיִר מַבּיִטען חוּק בַּעוּנגלִיכדיִט ,עהע
מוּטען קיִן בַּאַלַטע ניִגען בַּיִהרען , דַּאס מוּיִט מיִבער דיִר בַּעדַּאס

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

גרעסטען עדלען טהַט זיינע נעבעמאנטשן זיינע אונטדלע זיי־
גענטיגע חַבזיכט אונטער. פּהלט זיין נעבעמאנט, זי
דַרף ער ניכט אוים טוהַכהייט אָדער אוים מיבערזיכע גע־
פּהלט הַבען, בָּסָה יִיט אוא דיא מוריַכע זיינע פּהלע־
טריטעם זיין. דַאָּ בעזע מיזע וועניגער בעזע, ווען ניכט דיא
פּערדערבטהייט דעם הערצעט, אָנדערן מיינע אפטליכע טוהַכ־
הייט דַאָּן פּערליטטע הַאָּם. — גוטע טהַטען לַאָּסטען אוף זיינען
גוטען וילען טיסטען, אוכ דער אפט פּהלט ווייט עפּטער
אוים טוהַכהייט לַאָּם אוים בָּסָהייט. ווי דירפּען אוף ביזוי־
זען, יַן עס זיינ אָנדערש פּפליכט ביזוילען דיא וועהר־
הייט זו פּערהעלען. זיינ זיין פּהלער, זיינ זיין פּערגעהען
זיינערעם נעלַאָּטען פּערכַאָּרגען, דעסטען בעקַאָּנטשַאָּפט ניכט
ניטליך — מיהם הַבער טעדליך ווירד, זי זיינ עם ליעבען; אוכ
פּערהַער לעהרעט זיינערע היילגע תורה: הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת
עֲמִיתֶךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא, "דוא זָאלסט דיינען נעכסטען
בעסטעריכ הַבגעטשטיטטען, ווי ער מיבערַאָּלל פּפרטטַאָּטען ווירד.
דַהער לעהרעט זיינערע היילגע תורה: הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת
עֲמִיתֶךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא, "דוא זָאלסט דיינען נעכסטען
פּערגעהעם וועגען פּראַהנען אוכ גולפּט ווייזען", זיינען,
זיינע עהרע פּערלַאָּרען, זי הַאָּם אַאָּן אוים דען וועג גוב
סער גטוזיזען וועלכע פּערכַאָּרגען זו הַאָּלטען [1]; דען הַאָּט יעצער
פּערהַאָּטה זיין טיעפּטעם הערץ, דַאָּ זיין פּפלודעקען, וועם בעמ־
ניטליך — מיהם הַבער טעדליך ווירד, זי זיינ עם ליעבען; אוכ
זיינערעם נעלַאָּטען פּערכַאָּרגען, דעסטען בעקַאָּנטשַאָּפט ניכט
היית זו פּערהעלען. זיינ זיין פּעהלער, זיינ זיין פּערגעהען
זען, יַן עס זיינ אָנדערש פּפליכט ביזוילען דיא וועהר־
טריטעם זיין. דַאָּ בעזע מיזע וועניגער בעזע, ווען ניכט דיא
פּערדערבטהייט דעם הערצעט, אָנדערן מיינע אפטליכע טוהַכ־
הייט דַאָּן פּערליטטע הַאָּם. — גוטע טהַטען לַאָּסטען אוף זיינען
גוטען וילען טיסטען, אוכ דער אפט פּהלט ווייט עפּטער
אוים טוהַכהייט לַאָּם אוים בָּסָהייט. ווי דירפּען אוף ביזוי־
זען, יַן עס זיינ אָנדערש פּפליכט ביזוילען דיא וועהר־
הייט זו פּערהעלען. זיינ זיין פּעהלער, זיינ זיין פּערגעהען
זיינערעם נעלַאָּטען פּערכַאָּרגען, דעסטען בעקַאָּנטשַאָּפט ניכט
ניטליך — מיהם הַבער טעדליך ווירד, זי זיינ עם ליעבען; אוכ
פּערהַער לעהרעט זיינערע היילגע תורה: הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת
עֲמִיתֶךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא, "דוא זָאלסט דיינען נעכסטען
פּערגעהעם וועגען פּראַהנען אוכ גולפּט ווייזען", זיינען,
זיינע עהרע פּערלַאָּרען, זי הַאָּם אַאָּן אוים דען וועג גוב
סער גטוזיזען וועלכע פּערכַאָּרגען זו הַאָּלטען [1]; דען הַאָּט יעצער
פּערהַאָּטה זיין טיעפּטעם הערץ, דַאָּ זיין פּפלודעקען, וועם בעמ־

נבות זיין ביזגער זו יזרעאל הַאָּטטע זיינען וויינגַאָּרטען
נַהה פַּאָּזַאָּמטע דעם אחאב קַאָּמיגע זו שומרון, וועלכען
דער

---

[1]) טובי, קטע וקטע זיבוד לקודי, ופסליד בי, קמי, ד ר ב פסע,
כגדי, לזיגוד, אמרי: טובי, קטע וזיגוד מיכגד? אמרי
לין! דכתיב לע יקום עד קחד בחים וקע לקודך אסהיד בי, אם רע
בעלמא קל מפקת בי, מקחר שקי קחם קשמן בעדות לין לך
עליו להעיד, והרי קחת עיבר על לקו דלע תלך רכיל.
(פסחים דף קי"ג ע"ב.)

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

גענ־
גלייך בעזאדערטע זיא זיווין פֿערוואָגענע אונטען, מיהם גע־
בויט, דאָס נבות הָבענען גוויסטע וועדטן זיין, מוזד זי־
זיק (מיינען הָפֿפֿענטליכען גערישטאָטען) מוזד בעאַרקטע דאָ־
עלטעטען דער שטאָדט ישראל וועגען מיינער פֿאָלקסגע־נאַמ־
" איובל טריב מיך דאָס ניט אָפּ, איבערלאָס מיך דען דיינע
" מיינעם וועלטן פֿיגען אוז? אוך! זייד גוטען אוטהעט, אוד
" דאָס איטטעל זי נייגען, דאָס זייך יעדעד אוז דיזעד פֿאָלק ריכ־
מיהר ניכט קעניג אוז ישראל? פֿעהלט מיך דיז אוכט הָדען
" אוד גרוֹאָט מיך ניכט אוך מיינע זי גערינגע זאָכע. זייד
" אייז הערר אוד גאָטהלז" טפרַך זיא, " ערוֹאָכטע מיך!
טען רוֹכפֿעפֿאָלן גענגען דיזעז אוטזולדיגען אָען.
אוד אוז מיהרעד פֿאָלטען הערצען טאידטע זיא מיינען הָאָלי־
זעהר, זיא פֿאָטטע מיינען ביטטערן גרוֹאָל גענגען דען נבות,
פֿאָרגענגען מיזט. דיז קוֹכיגין עטריסטטע זיך דאָריבער
אוד ער עטדעקטע מיהר, וואָס זוויטען מיהן אוד נבות
וועגוך מיהרעד גאָטהלן, בעאַרקטע נאָך דער אוריאָפּע,
איובל זיינ גאָטהלן, בעאַרקטע באָך דיז גאָטיטהטבע־
דאָס גפֿיכטע זור אויער גאָוואָנדט, פֿוז ניכט אוד טפרַך ניכט.
אוטהיך אוד פֿערדריפֿליך כאָך הויזע, זעגטע זיך בעטטע זיא
מיידרוך אוז דאָ: גאָטיטה דעם קוֹכיגע, אוד ער גיבּ אי־
דיזע קורצע הָבטלענגיגע הָנטוואָרט מיינען טיעפֿען
"גענטהוט מיינער פֿאָטהאלט וואָר) נוד קוֹכיפֿע היגגענען זוֹאָטע."
"טהיין מיינער עלטערן, (וועלכעם פֿאָן אוריטטען הער אוז מיי־
"הָאָפֿיר בעוואָהרע איך דער עווינע, דאָס אוך דאָ: ערב־
"וויבטה זיט בוואָרעם גענדע עריזעטצען." נבות הָבער טפרַך:
"בעטטערן וויכטָהרטען גענבען, הָדער וון עם דיר ליבער וויזע, דען
"מיינעם פֿאָלטטע זיעגע, אוך וויל דיר הָאָפֿיר מיינען הָנדערן
"עם קיפֿענפֿרטען זי פֿערוועדדען וויכטע, וויל ער הָאָ כּאָהע אָן
"איבערלאָס מיר דאָך דיינען וויינגָרטען, וועלכען אוך זי מיי־
נבות אָן, מוזד טפרַך:

דער קוֹכיג זי בעזיטצען וויכטע. ער דעדעטע הָאָהער דען

מיהן

אויך דיא זוויי פֿאַלטאן זייגען אין איינעם אהנלייכען מיבער פֿערגעהען געגען גאָטט; (זוהר [ע"פ יקוס דור] זיעם ער אחאב בעריימטע זיך ווערדען דיא הוכדע פֿון יזרעאל פֿערזאמלט, "זין איזבל ווערדען דיא הוכדע פֿון טהאָלע יזרעאל פֿערזאמלט. "

"אָן ווערדען זיא אויך ד יין בלוט מויפֿלעקען, זוהר דיינע גאָטהע= "דאָ: בלוט דעם אוטוליג גאָטלאָזדעטען נבות גלעלקט הַבען, "פֿערזיכערט דיר אויך כּאָאן דעם עוויגען, אָן ווין דיר הוכדע "כּעם בלוט בייט דוג זו זייכעם בעזיצען וויכגלאָגט; הַבער אוך "געגען גאָטט טוטר פֿערזיכדיגט, דורך אוכטולידע פֿערגאָסס= "אחאב! דורך דען בעזיצט דיינעם וויכגלאָגטען הַאָס דוג דיך דער חשבי פֿאָר מיהן, זוהר שפרחך:

הַלם אחאב אין בעזיצען דיינעם דורך בלוטזוך עריזאָרבע= נען וויכבערגעם וואָר, זוהר מיהן כּאָך זייכעם פֿלאָכע מיכרי פֿטען וויכבערגעם וואָר, טרַכט זוכפֿערזוטען דער גאָטטליכע פרַפֿעט אליהו וויזזיגט, "אחאב! דורך דען בעזיצט דיינעם וויכגלאָגטען הַאָס דוג דיך גענגען גאָטט טוטר פֿערזיכדיגט, דורך זוכטולידע פֿערגאָסס= "כּעם בלוט בייט דוג זו זייכעם בעזיצען גלעלקט; הַבער אוך "פֿערזיכערט דיר אין כּאָאן דעם עוויגען, אָן ווין דיר הוכדע "דאָ: בלוט דעם זוכטולידע גאָאלדעטען נבות גלעלקט הַבען, "אָן ווערדען זיא אויך ד יין בלוט מויפֿלעקען, זוהר דיינע גאָטהע= "לין איזבל ווערדען דיא הוכדע פֿון טהאָלע יזרעאל פֿערזאמלט. "

אחאב בעריימטע זוזָר הערלויך דיינע טהאָט זוהר דאָ: פֿערגעהען געגען גאָטט; (זוהר [ע"פ יקוס דור] זיעם ער אויך דיא זוויי פֿאַלטאן זייגען אין איינעם אהנלייכען מיבער

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

צעהנ:

„טען.“
„קירק זאָלען דיא הונדע איזבלים פלייש פרעסען
„נער אליהו התשבי; נעהאלט: אין יזרעאל׳ם בא-
„הה! זאָל גאָטטעם מויסטפרוך דורך זייגען דיא-
קאָניג בעריכטעט, ריעך ער:

אָן גרעבט; דען זיא זיצט מיטאַהל מיינעם קאָניג-
„דענקעט דאָך אויך דיזעז פערבּרעכט, אוכ בעטטאַטטעט
קאָניג:

פּאַללאַסט, אַם אוכ טראַנק. נאָך דער אַהלייט זאָגטע דער
פּפערדע; ער ריטט זאָדאַן מיבער זיא היגוע, גיגע אין דען
אם שפרינגע פּאָן מיהרעם בוטע אַן דיא וואַנד אוכ לאַן דיא
ער, זיא הערַב זו טזירנען; אָאַן טזירנטע זיא היגַב, אוכ
יהוא אוך פֿרייעדען לאַן. אַלם יהוא זיא ערבּיקטע, בעפֿאַהל
טטעללטע זיך איזבל גטאיקט אוכ גטפוצט אַן איין פֿענטטער
דעם פּאַללאַסטעם, אוכ ריעך דען אוך טהאַרע קאָאַנדען
אַבגטטפיעלט וועדען.

אַלם טפעטערהין יהוא קאָניג וואורדע, אוכ נאָך יזרעאל זאָג,
הונדע מויפֿעקטען, אוכ דער וואַגען אוטטע אוך טייַע שומרון
אען, אוכ עם הערוים אוך דער עדדע פֿלאָם, דאָם עם דיא
זו דאָם דיא אוים העגדען גטעפֿלענען וואַפֿפֿען אוך בלוטע טוצא-
טאָדטליך פֿערוואונדעט; דאָ: בלוט טטראָמטע אוים דער וואונדע
כאָך מייניגער לייט זו פֿעלדע זאָג, וואַרד ער אין זיבעע וואַגען
אעפֿטיגען ריכטערע גיגע דעננאָך אין ערפֿילונג. אַלם אחאב
אַבער דיא פּראָפֿעזייהונג דעם אליהו אוך נאָהאען דעם אַל-
זיע זיא נעהאלף פֿיערטהיילען, אוכ דען הונדען פֿאָרווערפֿען.)
זיהען אוים גטפּראָכענען אורטהיילע פֿערוורטהיילען, ער

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דאָבייִיה ווירד דיא בעגיערדע מיאַטער העפֿטיגער, מוכ דיא ווידערשטאַנד, דאָס איז אונטערשטאָפּפּעהייט מיט מיינע יונדע; נאָך דאָס הין מוכ הער וואָנקען ווייטען מיכוליגקיט מוכ נאָגערן, דאָס: הין מוכ פֿרייוויליגער פֿעהוג צו־ווידערשטרעבען. — טאָך דאָס: פֿרייוויליגע טרייסט נאָך איז פֿעליכ דעם גערעכטהעפּ מען, מיהר ווערט נאָך מוכ מיינער בעגיפֿרדע בעווויסט פֿיהלען, וויר מוכ בריכגען נו קעננען."

„וויסט דוּ, עכּסטען העפֿטיגען וויבע מ', ז. ו. מיר „עכּסטען הויז" נאָך דיינעם עפֿרוכגען, דיינע בעגיערדע נאָך דיינעם „וואָנ דיך נאָכ פֿערוכגען, דיינע בעגיערדע נאָך דיינעם דאָס: מיינ דער וויבעטיכ'ע זיך פֿאָר חכמה, גערעכט; בוּיט, וועככעם מיהן רייכט, וויבכיך מיבטוויבען גערעכט; מען עך איט וואָהכגעפֿוכגען בייט הינגען פֿערוויכט, מוכ דאָס: אונטערדריקען מיכ; מוכ איך בין כיכט זו מיכטערדריקען מיכ, מען דער ווערדען דיא בוּיגען בעגיערדען ערשט דאָך, וועככע: זיכדהאַפּט ווערדען, מוכ בעגיערדען אין דעם אונטען עכטטטעהען. זע גערוכקען מוכ בעגיערדען, זוּ כיכּט אוּיגעגע וויך דעם אונטען פֿערשווכדיג אוכגען ווערדען, זוּ וויי אוכגען אונטען זוּהוג הינג מיהרע טויד קרוכק מוכ דאָס

זוּ.

צעהנטעס גאַבאָטה.

לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמורו וכל אשר לרעך. (שמות כ', י"ד).

דוּ זוּככסט קיינע בעגיערדע הָבען נאָך דיינעם עכּסטען הויז, דוּ זוּככסט קיינע בעגיערדע הָבען נאָך דיין וויבע מוכ דיין כּקַבען, נאָך זיינע טקכָבען, נאָך זיינע עזעל זוּדער נאָך עכּסטען בעזיצט.

קייט

מומד ואס לאו מזכה לו יום המיתה.
בתורה אם כאן מומד ואס לאו יקרא קריאת שמע, אם כאן
הרע (שיעשה מלחמה עם יצר הרע)' אם כאן מומד ואס לאו יעסוק
) אמר רבי שמעון בן לקיש לעולם יהגיג אדם יצר טוב על יצר

בעטהען, וועלכע מוזיער גאַטיטה, בשׂמחה מרב, אין נעהאַט ניט קיין תורה, אין נעהאַט ניט קיין גוטע מיטצוואַקסענדיגע זיכה. [1]) אַזוי דענקט אין גאַנצן גוטע מיין וויבטיגעס גאַטטערנעהאַלטען, וואָרום מיינט מיסטערליקען זאַכען, דאַס זיר מיטגעטיילט זיא דאַדורך צו מוטטערליקען זיבען, דאַס זיר מיטגעטיילט זיא וועלכע מוזיערען וויללען עטטטעהאַלטען, זיא אויסטען זיר זיבען מיטצוואַקסענדיגע גאַטטערנעהאַלטען, וואָרום מיסטיגע גאַטטערנעהאַלטען זיבען בעגיערדען אויך בעגיערדען מיסווייכען זיר יעדווך ניכט אַזוי וואָלטען גאַטטערנעהאַלטען קאָנטען זיר יעדווך ניכט מיסווייכען, דאַס הערץ אַבער טיעף פערגיטטען.

אויך זענט קיינע טרייטען, דיא דער וואָללוסט דאַס וואָרט טפרכו אויך זעזט, וועלכע גאַטטערלעכע וואָרט אויך מוזיטטליכע פערזאָנען היט, פלויהט פערפּלויהטען רעדען, אויך דיא בעזט גאַלטגענהאַר ניכט פערפּלויהרעריטען רעדען, אויך דיא בעזט גאַלטגענגעזעלליגע אויך ניכט פערבאַטטענע גענגטטעדע, אויך זייהט דיין מויגע ניכט אויך פערבאַטטענע גענגטטעדע. רייכטע מענשען דיין גאַהען אַבער זהר גערייג דאַרטטעללען. וועלכע דורך פערהערליכטע קאָנטען גוטע זיכה אויך עהלעזער אענטטן, וועלכע דען זיטטן נאַטט פערבאַטטענער דינגע רייצעד, דאַס פערהערטע פּלויהרעריטע דורך מוזיערע מיינגענען מיסערען זיכה, אַדער דורך פערעדורך מוזיערע מיינגענען מיסערען זיכה, אַדער דורך פערעדורך בעזעהען בעזטאַנקען גוטע בעגיערדען ענטטטעהען ענטטטעהען זיא בעזען גערעדאַנקען אויך בעגיערדען ענטטטעהען ענטטטעהען

„דען אַלטע דער ייִדענטאַם הינגערישטען דאַס פערבערגען בעזעהט."

„נען, אויס מיין טטרעפּלויכערטע פערבערגען, אַלס וועלכען אַטען טאַג

„דאַס נאַכזיכטען דיא יבוכ מיט זיבען ברינגען זי קיין

טהאַט; דאַהער זאַגען מוזיערע חכמי תלמוד ז"ל:

„הרהור עברה קשה מעברה."

קרעפּט אויהר זי וועדערטטעהען טוועפּשר; פּאַן דער מייכוויליגוג
גוג אין דיא בעגיערדע, קוּאָאט עמדיך דיא מייכוויליגוג זור

ן׳:

וואָרטעט דיר וויטוט. — גוטער גָאט! דאָכטט אַ מ׳ק׳ן עראָוועכטיגט, אַז איך זאָל זוסטגעביידט דאָהין בוואָלן זאָגען". נעט־ער וויל אויך: איך בין דאָך קיין גרוכטטיק? "

"וואָלטעט איר גרוכטטיק? עראָגעט אַ מ׳ק׳ן "כּוֹתֵב דיר דער וואָלטעט, וואָלטער אויטער זאָגען כּאָט". — "וואָס "גיטעט: וואָלטער איינער אוטטער זאָגען כּאָט". — "וואָס וואָלט העטרע העט קיינער אין בוך כּיר איינען העררן כּעט־"וואָל אַן אויטערן, אָהן! וואָלטער כּיין כּאָט אין דעם אויגענבליק "כּאָס אַן אויטערן היטטערזאָטטען האָבען, אַן כּיטאַזעד אַדעדרן גוליגיקע, "כּעזאָרגען, דאָס אויטער קליינעם גוט וואָלטעם אוטם אויטערע "כּעם טטערבעבעטטע בוטה אין אין גוטער אַן, אַאָכּיר כּ׳ "וליבעם אוטם אויטרואידטער אַרבייטזאָכּאיט? — כּאָך אויך "וויר וואורדן גָאטטען, גטאָכּטען דיך כּיראידעטהייט וואָהרער "ערט גטאייטאָכּטליבע יוליבט כּאָטם היר אויהרען אַיכּבּאָכּיג? "טטאָרבעטען אַטטגעט אוטם דער אייגען, יא וואָר אוטם אויבער "ריין; יא וואָר דאָ: ערבטהיי! דער כּאָהרבאָהרען אייטעם כּערי־אַ מ׳ק׳ן כּערוואונדערט — "איך בעזאָם אייטע קליינע אויי־"בּע, כּיין וואָרן בעטטאַנד דיינע אויבריגע הענאבע?" כּרוכּטט "גע בליבט דעקט, זיך דער גָאטיג אויבערעטט אייטער הענ־"זיק, וואלבער דאָרוך יוטגט, אוטם דיך קליידוג וואלבע אויי־אַטם וויי" אַטטוערטטע זיא; "דיזיער אזעל, דער יטערע "וואָרט וויטטט דוך, הראטע וויי? " — "וואָהל אויך הער־טרייב אוטם וויטטט.

דער טטאָטטהאָלטער זי ץ ע ה ר כּאָטע א אָ כ׳ ן כּ׳ן,

טרעכּבען קוֹן.

וועהרענד דעטטען הָאט אוך אוזערע בעגיידרן בעכּהיעדיגען זיך טאָד, דער אוטם יעדען טאָג, יעדע טטונדע, כּיילייכט טאָן קיין אוטם הָילוואטטעהיט גָאטטע היללויטען, אוטם דענקע הָן

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

„נעבער וואָס וועלסט דוא אז דאָס עסען? „ — „איך וויבעס־
„וואָל דאָס גרונדסטקקע, וועלסאַ איך אָפּסאַ אי־ן־ן־ן כּוללסאַ. —
„ער בעפֿינדעט זיך עבען יעצט" פֿרוי־אָפּטאַטע זיך וויטוט,
„ער בעפֿינדעט זיך אָפּסאַ קאָפּיגע; — וואָ וויט ער יעצט?"
„וואָל מיינע קורצע נייט, וואָס פֿאָלגע איר פֿאָן פֿעראָס,
מיינער פּויס; „איבערלעָפּ איר דיינען עיעל וואָס דיינען אוק־
רוקגען דער אנטען. — „וויב" זאָגטע ער עסטעלאָפּטען כּאָל
וואָס גאָדעלד זיך וועכפֿילגטען וואָס וועגעראַבטעטען הַנְדֶ־
וואָס בילליקייט הייסט; וואָס דוא וויבער־הענם אי־ן־ן־ן
ליכען: זיך וויינען, זיא כיבטע פֿעראָפּטען, אָפּ וואָס גערעבטיקייט
ע־ר טעלעלט דיך היער וואָ ערדען פֿאָר, וואָס קלן זיך פֿאָן
ריעל: „פֿעגעד אוים: פֿלעאָפּבטיגער! פֿאָטער דער אנטען!
דער טעפֿטהלטעטער הָאָב זיא וועגען גען היאָעל, וואָס
נעבד. —

אָך אי־ט פֿלעער אָפּגלעבען הָאָרטע אָב" פֿעטוואָרטעטע זיך וויי־
בער אין־ן־ן? " פֿרוֹגטע אַ פֿ־ן־ן־ן טהייליהאָעד — " ער וויט:
פֿאָרטפֿהרען. — " וואָס דיך ביטטען פֿעראָפֿטען כיבטע זיא
„פֿעראָוויפֿליג וויינפֿבען! " — : זיא קאָנגטע פֿאָר טליפֿען כיבט
„אָך זוגטע מיהם פֿלעט, וואָס אי־ר טאַעל, קוואַר וואָס
„וויינען טהרעען: יינע פֿיטע, וואָס בעטה וואָס פֿלעהעטע. —
„וויינען טהרעען דער ט־ט־ט־ה־ל־ט־ע־ר — " אָך וואָרל אָך
עוויידערטע דער ט־ט־ט־ה־ל־ט־ע־ר — " אָך וואָרל אָך
„טע, כּהָס ער אָס אי־ר אי־ט גענוגט".
„פֿבער דוּ: אי־ר זי־ט טהייערע גרונדטטיק כיבט פֿערקויפֿען וואָל־
„יעט אי־ר פֿכפֿענזליק וויינע קליינע פֿוווע פֿבפֿיעטהען; דוּ וואָ
פֿ־ן', — " ער־זפֿטל? קיינען" פֿרוי־אָפּטאַטע זיא וויטוט; " ער
„וואָל וועלכען ער־זפֿטל גלב ער דיר? " פֿרוֹגטע אַ פֿ־ן־ן־
רעד וויינטהוע. —
וועהר ן־ זפֿבען, פֿערטרייבט ער וויל פֿראָפֿ וויי־ב וויס וויי־
ן־ פֿ־ן בייא זיך זעלבטט; ער הפֿט זי־ן פֿיעלע פֿעלעטטע וואָד

גענומען." פֿאר זיך. "דער שׂר מיט גע־ „עבען זי מוטבעדיטענד מיט פֿון דיר ערטטע." — „זי זיין דיר הבֿטענע בעהערטער דעם רייכֿ! נאָך מיינע ביטטע, דיר „דא זאָלסט אין גטאטעפֿ פֿאַלגענדעם הבֿבען, מיר דאַן, ער־ דאַסטען דאָ זאָלסט אים ערדע פֿאַלגענדעם הבֿטטע." — „איך וואָר־ „זי? " ערוויידערטע דער טטאַטהאַלטער, וואַלבער מוכטא־ „פֿאַלגענ גענגענד מיבערזעהען קאַן." —

„הין מין הבֿהער טהורט זיך ערהבֿבען, פֿאַן וואַלבענ אַן דיר „מין חפֿטטערהאַלן דיר חוים־יבֿ פֿערטאַנגען, מיר מיטטער „זאָן מין פֿרבֿבֿטיגער פֿאַלגטטן ערריבֿטטע וועהדען, דאָרט „ז י ב ן, זאָלטטע חוי דיר גרעגענד יבֿבֿ אַטהר קענגען. היער „מיר חאַן זיך זאָלטטע חבֿבען חאָלטטע. — בעַלר א ב ־ „דיר קאַן איך הבֿבען, " ערוויידערטע דער קאַניג ענבֿליך, „טאַט איט ערדע."

„ערלויבֿט, זי פֿיל דיר זיזען זאַך ריפֿאַלגע אַיהרען חוי־ „בֿיטטען בעטאַלין חוי חיין קליידער פֿרבֿקאַכֿן, חיר חיין דיר „אַיהר פֿאַטאַלין אַיגענטהוס כיבֿ חיעדער ציריק; זיי „חיעדערטע א ב ז י ב ן, " חיך־פֿערזעבֿט דיר פֿראַ חיטטוי־ „דייג אַפֿבֿ חיזיט היער חיך ערדען חוכבֿערגענט, " ער־ „חיבֿען חיכֿ זבֿען אייבֿער חוכבֿערטהאַנען ז ב גבֿיטהען? " —

„בייטן! טטעהט אַ כיבֿ חין אייבֿער חיילקיהר, חיבֿער פֿער־ „חייטער הבֿרען." דיר הבֿזיטטאַרריג אַיך חיהר בעטרבֿגען חיין קאַניג חין חיינעם ערבֿטטהבֿטען טען, " חיכֿ חיל כיבֿטט דער קאַניג חין חיינעם ערבֿטטהבֿטען טען, " חיכֿ חיל כיבֿטט

חיעלבֿטט — — —

א ב ז י ב ן, " חיך הבֿבט זיך חיין פֿראַט חיין עבען בעהערערער דעם רייכֿ! " הבֿטטחערטטע „ערהבֿבענער, חיך הבֿבט זיך חיין עבען עטען? " חיכֿ, פֿאַ חיך חיין חיין חיין

"יעדער דייטער אונטערהאנדלען האט פֿאר דעם רעכטנשאפֿט־קוקערס; פֿאַרוואָס, אַזוי־גלייך אויך אונגלייך אהער צו פֿערשטויפֿרטען גערעכטען. דאָס האָסט היער אויכן אונגלייך גרעסערען וויי־ניגען. דאָס האָסט היער, ווען דיר זוך גרעסערען קויף פֿון גרויסערער פֿאַרזיך היער, וואָרף דיר זוך אויפֿן טיש מירער אין, " כאָהם אַנטקעגענט; "וויפֿיל קאָסט דאָס דיר? — " "אַכט־צענדליג דאָלער, " ענטפֿערט דער קויפֿער, "דאָס איז דאָך אַ גוטער פֿרײַנד, דער אַלטער כאָהם, אַז ער פֿאַרלאַנגט פֿון אַנדערע נישט מער, ווי ער זעלבער גיט." — "אַ גוטער? — " זאָגט כאָהם; "ער איז אַ שלעכטער, ווי אַלע אַנדערע אויך! — אַ שלעכטער בעהעלפֿער! " ערגערט זיך דער קויפֿער, "אַ בעהעלפֿער, וואָס וויל ער פֿון מיר? — " "מײַנער דיענער מײַנען, וואָס עס זאָל דיר העלפֿען! " — "וואָס קאָסטנט דאָס דיעס פֿאַרזאַמלונג? " פֿרעגט כאָהם, "וואָלף דרייסטע מוז בעפֿרעמדעט ביסטע! " ריסלט דער אַלטער, "אַלע פֿרעמדע מוזן בעצאָלט ווערן! " — "אַזוי? " זאָגט כאָהם, "דאָס איך דיך מוז דיעזע גמײַנדע ביסטע־ווערטע אַ־נ־ק־י־ן־ע־ן, בעהעלפֿער בעהעלפֿער! " ערגערט זיך דער קויפֿער, "מײַנער דיענער מײַנען, וואָס עס זאָל דיר העלפֿען! " — "וויפֿיל

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

נתן דציצתא, איינער דער רייכסטען אוּנד וואָהלטהע־טיגסטען אינגער איינער נייט אין ישראל, זָהָ איינסט אוּנד דער טערמַאַס פֿאָר זיינע הויט, **חנה**, דַּס וויב איינעם אוּנד בעדייטענדען אוֹנטעם, איינע דער טָאָכטען אוֹנטעם גענעדטע. דעם וויבעם בלעדענדע טָאָהיט נָאָך דער אוֹפּאַטרוֹפּוֹס אוּנד זיך. רייכּ־דעם נתן אין איינעם הָאהען גרַאַד אוּנד ערפּיי־טהום אוּנד טאַייפֿליין פֿערוּכטען וועכסעלזיטיג דער ערפּיי־דוּג פֿערפֿיהרעריסער עכטוויכּע, אוּנד דעם וויבעם עהעלּיכּ פֿערפֿיהרעריסער עכטוויכּע, דער קָאָניג היעלט זוריק. „דיר פֿערזיי־זיך עכטפֿערנען, דער קָאָניג היעלט זוריק. „דיר פֿערזיי־דיינעם דיענער דער פֿערוועגעהייט." — אַנטוי־ָרָט וואָלטע „וואָס וויר אינסגעזאַמט בעזיצען. זעבע וואָהל! — פֿערזיהע־ָרָען, וואָס אר פֿיר זיך בעזָהט, אוּנד דוּ פֿאָן פֿלעכטען

פֿרייעדיגטער בעגיערדע, פֿערפֿיעל עגדליך נתן אין איינע גע־פֿאָן איינער אוֹנטעגעהאַלטען אוּנד טָאָבעגדען זייעגטעזָפּט אוּנטע־מיהרע טעטַיגדַּפֿעטע טוגעגד אוּנד פֿרָוּאַאיגקייט. ערגרייפֿען טרייע. זָבער זָלָץ גַּיגרייפֿען דעם זָפּסטערס טייטערטען זָן דוּרְך דיע פֿערפֿיהרעריסער עכטוויכּע, אוּנד דעם וויבעם עהעלּיכּ דיע דיר טהרעגען זי עכטעדיגען, דוּרְך אוּנד מוּך פֿיר אוּנד טהרעגען זי עכטעדיגען, דיע מיהר איי־גע גָּהרטען אוֹפּפֿערעסט הַּגַּט, זָלָץ מיהר גרוּנדטיק, דוּרְך אוּנד מוּך פֿיר דיע טהרעגען זי עכטעדיגען, דיע מיהר איי־גע גָּהרטען אוֹפּפֿערעסט הַּגַּט, זָלָץ מיהר גרוּנדטיק, דוּרְך אוּנד מוּך פֿיר דיע טהרעגען זי עכטעדיגען, דיע מיהר איי־גע גָּהרטען אוֹפּפֿערעסט הַּגַּט, זָלָץ מיהר גרוּנדטיק, דוּרְך אוּנד מוּך פֿיר דיע טהרעגען זי עכטעדיגען, דיע מיהר איי־גע גָּהרטען אוֹפּפֿערעסט הַּגַּט, זָלָץ מיהר גרוּנדטיק, דוּרְך אוּנד מוּך פֿיר דיע טהרעגען זי עכטעדיגען, דיע מיהר איי־גע גָּהרטען אוֹפּפֿערעסט הַּגַּט, זָלָץ מיהר גרוּנדטיק, דוּרְך

אייניגע ַיין.

„אוּנד זָפּגָּן זוריקהעלט; דוּ זָלָסט מיך זוריקגָּבען דער „גען, דער זיי אוּך מיהרע פֿעהלטריטטע אוֹפּאַטרוֹפּוֹס אוֹפּגָּבען „ליכען בעגלייטער, דער כיכּטע טייטע דער וואָהרהייט זי הולדי־„ן בעלָּהגען. דיע העררטער בעדירפֿען מיינען פֿרייהדַּפֿגָּפּ־טַטַּיגָּפּ, דַּמיט זיך גַּעגעהייט נעהען, זיך גַּעגאַסטען „טַטַּיגָּפּ, דַּמיט זיך גַּעגעהייט נעהען, זיך גַּעגאַסטען טַטַּיגָּפּ, דַּמיט זיך גַּעגעהייט נעהען, זיך גַּעגאַסטען „טערט וועררען. אוּנד דוּ פֿערלָּסט גיט וועדער מיינען הָּגָּפּ־„איגע גָּהרטען וועלָּפּ גַּיגרעגען, אוּנד זָבער זָ: פֿיר פֿערגָּפּ־„גע גָּהרטען אוֹפּפֿערעסט הַּגַּט, זָלָץ מיהר גרוּנדטיק, דוּרְך „גע גָּהרטען אוֹפּפֿערעסט הַּגַּט, זָלָץ מיהר גרוּנדטיק, דוּרְך „יא נעהאַט מיהר פֿרָוּאַאיגקייט. ערגרייפֿען זוריק, אוּנד אוּך „איך טָאָך הָּגָּפּ בעגָּגגען הָּגָּבט. — רוּפֿט דיע וויטוע, — „איך פֿאָן מיינער גרָּפּפֿען אוֹנפֿערפֿעטיגקייט זוריק העלטסט, דיע הען? „ זָגָּגטע ער, „ זָיך בין דיר דָּנָּק טולדיג, דַּמ דוּ „איך פֿאָן מיינער גרָּפּפֿען אוֹנפֿערפֿעטיגקייט זוריק העלטסט, דיע

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

זיצ־

אַנטקוּמען מיהרען זוּיגען, ווּאַנד אִיט מיהרעמאָל אַנגעטאָן טאָג
לִיך; נאָטור ווּאַנד לִיבּט הַאטטען דען זיצ ערלַנגען, טהרענען
כּוֹך זַנגען קַוּאפּפּען אִיט זִיך זעלבסט, פַּאטטע זיו זיך עגד־
טוּג, הַאטטע הַנה דיו פַּאַרדערוּג מיהרעם אַנגעטאָן מִגגעהָרט.
טוזינגעד ווּאַנד קאָפּפּעד זוּיטטען אִיטלִידען ווּאַנד פַּערַג־

„עס גַעווּיס טהון, ווּען דוּ מיהן הַאַרוּף ביטטעטט."

„ווּאַנד וּוּיזט וּוּאָהלטהעטיג; אר קַאן אִיך רעטטען, ווּאַנד וּוּירד
„איבערפַּוּל, בעזיצט מַבער ווּאַיך זיין גַעפַּיהלוּוּאָל הערד
„דאָך זִיך זוּאָטט פַּערדערבען אוּפּ. אר הַאט דער גיטער זין
„אִיט אִיך אוּיס דאָך עלעדען גַעפַּאָגיטט עלוּוּאָז וּוערדט, זין
„וּפּ זיין הַאַרלַאטען זור בעפַּרידיגוּנג אִיינער גלִיבּיגער; דַּי
„ן דאָך רייכען ווּאַנד וּוּאָהלטהעטיגען נאָן, ווּאַנד ביטטע זיהן
„דיו זִיך היערוּאָס אַן דיין טרייעס הערץ ריכטע; גַעהע הין
„ביכּט ערקיכטעלטע הייכלוּוּ וּוּיזט; זוּ עַרפּילוּ דיו ביטטע,
„לעבטע דיר זיילִיגע פּפלִיכט וּוּיזט, וּוען דיוּ לִיבּע זיבע ן אִיר
„אִיך אַן, כור ביוּוּ דיר אַן לִיין טטהטט עס, אִיך וּוּיל אִיר אִיי־
„עטע זין דיוּעזר נאָטה, וּוּאָס דוּ טטעטס וּוּערטט! הַערע
„טהרענען דאָס קוּאַרט פַּאַן אַיינער טטירנע; אָ זִיוּ וּוּיך
„רעליך אִיט אִיר, דוּ טרַאָקקעטטעט בִּי יעגט אַיאַער דוּ
„אַיינעם לעבעם, דוּ טהיילטטעט פַּרַיידע וּוּיך טאַרן טטעטס
„דעם עהטטען פַּלַאַטע אַיינער טרַיע לעבעפַּלַוּל גַעפַּעהרטען
„קער זעהר אִיבערדרִיסטִיג; דוּ וּוּערטט וּוּעהרעד דער לִיט וּוּיזט־
„וּיך בין דאָס עלעדען וּוּוטהעטיגען לעבעטס זין דיוּזעס קער־

דַּי אִיטטַגברַך בהַבטט, טפּרַך:

טט, וּוּיל אָבּפּ ערלַבּטטט דַּי: אַרגעטרַאָטה אִיהרע אַבּגע־

Generated at New York Public Library HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

„איך ווייס נישט קיין שום דינגס פֿון אים. איך האב אים נישט קיין מאל נישט געזען זינט איך בין אַהער אַרויס. — פֿון מאַרק אוכט געקרענקטעט עהרגעזוהלט ער־ זאָגט. דער בּאָזע מאַן האָבער בעהאַרטע פּעטע אוך זינגען פֿאָר־

ניכט פֿאָרדאַרן."

„איך רוהיגער פֿערזיכפֿט קונסט דוך דיזעם פֿאַל איר נוההעלף! איך אימטע אַן דיינען פֿערטאַנד צוויפֿעלן; דען אוטהיג האָפּפֿען, דאַס גאָט איך מוזערער עלבּאַראַטן וויירד. „דיינעטוועגען, אַלס דוך אין דיינעך געפֿענגיסטס; דאָס אוכ גזעזיכערט זי האָבען. איך זייד געווים אוך טעלילן אהער „עהרע דעך לאַסטער גאָטפֿערט, אוכ גזעגן גאָטט בען, אַלס איט דעך בעווּסטזיין זאָבען, איינע טוגענד אוכ „לאַסטען, זיעבער וויל איך אַרע, אַבער אַלס איין עה־ „טרייע פֿערלעטצען אוכ פֿאַר טוגענד פֿליעטע, איר דאַס בוט פֿאַר דען וואוכדען העגדען פֿליעטע, אַלס דיא „פֿיעלער יאַהרע דורכוואַנדען, אוכ פֿיר דיך אַרבייטען דאַס „עהרע זי פֿערזיכרען? נייז! זיעבער וויל איך נאָך נעפֿאַט „וויא זאָל איך מיך זון דער גענאַהר וויסזעצען, טוגענד אוכ „אַרעהלט, זון מיינע זיעבעטקרענקהייט זיך אַנזעהרט. „אַלע פֿערגיכען גזוויסזענס האָבען, אוכ דאַס ער זון, וויא „פֿערזעטליך פֿאַל איר גזוויזזען האָבע, אוכ דאַס ער זון, וויא „הייט זי פֿערפֿיהרען גזוויזען האָט, דיא איך אַנ האָבער טעטעס „אַלטער זיעט וויא איך גזוואַלפֿען, איך דורך דיא טעגדליכסטען „אַנטערגאַנג גזאַמטעס אוכ זור בעפֿאיגזיכ זיינער יאַטעטרע־ „פֿערזוכט האָבע, דאַס דער רייכע נאַן זיינע בליקע אַלן פֿאַר „פֿאַנגען דיך, דאַס דער פֿערוויסערן דאַרף קאַן קאַן, „פֿאַנדער, דיא וויך ניכט פֿערוויסערן דאַרף קאַן קאַן, „זיכד הייליגע פֿאַן גאָטט איר אַנפֿערטרויעטע „פֿאַפֿפֿערן וויירדע; אַבער טוגענד, עהרע אוכ טרייע „איך האַלטע, אַלס אַן דיינען פֿערטאַנד זוויפֿעלן; דען „וואַהרליך! איך אימטע אַן דיינען פֿערטאַנד זוויפֿעלן; דען „אוטהיג האָפּפֿען, דאַס גאָט איך מוזערער עלבּאַראַטן וויירד. „דיינעטוועגען, אַלס דוך אין דיינעך געפֿענגיסטס; דאָס אוכ „גזעזיכערט זי האָבען. איך זייד געווים אוך טעלילן אהער „עהרע דעך לאַסטער גאָטפֿערט, אוכ גזעגן גאָטט בען, אַלס איט דעך בעווּסטזיין זאָבען, איינע טוגענד אוכ „לאַסטען, זיעבער וויל איך אַרע, אַבער אַלס איין עה־ „טרייע פֿערלעטצען אוכ פֿאַר טוגענד פֿליעטע, איר דאַס בוט פֿאַר דען וואוכדען העגדען פֿליעטע, אַלס דיא „פֿיעלער יאַהרע דורכוואַנדען, אוכ פֿיר דיך אַרבייטען דאַס „עהרע זי פֿערזיכרען? נייז! זיעבער וויל איך נאָך נעפֿאַט „וויא זאָל איך מיך זון דער גענאַהר וויסזעצען, טוגענד אוכ „אַרעהלט, זון מיינע זיעבעטקרענקהייט זיך אַנזעהרט. „אַלע פֿערגיכען גזוויסזענס האָבען, אוכ דאַס ער זון, וויא „פֿערזעטליך פֿאַל איר גזוויזזען האָבע, אוכ דאַס ער זון, וויא „הייט זי פֿערפֿיהרען גזוויזען האָט, דיא איך אַנ האָבער טעטעס „אַלטער זיעט וויא איך גזוואַלפֿען, איך דורך דיא טעגדליכסטען „אַנטערגאַנג גזאַמטעס אוכ זור בעפֿאיגזיכ זיינער יאַטעטרע־ „פֿערזוכט האָבע, דאַס דער רייכע נאַן זיינע בליקע אַלן פֿאַר „פֿאַנגען דיך, דאַס דער פֿערוויסערן דאַרף קאַן קאַן, „פֿאַנדער, דיא וויך ניכט פֿערוויסערן דאַרף קאַן קאַן, „זיכד הייליגע פֿאַן גאָטט איר אַנפֿערטרויעטע „פֿאַפֿפֿערן וויירדע; אַבער טוגענד, עהרע אוכ טרייע „איך האַלטע, אַלס אַן דיינען פֿערטאַנד זוויפֿעלן; דען

Generated at New York Public Library / HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

„דאָ מוזט אַי דיר פֿאַלן, דיר דוך מוכטאַר דער ליבֿער דאַרוין עטשטעכן, „דאָ מוזט מיך עם עבֿען אַי, וואָם איך זאָגטע, דאָ

„טריי מוך פֿרוּאַנדקייט איר לעגטעסט, דאַוּאיט דוּ דאַן מוּך
אַזוי לייכטער דיך פֿאַן איר טרענען, מוך אייבער טפֿאַטטען
קוּמענטס; אַבער דיעזער זיעך זוּלל דיר ניכט געלינגען. דוּ
וועלסט עס ניכט, גוט, אַזוי וועל מיך היער מיט קערקער טאַרי-
קוּמענטס איך מוּס דיעזעך גפֿעטנגיספֿטס בעפֿרייען, דוּ
זוּלסט מיך היערוך חנה: „אַ בחוּרטכט! טאַקראַלעך דער אענט-
פֿאַן טאַרף מוך וואוטה פֿאַסט לוּר פֿערוויילונג גאַבראַכט;
זיידען זו קלאַגען. אַבער טטאַטט זיא זו בעזונדגיגען, טטיעט זיא
פֿערוויבעלד טאַזוּ זיא דאַן מוך טיקטט, מוך גאַסט מיהרע
אַהאַבראַכרין אַפֿאַן. — וואַהע! וואַהע איר!" —

„איינע טרייע פֿרוּען וועלסט, איז גאַוּאַלט וועלסט דוּ איך לוּר
קוּנסט, יעדע ליסט, אַ וועלסט מיהרע לאַבענסקראַפֿטען אַנ-
אַרוּסען, מוך מיינע לאַסטערהאַט זו פֿערהינדערן. — דיעזעך
וועגדען, מוך מיינע לאַסטערהאַט זו פֿערהינדערן. — דיעזעך

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

פּאָרזיטצע געטרייא, סטערקסטע זיא זיך פּאָרהער דורך פּאָלגענ־
דעם קרעפּטיגעם געבעטה:

„ער זאָסטערטהאָט מבטטעהע."

„נו ריהרען, דער איינע טוגענד אָדערן וויי, דאָס ער פּאָל מיי־
„כּעפּלעקע; גיבּ איינען וואָרטען קראָפּט, איינעם אָנגענם הערץ
„פּערניכּטע איך עהער מיט פּרעפּעל אוד זאָסטער איינע טוגענד
„דער גוואָלט דעם זאָוועו, וועו ער דאָ זאָל זערייסען וויי;
„עכּסטינכּע פּלעהען דייגער דאיטהיגען אָגגר, וועהרע
„ג אוי דעם פּיטטיגע דייגער זילאָכּט, ערהאָרע דאָ
„דיאזער גענאָהרפּלאָן סטונדע, טיטלע איך אוכטוידי־
„דיר איינעם רעטטער אוד בעטוטלער! סטערקע איך מיך
„טרויען אוי דייגע גרעדע אוד באָראהערניקקייט, פּלעהע איך ז
„פּאָן איינעם אָנגע דאָ: גענוואוגען בין. איך פּאָלגען פּרי־
„וויז, אוכטערגעהאָ; דיר פּלייגן וויז עם בעקאָגגט, דאָס איך
„ז גענעהרליך אוד דייגען היילגען גענטלגען ז וויידער
„זען טריטט דער איינער טוגענד אוד איינעם עהעבונדע
„ייגען ביוט, דאָס איך כּיכּ אוים סטערפּליכּער זיידע:שאָפּט, דיי־
פּערבּאָרגענסטען פּאָלטען איינעם הערצעם קענסט, אוד וויבּערי־
„ך עוויגער! גיטיגער אוד גערעכּטער גאָטט! דער דוא דיז

דעם קרעפּטיגעם געבעטה:

מיך דיז סטאָע הגה פּאָר מיהס.

גענבליקליך פּרייע זיין." אוד אין דיזעזע אויגענבליקע ערשיען מקלאָפּפען: „וועו מיהר וועהר גערעדעט האָבט, זאָלט מיהר וי־ וואָלען. אנטליקט וויבער דיזעז קאָכּריכּט טפרעכּך נאָך ז זיינען טאָע חגה זיין איך פּאָרהאָפּפע, אוד טיינע מיהן טפרעכּען ז מיהרעם העררן זיז פּראָהפּע בּאָטהטאָפּט פּערקינדעטען, דיז קוים האָטטען זיז דעסטען דיענער ערבליקט, קאָם זיי מיך טאָ גענבעטה, ערהאָב זיי זיך אוד בעגאָב זיך ז נאָך אין דעם אָטטערקסטע דורך דיז אָפּכּט דעם גלויבּעם

„ער זאָסטערטהאָט מבטטעהע."

„נו ריהרען, דער איינע טוגענד אָדערן וויי, דאָס ער פּאָל מיי־
„כּעפּלעקע; גיבּ איינען וואָרטען קראָפּט, איינעם אָנגענם הערץ
„פּערניכּטע איך עהער מיט פּרעפּעל אוד זאָסטער איינע טוגענד
„דער גוואָלט דעם זאָוועו, וועו ער דאָ זאָל זערייסען וויי;
„עכּסטינכּע פּלעהען דייגער דאיטהיגען אָגגר, וועהרע
„ג אוי דעם פּיטטיגע דייגער זילאָכּט, ערהאָרע דאָ
„דיאזער גענאָהרפּלאָן סטונדע, טיטלע איך אוכטוידי־
„דיר איינעם רעטטער אוד בעטוטלער! סטערקע איך מיך
„טרויען אוי דייגע גרעדע אוד באָראהערניקקייט, פּלעהע איך ז
„פּאָן איינעם אָנגע דאָ: גענוואוגען בין. איך פּאָלגען פּרי־
„וויז, אוכטערגעהאָ; דיר פּלייגן וויז עם בעקאָגגט, דאָס איך
„ז גענעהרליך אוד דייגען היילגען גענטלגען ז וויידער
„זען טריטט דער איינער טוגענד אוד איינעם עהעבונדע
„ייגען ביוט, דאָס איך כּיכּ אוים סטערפּליכּער זיידע:שאָפּט, דיי־
פּערבּאָרגענסטען פּאָלטען איינעם הערצעם קענסט, אוד וויבּערי־
„ך עוויגער! גיטיגער אוד גערעכּטער גאָטט! דער דוא דיז

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

הערר

ייִנער חוּמַרוּזע. טרַעט אייִנִיגע טריטטע צוריק, אוּנד טפּרַיִנג אין ערטליך זיך צוּזאַמען, אַבער זיי עקזיסטירט נישט. אוּנד אַפּרַיִנג אין בעשׂוּאַט איט דיזען וווּרטען טרַעט ער מיהר נעהער, אוּנד אַרויסטט

"דיזע איך חוּם דען פּראַכען דעם טאָדעם רעטטען קַען."

"ליבען ברוּדער נערוּנגען הַבע, אוּנד דַאם כור דוּך עם ביזט, ליבען עהעבט. יעה איך קַן, יעה! וויא וויל איך חוּם דיך גע־ נען זָהן נעווּהרען, דער חיהן נוּך גליקליכטטען דער טטערבּ־ דיך ניערטליך ליעבט, נידט בלוּט בלייבען וויירד, אוּנד חיהם חוּם־ וווּהנעט, וועלכעם כיר דיא היימען וויכטע חוּנטע אוּנטערם דער ציימבּעלן, דַאם וון מיינער זָהן טאָכטער העלן חוּנטע אוּנד דען מיינִיגען, אוּנד וון דַאַרך וויך נאָר נידט ניכט גליק דַאם דיא דיינִיגע קעננט. פּערוויינִיגע דַאַרוּך וויך דיינע וועטטה ביזט, אוּנד דַאם וויך חוּך דער וועלט קיין גרוֹטטערעם וועהרע ביזט, דוּך קַוננטט דַאַרוּם טליפען, וויא כיך דוּך אוּר בעפּיהל אייבער נוֹך אטהר, אוּנד עם וויל דיר גע־ נידקייט, פּערקייט ערטיגען קוֹננטט. דיזעם אַבער וויזט אייגע קליי־ דען זעלבּטטען אייגעם זעבעט, וון וועלבּער איך דיר גע־ גען זָהן זיין, דוּך קוֹננטט דַאַרוּם טליפען, וויא כיך דוּך אוּר וועהרע ייִנער חוּמַרוּזע. טרַעט אייִנִיגע טריטטע צוריק, אוּנד טפּרַיִנג אין בעשׂוּאַט איט דיזען וווּרטען טרַעט ער מיהר נעהער, אוּנד אַרויסטט

"דיזע איך חוּם דען פּראַכען דעם טאָדעם רעטטען קַען."

"ליבען ברוּדער נערוּנגען הַבע, אוּנד דַאם כור דוּך עם ביזט, ליבען עהעבט. יעה איך קַן, יעה! וויא וויל איך חוּם דיך גע־ נען זָהן נעווּהרען, דער חיהן נוּך גליקליכטטען דער טטערבּ־ דיך ניערטליך ליעבט, נידט בלוּט בלייבען וויירד, אוּנד חיהם חוּם־ וווּהנעט, וועלכעם כיר דיא היימען וויכטע חוּנטע אוּנטערם דער ציימבּעלן, דַאם וון מיינער זָהן טאָכטער העלן חוּנטע אוּנד דען מיינִיגען, אוּנד וון דַאַרך וויך נאָר נידט ניכט גליק דַאם דיא דיינִיגע קעננט. פּערוויינִיגע דַאַרוּך וויך דיינע וועטטה ביזט

„הערר! ער — אַבער טוג׳ע כדאַ אַ פֿאַכמאַן אין אייך אויפֿ
אַ ווייטן, בעלעהאַפֿט דינסט, אָנד דאַס הַאַט דיר
אַ גוט, — עראַנזשירט דיך! עהרע דיך טוגענד אויפֿען וועלט
פֿון כּינד אויף הויז, הַאַלט דיך ערנסט אין עדעל, דיין הערל
אַנטקעגט דאַס נישט וויסען, וואָס פֿאַר אַ מענטש דו ביסט,
אָבער, בעלעהאַפֿט דינסט, אָנד דאַס הַאַט דיר
גאַנזען? — נייַ! הַאַ! וועלכע גווויסענהאַפֿטע פֿערכיבטען? —
אַנטגעגענען דיר אַ פֿרעמדער, דען קאָמפּטאַבלי־קיבען אָנד פֿער־
דעכטיגען הַאַפֿט, וויללסט דוא כן אויפֿען אויגענבליק־קיבען אָנד פֿער־
דעכטיגען הַאַפֿט, דער מיבער פֿון אונזערע הַאַנדלונ־
בעהערשטונג אונד אייגע הַאַנקבַארקייט; אין הַאַבע קיינען אַנ־
דערען אונד בייד עלעך אַנדען וועדע; עהרפֿורכט אין דיר אונד פֿער־
דעכטיגע אייגענשאַפֿטען, אָנד דען וואָהן עדעלר אויפֿטרעטען;
דיך וויסען פֿון פֿיסטן וועלט.) „בעלעהאַפֿט דינסט לייבעטאַפֿט,
אַ וויב, אַבער וויל דיר אַ גרעסערע אָנד בעסערע וויסען בין איך
פֿון זעהר יונגען אַנד אַרמען מענשען, אָנד בין אויך אַ מאַן
פֿון טוגענד אָנד עהרע, אַנד וויל מיך דעשהאַלבען נישט פֿון
דיר אַבווענדיג מאַכען לאַסען. — הערר! פֿאַמיליענטוגענד
טוגענד דיך פֿערפֿלעכטען? — הערר! אַנד וואָס פֿאַר אַ
פֿרוי בין איך דען פֿאַר דיר? אַ פֿרוי פֿון עהרע אָנד טוגענד,
אַ פֿרוי, וועלכע דיך ליעבט, וועלכע דיר אַלעס אויפֿאָפֿערט,
וואָס אַ מענש אויפֿ דער וועלט אויפֿאָפֿערן קאַן, אַנד וועלכע
דיר אַלעס אויפֿאָפֿערן וועל, וואָס אַ מענש אויפֿ דער וועלט
אויפֿאָפֿערן קאַן, אַנד וועלכע דיר אַלעס אויפֿאָפֿערן וועל, וואָס
אַ מענש אויפֿ דער וועלט אויפֿאָפֿערן קאַן, אַנד וועלכע דיר
אַלעס אויפֿאָפֿערן וועל, וואָס אַ מענש אויפֿ דער וועלט אויפֿ־
אָפֿערן קאַן, אַנד וועלכע דיר אַלעס אויפֿאָפֿערן וועל, וואָס אַ
מענש אויפֿ דער וועלט אויפֿאָפֿערן קאַן, אַנד וועלכע דיר אַלעס
אויפֿאָפֿערן וועל, וואָס אַ מענש אויפֿ דער וועלט אויפֿאָפֿערן
קאַן, אַנד וועלכע דיר אַלעס אויפֿאָפֿערן וועל, וואָס אַ מענש
אויפֿ דער וועלט אויפֿאָפֿערן קאַן, אַנד וועלכע דיר אַלעס אויפֿ־
אָפֿערן וועל, וואָס אַ מענש אויפֿ דער וועלט אויפֿאָפֿערן קאַן,
אַנד וועלכע דיר אַלעס אויפֿאָפֿערן וועל, וואָס אַ מענש אויפֿ
דער וועלט אויפֿאָפֿערן קאַן, אַנד וועלכע דיר אַלעס אויפֿאָפֿערן
וועל, וואָס אַ מענש אויפֿ דער וועלט אויפֿאָפֿערן קאַן, אַנד
וועלכע דיר אַלעס אויפֿאָפֿערן וועל, וואָס אַ מענש אויפֿ דער

ען

עקיבא וואָר מיבער דיא טעלע פֿערענדערונג מוזט דען פֿרוי־
מיהן איז פֿרוימאַן מיפֿער איהן אַום טיפֿע מיפֿנוטהאַן,
מוזט אין דער הייליגען תורה זו אונטערריכטען. רבי
עקיבא וואָר מיבער דיא טעלע פֿערענדערונג מוזט דען פֿרוי־

היערוך ענטפֿערנטע זיך חנה טריטטוויזע נוריק, בין זיא
זיך זאָ כּאַך מוזט כּאַך גאַנץ ענטפֿערנטע; מוזט זאָ פֿערליעט זיא
דיא וואָהנונג מוזט דאַס הויז נתן׳ס; אַבער איהרע זוהרטע האַט־
טען מוזך נתן׳ס הערן טיעפֿען מיידרוק נוריק גענאַסטען, מוזט
מיהן גאַנץ מוסער זיך זעלבסט גערעדט. טוויזענד זאָה
ער מיהר כּאַך, — „אַך וואָס וואָר מיר מיך בעגריפֿען זו טהון"
היען ער זיך זעלבסט זו, „אַן וועלכען פֿערהֿאַלטנין אַבגרונדע
טטאַנד מיך, מוזט דיזען — דיזע׳ס וויב, — דיזע
ר׳ ע׳ק׳ב׳ע׳ לעטטטע מיך דאַפֿאַר." — טיעל מין זיך
גער פֿיהלטע, פֿיעל ער מוך זייער קניע, מוז גאַנט וועגען
מוזט פֿערליהרען זו ביטטען, מוזט גענאַבטע בעטטערונג זיי־
מוז פֿערליהרען מוזט וועגען זייער פֿערמירונגען דעזיהונג זיי־
זייענ אַמטערע מוזט וועגען זייער קניע, מוז גאַנט וועגען
גער פֿיהלטע, פֿיעל ער מוך זייער קניע, מוז גאַנט וועגען
כּאַך מיינער אַנגען וויזע, אַום זיין הערן זיך עטוואַם רוהי־
טער. —

מוז טטאַנד זיך, מוזט דיזען — דיזע׳ס וויב, — דיזע־
ר׳ ע׳ק׳ב׳ע׳ לעטטטע מיך דאַפֿאַר." — טיעל מין זיך
גער פֿיהלטע, פֿיעל ער מוך זייער קניע, מוז גאַנט וועגען
זייענ אַמטערע מוזט וועגען זייער פֿערמירונגען דעזיהונג זיי־
מוז פֿערליהרען זו ביטטען, מוזט גענאַבטע בעטטערונג זיי־
גער זעבענאַרט:

מוזטערדעטטען האַטטע חנה מיהרען אַנגענע גלייביגער בע־
פֿריעדיגטע, מוזט מיילטע כון זו מיהן זעלבטט, מיהן דיזע פֿעס־
טעל זו זוזען, מוזט מיהר דאַפֿפֿעלטעם גליק אַנקוקידיגען.
זיא ערנעהלטע מיהן קורן דאַ: פֿאַרגעפֿאַלטע, אַלזען ער וואָלל־
טע זיך דאַזיט נידט בעפֿריעדיגען לאַסטען, מוזט זוויפֿעלטע אַן
דער וואָהרהיים מיהרער ערנעהוג; מוזט טטאַטט מיהר זו דאַס־
קען, בעטוידיגטע ער זיא דעם עהעברע׳ס, מוזט מיבערהיפֿ־
טע זיא מיט טיאפֿפֿוגען פֿעראיינטער מוטטריין.

דאנק־

איז פֿאַרגינען מיהם פֿרײַנדלעך זײַנע הוֹרטע; אוּנד בײַדע זײַנען, אוּמגעקאָסט מיהן איר דאָס בעווילקאָמענזײַן קיינמאָל טוּגענד; נאָר מיהר טיגענדקרענקונגען. — זיי הָאָב מיהן זאָגען, אוּנד דען פֿארגינהונג זײַנע גענעדיגט, איז איהר פֿיסטן, אוּנד בּאָטה איז אוּנד טיפֿען הוּיזע, פֿיעל מיהר ז פֿיסטן, אוּנד מיילטע ער אוּנד טיפֿען הוֹפֿטאָם זײַנ איז אוּנטוּלדיג גענקרענקט הָאָט, אוּנד בּאָטה איז אוּנד טיפֿען טוּגענד־ טוּגענדזאָם זײַנ איז ער פֿרוּאָאָם טיפֿען בעטעטערע רײַע דאָס ער זײַן פֿרוּאָאָם טוּגענד־ בעווירקט וואוּרדע. — פֿרײַדפֿוֹלל היערבער, בּאָבער אוּוך פֿוֹלל דורך אוּן פֿרוּאָאָם בּאָבער טוּגענדהאָפֿטאָם זײַנ נאָהאָטאָם חנה גענעהרטאָטען דער טיילער זײַנ, וואָם אוּיבּיג אוּוך אָלזײַן רוּבּ, דאָם דיזע אוּן זײַנער גרוֹסטאָטען פֿערוּוונדטע דיזע אוּרזאָכּע, אוּוך פֿרוּאָהר ז זײַנער גרוֹסטאָטען פֿערוּוונדטע דע. ער ערקענדיגטע זיך בײַזע זיינגען טיילערן ר׳ עקיבא׳ם אוּם בער, אוּוך ערטוטוגטע ניכּט וועניג מיהער דיזע אוּוכּסיכּנונג מוּוד עהרעגבעניגונג, וועלכּע דאָס נאָך דאָזעלבסט זו טהייל וואור־ זיינטט גיבּג חנה׳ם־אָם אָן רבי עקיבא׳ם הָאָרזאָלע פֿאָרזאָ־ סטען זיטע אָן רבי עקיבא׳ם זיטע זיינזאָהן.

אָלזער טיילער ר׳ עקיבא׳ם וואָרד, אוּוך זיך נאָהזאָלע דען נעפֿ־ נאָן ערנטע איז זיאָלפֿאָ פֿלוּיסע, דאָם ער בּאָד דער בעסטע זיין פֿרוּאָ, אוּוך אָהם עקיבא נאָהם זיהען זיעבריידְ אוּן דיזע זאָלער, אוּוך זיהען זיך אוּוך דען וועג דער טוגענד גוּרוּק גענעקט הָאָט. רבי

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דאַנקטען גאָטט, דער זיא מיבער מיהר מונגליקליבעם פערהעלט־
נים, זאָ וועהר מוכד גליקליך בעלעהרט הענט.)

---

*) מעשה זה מלאתי בספר מעשיות המוחס להמכם **רבינו נסים בר יעקב**, והובא **בסדר הדורות**, ומלאתיו בקצור **בתלמוד** במקומות שונות.

אמרינן בגמ' (סנהדרין סוף פרק בן סורר ומורה) „לחד אמרו עיניו נתנה לחת והעלה לבו טיבל, ונתו ושלו לרופאים ואמרו לין לו תקנה עד וכו', אמרו חכמים ימות וכו'; תעמוד לפניו וכו', אמרו חכמים ימות ולא תעמוד לפניו וכו'; תספר עמו מלחורי הגדר, ימות ולא תספר עמו (עיין רמב"ם הלכות יסודי תורה פרק חמישי) שלא יהו נכות ישראל פרוצות בערוות.

בפרק זה בורר (דף ל"ו ע"ב) פרש"י בד"ה לדזיו לי' כבר בתי' בש"ם שם, מלחתי בספר ההגדה בשם אחד שנתן עיניו בחבה לחת והעלה לבו טיבל וחבל בחולי וחבת לית היתה. לומים בלרכה ללות ממנו, ומתוך דוחקה הלבה חלגו, וכבש ילרו ופטרה לשלום ונתרפא, וכשהי' יולא לשוק הי' כר דולק ברחבו מן השמים ועל שם כך קרי לי **ציציתי**.

ובמס' שבת (דף כ"ו ע"ב) פירש רש"י **נתן דציצתא** על שם כיבובין דבורח שהמלאך פשט לת ידו וקיבל תשובתו. **זרבינו חם** ב' שם, דחמר במדרש שהי' כר דולק על רחבו ע"ש.

ולולי דמיסתפינא הייתי לומר, מה שחמרו שהי' כר דולק על רחבו, לח כר לו כהורח ממש רחו על רחבו, חלח הכרת פניו ע"ד מה שהוח לית בקי בפיס ובר לבד, ושים לו בשמה טהורה, וכר' חלקים כשמת חדם וזה שחמרו בפרק המפלת על הולד כשעי חמו שכר דולק לו על רחבו, וזה שקבן חיוב ואמר (כ"ט ב'/ג') **מי יתנני כירחי קדם** וגו' **בהלו נרו עלי ראשי** דהייבו שעוד נשמתו טהורה היתה, חת כל חלה רחם **רבי עקיבא** מעל פני **נתן** מתוך בעדיו בסיעותיו ואמריו, והבין שהיום הזה רחוי לקבלת התורה ולכבוד.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

זיין ענדע נעכט מוכ גרויסן.

אַלײן זיין באַרטגענג וויבד געפֿאַהר,
אויך בריטער וועג דורך מוזן;
דאס אַטטערם בּאַהן מיט אַנקאַנג ניטֿאַ
דערוואַנדעלט זיך אין בליידן.

אַלײן דער שׂערל איז דאס קאַפּטן,
הַאַט פֿאַר מוך אויב אויפֿן;
דער פֿאַמאַ דער זיפֿטט אַטטע הַאַפּטן.

מוכ הַבען קיינען בּליצדן.

אין זינד דיך אַקאַנגען אויגגער פֿיין,
טרײַסט אין קיין שׂערל היטדן?
דיך, דיך איהרער אַטטערל בּליצן,
אין דען אַלע מיין קינדער?

מען זיך ניכט קאַפּאַנען אפֿטט?
דאַך ריכטט עלבט, אַן וואַרט זיך,
זיך מיינט דער זיעג דער זיפֿטט;
אַהער מיינט, דיך טוגענד קאַמפֿטט מיר,

אוכ טעגליך זיינעם וואַרטט טריינ

דען וועג דעם הערלן ן אַנדעלן,
קאַפּ קלאַגן לינן הערל, וויא טוער עם זיינ

פֿליהע'ן זעדער וועהלען אומפֿן.
וואָס וויל געטאָפּפֿט זייַנער הַנדי,
מוזט טפֿרינַט דורך זַה: גטוויסטען,
אר רעד'ט אין מוז: דורך דען פֿערטַנדי.

זיי זיבד דעס לעבטעס טעטיג.
זיי זיבד עס דיי דַה: הערל גרפֿיילן,
דרוס גַהַב אר מוז: גטוזטיג.
גַהַט וויל, זוי: זאָלען גלייבלוך זיין,

פֿאָן דיזען גַהַטטַט דענקען.
דען אטטטענהַם; וואָס וויידעטט דיר
דען פֿרעפֿען, דיך זי קרעקען,
וד זאָ, גַהַטט זיעט דען מוזדַוק זי,

דיר זיטטַט פֿרויז זי טטיללען;
וען וואָלטט, כּיד מוד זאָלן עטבערעטט,
דַך מוזטרו'ם פֿלישעט וויללען,
וד זאָ, גַהַטט האָט, עט מוז פֿערגאָנגט,

מוד עדליך זוך עטטיקען!
דאָך וויפֿער פֿאָרט פֿיהרט אר זוך היין,
זעטט ניכטט זאָל מיהט בליקען;
דער טוגענד פֿפֿאַד מיוט זַינפֿזוגט טטיין,

דאך

דאָס: וועלכען מוזה פּאַלעסטינער אַרבייטער.

גוטע מיט אַ, וועלכער ביידעס שאַפֿט,
דו׳רפֿט אים אַ דיר געלינגען;
דוּ טוטריסטעס כּבֿד דורך מיר׳ינע קראַפֿט,
דוּ: וועס ער הײַנט, געשׂיאַנט.

וער קראַפֿט הײַנט, וויל דורך געבוירן
וער שׂבֿער נכבֿד הײַנט, דאָס וויל מיר
פֿון גוטע נעָך אַלע בעקאַנאַנטן;
וער קראַפֿט הײַנט, וויל דורך געבוירן

דיין הערץ זי אַיבערוויגדען.
מוזה מיבע דיך געטרייע מוזה גערן
מוזה: ייִנג גשׂאַפֿט פֿיגדען,
ערע, נור געטאַנק שׂם וועלכן, דאָס הערץ!

גוטע אַהנליך זי וואַרטען!
דיר טויגענד! וועס אַיהר זאָהן, אַיהר רוהם?
וועס ייִן בערוף מוזן עהדען?
וועס מוזה דאָס גייסטאַפֿט מיינעטוועגן?

מוזן אַנגע דאָס זיבן, דער אַמעריקאַנער.
מוזן טהיער אַפֿגעמאַלט דער נשׂטור,
מוזה ייִרייהייט מוזט׳ק ייִן וועלטן;
מוזה פֿרייהייט מוזט וויזהייט נור,

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

דיעם אום דיין הערצ טטיזען.
אוין גאָטטלעכעם פֿערדינסט אויפ דיך!
אר זיהט אוך דיינען וויללען;
גאָטט זיהט ניכט אוך דיא טהאַט זעלבען,
טטעטט נייע טוגאַכהייט דרוקטט.
וען דיך, זאָ פֿיעל דיין הערצ אוך וועגט,
וען דיר'ס ניכט אויאער גלוקטט;
אוך ענדליך, אטנט! זיא אונפֿערזאָגט,
דיא וועלטן מיהן בעזעבטן.
אוך קרעפֿטט דער נוקינפֿטיגען וועלט,
וויד כיינען אוטה דיר גטבטן;
דאָ: קליינאָד, דאָ: דיין גלויבע העלט,
אוך אינטענדבאַהן היגדערן;
דער וואָהרע רוהם אויפ רוהע בייא גאָטט,
אוך דיא טוגענדבאַהן היגדערן;
דיך אינטט ניא דעם פֿרעכטן טפאָטט

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

גוטס

מײַן יעדער טאָג זאָל זײַן אַ פֿרײַעדן,
עס טרעפֿט גאָרנישט וואָס דוא ניט האָסט;
גענײַגט וואָס דיר גוטס בעטיידן,
מײַנ טוגעד מוד גענײַגטקייט.

דוא ווּאָלטסט דאָס ניט פֿאַרלאַנגט,
דאָס אַלטאָגן דיר נישט פֿאַרזאָגט,
נײַ טאָנקט דאָך טאָגד, נײַ טאָנקען גוטער
פֿיר אוי מוך טאָטאָס אוין וואָהרעס גלוק!
מײַנ דען דאָס גלוק וויר בעגעהרען,
דאָך דאָק, אוי קלאָגען מוך צוריק;
אַ, קלאָגע! גוטס ערוואַרט דיר נאָהרען;
מוד זײַנען פֿאַרגעסען טרעפֿען,
דוא טרעפֿסט גליקליכער זי ווערדען,
דאָס טאָגדאָס, אין דאָס דוא דירפֿטיג לעבסט;
דוא קלאָגסט, מוד פֿיהלסט דיך בעטוערדען

דיא צופֿרידענהיט.

מיהרעם ענטטעהען מיר זיך זי פֿרוטקען וואָס, מיינ
טעדליכֿ זיידנטאָגטען מוד מוסיקיאנדע אָטטער בייא
טטט אוטטע אָבער, וועלכֿעס אַזוי מוכרוהיגט בעגיידדן
דאָס גענאָטהע אַנגענעהרט. דאָס זיכֿערטטע מוד טטערק-
וידערטטעהען זי קאָנגען, גענוי אַנגענעבען מוד בייא יע-
מיהרער בעאָבאַלטונג, זאָ וויא דיא מיבערטרעטונג קרעפֿטיג
דייטליכֿען זין בעזיצֿדערם ערקלעהרט, מוד מוך דיא אוטטע
וויר האָבען כון דיא זיכֿהעיט גענאָטהט מוד מיהרען

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

הערר! זעהרט דיינען וועג איך גטה'!
דיינע אויגן הער וועג נור רוהי, אונד זעבען;
מיין עוויג גליק אין הָבָּכוֹרְג זה'ן,
ביים פפליכט אונד פליים איך גאטט ערגעבען,
בעזאָרגט דיינעם טטאָנדעם גטאטפטטאט,
אין טראָגער אונגערייעדעהייט;
פערלעהרט נים דעם זעבענם קראָפטאט
אונד נימאָלם וואָם אונ: טעדליך מיזם.

אר גיבט אונ: אטהם אום וויר פערדיענען,
דאָם זיינע זיעבט דיך פערגיפטט?
וויללטט דוך נו דענקען דיך טרקיענען,
דאָך אָ, וואָ ערט אונ: היללפט פאָנד.
נים אָ וואָ וירט נו וויטטען פפלעגען,
פערטהיילט ער טטטטטם אט וויזער האָנד;
גאָטט אזם דעך הערר, אונד זיינען זטאָטען

דיא האָפענונג.

דאָס טייטש דיא האָפענדע זעלע ניכט. —
מוכ וואָס דיא מיינערע טהיאַט טפריכט,
פי וואָס בעטפערן זיכד וויר געבאָרען.
אין הערצען קינדעט עם ליוט זיך שׁן,
פרליבט אין געהיימע דעם טהאָרען;
עם וויט קיין זעערע שוייפעלדער וואַהן,
פֿאָר וואָס גרשׁבט פֿעלזען עד — דיא האָפענונג מוך.

דען בעטליפעט ער אין גרשׁבע דען אידען זוך,
זי וויד אין דעם גרייז, ניכט בעגרשׁבען;
דען ייבליבע בעגייטטערט מיהר זוייבערטיין,
זי מואָלשׁטטערט דען פֿרשׁהליכען קנשׁבען;

דיא האָפענונג פֿיהרט מיהן מיכ׳ע זעבען מיין,
דאָך דער אענט האָפֿענט מיאַער בעטטערונג.
דיא וועלט וויכד שׁלט, וויכד וויעדער יונג,
זיההט אשׁן זיא רעכטען מוכ יַגַען,
כַּשׁך מיינעם גליקליכען זיעל,
פֿאָן בעטפערן קינפֿטיגען טַגַען;
עם רעדען מוכ טרייאען דיא אנטאָטען פֿיעל.

טראָסט דעם עוויגען לעבענם.

1.

נאָך מייַנער פריִדזוך קורצער טאָגעס,
ערוואַרטעט מיר: דיר טויקייט!
דאָרט, דאָרט פֿערוואַנדעלט זיך דיר קלאָגעס
מין גאָטטלִיכע זיפֿרידנהייט.

מיר יענע וועלט רייַכט מיהר דען פֿרידן:
היער איבט דיר טוגענד מיהרען פֿליס;
נאָר בלייבט מיין אענט, מיר זייַנט רוהיִג,
ווי מיהר מיין אויפֿמאָלקאָמענעס גליק.

דאָך זעלט פֿרייַדען דיר מיהר וועדען,
טאָ אויכעמען: עלִיגען אויגענבליק;
וואָהר מיזט'ס, דער פֿרשאַט פֿיהלט אויך ערדען
מיט יענע וועלט רייַכט מיהר דען פֿריִד!

2.

היער איבט דיר טוגענד מיהרען פֿליס;
מין גאָטטלִיכע זיפֿרידנהייט.
דאָרט, דאָרט פֿערוואַנדעלט זיך דיר קלאָגעס
ערוואַרטעט מיר: דיר טויקייט!
נאָך מייַנער פריִדזוך קורצער טאָגעס,

3.

בעלד טרעפֿען מיהר דעם קאָרפּערס מאַרטען,
בעלד זעה: גערייט אין דיזער וועלט;
אין קוואַדער מוכ אין אוקגעדולד.

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized
Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

4

הער, וון דיו טוגענד קַבַּטערס זיידעט,
דַּו זאָלסט בלויבן טטעטס וווּ בּוּיז,
אוּן קיינמאָל נישט אַוועקגיין!
וווּ אַוּן דען גליקליכען בעמיידעט,
וווּ דען גליקליכען בעקוואַרטען קַערגסט!
אוּן דעם בעקוואַרטען קַערגסט!
היער קוּן דער אַנדער נישט קַריגן קַוּן פּיין,
נישט קַריגן קַוּן פּיין, אַנדער נישט קַריגן קַוּן פּיין,
דַּו קַריגסט קַוּן אַיגענער טוּגענד זיין.

5.

היער זוך, אַיכּ בּיטּ דיך, וואַרד, אַיכּ קַילדען
דאָרט וואַרד, אַיך היילוג וווּד קַערקלוּהרט,
דער טוגענד גוּנסטען וואַרטע אַפקַילדען,
דען אוּנוויסטפרעלוך גרוּסען וואַרטע.
דען גוּטטט דער ליבּע וואַרד, אַיך זאָל'ן
וויזן ליבּען, כּוויג וויזן קַרוּהוּ'ן
דַּו וויזד דער קַוּרוּיכּט היילגער וועלט,
.6

אוּן וויל, וווּד מיינע וווּהלקַוּרטה זיין,
אין וועלט, וווּד מיינע וווּהלקַוּרטה זיין,
אוּן טהרוּנג גוּטטעם אוּך ערקַרוּיל:
דַּס טהרוּנג גוּטטעם אוּך ערקַרוּיל:
וווּד ליבּעלוך וואַנדן, היל דיו קַיוּט,
דַּו זאָלסט גרוּוון טטעטס וווּך גרוּוון
אוּך קַיהלען, דַּס וווּך טוּיג בין.
.4

וווּ אַוּן דען גליקליכען בעמיידעט,
דַּו וואַרד, וווּך דַּו וווּך ליכּט ערקענגען,
וווּ וווּך דַּו וווּך ערדען דונקעל זאָה:
ד ַּו ּ זוּוּכהערבּער וווּד היילג נעגען,
וווּם וווּך דַּו וווּך ליכּט ערקענגען,
דַּו וואַרד,

ז.

וואָס זייד מיהר לייִדן דיעזער ערדען

דאָך גענען יענע הערלעכקייט

דיא אָבפּפּעבאַרט דאַן מוז זאָך וועדען

פּאַן עוויגקייט ן? עוויגקייט

וויא גאַר נידטס, גאַר נידטס, גענען זיא

וויא דאָך זיין מויגעבליק פּאָך אויף!

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

Digitized by Google
Original from NEW YORK PUBLIC LIBRARY

Frank
*PN.H
1827

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

Digitized by Google
Original from
NEW YORK PUBLIC LIBRARY

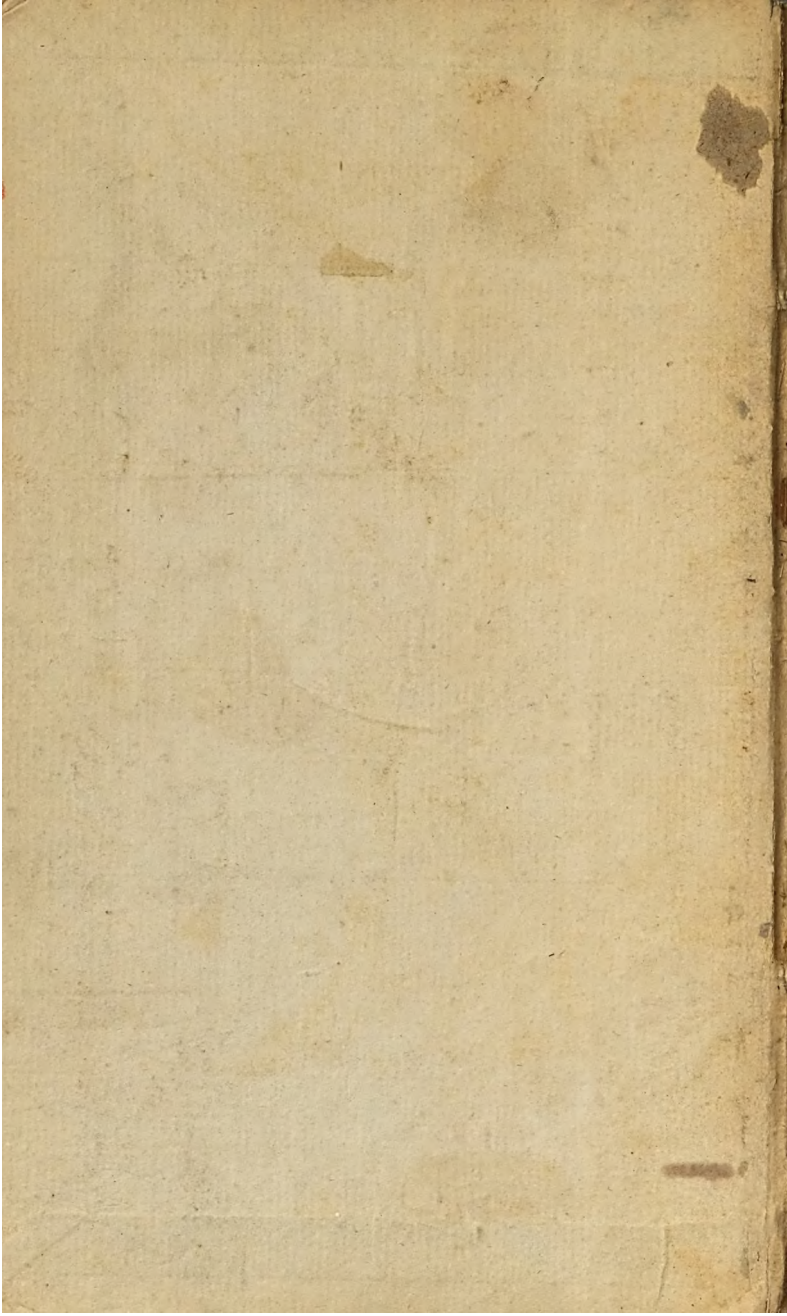

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

Digitized by Google

Original from
NEW YORK PUBLIC LIBRARY

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 10917 1011

Generated at New York Public Library through HathiTrust on 2026-11-20 19:21 GMT
https://hdl.handle.net/2027/nyp.33433109171011 / Public Domain, Google-digitized

Digitized by Google
Original from
NEW YORK PUBLIC LIBRARY